

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**ÖZBEKİSTAN ULUSAL GAZETELERİNDE KADINA YÖNELİK
ŞİDDET HABERLERİN ANALİZİ**

Gulina YUSUPOVA

DOKTORA TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Aytekin İŞMAN

TEMMUZ - 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZBEKİSTAN ULUSAL GAZETELERİNDE KADINA
YÖNELİK ŞİDDET HABERLERİN ANALİZİ

DOKTORA TEZİ

Gulina YUSUPOVA

Enstitü Anabilim Dalı: İletişim Bilimleri

“Bu tez 25/07/2023 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Prof. Dr. Aytekin İŞMAN	Başarılı
Doç. Dr. Nesrin Akıncı ÇÖTOK	Başarılı
Doç. Dr. Dilan ÇİFTÇİ	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖZTUNÇ	Başarılı
Yrd. Doç. Dr. Bahar TAŞELİ	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet

Hayır

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütölen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğeri bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Gulina YUSUPOVA

25/07/2023

ÖNSÖZ

Türk toplumu olarak tarihten günümüze kadar hem kültürel hem de dini açıdan ele alındığında kadının yeri ve değeri çok yüksektir. Bu değerler kadını kutsal konuma kadar yüceltmektedir. Günümüzde ise kadına yönelik şiddet vakalarının gün geçtikçe arttığına şahit olunmaktadır. Dünyada kadına yönelik şiddet toplumun önemli sorunlarından biridir. Bu noktada, kadına yönelik şiddet sorunlarını ele alan ve kadına yönelik şiddeti önlemek için hem ulusal hem de uluslararası düzeyde birçok çalışmalar ve faaliyetler yürütülmektedir. Ayrıca kadına yönelik şiddet konusu medyanın da önemli gündem konularından sayılmaktadır. Kadına yönelik şiddet haberlerinin ulusal basında yansıtılışı da önem arz etmektedir. Bu kapsamda ‘Özbekistan’ın ulusal gazetelerinde kadına yönelik şiddet haberlerin analizi’ konusunda tirajının yüksek olduğu Özbekistan’ın 5 ulusal gazetesinde 2022 senesinde yayınlanan kadına yönelik şiddet haberleri değerlendirilerek araştırılmıştır. Çalışmada Özbekistan’daki ulusal gazetelerde kadına yönelik şiddet haberleri, temsili, haberin işlevsel boyutu, haber aktörleri ve kimlikleri, haberin sayfa ve yer alış şekli, haberin yayınlandığı tarih ve dönemler, şiddetin türü, gerçekleştiği yer ve şiddet mağdurlarının durumları gibi farklı yönleriyle ele alınarak araştırılmıştır.

Bu uzun çalışma ve okuma yolculuğumda her daim yanımda olan ve tez çalışmam danışmanlık yapan Sayın Prof. Dr. Aytakin İŞMAN’a, doktora eğitimime başladığımdan beri bana ilgi ve tavsiyeleri ile hep destek veren Sayın Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖZTUNÇ’a içten teşekkürlerimi sunarım. Çalışmam esnasında bana bilgi ve tecrübeleri ile yol gösteren Sayın Doç. Dr. Nesrin Akıncı ÇÖTOK ve Doç. Dr. Dilan ÇİFTÇİ’ye de çok teşekkür ederim.

Benim bugünlere gelmemde hem maddi hem manevi olsun yardım ve desteklerini benden bir an olsun esirgemeyen, her başarımda benimle gurur duyan başta babam Narzulla YUSUPOV ve annem Larisa YUSUPOVA olmak üzere, sevgili kardeşlerime, her konuda benden yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarım Zulfiye TUTAR ve Fatih TÜREDİ’ye sonsuz şükranlarımı sunarım.

Gulina YUSUPOVA

25/07/2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ	v
GRAFİK LİSTESİ	vii
GÖRSEL LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ŞİDDET, MEDYA VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET	8
1.1. Şiddetin Tanımı ve Kapsamı	8
1.2. Şiddetin Türleri.....	12
1.3. Şiddeti Etkileyen Faktörler	20
1.4. Şiddetin Nedenleri	24
1.5. Şiddet Eyleminin Psikolojik ve Sosyal Temelleri	24
1.6. Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Yönelik Yapılan Yasal Düzenlemeler	29
1.7. Şiddeti Açıklayan Kuramlar	36
1.7.1. Sosyal Öğrenme Kuramı	36
1.7.2. İçgüdü Kuramı	37
1.7.3. Bilişsel Kuram	38
1.7.4. Engelleme - Saldırganlık Kuramı	39
1.7.5. Duygusal Kuram	41
1.7.6. Boşalma Kuramı	41
1.8. Dünyada ve Özbekistan’da Kadına Yönelik Şiddetin Durumu ve Gerçekleştirilen Düzenlemeler.....	42
1.9. Özbek Medyasında Kadın	55
1.10. Medyada Şiddet Odaklı Habercilik	58
1.11. Özbek Medyasında Şiddeti Konu Alan Çalışmalar	61
1.12. Ulusal Basın ve Özbekistan’daki Ulusal Basın	63
1.13. Medyanın İşlevleri.....	69
BÖLÜM 2: METODOLOJİ	79

2.1. Amaç.....	79
2.2. Önem	80
2.3. Problem Durumu	81
2.3.1. Alt Problemler.....	81
2.4. Sınırlılıklar.....	82
2.5. Yöntem	82
2.5.1. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Kapsamı	86
2.5.2. Veri Toplama Araçları	86
2.5.3. Verilerin Analizi	89
2.5.4. Çalışmanın Evren ve Örneklemi	90
2.5.5. Çalışma Verileri ve Toplanması	90
2.5.6. Çalışmada Kodlama Formunun Oluşturulması.....	91
2.5.6.1. Kodlama Tablosunun Oluşturulması ve Verilerin Kodlanması	91
2.6. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi	96
BÖLÜM 3: BULGULAR, DEĞERLENDİRME VE YORUM.....	98
3.1. Haberin İçerik Analizi	101
3.2. Haberin Göstergebilim Analizi.....	103
3.3. Haberin İçerik Analizi	106
3.4. Haberin Göstergebilim Analizi.....	108
3.5. Haberin İçerik Analizi	111
3.6. Haberin Göstergebilim Analizi.....	112
3.7. Haberin İçerik Analizi	115
3.8. Haberin Göstergebilim Analizi.....	116
3.9. Haberin İçerik Analizi	119
3.10. Haberin İçerik Analizi	122
3.11. Haberin Göstergebilim Analizi.....	123
3.12. Haberin İçerik Analizi	125
3.13. Haberin İçerik Analizi	129
3.14. Haberin Göstergebilim Analizi.....	131
3.15. Haberin İçerik Analizi	135
3.16. Haberin İçerik Analizi	138
3.17. Haberin İçerik Analizi	141

3.18. Haberin Göstergebilim Analizi.....	143
3.19. Görüşme Analizi.....	144
3.19.1. Görüşülen Kişilerin Gazetelerdeki Pozisyonları.....	144
3.19.2. Gazetelerin Yayın Politikaları.....	145
3.19.3. Gazetelerin Kadına Yönelik Şiddet Haberlerindeki Yayın Politikaları	147
3.19.4. Gazetelerde Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Az Sayıda Olmasının Kadına Şiddeti Önlemesindeki Etkisi	149
3.19.5. Gazetelerin Yayın Politikalarının Kadına Yönelik Şiddeti Önlemesindeki Etkisi	151
3.19.6. Kadına Yönelik Şiddet Olaylarının Yayınlanması İçin Gereken Başvuru Şartları.....	154
3.19.7. 8 Mart Kadınlar Günü ve Kadına Şiddete Karşı Mücadele Günlerinde Az Sayıda Haberlerin Yayınlanmasının Nedeni.....	155
3.19.8. 2022 Senesinde Xalq So'zi Gazetesinde Hiç Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Yansıtılmama Nedeni	158
SONUÇ	159
KAYNAKÇA.....	175
EK	195
ÖZGEÇMİŞ	202

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABS	: Anti-Lock Braking System - Kilitlenme Karşıtı Fren Sistemi
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi
COVID 19	: Yeni Koronavirüs Hastalığı
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
FEMM	: Finite Element Method Magnetics
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
LAK	: Latin Amerika ve Karayipler
LGBTİ	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
PSS	: Polymer Standards Service
RSF	: Reporters Without Borders – Sınır Tanımayan Gazeteciler
SMS	: Short Message Service – Kısa Mesaj Hizmeti
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSR	: Sovyet Sotsialist Respublikası
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TV	: Televizyon
UN	: United Nations
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UzLiDeP	: Özbekistan Liberal Demokrat Partisi
VPN	: Sanal Özel Ağ
WHO	: World Health Organization

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: XXI Asr Gazetesi Bilgileri.....	87
Tablo 2: Ishonch Gazetesi Bilgileri	87
Tablo 3: Mahalla Gazetesi Bilgileri.....	88
Tablo 4: Milliy Tiklanish Gazetesi Bilgileri.....	88
Tablo 5: Xalq So'zi Gazetesi Bilgileri	89
Tablo 6: Kullanılan Gazetelerin Ulaşım Verileri	90
Tablo 7: 1. Haberin Künyesi.....	98
Tablo 8: 1. Haberin İçerik Analizi.....	101
Tablo 9: 1. Haberin Göstergebilim Analizi	104
Tablo 10: 2. Haberin Künyesi.....	105
Tablo 11: 2. Haberin İçerik Analizi.....	106
Tablo 12: 2. Haberin Göstergebilim Analizi	108
Tablo 13: 3. Haberin Künyesi.....	109
Tablo 14: 3. Haberin İçerik Analizi.....	111
Tablo 15: 3. Haberin Göstergebilim Analizi	113
Tablo 16: 4 Haberin Künyesi.....	113
Tablo 17: 4. Haberin İçerik Analizi.....	115
Tablo 18: 4. Haberin Göstergebilim Analizi	117
Tablo 19: 5. Haberin Künyesi.....	117
Tablo 20: 5. Haberin İçerik Analizi.....	119
Tablo 21: 6 Haberin Künyesi.....	120
Tablo 22: 6. Haberin İçerik Analizi.....	122
Tablo 23: 6. Haberin Göstergebilim Analizi	124
Tablo 24: 7. Haberin Künyesi.....	124
Tablo 25: 7. Haberin İçerik Analizi.....	125
Tablo 26: 8. Haberin Künyesi.....	126
Tablo 27: 8. Haberin İçerik Analizi.....	129
Tablo 28: 8. Haberin 1 - Göstergebilim Analizi.....	131
Tablo 29: 8. Haberin 2 - Göstergebilim Analizi.....	132
Tablo 30: 8. Haberin 3 - Göstergebilim Analizi.....	132
Tablo 31: 8. Haberin 4 - Göstergebilim Analizi.....	133

Tablo 32: 8. Haberin 5 - Göstergebilim Analizi	133
Tablo 33: 9. Haberin Künyesi.....	133
Tablo 34: 9. Haberin İçerik Analizi.....	135
Tablo 35: 10. Haberin Künyesi.....	136
Tablo 36: 10. Haberin İçerik Analizi.....	138
Tablo 37: 11. Haberin Künyesi.....	139
Tablo 38: 11. Haberin İçerik Analizi.....	141
Tablo 39: 11. Haberin Göstergebilim Analizi	143
Tablo 40: Özbekistan’da Yıllara Göre Kadına Yönelik Şiddet Vakalarının Artışı.....	159

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Özbekistan’da Erkekler Tarafından Kadına Yönelik Yapılan Şiddet Vakalarının Yıllara Göre Artışı	50
Grafik 2: 2020 Senesinde Özbekistan’da İllere Göre Kadınlara Verilen Koruma Kararı Sayısı	51
Grafik 3: 2020 Yılında İşlenen Şiddet Türlerine ve Kadına Yönelik Koruma Kararı Çıkarılan Şiddet Türleri	52
Grafik 4: 2021 Senesinde Boşanma Sebepleri Yüzdesi	54
Grafik 5: 2021 Senesinde Aile İçi Şiddet Yüzdesi.....	54

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1: 1900 Yıllarda Özbekistan'da Kadınların Kıyafet Şekilleri.....	48
Görsel 2: 1. Haberin Göstergesi.....	103
Görsel 3: 2. Haberin Göstergesi.....	108
Görsel 4: 3. Haberin Göstergesi.....	112
Görsel 5: 4. Haberin Göstergesi.....	116
Görsel 6: 6. Haberin Göstergesi.....	123
Görsel 7: 8. Haberin 1-2-3 Göstergeleri	131
Görsel 8: 8. Haberin 4-5 Göstergeleri.....	132
Görsel 9: 11. Haberin Göstergesi.....	143

ÖZET

Başlık: Özbekistan Ulusal Gazetelerinde Kadına Yönelik Şiddet Haberlerin Analizi

Yazar: Gulina YUSUPOVA

Danışman: Prof. Dr. Aytekin İŞMAN

Kabul Tarihi: 25/07/2023

Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 194 (ana kısım) + 7 (ek)

Dünyada ve toplumlarda mevcut sorunları konu edinmek medya açısından son derece önemli bulunmaktadır. Bu tür konulardan biri ise kadına yönelik şiddet konusudur. Medyada sunulan kadına yönelik şiddet haberleri, kendilerinde barındırdıkları unsurlar kapsamında toplumun kadına yönelik şiddet bakış açısını oluşturmaktadır. Son 3 yılda kadına yönelik şiddet konusunda Özbekistan’da önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda kadına yönelik şiddet üzerine siyaset, ekonomi ve psikoloji alanlarında çalışmalar bulunmaktayken, medya alanında yazılı basın olarak yapılan çalışma neredeyse bulunmamaktadır. Dolayısıyla araştırmada Özbekistan ulusal basınında kadına yönelik şiddetin nasıl ele alındığı ve kamuoyuna sunduğu araştırılmıştır. Çalışmada, Özbekistan ulusal gazetelerinin kadına yönelik şiddet haberlerini sunarken, kadın olgusuna yaklaşımı, şiddetin önlenmesine katkısı, farkındalık oluşturma ve tarafsızlığı gibi boyutları incelenmiştir. Çalışmada, Özbekistan’da tirajı yüksek olan 5 ulusal gazetenin 2022 senesindeki kadına yönelik şiddet haberleri taranmış ve nitel araştırma yöntemi kapsamında üçgenleme tekniği kullanılmıştır. Çalışma verileri içerik analizi, göstergebilim analizi yöntemi ve görüşme teknikleri ile incelenmiştir. Araştırma sonucunda, Özbekistan’ın 5 ulusal gazetelerinde 2022 yılında toplam olarak 178 kadını konu alan haberler yayınlanmış, bunlardan 11 tanesi kadına yönelik şiddeti konu edinmiştir. İstatistiğe göre 2022 senesinde Özbekistan’da 42.000 şiddet olayı yaşanırken, ulusal gazeteler sadece 11 tanesini haber yapmıştır. Kadına yönelik şiddet haberleri ulusal gazetelerin parti ve parlamentoya ait olduğundan dolayı siyasi yönde haber yayınlamaktadır. Ayrıca kadına yönelik şiddet olayları konunun hassasiyeti, vakalar hakkında eksik bilgilerin iletilmesi ve ortaya çıkacak olumsuz sonuçlar nedeniyle az sayıda haber yapılmaktadır. Özbekistan’ın ulusal gazeteleri direk olarak kadına yönelik şiddet haberleri yerine, bilgilendirici, kamuoyu oluşturuca haberleri yansıtmaktadır. Özbekistan’da ulusal gazetelerin kadına yönelik şiddet haberlerine gazetede köşe yazısı, tek sütun ve sadece farkındalık yaratma şeklinde haberleri sunması eksik yönü olarak görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özbekistan, Ulusal Basın, Kadın, Kadına Yönelik Şiddet, Şiddet Haberleri

ABSTRACT

Title of Thesis: Analysis of the News on Violence Against Women in the National Newspapers of Uzbekistan

Author of Thesis: Gulina YUSUPOVA

Supervisor: Prof. Dr. Aytekin İŞMAN

Accepted Date: 25/07/2023

Number of Pages: x (pre text) + 194
(main body) + 7 (add)

The news of violence against women presented in the media creates the society's perspective on violence against women within the scope of the elements they contain. In the last 3 years, important studies have been carried out in Uzbekistan on violence against women. But in the field of media, there is almost no work done as a written press. In the study, the approach to the phenomenon of women, their contribution to the prevention of violence and raising awareness, and the dimensions of impartiality while presenting the news of violence against women of national newspapers in Uzbekistan were examined. In the study, news of violence against women in 2022 from 5 national newspapers with high circulation in Uzbekistan were scanned and content analysis, semiotic analysis method and interview and triangulation technique were used within the scope of qualitative research method. As a result of the research, while news about 178 women were published in 5 national newspapers of Uzbekistan in 2022, 11 of them were about violence against women. Since the news of violence against women belongs to the party and parliament, national newspapers publish news in a political direction. In addition, there is little news about violence against women due to the sensitivity of the subject, the incomplete information about the cases and the negative consequences that may arise. National newspapers of Uzbekistan reflect informative, opinion-forming news. In Uzbekistan, it is seen as a shortcoming that national newspapers present news on violence against women in the form of a column, a single column and only awareness raising.

Keywords: Uzbekistan, Press, Woman, Violence against Women, Violence News

GİRİŞ

İnsanlık tarihinde yazının icadından bugüne erişen kaynaklar incelendiğinde şiddet olaylarına tarihin her döneminde rastlanmaktadır. Tarihte olduğu gibi şimdiki çağda dergi ve gazete başta olmak üzere yazılı kaynaklarda da sayısız şekilde şiddet haberleri yer almaktadır. Mevcut kaynaklarda şiddet olaylarını ortaya çıkaran sebepler incelendiğinde, şiddetin çekişmeler, öfkeler, psikolojik problemlerden dolayı ortaya çıktığı görülmektedir. Şiddet bireysel problemlerden ortaya çıkabildiği gibi, toplumlar arasında, savaş gibi binlerce insanın ölümüne ve göçüne neden olan şekilde de görülebilmektedir.

Dünyada şiddet olayları incelendiğinde, en çok şiddetle karşı karşıya kalan gruplar çocuklar ve kadınlardır. Günümüzde kadına yönelik şiddet gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerin önemli ve öncelikli problemlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, kadınların Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) % 84'ü, Yemen'de % 80'i, Doğu ve Güney Avrupa ülkeleri olan Arnavutluk, Kosova, Moldova, Karadağ, Ukrayna ve Sırbistan'da % 70'i şiddete maruz kalmaktadır (Alikoç, 2019). Şiddetin en ağır türlerinden birinin fiziksel şiddet olduğu belirterek, tüm türlerinin kötü olduğunu eklemek gerekmektedir. Tüm toplumların öncelikli sorunları arasında fiziksel şiddet yer almaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de 2021 senesinde 348 kadın cinayeti gerçekleşmişken, 2022 senesinde bu sayı 381'e ulaşmıştır (TKDF, 2022). Özbekistan'da 2021 yılında 156, 2022 senesinde ise 243 kadın cinayeti kaydedilmiştir (Elshod, 2023).

Son yıllarda dünya genelinde yaşanan savaşlarda özellikle kadınlar ve çocuklar mağduriyet yaşamıştır. Irak, Suriye, Bosna, Arakan, Doğu Türkistan (Uygur Türkleri), Filistin, Yemen, Mısır, Afganistan, Keşmir, Pakistan ve Ukrayna gibi ülkelerde savaşın neden olduğu kadına yönelik şiddetlere şahit olunmaktadır (Eroğuz, 2022). Bu savaşlarda yüz binlerce kadın tecavüze uğramış, çocuklarıyla birlikte evsiz ve yurtsuz kalmıştır. Kadınlara yapılan haksızlıklar ve şiddet karşısında kadınların var olabilme mücadelesi ise ayrı bir anlam ifade etmektedir.

Günümüz kitle iletişim çağı olarak ifade edilmektedir. Bu çağın geliştirdiği teknoloji ise habercilik mesleğine de katkıda bulunmuştur. Dünyanın küresel bir köy haline dönüştüğünü kabul ederek, kadına yönelik şiddetin yer aldığı haberlerin, yazılı ve görsel

basın araçlarında medya sektöründe, okur ve izleyici nezdinde ilgi çekici olduğu bilinmektedir. Bu nedenle bu tür haberler yazılı ve görsel basında manşetlere kadar taşınmakta ve geniş bir şekilde içerik olarak yer kaplamaktadır (Öztunç, 2017). Medya sektöründe yazılı ve görsel basın araçları tiraj ve reyting amacı taşıdıklarından, yayın hayatlarını devam ettirebilmek adına kadına yönelik şiddet gibi daha çok heyecan verici, ilgi çekici olayları aktarmaya çalışmaktadır. Şiddet haberlerinin çeşitli şekillerde yansıtılması izleyici ve okurların ilgisini çekmektedir. Kadınların yaşamış olduğu şiddeti yansıtan haberler, yazılı ve görsel basında bu sebeple sıkça yer almaktadır.

Kadına yönelik şiddet haberleri genellikle hoş karşılanmasa bile, şiddet içeren haberleri, televizyon, gazete ve internette yoğun bir şekilde vermesi bahsettiğimiz nedenlerden kaynaklanmaktadır. Şiddet haberlerinin kısa aralıklarla tekrar tekrar iletilmesi izleyici ve okurun dikkatini çekmektedir. Çoğu zaman internet gazete ve televizyon haberlerinde kan donduran görüntüler ve haberler yer almaktadır. Örneğin, Özbekistan'ın Kun.Uz internet sitesinde 4 Nisan 2023 tarihinde yayınlanan habere göre; 15 yaşında bir kız çocuğunun önce arkadaşı 17 yaşındaki arkadaşı tarafından, sonrasında da 10 kişi tarafından şantaj ile tecavüze uğradığı ve hiçbir güvenlik birimi tarafından dikkate alınmadığı haberi kan dondurucu niteliktedir (Nurullox, 2023). Başka bir örnekte ise Gazeta.uz sitesinde 11 Nisan 2023'te yayınlanan haberde kaynata gelinin öldürüp başını kesip gömmüştür. Bunlara benzer çok sayıda haber vardır. Bu tür şiddet içerikli haberler üzücü karşılanırsa bile çok dikkat çektiği için sosyal medya ve internet gazeteciliğinde sürekli olarak yansıtılmaktadır (Makarenko, 2023).

ABD ve Avrupa gibi birçok gelişmiş olan ülkelerde de şiddet olayları yaşanmakta ve haber konusu olmaktadır. ABD'de siyah beyaz kavgalarından dolayı yaşanan ırksal ve dinsel savaşlar nedeniyle gelişen şiddet olayları, Avrupa'da ise terör saldırıları, Asya ve Afrika ülkelerinde yaşanan benzer şiddetler medyada yer almakta ve servis edilmektedir. Tüm ülkeler ve kıtalarda kadına yönelik şiddet farklı şekillerde görülmektedir.

Birleşmiş Milletler örgütü (BM) kadına yönelik şiddet hususunda bir mücadele vermektedir. Üye devletlerinin de konu ile alakalı yasal düzenlemeler yapabilmesi için çok çeşitli kararlara BM tarafından imza atılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) açısından ise kadına yönelik şiddet bir sağlık sorunudur (WHO, 2002).

Özbekistan’da kadın cinayetleri, terör faaliyetleri, çocuk istismarı konulu haberler yayınlanırken, aynı zamanda dizi ve filmlerde de bu tür içeriklere yer verilmektedir. İçeriği şiddete dayalı diziler uzun bir zamandır yoğun bir şekilde izlenmektedir. Neredeyse tüm dizilerde kadına yönelik şiddetle ilgili görüntülere rastlanmaktadır. Tiraj yarışı nedeniyle televizyonlarda bu içeriklere sahip dizi ve filmler çok sayıda karşımıza çıkmaktadır. Özbekistan’da 1999 yayınlanan Shaytanat dizisi sansür uygulanmasından dolayı yayından kaldırılmıştır. 2018 yılında sansür yasağı kalktıktan sonra tekrar yayın hayatına dönmüştür. Kan donduran şiddet görüntüleri olmasına rağmen en çok izlenen diziler arasındadır. Magazin programaları için de aynı şeyleri söylemek mümkündür. Kadın erkek ilişkileri, kavgalar hakaret içeren olaylar, dayak yiyen kadınlar izleyicilere izletilmektedir. Gazeteler medyanın bir kolu olarak satma yani tiraj peşinde koşmaktadır (Gökulu & Hosta, 2013: 1839). Tiraj yarışımın görsel basına baskı kurması nedeniyle, toplumun ilgisini çekecek konulara öncelik tanınmaktadır.

Tüm ülkelerde olduğu gibi Özbekistan’da kadına yönelik şiddet önemli toplumsal sorunlardan biridir. Kadına yönelik şiddet konuları kadın cinayetleri söz konusu olduğunda gündeme gelmiştir. Bu bağlamda devlet politikaların kadına yönelik şiddet konulu birimler, komiteler kurulmuştur. Kadınları baskı, şiddetten korumak adına, Özbekistan Cumhuriyet Ali Meclisi Senatosunda Kadın ve Toplumsal Eşitliği Komitesi kurulmuştur. Bununla birlikte 04 Ocak 2020 tarihinde Özbekistan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu tarafından koruma kararı kabul edilerek yürürlüğe girmiştir (Isajonov, 2022). Aynı zamanda her ilde ‘Kadınlar Defteri’ projesi kapsamında maddi ve manevi yardıma ihtiyacı olan, kocasından ayrılan, evli olsa dahi ekonomik problemleri olan, yalnız kalan kadınlar listelenerek devlet tarafından manevi desteğin yanında, kredi verilerek maddi olarak da desteklenmektedir. 31 Mart 2022 tarihinden bu karar yürürlüğe girmiştir. Ayrıca 5 Mart 2022 tarihinde yürürlüğe giren bir karar ile tacize uğrayan kadınlar için ‘CallUmida’ mobil uygulaması aracılığıyla yardım çağrısında bulunabilmektedir (Abdurahimova, 2022).

Çalışmanın Konusu

Kadınlar üzerinde büyük tahribatlara yol açan şiddet kavramı çeşitlilik göstermektedir. Kadına yönelik şiddet, aile içerisinde başlayarak, dayak, taciz, cinsel istismar, aşağılama ve ölüme kadar geniş bir çerçevede uygulanmaktadır. Özbekistan’daki kadına yönelik

şiddet içeren görüntüler incelendiğinde şiddetin, daha çok fiziksel ve cinsel boyutlarda olduğu ve boyutunun büyüklüğü kabul edilemez derecededir. Konu ile ilgili Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı sürekli olarak, kadına yönelik şiddete karşı dikkat çekmektedir. Şiddetin ortadan kaldırılmasını, bunun da toplum ve devlet işbirliği ile kararlı bir mücadele ile mümkün olabileceği savunulmaktadır. Bu alanda yapılan birçok proje ve yasaya rağmen hala kadına yönelik şiddetin önlenememesi üzerinde düşünülmesi gereken bir konu olarak durmaktadır.

Dünyada birçok ülkede ulusal yazılı ve görsel basın kadına yönelik şiddet konusundaki tutumları incelenerek, araştırmalara konu olmuştur. Özbekistan’da ise ulusal basında kadına yönelik şiddet konusunda herhangi bir inceleme bulunmamaktadır. Bu çalışmada 1 Ocak 2022 - 31 Aralık 2022 tarihi arasında haftalık ve günlük yayınlanan, Özbekistan ulusal gazetelerinden tirajı en yüksek 5 gazetenin ‘kadına yönelik şiddet’ içerikli haberlerinde şiddetin temsili haberlerin içeriği ve görselleri incelenerek haberin işlevsel boyutu, türü, sayfadaki yeri ve kadına yönelik şiddeti önlemedeki yayım politikaları boyutları ile değerlendirilecektir.

Çalışmanın Önemi

Özbekistan’da kadına yönelik şiddet konusu medya çalışmaları kapsamında sosyal medya, medya hukuku, yeni medya, spor ve siyaset olarak çalışılmıştır. Kapsamlı bir literatür taraması sonucunda elde edilen verilere göre yazılı basın olarak gazetede kadına yönelik şiddet konusu araştırılmadığı görülmüştür. Bu çalışma Özbekistan ulusal gazeteleri örneğinde 2022 yılında ‘Kadına yönelik şiddetin’ ulusal basında nasıl yer aldığı hususunu farklı boyutları ile ele almaktadır. Basılı yayında şiddet odaklı haberlerin temsili ve işlevselliği ile toplumda kadına yönelik şiddete karşı algının yaratılması ve bunların önlenmesi adına önemlidir. Ayrıca çalışma ele aldığı konu ve niteliği gereği literatüre katkı sağlamasıyla da önem arz etmektedir.

Çalışmanın Amacı

Bir toplumda şiddet olarak kabul görülen davranışlar aynı zamanda bu toplumun toplumsal yapısıyla yakından ilgili olmaktadır. Günümüzde kadına yönelik şiddet olayları hem dünya hem de Özbekistan medyasında gündem olan, tartışılan ve önlenmesi için hükümetlerin programlarında yer alan önemli konulardan biridir.

Çalışma kadına yönelik şiddet konusunda Özbekistan ulusal gazetelerinde kadına yönelik şiddet olaylarının ne şekilde yansıtıldığı ve sunulduğu yönünde bilimsel veriler kapsamında bir bakış açısı oluşturmayı hedeflemektedir. Çalışmadan elde edilen veriler kapsamında toplumun kadına yönelik şiddete karşı araştırmalara teşvik etmeyi, şiddetin doğuracağı sonuçları önlemeyi hem kamusal hem de devlet tarafından yapılması gereken çalışmaların önemi ve etkisini öne sürmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel çalışmalarda elde edilen veriler daha çok görsel ve yazı şeklindedir. Dolayısıyla bu tür veriler saha notları, video kayıtları, fotoğraflar veya diğer kayıtlar olmaktadır. Nitel araştırmalarda hem veri hem de bulgular olarak yazılı belgeler önem arz etmektedir. Nitel araştırmalarda süreç oldukça önemlidir ve çalışmanın ürünü veya sonucundan öte araştırmanın sürecine odaklanır (Işık & Semerci, 2019: 55).

Günümüzde yapılan bilimsel nitel araştırmalarda yanlış anlamlandırılmaldan kaçınmak ve sonuçların geçersizliğinin en aza indirgenmesi adına üçgenleme tekniği kullanılmaktadır (Stake, 1995: 134). Sosyal bilimlerde üçgenlemenin kullanım amacı, fen bilimlerinde verileri elde etmek için kullanılan farklı araçların arasında uyumu göstermek gibi değil, elde edilen verilerin farklılıklarıyla sonuçları karşılaştırmayı hedeflemektedir (Mayring, 2011: 148). Bu çalışmada üçgenleme tekniği kapsamında başta haberin içeriğini anlamak adına içerik analizi, ardından haberde verilen göstergelerin ne kadar haberin içeriği ile uyum sağlayıp sağlamadığını anlamak için göstergebilim analizi kullanılmıştır. Elde edilen verileri kendi aralarında karşılaştırmak, ulusal gazete editörlerinin bu verilere karşın görüş ve düşüncelerini anlamak ve anlamlandırmak için üçüncü bir araştırma tekniği olarak görüşme tekniği kullanılmıştır.

Bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şiddet kavramı üzerinde durularak, şiddetin boyutları, tanımları, kaynağı, niteliği, sosyal ve psikolojik alt yapısı, şiddet konulu kuramlar, yaklaşımlar ele alınacaktır. Ayrıca kadına yönelik şiddet ile ilgili, dünyada ve Özbekistan'da yapılan yasal düzenlemeler ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi ile ilgili durumlar da açıklanacaktır. Medyada şiddet olgusu ve temsili, Özbekistan ulusal basının tarihi, kadın ve kadına yönelik şiddet temsilleri, medyanın

işlevleri, şiddet merkezli habercilik üzerine araştırmalar yapılarak değerlendirilecektir. Beraberinde Özbekistan medyasında yer alan şiddeti konu alan çalışmalar aktarılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde kadına yönelik şiddetin Özbekistan Ulusal Basınında temsili kapsamında amacı, önemi, modeli, ulusal gazetelerin incelenmesi yapılacaktır. Üçüncü bölümde elde edilen bulgular ve bu bulguların yorumlanması ile sonuç bölümü yer alacaktır.

Özbekistan’da günlük ve haftalık olarak 200’den fazla ulusal gazete bulunmaktadır. Bu gazetelerden tirajı en yüksek 5 gazete araştırmaya konu olmuştur. Bu gazetelerin sayfa sayıları birbirinden farklıdır. Renkli ve siyah beyaz olarak basılmaktadır. Çalışmada Xalq So’zi, Mahalla, Milliy Tiklanish, Ishonch ve XXI Asr gazetelerin 2022 yılında basılan tüm nüshaları tek tek taranarak, kadına yönelik şiddeti konu alan tüm haberleri, hazırlanan yönergeye göre değerlendirilerek kodlanmıştır. Kadına yönelik şiddet haberinin hangi gazetede yayınlandığı, yayınlandığı sayfa, haberin sayfadaki konumu, haberin türü, gazetenin habere yaklaşımı, haberdeki işlevsel boyut, yayınlandığı yıl, ay, şiddetin türü, şiddete uğrayan ve şiddet gösterenin kimliği, şiddete uğrayanın medeni durumu, yaşı, şiddetin yapıldığı ortam, haberde geçen aktörlerin kim olduğu ve görünüşleri kodlanmıştır. 2022 yılı boyunca taranan bu gazetelerde kadını konu edinen 178 haber olmakla birlikte, bunlardan 11 tanesi kadına yönelik şiddeti konu edinmiştir. Bu 11 haberin 2 tanesi cinayet içerdiğinden fiziksel, ekonomik, psikolojik ve duygusal şiddete örnek oluşturmaktadır. Bu haberlerin 6 tanesi ise ekonomik şiddet içerikli haberlerdir. Geriye kalan 3 haberde ise psikolojik şiddet türünün ağırlıklı olduğu görülmektedir.

Çalışma içerisinde 2022 yılında Ocak ayında 2, Şubat ayında 4, Mart ayında 2, Haziran ayında 1, Temmuz ayında 1 ve Ekim ayında 1, tane kadına yönelik şiddet konulu haberler yayınlanmıştır. Bu haberlerin işlevlerinin genel olarak eğitici, kamuoyu oluşturma, farkındalık yaratma, bilgilendirme üzerine olduğu saptanmıştır. Haber türü olarak köşe yazısı, alt başlık, sürmanşet ve araştırma yazıları şeklindedir.

Bu araştırma, Özbekistan’da tirajı yüksek olan 5 ulusal gazete ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca bu gazeteler kapsamında yayınlanan kadına yönelik şiddet haberleri ve 5 gazetelerin editörleri ile yapılan görüşmeler ile sınırlandırılmıştır.

Kadına yönelik Şiddet kavramının daha iyi anlaŐılabilmesi adına Şiddet kavramının nasıl tanımlandığı üzerinde durmak gerekmektedir. Şiddet olgusu çok boyutlu ve derindir. Dolayısıyla farklı disiplinler açısından farklı Şekillerde tanımlanabilmektedir.

BÖLÜM 1: ŞİDDET, MEDYA VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

1.1. Şiddetin Tanımı ve Kapsamı

Şiddet kavramının temeline inildiğinde birçok tanımla karşılaşılabilir. Şiddetin tanımlarına bakılarak, şiddetin ne anlama geldiğini kavrayabilmek önem arz etmektedir. Şiddeti Önlemeye Yönelik Küresel Durum Raporu'nda Şiddet: 'Bir kişinin ya da bir topluluğun kendisine, kendisinden bir başkasına ya da başka bir grup ya da topluluğa karşı kasıtlı olarak kullandığı, yaralanma, ölüm ya da psikolojik zararlarla sonuçlanan, maruz bırakılan kişinin, grubun ya da topluluğun hayatına sağlıklı olarak devam etmesini engelleyici nitelikteki fiziksel güç, tehdit ya da eylemlerin tümünü içeren davranış biçimi' olarak tanımlanmıştır (Gruen, 2005).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1993 yılında 'Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi' yayınlanmıştır. Bu bildirmede, kadına yönelik şiddet 'cinsiyetçi yaklaşımla, ister kamusal isterse, özel düzlemde gerçekleşen, fiziksel, cinsel, psikolojik olarak herhangi bir üzüntü zarar ortaya çıkarması veya bu sonucun gerçekleşmesine yönelik her türlü tehdit, baskı ve özgürlüğün engellenmesi' şeklinde tanımlanmıştır (CEDAW, 1995).

Fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik ve sözlü istismar kadına yönelik şiddet türleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar namus cinayeti, tecavüz eylemleri gibi farklı şiddet şekillerine maruz kalmaktadır (BM 2008, KSGM, 2009). Beraberinde saldırganlığı tanımlarsak; hâkim olmak, yenmek, yönetmek amacı taşıyan güçlü, şiddet içeren bir eylem, aynı zamanda yaralayıcı, hırpalayıcı, düşmanca yaklaşılabilir, bir işlevi engellemeye, boşa çıkarmaya çalışan bir davranış şeklidir (Erten ve Ardalı, 1996: 143).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) şiddetin tipolojisini incelemiş ve dört gruba ayırmıştır. DSÖ, şiddeti psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, cinsel yoksunluk ve kişiyi ihmal olarak sınıflandırmıştır. Kişiler arası şiddeti aile içi, toplumsal şiddet olarak ayırmaktadır. Aile içi şiddet içerisinde eş, çocuklar, anne baba ve diğer yaşlılar girmektedir. Toplumsal şiddetin içerisinde de herhangi bir topluluğa ait olan tanıdık kişiler ve yabancılar yer almaktadır (WHO, 2002).

Ardalı şiddeti, saldırganlığın bir çeşidi ve derecesi olarak nitelendirmiştir (Erten & Ardalı, 1996: 143). Şiddet sözcüğü etimolojik açıdan Türkçe'ye Arapça'dan geçmiştir. Sertlik, sert, katı davranış kaba kuvvet manasını taşımaktadır. Arapça bir kelime olan 'Şedit' ise katı ve şiddetli anlamındadır. Ardından sertliği ve kızgınlığı ile bilinen Yemen Hükümdarının da adı olan 'Şeddat' kelimesi karşımıza çıkmaktadır. Şiddet kelimesinin günümüzde yer alan güncel anlamları da mevcuttur. Karşıt düşünce ve görünüşte olan kişilere karşı kaba kuvvet kullanma sert ve şiddetli davranma, şiddet olayları ile toplumu ve kişileri korkutmak, sindirmek, susturmak için yapılan olay ya da girişimlerdir (Hobart, 1996: 53).

Şiddeti tanımlayan temel yaklaşımlardan biri olan Ekolojik model, şiddet kelimesinin anlamlandırılmasına yönelik ilk yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre şiddet farklı katmanların ve sosyolojik çevrenin birbirleri ile etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ekolojik model toplumsal katmanları iç içe geçmiş dört daire şeklinde göstermiştir. Kişinin şahsi ve biyolojik geçmişi ilk daire iken aile ve yakın çevresi ikinci dairede bulunmaktadır. Üçüncü daire, üçüncü derece tanıdık ve dostluk ilişkilerini, dördüncü daire ise bireyin içinde yer aldığı en dıştaki sosyal çevreyi kapsamakta olup, toplumda yer alan normları ve kültür ve sosyal kuralları içermektedir (Heise, 1998: 267-290).

DSÖ'nün 1998 tarihli raporuna göre şiddet; bir iktidar ve gücün kasıt ve tehdit içerikli biçimde başka birine uyguladığı, maruz bıraktığı psikolojik zarar ve bu zarara uğrama olasılığıdır. Yakın bir ilişkide psikolojik, cinsel ve fiziksel hasara yol açan şiddet 'eşler arası şiddet' olarak tanımlanmaktadır. Erkeğin kadına, çocuğa uyguladığı şiddet aile içi şiddet olarak görülmektedir. Şiddetin en fazla aile arasında olduğu DSÖ'nün 2002 tarihli şiddet raporunda bildirilmektedir (Güler, 2005: 6).

Virjinya Tıp Fakültesi'nde yapılan bir çalışmada kadına karşı yapılan şiddete dair en eski bulguya rastlanmaktadır. Ölüme neden olan kafa kırıklıklarının 2000-3000 yıllık mumyalarda %30 ve %50 kadınlarda, %9 ve %20'si erkeklerde görülmüştür. Barış zamanına ait olduğu düşünülen bulgulardaki kadın erkek eşitsizliği kadına yönelik şiddetle bağdaştırılmıştır (Gezen, 2013: 26-65). Modern dünya tarihi, kadın hareketi tarihi ile yakın bir ilişki içerisinde. Batı toplumunda kadınlar sanayi devriminde başlangıçta ortak kamusal alan düzeninde yer almamışlardır. Gelişmiş sanayi

ülkelerinde kadın hareketinin ortaya çıkmasının temel nedeni olarak kamusal alanlarda erkek egemen politikalarının uygulanması gözükmektedir. Bu harekete ilk ev sahipliği yapan ülke İngiltere'dir (Sarışın, 2022).

Kadına yönelik şiddet, yaşam döngüsü içinde değerlendirildiğinde, konsepsiyon öncesi bir dönemde başladığı düşünülmektedir (Heise, 1993: 78-85). Aile içerisindeki şiddet, çocuklarda kız çocuğunun aleyhine bir cinsiyet belirlenmesi, İslamiyet öncesi dönemde kız çocuklarının diri diri gömülmesi, namus cinayetleri, başlık parası, çeyiz, dayak, tecavüz, evlilikte yıpranma, genital mutilasyon, diğer cinsel organlara zarar verici uygulamalar, kadın ticareti, iş yerinde mobing, fahişeliğe zorlama, yaşlılıkta cinsel ve psikolojik şiddete maruz kalma, cinayete kurban gitme şeklinde gelişmektedir (Mondal & Paul, 2021: 94).

Şiddet, anne ölümlerinin, intiharın, cinayetlerin artmasına sebep olabilmektedir. Yaşanılan bu olumsuzluklar çalışma hayatlarını da etkilemektedir. Bu durum ekonomik olarak kadın ve çocukları yoksulluğa, aile içi güvenini ve inançlarını kaybetmeye itmektedir (WHO Consultation, 1998). Aile içi şiddet ile karşılaşan kadınlar, şok ve inkâr dönemlerini geçirdikten sonra şiddet olayına şiddetle karşılık verdikleri ve sonrasında depresyona girip kendilerini suçladıkları gözlenmiştir. Şiddete uğrayan kadınlarda en sık şiddet sonrası intihar girişimi, alkol, ilacı kötüye kullanma, çocuklara yönelik saldırgan davranışlar izlenmiştir (WHO, 2005). Aile içi şiddetin psikiyatrik hastalar grubunda, kliniğe başvuran ve izlenen kadınlarda önemli bir sorun teşkil ettiğini göstermektedir (Vahip & Doğanavşargil, 2006: 107-114).

Michaud şiddet kavramını normlarla ilişkilendirmektedir. Ona göre şiddet diye kabul edilen bir olgu ancak normlar ile bağdaştırıldığında şiddet olma özelliği yok olmaktadır. Bir kişinin herhangi bir mekânda zorla alıkoyulması, özgürlüğünün kısıtlanarak, psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalmasına sebebiyet verirken, cezaevlerinde olduğu üzere, bu olgu toplumun kültürü ile özdeşleşiyor ise şiddet olma özelliğini yitirmektedir (Osho Bhagwan, 2007). Bu noktada önemli olan durum ise şiddetin normlarla bağdaştırıldığında özelliğini kaybetmesinin bireylerin hafızalarında nasıl bir etki yarattığıdır. Şiddetin meşru nitelik kazanması bireyi meşru olmayan şiddete yönlendirmesi oldukça olasıdır. Normlarla bağdaştırılsın ya da bağdaştırılmasın şüphesiz şiddet, insan hayatını mahveden, kısaltan, eziyet eden bir fiildir (Walby, 2013:

95). Bu fiil derinlemesine irdelendiğinde şiddetin bir olaydan çok bir süreç olduğu görülmektedir. Şiddet olgusunun detaylı bir kavranmasına ihtiyaç varsa, bu olguya sebep olan olay ve olaylar bütününün incelenmesi zaruriyet doğurmaktadır.

Şiddet, uzun yıllar boyunca farklı disiplinler açısından merak edilen araştırılan bir kavram olmuştur. Şiddet fiilleri incelendiğinde tek bir neden ve sonuç olmadığı açıkça görülmektedir. Eylem bazen sadece kültürel ve ekonomik nedenden dolayı ortaya çıkabiliyorken, bazen de birçok farklı etmenin birleşmesinden doğmaktadır. Bu sebeptendir ki şiddet kavramının birçok disiplinin ortak alanı olması oldukça doğaldır. Psikoloji, sosyoloji, biyoloji, nörofizyoloji, felsefe gibi birçok disiplin neden şiddet olgusunun altında yatan sebepleri farklı açılardan incelemeye çalışmışlardır (Gök, 2016: 454). Bazı görüşlere göre şiddet doğuştan gelen bir dürtü iken, diğer görüşlere göre öğrenilmiş bir eylem olduğu savunulmaktadır.

Bireyin doğduğu andan itibaren neden şiddete ihtiyaç duyduğunu ve başvurduğunu psikanalitik kuram açıklamaya çalışmıştır. Psikanalitik kuram savunucularından Sigmund Freud kişi doğuştan itibaren eros (cinsellik, yaşam) ve ölüm (saldırganlık ve nefret) güdülerini ile yaşama başladığını düşünmektedir (Chiarini, 2014: 227). Birçok ihtiyaç da bu içgüdüler doğrultusunda ortaya çıkmakta ve bu ihtiyaçları karşılamak adına diğer insanlarla iletişim kurulmasını etkilemektedir. Bu basamakta edinilen deneyimler, sonraki davranışları da şekillendirmektedir. Yani insanın doğasında yer alan dürtüler şiddete yönelmesini ya da yönelmemesini belirlemektedir. Bu süreçte kişiler, diğer kişilerle sağlıklı ilişki kurarak güven ortamı oluştururken, aksi bir durumda ise kendisi huzursuz ve kargaşa içinde bulmaktadır (Gök, 2016: 464).

Archer ve Gartner'e göre saldırganlık doğuştan gelen bir özellik değildir, diğer davranışlar gibi yaşamın ilerleyen dönemlerinde sosyal çevre ve koşullar aracılığı ile öğrenilmiştir (Myers, 2015: 64). Bu savunma insanların sosyal bir varlık olduğu görüşünden yola çıkmaktadır. İnsan hayatı doğuştan ölüme kadar olan süreçte, her evrede öğrenilmekte, gelişmekte ve sürdürülmektedir. Temelleri 1960'larda atılan ve son dönemlerde tüm dünyada kabul edilmiş olan 'hayat boyu öğrenme' kavramını desteklemektedir. Bu kavram 1960'larda Unesco'nun düzenlediği bir konferansta dile getirilmiş ve birçok araştırmacı incelemelerinde kullanmıştır (Gününç vd, 2012: 310).

Şiddetin sonradan öğrenilen bir davranış olduğunu savunan düşüncelerin başında Sosyal Öğrenme (Bilişsel Öğrenme) kuramı yer almaktadır. Bilişsel Öğrenme Kuramının savunucularından ve öncülerinden olan Bandura küçük yaştan itibaren kişiler etrafındaki diğer bütün kişileri taklit ederek ve rol model olarak hareketlerini yönlendirdiğini dile getirmektedir (Gök, 2016: 464).

İnsanların konuşmayı bile taklit ederek öğrendiği söz konusu ise bu kurama katılmamak akıllıca olmayacaktır. Çocuklardan yola çıkarsak, çok küçük yaşlardan itibaren etrafındakiler rol model olarak gördükleri ve bu kişilerin hal ve hareketlerini rehber edindiklerini düşünmek bizim için kaçınılmazdır. Fiziksel ya da cinsel kötüye, şiddete tanık olan veya maruz kalan çocukların, küçük çağlarından itibaren hayatlarının bir döneminde şiddetin içinde oldukları gerçekliğinden yola çıkarak (Güleç vd., 2012: 119) bireyin kriminal vakalarda şiddet olayının içerisinde suçlu olarak yer aldığı olgusuyla karşılaşmıştır. Aynı zamanda fiziksel ceza ve şiddet içerikli filmler ve tv programları şiddetin normal olduğu algısını yaratmaktadır (Hu vd., 2017).

Yapılan son araştırmalara göre fiziksel zevkten yoksun bırakılan bir bireyin şiddete yönelmesine bir etken olduğu görüşü ortaya çıkmıştır (Chiarini, 2014: 227). Şöyle ki yeme, içme, cinsellik ve barınma gibi temel ihtiyaçlardan yoksun bir bireyin bu ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına şiddet yoluna başvurduğu sonucuna varılabilmektedir. Şiddetin doğuştan gelen duyguların, dürtülerin bastırılmasından dolayı ortaya çıktığı bir olgu olduğu sonucu ile yüzleştiren bu fikir bizi başladığımız noktaya geri götürmektedir.

1.2. Şiddetin Türleri

Şiddetin türlerine bakıldığında birden çok kategori bizi karşılamaktadır. Uygulayanların özelliklerine göre;

- Kendine yönelik şiddet
- Kişiler arası şiddet
- Toplu şiddet şeklinde sıralamak mümkün olmaktadır.

Şiddet tipine göre incelendiğinde çok fazla tür ortaya çıkmaktadır. Bu türlerin bir kaçını üzerinde durmak bu çalışmaya fayda sağlayacaktır (Dündar, 2010: 447).

Şiddet, tipine göre şu şekilde maddelendirilebilir (İpekten, 2006: 15):

- “Psikolojik Şiddet
- Ekonomik Şiddet
- Fiziksel Şiddet
- Cinsel Şiddet
- Dijital Şiddet”

Psikolojik Şiddet

Bir kişinin sosyal itibarını ve özgüvenini zedeleme, yok etme, değersizleştirme sosyal ortamlardan dışarda tutma, taciz etme gibi etik değerlerden yoksun ahlaki olmayan davranışlar olarak nitelendirilen psikolojik şiddet, duygusal şiddet olarak da adlandırılmaktadır (Aslan & Akçaray, 2013: 27). Zaman zaman yoksun bırakma fiziksel şiddet türünde belirtildiği üzere şiddetin bir yöntemi olarak değerlendirilmektedir. Şiddete bir annenin çocuğunu sevgisinden yoksun bırakması örnek olarak gösterilebilir. Elle tutulur sonuçlar içermeyen bir şiddet türü olmasından dolayı, diğer şiddet türleri ile karşılaştırıldığında ispatlanması daha zor bir tür olduğu bilinmektedir. Fakat ortaya çıkan sonuçları itibarıyla kişide daha kalıcı ve derin izler bırakabilmektedir (Karcıoğlu & Akbaş, 2010: 140).

Duygusal şiddet aynı zamanda korkutmak, aşağılamak, lakap takmak, alay etmek, baskı altına almak, ezmeye çalışmak, kimliğini yok saymak, bağımsızlığını kısıtlamak, aşırı kıskançlık, ihmal ve evlilik birliğinin getirdiği tüm sorumlulukları kadına bırakmak olarak tanımlanmaktadır (İpekten, 2006: 16). Bunun yanı sıra fiziksel şiddetin de beraberinde duygusal şiddete yol açtığı aşikârdır. Fiziksel şiddet uygulayan erkekler aynı zamanda eşlerini duygusal açıdan baskılar ve taciz eder (Çetiner, 2006: 7). Fiziksel şiddet ve duygusal şiddetin derecesi doğrudan ilişkilidir. Fiziksel şiddet azalsa da duygusal şiddet devam etmektedir. Zamanla fiziksel şiddetten kalan travma, kadınlara tekrarlayan fiziksel şiddete maruz kalacaklarını hatırlatmaktadır. Follingstad ve arkadaşlarının (1990) yapmış olduğu bir araştırma neticesinde şiddete uğrayan kadınların %72’si duygusal şiddetin fiziksel şiddete oranla daha çok olumsuz etki yarattığını söylemişlerdir. Diğer yandan duygusal şiddet fiziksel şiddetin yıkıcı etkilerini artırabilmektedir (Çetiner, 2006: 8).

Duygusal şiddet güçlü bir kimsenin güçsüz bir kişiye karşı duygusal sosyal ve ruhsal yönden bilinçli olarak aşağılanması amacı ile yapılan davranışlardır. Duygusal şiddeti uygulayan kişinin hedefi karşı tarafı güçsüz ve yetersiz konumda bırakmaktır (Dündar,

2010: 448). Psikolojik şiddet tek başına uygulanabildiği bir şiddet türü olup, aynı zamanda farklı şiddet türlerinin bir sonucu olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Örnek vermek gerekirse, fiziksel şiddete uğrayan birinin kendinin yetersiz, güçsüz, değersiz hissetmesi özgüvenin kırılması, sosyal ortamlardan uzaklaşması olasılığı çok yüksektir (Ellsberg, 2005: 21).

İş ortamları psikolojik şiddetin en çok görüldüğü yerlerdir. Bireylere patronlar, müdürler ve diğer meslektaşları tarafından tekrarlanarak uygulanan saldırılar mobing olarak adlandırılmaktadır (Bulut & Göktürk, 2012: 55). Bireyin öz güvenini kırıcı şakalar, alaylar, imalar, küçük düşürücü sözler olarak gerçekleşen saldırılar, maruz kalan kişide özgüven kırıklığı, kendine olan saygıyı yitirme, işten soğuma ve performans düşüklüğü gibi sonuçlar doğurmaktadır. Psikolojik şiddet hayatın hemen hemen her alanında görülmesine rağmen, fiziksel bir zarar olmadığı sürece eylem şiddet içerikli olarak nitelendirilmemektedir (İbiloğlu, 2020: 338).

Ekonomik Şiddet

Kadın ekonomik anlamda sömürülmesi ilk olarak aile içerisinde görülmektedir. Kız çocukları toplumsallaşma sürecinde eğitimden yoksun bırakıldığı gibi, aynı zamanda iş hayatına adım atmasına engel olunmaktadır. Ekonomik anlamda kendini geliştirmemiş, eğitim noktasında da eksik olan kız çocuklarının emekleri, ev eksenli ortamlarda sosyal güvenceden yoksun bırakılarak sömürülmektedir.

Her türlü parasal ve ekonomik kaynağın kadın üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol etme amacı olarak kullanılması Ekonomik şiddet olarak tanımlanmaktadır (Gürkan, 2009). Kadının işe gitmesine engel olma, arzusu dışında zorla çalıştırma, çalışma hayatı içerisinde ise ilerlemesine mani olma, para harcama özgürlüğünü kısıtlama, çalışması karşılığında hak ettiği ücretten yoksun bırakma, kadının yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilmesini olumsuz anlamda tetikleyen başkalarına muhtaç hale getiren ekonomik şiddettir.

Çalışan kadının parasına el koyma, ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için maddi anlamda yoksun bırakma, kişisel ve ev eşyalarına zarar verme gibi durumlar ekonomik şiddet çeşitleri arasında yer almaktadır. Erkeğin çalışmadığı süreçlerde bu tür davranış daha sık görülmektedir (Fawole, 2008: 167-177).

Ekonomik şiddet Birleşmiş Milletler (BM) tarafından mağdur kişinin ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamaması için yetersiz bırakılması olarak tanımlanmıştır (Durmaz, 2016: 52). Diğer şiddet türlerinde de olduğu gibi burada amaç mağduru sindirip, korkutarak isteğini yaptırmaktır. Mağdur kişiyi kendine bağımlı hale getirmek de ek olarak söylemek ekonomik şiddetin sonuçları değerlendirildiğinde yanlış olmayacaktır. Kadınlar ve çocuklar üzerinde ekonomik güç bir yaptırım teşkil ettiğinden, kadınların ekonomik özgürlüğünü eline alması çoğu zaman tercih edilmemektedir (Akın, 2013: 27). Çoğu zaman kadın çalışsa bile geliri ve ziynet eşyaları elinden alınmaktadır (Gökkaya, 2014: 373). Kadın ne kadar iş hayatının içerisinde yer alsın da ekonomik özgürlüğünü kazansa da ekonomik şiddet bir şekilde yine kendini göstermektedir.

İçli'ye göre ekonomik faktörün şiddet ilişkisindeki etkinliği iki yönlü olabilir: Ya kadın erkeğe bağımlıdır ya da mesleki statü açısından erkekten üstündür. Birinci durumda erkek kadını pasif konumda bırakarak kendine karşı tehdit unsuru olarak görmemektedir. İkinci durumda ise kendisinden daha fazla kazanca sahip karısı onun için bir tehdit unsuru teşkil etmekte ve bu durumu yok edebilmek adına şiddete başvurmaktadır. Şiddet sonucunda erkek içinden bulunduğu duygusal ve ekonomik sıyrılmış hissederken, kadın ise hem bireysel hem toplumsal anlamda derinden yaralanmakta ve zedelenmektedir (İçli, 1994: 13).

Ekonomik şiddet toplumsal, sosyal ve ekonomik kalkınmanın önündeki en büyük engellerden biridir (Köse & Beşer, 2007: 118). Bir kadının ekonomik kazancını iyi olması onu şiddet görmek olasılığının azalmasına sebep olabilir. Yalnız Ters Tepki Hipotezi tersini ifade etmektedir. Hipoteze göre; Özgürlüğü ve statüsü artan kadın Ekonomik şiddete daha çok maruz kalabilmektedir (Riger & Krieglstein, 2000: 645). Fiziksel ve duygusal şiddetle birlikte ekonomik şiddet etkilerini Aile içi kriz ve çatışma dönemlerinde gösterebilmektedir. Charlotte Perkins ayrıca kapitalizmin ekonomik şiddetten kaynaklı eşitsizliklerden beslendiğini ve gün geçtikçe kadın erkek ayrımının bu nedenden dolayı arttığını vurgulamaktadır (Kaylı, 2011: 114).

Fiziksel Şiddet

Kadına yönelik şiddetin toplumsal şiddeti yeniden üretmesi, bunun toplumsal yansımaları ayrıca bireyin gördüğü zarar açısından iki yönlü etkisi önem arz etmektedir. Kadına yönelik şiddetin yoğunlukla evde yaşandığı DSÖ tarafından bildirilmiştir (Krug

& Dahlberg vd., 2002). Kayır'a göre aile içerisinde kadına yönelik bir erkek tarafından aletli veya aletsiz, duygusal, sözel, ekonomik, cinsel saldırılar fiziksel şiddet içeren davranışlardır (Tosun Altınöz, 2014).

Kadının erkek partneri tarafından fiziksel saldırıya maruz kalması şeklinde gerçekleşen şiddet, fiziksel şiddet olarak tanımlanmaktadır (Aksoy & Çetin, 1999: 131-135). Fiziksel şiddet, şiddetin en açık, en belirgin halidir. Tekmeleme, tokatlama, yumruklama, sopayla dövme, itip kakma, çimdikleme şeklinde görülebilmektedir. Beraberinde, kadının yüzüne yakıcı (asit gibi) bir madde dökme, bedeninin herhangi bir yerinde sigara söndürme, askıyla ya da elektrik süpürgesinin hortumuyla dövme de fiziksel şiddet gurubunda değerlendirilebilir. Silah, bıçak, balta vb. aletleri kullanmak ise ölümlerle neticelenebilecek en tehlikeli fiziksel şiddet durumudur (Karınca, 2008).

Fiziksel şiddet, dayaktan daha fazlasını içermekte olup daha dramatik sonuçlar doğurmaktadır. Bir tokatla başlayarak, çeşitli aletlerin kullanımı ile devamı gelen davranışları kapsamaktadır. İstismar edilen mağdurun sağlığını olumsuz manada etkileyen, vücudunun çeşitli yerlerinde iz bırakan yanık ve yaralanmaların yer aldığı şiddet türü fiziksel şiddet olarak tanımlanmaktadır (Sezgin, 2018: 205). Yaşam boyu fiziksel şiddete uğrama sıklığı %6 - 59 arasında, kadınların eşleri tarafından ağır fiziksel şiddete maruz kalması ise %4 - 49 arasında olduğu WHO'nun 2005 yılındaki rapor çalışmasında belirtilmiştir (WHO, 2005).

Günlük yaşamda sürekli karşılaşılabildiğimiz etkileri bakımından kanıtlanabilirliği en kolay ve yaygın olan şiddet türü olarak fiziksel şiddet görülmektedir. Şiddet denildiğinde akla ilk gelen tür fiziksel şiddet olarak bilinmektedir. Vücutta yer alan yanıklar, kesikler vb. durumlar şiddetin kanıtlarıdır. En çok kanıtlanabilen şiddet türü olmasına rağmen çoğu zaman insanların şiddeti gizleme eğilimleri nedeni ile kayıt altına alınamamaktadır (Polat, 2016: 25). Bireyler korktuklarından veya birilerini korumaya çalıştıklarından dolayı yaşadıkları şiddeti gizli tutmaya çalışmaktadır. Tabi ki bu durum problemlerin çözümünü engellemekte ve şiddetin de devamlılığına neden olmaktadır.

Cinsel Şiddet

Mağdurun rızası olmaksızın, tanıdığı ve tanımadığı kişiler tarafından kamusal veya özel alanlarda gerçekleşen, cinsel içerikli sözler, ifadeler talepler saldırılar cinsel şiddet

olarak adlandırılmaktadır (Sezgin, 2018: 197). Cinsel şiddet, laf atmak, cinsel bakımdan mağduru aşağılayacak şekilde konuşmak ya da başkalarıyla kıyaslamak, teşhir, röntgencilik, el ile taciz etmek, fuhuşa, kürtaja ya da cinsel ilişkiye zorlamak, tecavüz etmek ve zorla evlendirmek gibi nedenleri doğurmaktadır.

Cinsel şiddet araştırmalarda fiziksel şiddete göre çok daha sonra yer almış ve çoğu zaman fiziksel şiddet ile birlikte değerlendirilmiştir. Cinsel şiddet özelinde çalışmalar 50 yıl öncesinde başlamış olup, günümüze kadar devam etmiştir. Bu araştırmalarda eril şiddetin neden sürdürüldüğüne dair birçok sorun üzerinde durulmuştur (Taşdemir, 2015: 715–53).

Hegomonik erkeklik kavramı toplumsal hiyerarşının en tepesinde yer alması ve kadınları, doğayı, hatta erkek gruplarını da baskı altına alması ile dikkat çeken bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Özerkmen, 2012: 10). Cinsel saldırganlık ve şiddet arasındaki yakın ilişkinin varlığı hegomonik erkekliğin temel unsurunu oluşturduğu savunulmakta ve bu durum sorunlardan birini açıklamaktadır. Feminist düşünceyse tecavüzü cinsel saldırı olarak görmeyip, erkeklerin kadınlar üzerinde egemenlik kurmaya çalışması durumu olarak görmektedir. Bu bakımdan terörizme benzer politik bir nitelik taşıyan bir fiil olarak ele alınmaktadır (Gürhan vd., 2020).

Kadınlara yönelik işyerinde cinsel şiddet, Avrupa’da ve ek Cumhuriyeti’nde %10, Norveç’te %7, Türkiye ve Hırvatistan’da %6, Danimarka, İsveç, Litvanya ve İngiltere’de ise %5’tir (Öztünç, 2017). Milyonlarca kadın dünya üzerinde cinsel saldırıya maruz kalmakta, yasal düzenleme ve korumalardan faydalanamamaktadır. Özellikle iş yerlerinde yaşanan kadına yönelik cinsel şiddet birçok olumsuzluğu da beraberinde getirmektedir.

Cinsel şiddet;

- Psikolojik, fiziksel ve cinsel sağlığı olumsuz yönde etkileyen cinsel şiddet, benlik saygısı üzerinde yıkıma neden olmaktadır.
- alışan kadınların işe devamlılığını, iş motivasyonu, iş tatmini ve iş performansını düşürmekte, işyerine bağlılıkları azalmaktadır.
- Bu duruma müdahalede bulunabilecek mağdurlar ve iş arkadaşları açısından ciddi bir tehlike oluşurmaktadır.

- Toplumsal işleyişi bozmakta, sunulan hizmetlerin niteliği ve kariyer olanaklarını azaltmakta, alkol ve madde kullanımı gibi zararlı başa çıkma mekanizmalarına başvuruyu artırmaktadır (Başegmez & Özerk, 2021: 8481).

Dijital (Çevrimiçi/Siber) Şiddet

Sosyal medya, web sitesi, bloglar, mesajlaşma hizmetleri, arama motorları, bloglar, arkadaşlık/flört uygulamaları, çevrimiçi gazetelerin yorum kısımları, çevrimiçi forumlar, dijital oyunların sohbet odaları gibi çok farklı platformlarda gerçekleşen şiddet dijital şiddet olarak tanımlanmaktadır. Birbirinden farklı türlere sahip olan dijital şiddeti Avrupa Konseyi altı ayrı başlıkta değerlendirmektedir (Avrupa Konseyi, 2018: 6):

- “Siber taciz
- Siber suç
- Bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımıyla gerçekleşen gizliliğin ihlali
- Nefret söylemi
- Doğrudan tehditler ve fiziksel şiddetle tehdit
- Çocuklara yönelik çevrimiçi cinsel istismar ve taciz”

Cinsel ayrımcılık, cinsiyete dayalı şiddet, bedensel ceza ve diğer şiddet şekillerine dünya üzerinde çok sayıda çocuk maruz kalmaktadır. Okul bahçelerinde uygulanan çete şiddeti, silahlı saldırı, tecavüz, taciz, kendi akranları tarafından yapılan cinsel istismar ile karşı karşıya kalmaktadır. Şiddetin yeni şekilleri olarak hayatımıza giren telefon, bilgisayarlar, web siteleri ve sosyal paylaşım siteleri aracılığı ile gerçekleşen siber saldırılar da çocukların hayatını olumsuz etkilemekte ve kalıcı zararlar vermektedir. Başkalarına siber ortamda zarar vermek, rahatsız etmek amacıyla gerçekleştirilen davranışlar siber zorbalık olarak tanımlanmaktadır (Bilgin Şahin & Erbay Dünder, 2017: 207). İletişimciler öncelikle ‘siber zorbalık’ meselesinden ziyade alt türü olan ‘şiddet’ konusuna eğilmektedir. Genellikle televizyon ve şiddet konusu noktasında iletişim bilimciler çalışmalar ortaya koymuştur (Yavaş & Ersoy, 2016: 7).

İlk araştırmalar medyanın şiddet kullanımına yönelik olup, en çok televizyon örneğindedir. 1954 yılında Smytee ve Head’ın ayrı ayrı olarak yapmış olduğu bir araştırma ABD’de ve kadına yönelik şiddet üzerine olmuştur. Çocuk programlarında şiddet ögesinin daha fazla olduğu sonucuna her iki araştırma kapsamında ulaşılmıştır

(Signorielli, 1995: 278, aktaran Başeğmez & Özerk, 2021: 8481). 1960'lı yılların sonlarında medyada şiddet kullanımına yönelik ilgi artmıştır. Bu yıllarda ABD'de toplumsal anlamda şiddet patlaması yaşanmıştır. Suikastler, Vietnam savaşı karşıtlarının protestoları, gençlik muhalefeti, üniversite olayları, siyahların başkaldırısı vs. örnekler arasında yer almaktadır. Yapılan medya şiddet araştırmaları daha içerik ve içeriğin toplum üzerindeki etkisi olmuştur. İçerik çözümlemesi yöntemi kullanılarak, televizyon programlarındaki şiddetin içeriği çözümlenmiştir.

Televizyonda yapılan bu araştırmaların yerini günümüzde sosyal medya platformları üzerinde şiddet ve siber zorbalık kavramlarına yönelik yapılan çalışmaların aldığı söylemek yerinde olacaktır (Yaman & Peker, 2012: 328). Araştırmalarda siber zorbalığı bir çok olumsuz sonucuna değinilmiştir. Beran ve Li'ye göre siber zorbalık yaşayan çocukların, üzüntü, anksiyete, korku gibi duyguları daha fazla hissettiklerini ve yoğunlaşma düşüklüğü nedeniyle okul derslerinde kötüleşmeler olduğunu belirtmektedirler. Mitchell, Ybarra ve Finkelhor'a (2004) göre siber zorbalığa maruz kalan çocuklarda madde kullanımı, depresyon ve suç işleme oranının arttığı gözlemlenmiştir. Wolak'ın (2007) yaptığı çalışmada zorbalık deneyimi yaşayan gençlerin %30'u çok üzgün olduklarını ifade etmişlerdir. %24'ü aşırı derecede korkutulmuş, %22'si utandırılmıştır. Buna ek olarak %34 genç internetten uzaklaşma, sürekli olarak olay hakkında düşünme ve çevresindeki her şeye ilgisini kaybetme gibi bir veya daha fazla stres belirtisi göstermiştir (Yaman vd., 2011: 192).

Toplumdaki ayrımcılıktan, eşitsiz güç ilişkilerinden Dijital Şiddet kavramı bağımsız ilişki içerisinde değildir. Farklı kimliklerinden dolayı ayrıştırılan, kırılğan gruplar kesimler, LGBT'li kişiler, etnik ya da dini azınlıklar, çocuklar, gençler, yoksullar, göçmenler ve engellilerin daha fazla dijital şiddete maruz kaldıkları bir gerçekliktir. Uluslararası Af Örgütü'nün [*Amnesty International*] anketi, kadınların %41'nin hayatlarında en az bir kez çevrimiçi tacize maruz bırakıldığını gösterirken (Af Örgütü, 2018: 57), Avrupa Parlamentosu FEMM Komitesi'nin bir araştırması da her 10 kadından 1'inin 15 yaşından itibaren siber tacize uğradığını ortaya koymaktadır (Avrupa Konseyi, 2018). Daha fazla dijital şiddetle karşılaşan kadınlar arasında kamusal alanda görünürlüğü daha çok olan politikacılar, gazeteciler yer almaktadır. Cinsiyet bağlamında dijital şiddet üzerinde durulduğunda erkelerin böyle bir şiddete maruz

kaldığında daha çok sinirlendiği ve intikam beslediği kadınların ise, daha çok üzüntü ve öfke duydukları aşığıldıklarını hissettikleri görülmüştür (Yaman & Peker, 2012).

Dijital şiddet kadınların sosyal yaşamdaki etkinliğinin azaltmasının yanında güvenliğini zedelemekte ve istihdamını olumsuz şekilde etkilemektedir (Haris, 2020). Kadınların intihara yönelmesi de ayrıca bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır (Çelik & Tekin, 2015). Gerçek yaşam tecrübelerinden ayrı tutulan dijital şiddet bir problem teşkil etmektedir (Lewis vd., 2017).

1.3. Şiddeti Etkileyen Faktörler

Kadınlar dünyanın birçok yerinde ve tarihler boyunca insan haklarının yeterli bir biçimden anlaşılmasından ve diğer birçok nedenden ötürü, neredeyse her dönemde bir çeşit zorbalığa maruz kalmıştır. Günümüzde sanayideki ve medeniyetlerdeki, kültürlerdeki, bilim ve teknolojilerdeki değişim ve gelişimlere rağmen kadına yönelik şiddet hala küresel bir sorun olarak devam etmektedir (İbiloğlu, 2012: 210). Şiddet eylemleri çok eskilere hatta insanın var oluşu ile hemen hemen aynı tarihlere dayanmaktadır. Kadına yönelik şiddetin üç bin yıl öncesine vardığı yapılan araştırmalarda görülmektedir. Kalıntılar incelendiğinde erkek mumyaların kemiklerinde %9 - 20 oranında kırığa rastlanırken, bu oranın kadın mumyalarda %30 - 50 oranlarına çıktığı saptanmıştır (Dişsiz & Şahin, 2008: 52).

Erkeklerin kadınlara yönelik daha fazla söz hakkına sahip olduğu bilgisine eski Roma yazıtlarında ulaşılabilmektedir. Eşlerinin zina yapması başka sosyal ortamlara gitmesi durumunda erkeklerin eşlerini cezalandırması, öldürmesi tamamen kendi tercihlerine bırakılmıştır (Dişsiz & Şahin, 2008: 52). Kadınların kaderinin erkelerin elinde ve keyfinde olduğu açıkça görülmektedir. Eski Hint medeniyetlerinde ise kadına farklı şekilde bakılmıştır. Kadınlarla erkeklere aynı haklar verilmiş olup, kadın ve erkek eşit şartlarda değerlendirilmiştir. Fakat bu anaerkil yapı zamanla diğer medeniyetlerde olduğu üzere ataerkil yapıya bürünmüştür (Aydın, 2016: 39). Eski Yunan medeniyetinde de aynı şekilde kadını ötekileştiren erkekten daha az değerli gören bir yapıda olduğu bilinmektedir. O dönemde kadınlar alınıp, satılmış değersiz bir eşya gibi hor görülmüştür. Genel evlere kapatılmış, sosyal ortamlara katılamamıştır. Dönem Filozoflarından Aristo'nun kadına bakışı da o dönemim görüşlerini ortaya koymaktadır. Aristo kadını uğursuz bir varlık olarak nitelendirmiş, akıl olarak geride olduklarını

savunmuş ve kadınların yaratılmadan önce erkeklerin kendilerine yetebildiklerini iddia etmiştir (Yıldırım vd., 2017: 1578).

Kadının statüsü ve yaşam şartları bakımında orta çağda bir değişikliğe uğradığını söylemek zordur. Bir arkeolojik kazıda ortaya çıkan, Ortaçağ'da yaşamış yüz yirmi kişiye ait insan kemiklerinden, genç kadınlara ait kafataslarının arkalarında darbe izleri olduğu görülmüştür (Bilgin, 2016). Aynı durum yeniçağda da kendini korumuştur. Bu dönemde kadınların şeytanla işbirliği yaptığı düşünülerek binlerce kadın cezalandırılmış, eziyet görmüş ve yakılmıştır (Arıkoğlu Ündücü, 2016: 4). Devrim niteliği taşıyan Rönesans ve Reform Hareketleri ve Fransız İhtilali Sürecinde Olympe De Gouges tarafından yayınlanan Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi mevcuttur (Yıldırım, 2017: 1579). Feminist hareket de bu dönemde doğmuş ve gelişmiştir (Bilgin, 2016). Bu hareketin doğuşu kadın haklarının savunur hale gelmesi, kadına yönelik şiddetin görünür olması ve engellenmesinde önemli bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Feminist hareketin kadının iş hayatına girmesini, erkeklerle aynı alanda çalışmasını hem sosyal hem ekonomik anlam da kadınların hayatını kolaylaştırmış eşitlik sağlamış gibi görünse de çalışma şartları açısından kadının sömürülmeye başlandığını söylemek yanlış olmayacaktır (Yıldırım, 2017: 1580). Kadın bütün bunlara rağmen çalışma hayatına girmeyi başarabilmiş fakat çalışmasının karşılığını alamamış, çalışma hayatına girdiği andan itibaren ekonomik şiddetle karşılaştığını ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Kadına yönelik şiddet erkek egemenliği için bir araç durumundadır. Anderson 17,18,19. yüzyıllarda erkeklerin yasalar gereği kadına şiddet uygulama haklarına sahip olduklarını ve bu bağlamda toplum tarafından engellenmediğini ifade etmektedir. 18. yüzyılda Fransız yasalarında kadına yönelik şiddet iz bırakmak, kesici ve delici alet kullanmamak şartı ile tekme, darbe ve yumruk atmak ile sınırlandırılmıştır (Ertürk, 2015: 25). Şiddet karşımıza çeşitli şekilleri ile çıkabilmektedir. Sayısız nedenleri ve çok boyutlu bir süreci vardır. Şiddetin kaynağını anlayabilmek için kadının tarih içerisindeki yeri ve önemini kavramak gerekmektedir. En eski toplumlarda kadın dini cemaate bile insanlığı uygarlık tarihinden bakıldığında kabul edilmezdi (Yalçın & Erdoğan, 2013: 390).

Bir başka örnekte ise Mısır'da kadınlar Nil Nehri'nde kurban edilirdi. Yahudi ve Hristiyanlık dinlerine de bakıldığında kadını aşağılayan birçok olaya rastlamak

mümkündür. İslam öncesi dönemlerde kız çocuklarının diri diri toprağa gömüldüğünü atlamamak gerekmektedir. İslami hayata geçildiğinde ise birçok ritüel terkedilmiştir.

20. yüzyıl kadın haklarının ve feminist akımların gelişmesi önemli rol oynamıştır. Beraberinde kadına yönelik şiddetin önlenmesi adına kayda değer adımlar atıldığı görülmektedir. Bu dönemde birçok batı ülkesinde kadına sosyal ve siyasal haklar verilmiştir. Bu yüzyılda kadınlar Avrupa ülkelerinde siyasal anlamda aktif olmaya başlamışlardır. İngiltere ve ABD’de birinci dünya savaşı’nın noktalanması ile kadınlara yurttaşlık hakları verilmiştir (Karal & Aydemir, 2012). Fransız ihtilali ile çalışmaya hayatında yer edinen kadınlar, 20. yüzyılda ev dışı alanlarda ilk kez varlık göstermişler ve siyasi alanda bu varlıklarını daha çok ortaya koymuşlardır.

Toplumda olan tutum ve davranışlar toplumsallaşma sürecinde deneyimlenmektedir. Şiddet olgusu biyolojik yaklaşımlara göre insanın doğasında var olan bir davranış biçimi ve ontolojik bir yaklaşım olarak görülse de farklı toplumlar ve bireylerdeki şiddet davranışının derecesinin öğrenim kavramı ile yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır (Shahmohammadi, 2017: 75).

Kadına yönelik şiddet davranışı kültürel olarak sürekli kendini yeniden üreten ve sürdürülebilir bir davranıştır. Bu süreçte toplum bireylerden kadın erkek olarak üzerlerine düşen görevleri beklemektedir. Bu görevle çocukluk çağından itibaren öğrenilmeye başlamaktadır. Aile, akran, iş yeri, okul ve medya toplumsallaşmanın başladığı ortamlardır. Birey bu ortamlarda genelde tüm davranışlar, özelde ise kadına yönelik şiddet içeren davranışları zamanla gözlemleyerek ve öğrenerek ortaya çıkarmaktadır. Sonrasında benzer durumlarla karşılaştığında davranışlarını sergilemektedir (Eshraghi, 2006: 99). Simon de Beauvoir’e göre ‘kimse kadın olarak doğmaz kadına dönüşür’ (Ritzer, 2014: 619). Burada Beauvoir cinsiyet rollerinin sosyalleşmesini ve erkeğin saltanatını vurgulamıştır. Cinsiyet sosyalleşmesi (Gender Socializaiton) eşitsizliği gelecek kuşaklara taşıması sebebiyle en temel ve etkili değişkenlerden biri olarak kadına yönelik şiddet konusunda önem arz etmektedir.

Psikologlar, çocukların yetiştirilme dönemlerinde aile içerisinde şiddete tanık olmaları erkeklerin yetişkinlik dönemlerinde şiddeti uygulama olasılıklarının yüksek olduğunu düşünmektedir. Sosyal açıdan bastırılmış, yetersizlik duygusu taşıyan insanların şiddet kullanma olasılığı daha yüksektir. Popüler inanışların aksine modern dünyada bile

kadına yönelik şiddet azalmamıştır. Genellikle erkekler kadınların maddi bağımsızlıklarına ve kişisel mal varlıklarına müdahale etmeye çalışmaktadır. Erkekler bu yöntemle kadınları sindirme, bağımlı ve itaatkâr kılma, boşanma ve tekrar evlenme tehdidi ile üzerlerinde tahakküm inşa etme eğilimindedir (Dündar, 2021: 157).

Şiddetin farklı biçimlerde sınıflandırılabilceğini ifade eden Keleş ve Ünsal (1996: 91, aktaran Öztünç, 2017) şiddet kavramının çok yönlü bir olgu olduğunun üstünde durmaktadır. Psikolojik, ahlaksal ve siyasal açıdan bu olgunun değerlendirilebileceğini ifade etmektedir. Bazı düşünürler sınıflandırmanın bu noktasında tek bir nedenin şiddeti doğuramayacağından hareketle Keleş ve Ünsal'dan farklı olarak ekonomik açıdan da ele alınabileceğini savunmaktadır. Tezcan (1996) şiddeti toplumsal bir sorun olduğunu ve çevresel kaynakların etkisiyle ortaya çıktığını ileri sürmekte ve tek bir nedene indirgenerek açıklamanın doğru olmayacağı, bilimsel gerçeklerle bağdaşmayacağı kanısında olduğunu dile getirmektedir (Yıldırım, 2017: 1581).

Şiddet olaylarını siyasal açıdan ele alan Kocacık (2001), devrimci ve karşıdevrimci, askeri darbelerin, öğrencilerin, ayrılıkçı yaklaşımların ve seçim dönemlerinde ortaya çıkan eylemlerin siyasal açıdan değerlendirilebilecek şiddet eylemleri olduğunu belirtmektedir. Şiddetin kaynağını oluşturan temel faktörlerden birisi de ona göre eşitsizliktir. Eşitsiz güç ilişkisinin, güçlünün güçsüz üzerinde baskı uygulayarak karşı tarafa hâkimiyetini kabul ettirme çabası şiddeti doğurmaktadır (Ertürk, 2015: 27).

Modernleşme içerisinde Yumul (2000), erkek kadın rollerini açıklarken cumhuriyet kuruluş felsefesinden yararlanmaktadır. Kadın ve erkeğin modernleşme çabalarının üstünde durarak düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir; 'Ancak kadının bu konuda kaydedeceği gelişmenin büyük ölçüde erkeğin kadın için çizeceği yaşam stratejileriyle belirleneceği fikri toplumda yaygın olarak kabul görülmüştür' (Gürhan, 2020: 61). Erkek bu sürece katılıp katılmamak konusunda özgür iradeye sahipmiş gibi algılanır ve sürecin dışında kalmakta diretenler geri kalmışlıkla ve rejime sadakatsizlikle suçlanırlarken, aynı sürecin dışında kalan kadın, erkek egemen toplumun ve onun dayattığı ideolojinin kurbanı gibi görülmüştür (Dündar, 2021: 158). Yani erkek, akıl ve iradesiyle hayatına yön verme kapasitesine sahip birey olarak algılanırken, kadın bu kapasiteden yoksun 'birey-altı' varlık olarak kabul edilmiştir. Belki kadına haklarının

erkekler tarafından verildiği bir düzende bu anlayışın oluşması kaçınılmazdı. Ancak bu durum sadece Türkiye'ye özgü değildir (Yumul, 2000: 41, Aktaran Öztünç, 2017).

Kandiyoti'nin şu saptaması da toplumdaki bu anlayışın bir yansımasıdır: 'Cumhuriyetin modern erkeği topluluk içinde kolunda yüzük ve açık karısı ile boy gösterirken, kırsal kesimdeki biraderi kendisini kırk adım geriden takip eden peçeli karısı ve geleneksel kıyafetiyle (tercihan karısı yürürken kendisi eşek üstünde) çiziliyor ve sık sık da karikatürize ediliyordu'(Yürek & Balci Karaboğa, 2018).

1.4. Şiddetin Nedenleri

Yemeğin tuzunun eksik, fazla olması, elbise boyu kısalığı, fazla konuşma, sorulara yanıt verme ya da vermeme, bir yere haber vermeden gitmek, cinsel ilişkiyi reddetmek gibi birçok neden kadına yönelik şiddetin arasında yer almaktadır. Aslında kadına yönelik şiddetin altında;

- Psikolojik nedenler
- Sosyolojik nedenler
- Biyolojik nedenler

gibi üç temel neden yer almaktadır (Cenkseven-Önder ve Yalnızca-Yıldırım, 2017: 135). Ayrıca, Walby, feminist açıdan da bu nedenlerin incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır (Yıldırım & Terzioğlu, 2018: 287).

Şiddetin nedenleri olarak, dogmatizm, karşıt fikirlerde olma, demokrasi yozlaştırılması, güven bunalımının yanında psikolojik, ekonomik siyasal, kültürel sebepler ile karşılaşılmaktadır. Kişilikte ve gelişimde oluşan bozukluk gibi psikolojik nedenlerle birlikte ülkelerde sosyal eşitsizlik, adaletsizlik, işsizlik, fakirlik, gelir eşitsizliği, insan haklarının zedelenmesi ve birçok sebep şiddet ile ilişkilendirilebilmektedir (Ulu, 2016: 57).

1.5. Şiddet Eyleminin Psikolojik ve Sosyal Temelleri

Farklı şiddet biçimleri ile karşılaşan kadının, şiddet nedeni riskleri çeşitlilik göstermektedir. Şiddet nedenini, eğitim, sosyoekonomik durumlar, eşin madde kullanması, ruhsat rahatsızlık, kişinin geçmişinde yer alan şiddet olayları gibi olgular

artırmaktadır (Sezer, 2020). Hem sosyal psikolojik etmenleri çevresel faktörler aile yapısı, kişinin geçmişinde var olan şiddet görme durumu etkilemektedir (Siever, 2008).

Şiddetin Psikolojik Temelleri

Şiddet psikolojik anlamda temel içgüdü olarak ele alınmış olup, saldırganlıkla birlikte de değerlendirilmiştir. Saldırganlık sonucunda bu eylemin başarı olması üstünlük sağlamada olumlu kabul edilerek, cesaret ve güçlü olma kavramları ile de birlikte anılmıştır. Yanında şiddeti uygulayan bireylerin ‘normal’ olmadığı yönünde fikirler ileri sürülerek, şiddetin bireyselliği üzerine değinilmiştir. Jung (1963, aktaran Pelister, 2016) şiddeti ‘Gölge Arketipi’yle açıklayarak şiddetin farklı kaynakları üzerinde fikirler ortaya koymuştur. Gölge arketipi insanın geçirmiş olduğu değişiklik ve evrimlere rağmen günümüze kadar getirmiş olduğu içgüdüler olduğunu Jung dillendirmektedir. İnsanda var olan hayvansal özellikler gölge olarak tanımlanmaktadır (Stevens 2014: 92-96).

Adler (2011) şiddeti, kişinin kendini güçsüz hissedip, başkasına üstünlük kurma ve dünyayı değiştirme arzusuyla düşüncede dengesizlik durumu olarak açıklamaktadır. Davranışçı psikologlara göre ise şiddet içgüdüsel değil, öğrenilen davranışlardır. Şiddete neden olan etmenler arasında stres bozukluğu, travma sonrası davranış bozukluğu ya da disosiyatif bozukluklar da yer almaktadır.

Freud’a göre şiddet cinsel bir dürtüdür. Ölüm içgüdü ‘yıkıma uğratma tutkusu’nda şiddeti değerlendirmiştir (Balcıoğlu, 2000: 28). Ölüm içgüdü Freud’a göre kendisine doğru ise kendisi için, başkasına doğru ise başkası için yıkıma uğratma durumu mevcuttur. Cinsellikle birleşirse eğer mazoşist ve sadist dürtülere dönüşmektedir.

Lorenz (2008) ‘Saldırganlık Üzerine’ adlı kitabında şiddeti; esas anlamda dış uyaranlara karşı bir tepki değil, insanın içerisinde yer edinmiş, serbest kalmaya çalışan bir durum olgusu, olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşımı ile Freud ile aynı düşünceleri paylaştığı görülmektedir (Başegmez & Özerk, 2021).

Taciz etme, rezil etme, sosyal olarak birini dışlama psikolojik şiddet olarak tabir edilmektedir (Geçtan, 1993). Beraberinde kişinin işyerinde uğradığı, görevlerini yapmasını olumsuz etkileyen dışlamak amacı ile düşmanca ve ahlaki olmayan iletişim eylemleridir (Ulu, 2016: 58). Bu hareketler haftalık ya da altı aylık gibi dönemlerde aralıklı olarak kişinin toplumsal itibarının düşürülmesi amacı ile gerçekleştirilmesi

olarak açıklanabilmektedir (Burger, 2006). Leymann (2015), psikolojik şiddeti, kısaca ‘Örgütlerde çalışanlar veya üstler ile çalışanlar arasındaki çatışma yüklü iletişim’ olarak tanımlamıştır (Kirel, 2008: 3). Ayrıca Leymann beş grupta, 45 ayrı psikolojik şiddet tanımını toplamıştır. Bunlar kendini göstermeyi ve iletişim oluşumunu etkilemek, sosyal ilişkilere saldırılar, itibara yönelik saldırılar, kişinin hayat kalitesi ve mesleki durumuna saldırılar ve kişinin sağlığına doğrudan saldırılar olarak sayılmaktadır (Davenport vd., 2003: 18-19). Ayrıca, iş yerinde görülen psikolojik şiddet bir ya da birkaç çalışan tarafından çeşitli kötüye kullanım biçimlerinin bir iş arkadaşına ya da astına yönelik olarak (sözlü, duygusal, psikolojik gibi) uygulanarak eziyet edilmesi olarak da tanımlanabilmektedir (Doğan, 2013: 58).

Şiddetin psikolojik nedenleri, biyolojik nedenlerle bağlantı içerisindedir. Psikolojik nedenlerin temelinde biyolojik nedenler yatsa da doğuştan gelen saldırganlık dürtüsünün de etkili olduğu iddia edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında kişinin karakter özelliklerine dikkat çekmek gerekmektedir. Şiddete meyilli olan ve bu eylemi gerçekleştiren kişilerin ruhsal sağlıklarının bozuk olduğu araştırmaları literatürde yer almaktadır (Gök, 2016: 455). Örnek vermek gerekirse bir kadına tecavüz eden kişinin tecavüz fiilinin ardından kişiyi öldürmesi, hatta parçalara ayırması akıllı, sağlıklı bir insanın yapabileceği bir eylem olmadığı açıkça söylenebilmektedir. Kadını eve hapsedip eziyet eden, küçük bir çocuğu tecavüz edip bundan zevk duyan bir kişinin ruhsal durumunun sağlıklı olduğunu söylemek mümkün değildir. Şiddete başvuran her kişinin de psikolojik rahatsızlıklarının olduğu iddia etmek doğru olmayacaktır.

Erick Fromm’a (1993) göre şiddetin en normal hastaliksız şekli oyunlarda kendini göstermektedir. O’na göre bu tür şiddet, ‘yıkıcılık ya da nefretten doğmayan, yıkım amacı gütmeyen hüner gösterilerinde’ ortaya çıkmaktadır (Başegmez & Özerk, 2021). Geçmişte yaşayan ilkel kabilelerin savaş oyunlarında, Zenbudistlerin kılıç oyunların şiddetin çeşitli biçimlerini görmek mümkündür. Aslında bu oyunların temel amacı kişileri öldürmek, yakmak, yıkmak değildir. Oyuncu kişilerin becerilerini, yeteneklerini göstermektir. Şiddet kadınların benliklerinde çeşitli yaralar açmakta ve kendilerine olan özgüvenlerinin yok olmasına zemin hazırlamaktadır (Dinçer vd., 2010).

Erkeğin doğuşundan itibaren şiddete yöneldiği süreci takip eden bu evreye nasıl geldiğini inceleyen Psikanalitik Yaklaşımına göre erkek çocukluk döneminden itibaren

gördüklerini özümser, içselleştirir ve eyleme koyar (Gök, 2016: 464). Aile içerisinde olan şiddete tanıklık eden, uğrayan ya da ailenin koruyucu tavrı nedeniyle, kendini koruma amacıyla şiddet öğrenen çocukların ilerleyen yaşlarda bu davranışları sergilemekten kaçınmadıkları ve şiddet uygulan bireyler haline geldikleri görülmüştür. Tam tersi durumlar da söz konusudur. Şiddeti yaşayan bazı bireyler şiddetin sonuçlarından rahatsız olma olgunluğu göstererek şiddetten kaçınmışlardır.

Kadının geleneksel bakış açısı ile büyümesi, özgüveninin yetersiz olması şiddete uğrayan kadınların özellikleri arasında yer almaktadır. Şiddet konusunda bireyin farkındalığını artırmak aile içi şiddeti önlemede önemli rol oynamaktadır. Ayrıca Psikolojik ve sosyal nedenler arasında olumsuz bakış açıları, alkol ve madde kullanımının var olduğu bilinmektedir (Gökkaya, 2011: 376). Alkol ve madde kullanımından dolayı kişi kendinden geçmektedir ve davranışlarını kontrol edememektedir. Alkollü direksiyona geçen bir kişinin kaza yapma olasılığı yüksekse, şiddet davranışının ortaya çıkması da aynı yüzdelerdedir. Eğitim seviyeleri kadın erkek ilişkilerinde olumlu yönde etkilediği gibi, bazen de şiddetten kaçınmak yeterli bir argüman olmamaktadır. Kadının eğitim seviyesinde yükseklik erkeği şiddete iten bir neden olmaktadır. Aile içi şiddeti arttırabilmektedir (Zara & İnci, 2008: 86). Diğer taraftan eğitim istendik, toplumun hoş gördüğü davranışları dışarı vurmada, hoş görmediklerinin sönmülmesinde etkilidir. Tabi tersi durumlarla da karşılaşılabilir. Şiddete tanık olan bir erkek sinirli ve saldırgan bir yapıya sahiptir. Bu yapı ile baş edememesi, erkeğin kadından üstün görülmesi gibi nedenler şiddeti doğurmaktadır (Gökkaya, 2011: 377). Aile içi şiddete maruz bir ortamda büyüyen kadın için de şiddet normal karşılanmaktadır.

Şiddetin Sosyal Temelleri

Ataerkil yapıyı sosyolojik olarak temel alan toplumlarda kadına yönelik şiddetin daha yüksek olması kaçınılmazdır. Çünkü şiddet doğası gereği üstünlük kurma, baskın olma dürtüsünün bir sonucudur. Ataerkil toplum erkeğe bu üstünlüğü koruması yönünde baskı uygular ve neticesinde erkek hedefi için şiddeti mubah kabul eder (Harcar vd., 2008: 59). Toplumun erkeğe olan bu baskısı, yönlendirmesi hatta yer yer bu şiddeti desteklemesi durumu şiddeti kronikleştirip, sürekli hale getirir.

Sosyoloji, şiddetin bireyler arası etkileşimler sonucu öğrenilebilir bir olgu olduğunu söylemektedir. Bireyler arası kurulan ilişkiler bütünü, hayatın devamı ve idamesi için önemlidir. Bu sosyalleşme hem bireyin gelişimini ve öğrenmesini hem de toplumun kurulmasını sağlamaktadır. Bu süreçte şiddet deneyimleyen veya gözlemleyen bireyin ileri safhalarda şiddet eğilimi göstermesi daha mümkün bir hal almaktadır. Bu taklit yoluyla öğrenme durumu sosyal öğrenme kuramı ile açıklanmaktadır. Genelde şiddetin ilk öğreticileri şiddet uygulayıcı bireyin ailesidir. Schechter (1982) yaptığı gözlem ve araştırmalarına dayanarak, ailesinden şiddet gören erkek çocuklarının eşlerine şiddet gösterme olasılığının yedi kat daha fazla olduğunu tespit etmiştir (Gök, 2016: 455). Kız çocuklarında ise şiddet eğilimi veya şiddet kabulü konularında belirgin bir fark gözlenmemiştir (Toffanin, 2011, 27).

Şiddetin öğrenilebilen bir davranış olduğunu öne süren sosyal öğrenme kuramcılarında göre şiddetin kaynağı şiddet gösteren bireyin çevresi ve ailesidir. Bireyin yaşadığı çevrenin yanlış gelişen normları, örfleri, iletişimsizlik sorunları, ifade özgürlüğünün yetersizliği, bağımlılık sorunları gibi etkenler şiddeti arttıran unsurlardır. Ataerkil yapıli toplumun düşünce şekli erkeğin üstünlüğünü savunur ve nihayetinde bu anlayış şiddeti doğurmaktadır (Özbey, 2012).

Ekonomik durum, sosyal koşullar için belirleyici bir faktör olduğundan, düşük profilli ekonomisi olan erkeklerin biriktirdikleri stresinde kadına yönelik şiddeti tetiklediği görülmektedir (Jewkes, 2002: 1424). Hep daha güçlü ve kazanan olması yönünde telkin edilen erkek birey, kendisinden bekleneni başaramadığında stresi artmakta ve sonuç olarak bu stresi aile içi şiddete dönüştürmektedir.

Dil toplumsal güç için bir araçtır. Jürgen Habermas (2003: 307) dilin bu gücünün şiddeti yasallaştırabileceğine de dikkat çekmektedir. Dil zorbalık sınırlarını geçmediği sürece ideolojik bir araçtır. Habermas'a göre yalnızca karşılıklı anlayış esasları temel alınarak şiddet ve çatışmalar durdurulabilir.

Ellsberg ve Heise (2005: 1282) eş merkezli dört dairesel modelleri ile kadına yönelik şiddeti açıklamışlardır. İlk ve en içte bulunan daire bireyin kişisel tecrübeleri ve biyolojik yapısını temsil etmektedir. Bir sonraki daire, şiddet için örnek teşkil etmiş çevre ve ailedir. Üçüncü daire kişinin yaşadığı şehir, iş yeri, arkadaş ortamı vs. gibi

sosyal çevresinin tamamını kapsarken en dıştaki daire ise tüm ekonomik, sosyal ve kültürel yapıdır.

Ataerkil toplumlarda erkekliğin sertlik, kabalık, otorite, sınır, agresiflik gibi kavramlar ile denkleştirildiğini söyleyen feminist kuram, bu kavramların neticesi olarak erilliğin şiddetin kaynağı olduğunu vurgulamaktadır (Kızmaz, 2006: 257). Erkeğin sürekli güçlü bir kabuğa sahip olması gerektiği ve kırılmaz olması gerektiği baskısının olduğu toplumlarda erkeğin şiddet meyilinin olması beklenebilir (Gök, 2016: 468).

Kadına yönelik şiddetin temelinde, arkadaş grubu, okul veya iş çevresi, bağımlılıklar, silaha ulaşım gibi nedenler rol oynamaktadır (Kızmaz, 2006: 260). Bunlara ek olarak ekonomi, eğitim, nüfus, göç gibi toplumsal durumlar da şiddet için arttırıcı olabilmektedir.

1.6. Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Yönelik Yapılan Yasal Düzenlemeler

Kadına şiddet bir insan hakları ihlalidir. Bu şekilde kabul edilmesi ise çok eskilere dayanmaktadır. Son 30 yıl içerisinde insan hakları ihlali olması uluslararası hukuk içerisinde de yer almaktadır (Öztünç, 2018). Toplumların en çok özlem duyduğu bir durum olan insan haklarının eşit bir şekilde uygulanması, özellikleri kadınların büyük çabaları ile gerçekleşmiştir. İnsanlar arasında din, dil, cinsiyet, renk, siyasi düşünce, farklarına bakılmaksızın eşit terazide değerlendirmek, aynı statüde görme dürtüsüyle ortaya çıkan bu mücadelede insan hakları kavramı ortaya çıkmış ve günümüze kadar gelişim göstermeyi başarmıştır (Moroğlu, 2022).

İnsan hakları kişilerin sadece insan olma sebebi ile doğuştan sahip olduğu devlet ve bireyler tarafından dokunulamayan haklar bütünüdür. İnsan hakları kişilerin maddi ve manevi gelişimi, onurunu korumayı amaçlar ve sadece insan olduklarından dolayı sahip oldukları haklardır. Zamandan ve mekandan bağımsız tüm insanların sahip olduğu haklardır. Uygar ülkeler demokrasiyi ve hukukun üstünlüğü gibi evrensel değerleri kabul ederek çağımızı insan hakları çağı olarak ilan etmişlerdir (Parlak Börü, 2017: 54). İnsan haklarına saygı bu değerlerin en başında durmaktadır. İnsan hakları olgusunun gelişim göstermesi, insan hakları ihlaline karşı tepki oluşmasına ve çeşitlenmesine katkı sağlamıştır. Buna bağlı olarak kadın hakları da insan hakları olgusunun gelişimine bağlı olarak uygar dünya ülkelerinin gündeminde yer almaktadır. Bu konuya verilen önem ve

öncelik dünya nüfusunun yarısını kadınların oluşturması ile birlikte toplumdaki değişen bakış açıları sonucu doğurmaktadır. Geçmişte insan hakları erkek özelinde düşünüldüğü için insanlığın neredeyse yarısı olan kadınlar bu haklardan men edilmiştir. Bu dışlanma kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiğini savunan ‘feminizm’ kavramını ortaya çıkarmıştır (Gök, 2016: 462). Tüm dünya genelinde kadına yönelik şiddetin önlenmesi hususunda ulusal ve uluslararası boyutta çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır.

Uluslararası Düzeyde Kadın Hakları ve Kadına Yönelik Şiddet ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Dünyanın pek çok yerinde kadına yönelik şiddet en sık görülen ve hala çözüm bekleyen insan hakları ihlali olarak görülmektedir. Kadınlar hala bir çok alanda çocuk, yetişkin, çalışan ve çalışmayan olarak şiddete maruz kalmaktadır. Bu durum kadın hareketlerini artırmıştır. İnsan hakları bağlamında değişmeye başlayan tutumlar, kadına şiddet üzerine oluşturulan metinlerin kabul edilmesi ile birlikte ayrımcılığı yasak kılan bir takım düzenlemelerin de yapılmasına sebep olmuştur. Bu metinlerin içeriği kadına yönelik şiddetle birlikte aile içi şiddeti de kapsamaktadır.

Tarihte kadın haklarına ilişkin ilk yazılı belge 1791 tarihli ‘Declaration des droits de l’ femme’et du citoyen’ ‘Yurttaş ve Kadın Hakları Beyannamesidir’(Moroğlu, 2022). Eşitlik düşüncesi Fransız ihtilali ile ortaya çıkmıştır. Renk, dil, din, sınıf gibi konuların yanı sıra cinsiyet ayrımcılığı da ikinci dünya savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler’in metinlerinde yer almıştır (Akkaya Şahin, 2010: 23). 1946 yılında kurulmuş olan Kadının Statüsü Komisyonu Birleşmiş Milletler bünyesinde İnsan Hakları Komisyonu ile eşit düzeyde değerlendirilerek kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi bakımından önemli rol üstlenmiştir (Wollstonecraft, 2012). 1952 yılında yapılan Kadınların Siyasi Hakları Sözleşmesi, 1957 tarihli Evli Kadınların Vatandaşlığı Sözleşmesi, 1962 tarihli Evlilikte Rıza ve Asgari Evlilik Yaşı ve Evliliklerin Kayıt Altına Alınması Konusundaki Sözleşme BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir (Akkaya Şahin, 2010: 25).

1952 yılında kabul edilen Kadının Statüsü Komisyonun gayretleri ile kadınların insan hakları kapsamında erkeklerle eşit haklara sahip oldukları kanaati ile ülkelerindeki gelişim süreçlerine olan entegrasyonları sağlanmış, kadının uluslararası işbirliğine ve

dünya barışına katkısının sağlanması adına 1975 yılı ‘Kadının Uluslararası Yılı’ olarak ilan edilmiştir. Aynı zamanda tüm bu çalışmaların gündemde kalabilmesi amacıyla BM ‘Kadın On Yılı’ ilan etmiştir (Özdamar, 2009: 37-38).

Kadına şiddet konuları içeren uluslararası belgelerin benzer içeriklere sahip olması ile birlikte belgeler, sözleşme, bildirme, genel kurul kararı, genel tavsiye, rapor gibi farklı şekilleri ve kabul ediliş yöntemleri bulunmaktadır. Bu belgelerin içerisinde en önemli yere sahip olanı BM yapmış olduğu Kadınlara Karşı Her Türlü Şiddetin ve Ayrımcılığın ortadan kalktığı sözleşmesidir (CEDAW). BM insan hakları komitesi tarafından 1993 yılında Viyana konferansında ‘Kadın Hakları İnsan Haklarıdır’ kavramı kabul görmüştür. Pekin Sonuç Bildirgesi’nde 1995 yılında 14. Maddesinde aynı ilkeye yer verilmiştir. Bu şekilde Kadın Hakları İhlali’nin aslında insan hakları ihlali olduğu tescil edilmiştir (Moroğlu, 2022). CEDAW Komitesinin 12 ve 19 numaralı tavsiye kararlarında kadına yönelik şiddet Cedaw’ın alanına dahil edilmiştir. Bu adım kadına yönelik şiddetin görünürlüğünü arttırması açısından önemlidir (Kaya, 2014: 172).

Günümüz dünyasında kadın hakları insan hakları ile aynı pozisyonda değerlendirilmektedir. CEDAW başta olmak üzere bir çok uluslararası sözleşmede Kadın hakları yasal düzenlemeleri yapılmaktadır. İngilizce adının baş harflerinden oluşan CEDAW adlı sözleşmenin kadınların insan haklarına odaklanması sebebi ile diğer insan hakları sözleşmeleri arasında özel ve önemli bir yeri vardır. ABD hariç 189 ülke tarafından onaylanmıştır (Moroğlu, 2022).

CEDAW sözleşmesinde birinci maddede ‘kadınlara karşı ayırım’ kavramı tanımlanmış ve sırayla diğer maddelerde her türlü ayrımcılığın ortadan kalkması ve kadın erkek eşitliğinin sağlanması amacıyla tam olarak ulaşılan dek taraf devletlere bu bağlamda kararlı bir politika izlemeleri tavsiye edilmiştir. İkinci adım olarak ise ‘Kadın Hakları İnsan Hakkıdır’ söylemi stratejisi geliştirilmiştir (Kuyucu, 2014: 17). Bu gayretler neticesinde CEDAW bildirgesi 1993 yılında BM tarafından da kabul edilmiştir. Bildirge 6 maddeden oluşmaktadır.

Gerek özel gerekse kamusal alanda ‘Tehdit, zorlama veya bireysel özgürlüklerden keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi anlamına gelir’ denilerek cinsel istismar, tecavüz, cinsel

ve ekonomik sömürü, kadına zarar veren geleneksel uygulamalar şiddet sayılmıştır (Özbek, 1993).

Sözleşmenin 3. maddesinde kadınların yaşamın herhangi bir alanında temel insan hak ve özgürlüklerden eşit olarak yararlanması ve bunların korunmasına vurgu yapılarak, devletlerin kadınlara yönelik şiddeti ve ayrımcılığı önleyecek politikaları oluşturmak ve uygulamaktan sorumlu oldukları belirtilmiştir (Kuyucu, 2014: 17).

Gerek bölgesel gerekse uluslararası kadına yönelik şiddetle ilgili bir çok çalışma yürütülmüş, belirli adımlar atılmış olsa da ‘İstanbul Sözleşmesi’ne kadar bu önlemler yetersiz kalmıştır. Bundan dolayı kadına ve aile içi şiddete yönelik daha ayrıntılı ve koruma seviyesi yüksek bir belgeye ihtiyaç duyulmuştur (De Vido, 2016: 74). İstanbul Sözleşmesi (Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi/ Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence) bu ihtiyacın neticesinde ortaya çıkmıştır (Parlak Börü, 2017: 55). İstanbul Sözleşmesi’nin amaçları 1. maddede kadınları her türlü şiddete karşı korumak, kadına karşı şiddeti ve ev içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmaktır. ‘Her türlü şiddet’ ifadesiyle, yalnızca fiziksel şiddete karşı değil, ayrıca psikolojik, ekonomik, sosyal ve cinsel şiddet gibi diğer şiddet türlerine karşı da taraf devletlere yükümlülükler getirilmiştir. Bunun yanında ikinci bir amaç olarak, her türlü ayrımcılığın önlenmesi için çalışılarak, kadınları güçlendirme ve kadın erkek eşitliğini yaygınlaştırma vurgusu yapılmıştır (Demirkır Ünlü, 2012: 141).

Madde 3/a’da gerek özel alandaki, gerekse kamusal alandaki şiddeti yasaklamaktadır. Şöyle ki, ‘kadına yönelik şiddet’ten anlaşılması gereken ister kamusal ister özel yaşamda gerçekleşsin, toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleridir. Sözleşmenin 4/1. maddesinde taraf devletler gerek kamusal gerekse özel alanda tüm bireylerin özellikle de kadınların şiddete maruz kalmaksızın yaşama hakkını sağlamak ve korumak için gerekli olan hukuki ve diğer önlemleri almayı taahhüt etmektedirler (Bertil, 2010: 23). Böylelikle Sözleşme, yalnızca ev içindeki (genellikle eş veya partnerler ya da ebeveyn ve çocuklar gibi farklı kuşaklar arasında meydana gelen) kadınlara yönelik şiddeti değil, aynı zamanda kamusal alandaki (örneğin aynı evi paylaşmasa bile eski eşin veya partnerin kamusal alanda yönelttiği) şiddeti yasakladığı gibi, işyerleri, okullar,

karakollar, hapishaneler vb. kurumlardaki kadınlara yönelik şiddeti de yasaklamaktadır (Bakırcı, 2015: 135).

Özbekistan Kadın Hakları ve Kadına Yönelik Şiddet ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Cinsiyet eşitliği öncelikle kadınların sosyal, ekonomik ve politik alanlarda erkeklerle eşit hak ve ayrıcalıklara dayalı faaliyetlerinde görülmektedir. 2018 yılından bu yana Özbekistan'da toplumsal cinsiyet eşitliği politikası başarıyla uygulanmaktadır. Âli Meclis Yasama Meclisine seçilen 150 milletvekilinin %48'i ya da %32'si kadındır. Senato'da bu rakam neredeyse %25'e ulaşmıştır. Özbekistan Parlamentosu, kadın milletvekili sayısı bakımından dünya genelinde 190 ulusal parlamento arasında 37. sıraya yükselmiştir. 2020 yılında ilk kez Feruza Makhmudova İsrail Devleti'ne büyükelçi olarak atanmıştır (Qosimova & Alimova, 2022: 55).

Özbekistan Cumhuriyeti, kadına yönelik şiddetin her türlüsüne karşı mücadeleyi öngören bir dizi uluslararası anlaşmayı onaylamıştır. Bunlar içerisinde Kadın Haklarına İlişkin Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve diğer uluslararası yasal düzenlemeler yer almaktadır. Elbette aile içi şiddetin önlenmesi için uluslararası yasal gerekliliklerin oluşturulması yeterli değildir (Kun.Uz, 2020). Bu sorunun çözümü büyük ölçüde yasama düzeyinde güçlendirilmiş, etkin hukuki faaliyetlerle mümkün olmaktadır. 1991-2019 yılları arasında Kadın Komitesi ve Dışişleri Bakanlığı ve Ulusal İnsan Hakları Merkezi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Pekin Eylem Programı, Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin uygulanmasında ve kalkınma hedeflerinin dayattığı uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilmesinde, Devlet İstatistik Komitesi ile yakın işbirliği içinde çalışma yürütmüştür (Qosimova, 2020).

Kadınların siyasal yaşamdaki rolünü artırmaya yönelik değişiklikler siyasal alanı da etkilemiştir. Özellikle Özbekistan Cumhuriyeti Âli Meclisi Seçimlerine Dair Kanun'un 22. maddesine göre, Yasama Meclisinin siyasi partiler tarafından, Özbekistan'da kadın haklarının sağlanmasına yönelik örgütsel ve yasal zeminin iyileştirilmesi, kadınların temsili adına adaylık için %30 kontenjan belirlenmiştir (KunUz, 2020). Özbekistan Cumhuriyeti Anayasası'nın 46. maddesi, 'Kadın ve erkek eşit haklara sahiptir' şeklindedir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet eşitliğinin hem uluslararası hem de anayasal temeli garanti altına alınmıştır. Cinsiyet eşitliği aynı zamanda sosyal eşitlik anlamına da

gelmektedir. Eşitliğin sağlanması için Anayasa ve kanunlarda gerekli hükümlerin yerine getirilmesi yeterli olmamaktadır. Bu nedenle 'toplumda hukuk kültürünün yükseltilmesine' özellikle önem verilmektedir.

2 Eylül 2019 tarihinde Özbekistan Cumhuriyeti'nde 'Kadınların Taciz ve Şiddetten Korunmasına Dair' ve 'Kadın-Erkek Eşit Hak ve Fırsatların Garanti Edilmesine Dair Kanunlar' (LexUz, 2019) kabul edilmiş ve bunlara dayalı olarak bir dizi kararlar alınmış, geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur. 'Kadınların Taciz ve Şiddetten Korunmasına Dair Kanun' 4 şiddet türünü belirtmektedir. Rapor edilen tüm şiddet vakaları soruşturulmuş ve böylesine bir olumsuz durumun önüne geçebilmek için koruma kararı çıkarma uygulamasına geçilmiştir (Isajonov, 2022). Koruma kararı, baskı ve şiddete maruz kalmış kadınlara devlet koruması sağlayan bir yasadır. Resmileştirme yetkisi, önleme müfettişine verilmektedir. Tespit edilen veya alınan tüm şiddet vakalarına ilişkin bilgiler, bölgesel önleme müfettişi tarafından incelenmekte ve 24 saat içinde koruma emri çıkarmak için önlemler alınmaktadır. Koruma izni 30 gün süre ile verilmekte ve bu süre içinde tehlikenin giderilmemesi durumunda uzatma başvurusuna istinaden 30 gün daha uzatılabilmektedir.

Özbekistan'da koruma kararı çıkarma uygulaması, 'Kadınların Taciz ve Şiddetten Korunmasına Dair Kanun' ve 4 Ocak 2020 tarihli 'Kadınların Taciz ve Şiddetten Korunmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı'na dayanmaktadır. Kanun 10 Şubat 2020'den itibaren yayınlanmaya başlanmıştır. Bir muhbir hakkında bilgiler istendiğinde isimsiz olabilmektedir. Örneğin, karı koca tartışır, koca karısına zor kullanır veya baskı yaparsa ve bu kanıtlanırsa, kocanın kadınla doğrudan veya dolaylı temasını 30 güne kadar sınırlamak mümkün olmaktadır (Qosimova & Alimova, 2022: 59).

Kadınların Taciz ve Şiddetten Korunması Hakkındaki Kanunun 30. Maddesi'nde, taciz ve şiddet mağdurlarına yardım eden kişilerin tüm kişisel bilgileri yasal olarak koruma altına alınmaktadır. Taciz ve şiddet mağdurlarının kişisel bilgileri kendisine emanet edilen kişiler tarafından ifşa edilme durumunda ise yasal olarak cezalandırılacaktır. Bu nedenle taciz ve şiddet uygulayan veya uygulama olasılığı bulunan kişiler ile şiddete maruz kalmış kişilere ilişkin bilgiler gizli tutulacaktır. Talihsiz durumları bildiren kişilerin bilgileri açıklanmayacaktır (Muhitdinova, 2020). Özellikle kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi amacıyla Özbekistan Cumhuriyeti'nde cinsiyet

eşitliğini sağlamaya yönelik bir komisyon kurulmuştur. Komisyonun temel görevleri, kadın ve erkekler için eşit hak ve fırsatların sağlanması alanında birleşik bir devlet politikası uygulamak, bu alandaki devlet programlarının, ulusal eylem planlarının ve stratejilerinin geliştirilmesine ve uygulanmasına katılmak ve yıllık olarak rapor vermektir. Komisyonun görevi aynı zamanda Özbekistan Cumhuriyeti Âli Meclisine bilgi vermek, kadın ve erkekler için eşit hak ve fırsatlar sağlamak, uluslararası kuruluşlarla ve yabancı ülkelerin ilgili kuruluşlarıyla uluslararası mevzuata uyum alanında işbirliği yapmaktan ibarettir (Qosimova & Alimova, 2022: 60).

Ayrıca Özbekistan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun 28 Nisan 2021 tarihli 'Maddi yardıma ve yardıma muhtaç ailelerin, kadınların ve gençlerin sosyal yardımlarına yönelik ek tedbirler hakkında' almış olduğu karar, 250 sayılı karar ile onaylanmıştır. Buna göre, Kadın Kayıtlarının tutulmasından Mahalle ve Aile Nafaka Bakanlığı sorumludur. Kadın defteri, sosyal, ekonomik, hukuki, psikolojik desteğe, bilgi birikimine ve mesleki öğrenmeye ihtiyaç ve isteği olan işsiz kadınların sorunlarının belirlenmesi, giderilmesi ve izlenmesine yönelik bir veri tabanıdır. Bu deftere ile 30 yaş üstü kadınlar kayıt altına alınmaktadır (AdviceUz, 2021).

28 Mayıs 2021'de Özbekistan Cumhuriyeti Âli Meclisi Senatosu'nun 15. genel kurulunda, Özbekistan'da 2030 yılına kadar cinsiyet eşitliğini sağlama stratejisi kabul edilmiştir. Belge, Pekin Deklarasyonu, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin uygulanmasına katkıda bulunacaktır. (GazetaUz, 2021).

Bu tarihi belge, Özbekistan Cumhuriyeti Anayasasını, Özbekistan Cumhuriyeti Yasasını, 'Kadınlar ve Erkekler için Eşit Hak ve Fırsatların Garantisine Dair', 2017-2021 yılları arasında Özbekistan Cumhuriyeti'nin beş öncelikli kalkınma alanını içermektedir. 2030 yılına kadar sürdürülebilir kalkınma planı, ülkenin kalkınması, ulusal hedeflerin öncelikli görevler arasında yer alması ve diğer yasal belgelere uygun olarak, cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının temel ilkeler arasında bulunması yanında yasallık, demokrasi, açıklık ve şeffaflık ilkelerini de tanımlamaktadır. Ayrıca işyerinde kadına yönelik taciz ve şiddetin önüne geçileceğini, toplumda kadına yönelik olumsuz tutumların ortadan kaldırılacağını ifade etmektedir (Qosimova & Alimova, 2022: 63).

1.7. Şiddeti Açıklayan Kuramlar

Kadına yönelik şiddet konusuna daha çok hakim olabilmek için kuramsal yaklaşımları daha yakından irdelemek gerekmektedir. Kuramların içeriği şiddetin bireysel ve toplumsal nedenlerinin kategorileştirilmesidir. Şiddet uygulayan kişilerin biyolojik, karakteristik, psikolojik ve iyi olma halleri, değerleri içselleştirme düzeyleri ve ekonomik sorunları bireysel nedenler arasında yer almaktadır. Çevre sorunları, işsizlik, cinsiyet ayrımcılığı aile yapılarında yaşanan bozulmalar fırsat ve kaynak dağıtımındaki eşitsizlikler, kurumların işlevlerini yerine getirmemeleri ise toplumsal nedenler olarak açıklanmaktadır (Gök, 2016: 458).

1.7.1. Sosyal Öğrenme Kuramı

Saldırganlığın diğer davranışlar gibi öğrenildiğini vurgulayan sosyal öğrenme kuramı çok küçük yaşlardan itibaren taklit yoluyla başkalarından etkilenen çocuklar, büyüdüğünde bunu karşısındakine yansıtacaklardır. Yani dayak yiyen bir çocuk büyüdüğünde çocuğunu ve eşini dövecektir. Sosyal öğrenme aile içi şiddetin çıkış noktası olarak görülmektedir. Sosyolojik ve kriminolojik araştırmalar ise aile içi şiddetin nesilden nesile devam ettiğini göstermektedir (Kavrakoğlu, 2017).

Rotter tarafından 1950'lerde geliştirilen sosyal öğrenme kuramına Bandura ve Mischel tarafından büyük katkılar yapılmıştır. Bu kuramın temel öğeleri davranışçı kuramlardan türetilmiştir (Hogben & Byrne, 1998). Bandura (2001) tarafından bireylerin nasıl öğrendiklerini açıklayabilmek adına bu kuram ortaya çıkmıştır. Sonraki dönemlerde taklit ve gözlem yoluyla öğrenmenin yetersiz olduğunu anlayan Bandura kuramını düşünme, hafıza, dil ve davranışların sonuçlarını tahmin etmek ve değerlendirmek gibi bilişsel süreçleri içine katarak, daha geniş noktalara taşımıştır (Malone, 2002).

İnsanlar çevresel faktörler tarafından yönlendirilen ve beyin mekanizmalarının sadece seyretmekle yetindiği varlıklar değildir. Sosyal öğrenme kuramına göre insanlar yaşamlarının ilerleme noktalarında aktif katılımcılardır. İnsanların hayatlarına yön ve anlam veren amaçlarını başarmalarını destekleyen duyuşsal motor ve beyinle ilgili sistemlerdir (Bandura, 1999). Düşünme fiziksel ve işlevsel yönlere sahiptir. Düşünme bilişsel sürecinde sadece beyin ile ilgili aktivitelerde ortaya çıkmakla kalmamakta olup, karar verme süreçlerinde de etkili olmaktadır. İnsan beyni reaktif olmasının yanında

aynı zamanda üretici ve yaratıcı proaktif niteliğe sahiptir. Karar verici işlevlere sahip düşüncelerin üreticisi insanlardır. Değişen durumlara uyum sağlamak için kişiler gelecekteki aktiviteleri planlamakta, hareketlerinin işlevsel yönlerini yorumlamaktadır. Seçilen tercihlerini stratejik düzlemde organize ederek muhtemel sonuçlar üzerinde değerlendirmede bulunmaktadır (Malone, 2002).

İnsanlar diğer insanların yaptıklarını gözleme ve modelleme yoluyla bir çok davranış kazanmaktadır. Davranış biraz da olsa modelleme aracılığıyla öğrenilmektedir. Örneğin, çocuklar öğrenciler matematik problem çözümlerini, birinin cesur davranışını, kitap okuma etkinliğini gözleme yolu ile edinmektedir. Saldırganlık şiddet gibi davranışlar da modelleme yoluyla gözlemlenmektedir. Bir çok araştırma içeriği göstermektedir ki çocuklar vahşi, saldırgan davranışları modelleyerek saldırganlaşmaktadır. Aksi yöndeki ahlaki davranışlarda gözlem yoluyla davranışlara yansımaktadır. Buna bağlı olarak bir kişinin ahlaki davranışları, değer yargıları modeller aracılığı ile olgunlaşmaktadır (Bayrakçı, 2007).

Sadece saldırgan davranışlardaki ödül ve cezalar üzerinde yoğunlaşmayan sosyal öğrenme kuramı, aynı zamanda modellerin doğru uygun davranışlarına da klavuzluk etmektedir (Hill, 2015: 353). Bu kurama göre kişiler model aldıkların davranış biçimlerini ve sonuçlarını izlemekte, sonuçlar olumlu ise benzer bir durumla karşılaştıklarında doğru davranışı taklit etmektedir (Askew & Field, 2008: 1249).

1.7.2. İçgüdü Kuramı

Frued (1994) şiddetin temelini doğuştan gelen içgüdülere dayandığını vurgulamaktadır. Onun kuramında farklı bakış açıları yer almaktadır. Freud, daha çok libido ve psikoseksüel gelişim dönemlerine ağırlık vererek, saldırganlık konusu üzerinde çok durmamıştır. Tüm nevroitik çelişkileri cinsellik yoluyla açıklamaya çalışmıştır. Saldırganlık dürtüsü bu nedenle psikoseksüel gelişim süreci içerisinde değerlendirilmiştir (Öztunç, 2017: 65).

Freud (1994), 'ikili içgüdü kuramı'nda ölüm içgüdüsünü farklı şekillerde ele almıştır. Bireyin ve insan yaşamının parçalanmasını dürtüleyen bir güç olduğunu belirterek, ölüm içgüdüleri arasındaki ilişkinin kutuplaşmış şekilde olduğunu belirtmiş ve yıkıcı olan ya da olmayan herhangi bir aktivitenin, zıt güçlerin etkileşimi olduğu yorumunda

bulunmuştur. Freud'a göre öfke ve düşmanlık duygularının tıpkı seksüel isteklerin yaptığı gibi bilinç dışı ve suçluluk duygularına sebebiyet verdiğini ve bu etkilerin savunmacı bir tepkiyi başlattığını dile getirmiştir (Tuzcuoğlu, 1995: 280).

Freud (1994) şiddeti ruhbilimsel açıdan da ele almıştır. Ona göre şiddet insanın içinde olan bir iç güdüdür ve bu iç güdüyü 'ölüm içgüdü'sü' olarak isimlendirmiştir. İnsan şiddet ve ölüm içgüdü ile dünyaya gelmiştir ve öldürme eylemi insanın doğasında vardır (Erten & Ardalı, 1996: 160). Freud (1994) bu düşünceleri ortaya koyarken, birinci dünya savaşı sonrasındaki Avrupada ortaya çıkan insan ve toplum geleceğine yönelik karamsar düşüncelerden etkilenmiştir.

Etologlar, hayvanlardaki saldırganlığın doğuştan gelen, hayatlarını sürdürmek ve soy devamı için gerekli olan bir içgüdü olduğunu belirtmektedir (Derwent, 2007: 14). Lorenz (2008: 67) ise saldırganlık eyleminin insanlar açısından da benzer bir işlev olduğunu vurgulamaktadır. İnsanlık da aynı şekilde türünü korumaya çalışarak bu güdüyü ortaya çıkarmaktadır.

1.7.3. Bilişsel Kuram

Francis Galton'un (1882-1911), Jean Piaget (1896-1980), Graham Wallas (1926) ve Sarnoff ve Mednick'in araştırmalarından esinlenen bilişsel psikoloji, algılama, bellek ve bilgi işlem süreçlerini inceleyen bir alandır (Öztünç, 2017). Organizma içerisinde yer alan bilişsel süreçlerin türünü, yapısı ve davranış türü ve özellikleri arasındaki ilişkiyi araştıran bilişsel kuram, kuramcılar, insanların bilgiyi algılama ve saklama sürecini incelemek gerektiğini savunmaktadır (Morris, 2002). Bu kurama göre davranışlar, düşünceler ile öğrenme ve geçmiş deneyimleri yakın çevre ile etkileşiminin bir ürünüdür. Kuram yaratıcıyı düşünceyi statik değil, dinamik olan bilişsel işlemler ve bu işlemlerin sonucun ortaya çıktığının üstünde durmaktadır (Hanna & Barber, 2001). Yaratıcılık eş ve zıt anlamları birlikte düşünmeyi gerektirir. Sonrasında ise akıllıca düzenleme yaparak, esnek düşünerek, problem çözme ve sonucunda özgün bir ürün ortaya çıkarma vardır (Parsıl, 2012).

Sosyalleştirme, bilişsel kuramlar arasında değerlendirilmektedir. Sözlük anlamından hareketle medyanın, insanların neden saldırgan olabildiklerini çevresel etkenlerle açıklanmasını incelemektedir. Lipmann (1988) gazeteyi açıklarken, insanların gerçek

yaşamda deneyimlediklerini, medyanın sosyalleşme sürecini enformasyonel sunumla belirtmesi olarak yorumlamaktadır. Sosyalleşme kuramı, sosyal öğrenme kuşak kuramından görüntülerin zihinsel süreçlerce değerlendirilmesi açısından ayrılmaktadır. Bir şiddet görüntüsüne maruz kalmanın şiddet uygulama güdüsünü arttırdığı, bilişsel hazırbulunuşluk, yapılan bir çok deney ve araştırmada kanıtlanmıştır (Berkowitz & Rogers, 1986: 58).

Porter sosyal biliş kavramıyla şema kuramı ve sosyalleşme kuramını açıklamıştır. Ona göre şema kuramı sosyalleşme kuramına benzer ifadeyle saldırgan davranışların düşüncel boyutta gerçekleşmesi olarak açıklanabilmektedir. Algısal setler, yanıt önyargıları, tutumlar ve çevresel ipuçları gibi bazı kavramlar şema kuramı içerisinde yer almaktadır. Özellikle çocukluk dönemi deneyimleri ve birikimsel öğrenme sürecinin var olması bu kuramın etkilerindedir. Medyada yer alan şiddet öğeleri özellikle çocukların gençlerin zihinlerine etki etmektedir. Medyada izlenen şiddetin ileri dönemlerinde bilişsel kuram ortaya çıkabileceği görüşündedir (Evra, 1998: 71).

Bilişsel kuramcılar bu bağlamda saldırganlık davranışını sergileyen bireyin tahrik yaşantısına bağlı olarak algılama ve yorumlama mekanizmaları üzerinde durmaktadır (Dönmezer, 2003: 67). Agresif ipuçlarının varlığı burada saldırının ortaya çıkıp çıkmayacağı hakkında fikir vermektedir. Bu ipuçları geçmişteki şiddetler kodlanan agresiflik deneyimlerini tetiklemektedir (Hill, 2015: 355). Medyada yayınlanan şiddet içerikli video ve filmler de izleyicilerin şiddete yönelmelerini etkilemektedir.

1.7.4. Engelleme - Saldırganlık Kuramı

Engellenme kuramında saldırganlık içgüdüsel bir davranış olarak görülmemektedir. Bu tür davranışların nedeni engellemelerdir. Engellenme bireyin amacına ulaşmasının önüne set koymaktadır. Bireyde öfke uyandırmaktadır. Bu öfke uyarısı bireyde içsel bir hazır olma durumu yaratmaktadır. Engellenme her durumda saldırganlık oluşturmamaktadır. Sosyal ve bilişsel faktörler bu davranışı engelleyebilmektedir. Eski görüşlere bakıldığında saldırganlığın nedenleri insanın fiziksel yapılarıdır. Freud ise en önemli savunucularından biridir (Köknel, 2000). Freud'a (1994) göre saldırganlık engellenmiş libidolardan ortaya çıkmaktadır. Engellenme-saldırganlık hipotezi Freud'un

‘eğer objeler hoş olmayan duyguların bir kaynağı olursa, bu kesinlikle objelere karşı saldırganlık eğilimine neden olur’ görüşü ile aynı paraleldedir (Eron, 1994).

Adler (2011) saldırganlığın bireyin fiziksel yapısından değil de kendi ihtiyaçlarını karşılama isteğinden doğduğunu belirtirken, engellemelerin ve yerine getirilmeyen sorumlulukların karşısındaki akıllıca olmayan bir takım davranışlar olarak nitelendirmektedir (Gümüş & Cengiz, 2016). Horney’in (2017) görüşünde ise birey anne babaların olumsuz tutumlarından etkilenmelerin ve düşman bir dünya içinde kendilerini yalnız görmeleri temel anksiyeteyi ortaya çıkarmaktadır. Bandura (1999) saldırgan davranışların çevresel deneyimlerden öğrenildiğini ifade etmektedir.

Sosyal öğrenme ile içgüdü kuramları karşılaştırıldığında ise saldırganlığın doğuştan gelmediği değiştirilebilir, engellenebilir olduğu ve öğrenilebildiği kadar hayata yansıtıldığı görülmektedir. Saldırganlığı öğrenildiği kadar söndürülebileceğini ya da hiç öğrenilmeyebileceğini öne sürmektedir. Saldırganlık etimolojisinde genetikten, sinir sistemi anatomisi, iç salgılar ve fizyolojiden, dışsal maddeler ve toplum etkisine kadar pek çok faktörü içermektedir. Bu faktörler saldırganlığı tek başına açıklayamaz. Şiddetin kapsamı, yoğunluğu ve kimlerle ilgili olduğu da etkilidir (Eron, 1994).

Engellenmeye karşı gösterilen tepkilerde kişilerin, kişilik yapısı ve deneyimleri etkindir. Kişilerin farklı olması, farklı deneyimlere sahip olması saldırganlık eyleminin farklı şekillerde gösterilmesine sebep olmaktadır. Engellenme ile saldırganlık arasında basit bir bağ kurulmasını, kişinin içinde bulunduğu duruma geçmişte farklı tepki göstermesi, bu tepkilerin sonuçlarından dolayı kişide alışkanlıklar gelişmesi, engellenmenin kızgınlık dışında da tepki doğurmasını zorlaştırmaktadır. Berkowitz, her engellenmenin saldırganlığa yol açması eleştirisine karşı, saldırganlığa sebep olan çeşitli engellenme şekillerinin de olduğunu öne sürmektedir. Güçlü dürtüleri doyurmaya karşı fiillerin katı bir biçimde engellenmesinin, saldırgan davranışlara ve korku duygusunun oluşumuna yol açabileceğini de belirtmiştir (Önal, 2011).

Miller (2008), engellenmenin saldırganlığa yol açacağı görüşüne farklı bir bakış açısı getirerek saldırganlığı ‘engellenme bir takım tepkiler sonucu tahrik unsuru olur ve bu tepkilerden biri saldırganlığa yol açar’ biçiminde tanımlamaktadır (Masalçı, 2001, s.48). Kuram saldırganlığı içgüdü olarak gören kuramlar ile saldırganlığın birey dışında geliştiğini ifade eden kuramlar ile köprü oluşturmaktadır. Diğer bir söyleyişle

saldırganlığın nedenlerini içsel güdülere bağlayan kuramlar ile saldırganlığı dışsal sebeplere bağlayan kuramları birleştirmektedir (Öztunç, 2017: 50).

1.7.5. Duygusal Kuram

Duygusal kuramların içerisinde, heyecan transferi, sosyal karşılaştırma, çocuklarda korku tepkileri ve genel uyarılmışlık halleri vardır. Duygusal kuramlardan sosyal karşılaştırmadır. Medyanın çocuklar için bir gereksinim olarak görüldüğü sebeplerden dolayı şiddeti olağanmış gibi gösterdiğini belirtmektedir (Huesmann vd., 2003). Gerbner (2014) ve diğerlerinin yaptığı bir araştırmaya göre imajın içerdiği bilgi yapısı tamamen tekrarlanan mesaj vurguları ile organize edilmektedir.

Gerbner ‘cultivation process’ yani yetiştirme teorisi altında insanların olumsuz mesajların tekrarlanmasına maruz kaldığında dünyayı anlama sendromunun (mean world syndrom) oluştuğunu ortaya çıkarmıştır (Gerbner vd., 1986: 28). İnsanlar olumsuz tekrarlar doğal tehlikelerin yer aldığı bir dünyada yaşadıklarına inanmaktadır. Şiddetin sardığı bir dünyayı gören kişiler şiddetin kendilerini de sarabileceğini düşünerek korkmaktadır. Beraberinde korkuların arkasındaki gerçekliği de ve bu sürecin nasıl ilerlediğine mana verebilmektedir. Abartılı gerçeğe bu yargıya neden olan eğitim sürekli şiddet içerikli manzaralardan, televizyonda gösterilen şiddetten dolayı ortaya çıkmaktadır (Özer, 2005).

Graber (1980) basılı ve elektronik haber kaynaklarına yönelik, alan görüşmeleri yapmıştır. Bu analizlerde suç ya da cinayet konulu medya imajlarının resmi istatistiklerden daha etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu tür haberler aşırı bir şekilde medyada yer aldığı zaman insanların suç bilgisine de hassasiyetinin azaldığı görülmüştür. Duygusal kuramlar insanların izlenimlerini etkilenmekte ve bilişsel duruma göre de değişkenlik göstermektedir (Braynt & Zillman, 1996: 199).

1.7.6. Boşalma Kuramı

Temel felsefesi Aristo'ya dayandırılmaktadır. Aristo'nun görüşünde heyecanlar yaşayarak giderilemekte ve kişiler bunun sonucunda korku ve merhamet gibi duygularını boşaltabilmektedir (Dönmezer, 2003: 90). Bu yaklaşım kişilerde var olan saldırganlık duygularının dışa yönelmesiyle boşaltılmasını ve azaltılabileceğini söylemektedir. İlerde oluşabilecek daha şiddetli saldırganlık durumlarını önleyebilme

konusuna da açıklık getirmektedir. Öncü depremlerin olması nasıl daha büyüklerinin şiddetini azaltıyorsa, bu tür saldırganlıklarda büyük şiddetleri önleyecektir (Myers vd., 2014: 385).

Boşalma insanın parçalanmış bütünlüğünün yeniden kurulmasıdır; arınma etik bir arınmadır; 'rasyonel akla' davettir; ahlaksal iyiyi doğru akılla bulmadır; kaderin rastlantısallığına ve hayatın bilinmeyenlerine karşı cesaretle savaşmadır; özgürleşmedir; yeniden değer ve kişilik yaratmadır; zihinseldir. Boşalma sürecinde insanın duygusal, düşünsel ve eylemsel yönleri ortaya çıkmaktadır. Boşalmakla arınma yoluyla kişiliğin yenilenmesi genel bir yöntem olabilirse, ulaşılan durumun kişiye zihinsel bir üstünlük sağlayacağı, bunun sürekli kılınabileceği, yapay duygusal çelişkiler yaratılarak beynin nörolojik fonksiyonlarını da değiştirebilecektir (Can, 2006: 65).

1.8. Dünyada ve Özbekistan'da Kadına Yönelik Şiddetin Durumu ve Gerçekleştirilen Düzenlemeler

Kadınlar dünyada ve ülkemizde şiddet sonucu ortaya çıkan sosyal, fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel olumsuz durumlara maruz kalmaktadır. Aile içerisinde gerçekleşen şiddetin, kadınların hem fiziksel hem de ruhsal sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olmaktadır. Kadına yönelik şiddet toplumsal, dini, kültürel, coğrafi sınırları aşan evrensel bir problem olarak karşımızda durmaktadır. Ülkemizde de tüm dünyada olduğu üzere kadına yönelik şiddet insan hakları ihlali ve ayrımcılık olarak görülmektedir (Çalışkan & Çevik, 2018: 219). Kadına yönelik şiddet evrensel bir olgudur. Özbekistan ve tüm dünyada kadına yönelik şiddeti önleme amacıyla bir çok topluluk, dernek ve devletler çeşitli politikalar uygulamaktadır. Kadına yönelik şiddet toplumsal bir sorundur ve bu şekilde değerlendirilip, devlet ve toplumun tüm organları bu sorunun çözümüne dayalı bir çok yaptırımlar uygulayarak, zihniyet değişikliği sağlamayı hedeflemiştir. Kadına yapılan şiddetin hiç sebebi yoktur. Sosyal ve kültürel nedenler kadına şiddet uygulanmasında etkili olurken, şiddetin gerçekleşmesi esasen kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik ve iletişim eksikliğinden dolayı olduğu anlaşılmaktadır (Parmaksızoğlu, 2011: 12).

Dünyada Kadına Yönelik Şiddetin Durumu ve Yapılan Mücadeleler

Kadına yönelik şiddetle ilgili yapılan çalışmalar hem küresel boyutta hem de ülkemizde sorunun ciddiyetini gözler önüne sermektedir. Dünya’da şiddet oranlarına bakıldığında, örneğin, Kuzey Hindistan’da yaşayan kadınların %17’sinin fiziksel şiddete, % 22’sinin cinsel şiddete maruz kaldığı diğer yandan Doğu Londra’da kadınların % 61’inin aile içi şiddete, % 87’sinin ise cinsel şiddete maruz kaldığı saptanmıştır. Nikaragua’da yaşayan kadınların % 52’sinin şiddet gördüğü, Japonya’da ise kadınların % 67’sinin fiziksel şiddete maruz kaldığı bulunmuştur. Ayrıca Abbott (1995) tarafından Washington’da yapılan bir araştırmada ise kadınların % 27’sinin eşlerinden veya birlikte oldukları kişiler tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığı saptanmıştır (Köse & Beşer, 2007: 115).

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi’nin 2021 senesindeki raporuna göre 2020’de dünya çapında yaklaşık 47.000 kadın ve kız çocuğu, yakın partnerleri veya diğer aile üyeleri tarafından öldürülmüştür. Bu ortalama olarak her 11 dakikada bir kadın veya kız çocuğunun kendi ailesinden biri tarafından öldürüldüğü anlamına gelmektedir (BM Türkiye, 2021). Dünyanın tüm bölgelerindeki kadınlar ve kız çocukları bu tür toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten etkilenmektedir. Tahmini 18.600 kurban ile Asya mutlak anlamda en fazla kurbanın olduğu bölge iken, Afrika kadın nüfusunun büyüklüğüne göre en yüksek seviyede olan bölgedir. Kadın ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete dayalı öldürülmelerindeki ulusal eğilimler genellikle değişkendir. Ortalama olarak Avrupa, son on yılda özel alanda toplumsal cinsiyete bağlı kadın ve kız cinayetlerinde yüzde % 13’lük bir düşüşe tanık olurken, Amerika kıtasında % 9’luk bir artış görülmüştür (IWD, 2022).

COVID-19 hapsi önlemlerinin kadın ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete dayalı cinayetleri üzerindeki etkisine ilişkin küresel veriler, düzensiz ve sonuçsuz kalmaya devam etmektedir. Bu cinayetlerin yıllık ortalama sayısı, 2019’dan 2020’ye Batı Avrupa’da %11 ve Güney Avrupa’da % 5’lik bir artış göstermektedir. Kuzey Avrupa’da herhangi bir değişiklik tespit edilemezken, Doğu Avrupa’da hafif bir düşüş yaşanmıştır. Karşılaştırıldığında, Kuzey Amerika’da kadın ve kızların cinsiyete bağlı cinayetlerinin sayısı %8, Orta Amerika’da % 3 ve Güney Amerika’da %5 artmıştır. Bu artışlar son on yılda kaydedilen önceki yıllardaki değişikliklere benzer büyüklüktedir (BM Türkiye, 2021).

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2022 raporuna göre 2000 ile 2018 yılları arasında 161 ülke veya bölgede yürütülen 300'den fazla araştırmadan elde edilen verilerin analizine göre, dünya çapında 15 yaş ve üzeri her 10 kadından biri (%10, UI 8 ila 12) son 12 ay içinde evli veya birlikte olduğu kişiler tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış kişilerdir (WHO, 2022: 53).

Dünya Sağlık Örgütü Raporuna (2022) göre yakın partner tarafından fiziksel veya cinsel şiddetinin 20 ile 44 yaş arasındaki kadınlar arasında yaygın olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, rapor aynı zamanda yakın partner şiddetinin kadınların yaşamlarında erken başladığını da göstermiştir. 15-19 yaşları arasındaki ergen kızların neredeyse dörtte birinin (%24 [UI 21–28]) şimdiye kadar birlikte olduğu partner tarafından hayatlarında en az bir kez, bu tür şiddete maruz kaldığı görülmüştür (IWD, 2022).

Dünya Sağlık Örgütü tarafından derlenen verilere göre, Güney Sudan, dünyadaki en yüksek anne ölüm oranına sahip ve bir kadının hamilelikle ilgili nedenlerden ölme olasılığı diğer ülkelere göre daha yüksektir (UN Women, 2022). Bu ciddi cinsiyet eşitsizliğinin sonuçlarının sadece bir örneğidir. Ayrıca Güney Sudan, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin boyutunu gösteren İnsani Gelişme Endeksi'nde 189 devlet arasında 185. sırada yer almaktadır. UNICEF'in 'Çocuk Evliliği Ülke Profili', Güney Sudan'daki 2 genç kadından 1'inin 18 yaşından önce evlendirildiğini öne sürmektedir (UNICEF, 2023). Erken yaşta evlilikler, özellikle biyolojik ebeveynlerinden ayrılmış ve ev sahibi topluluklarla birlikte yaşayan kız çocuklarına yönelik olarak aileler ve topluluklar tarafından uygulanan zararlı ve sömürücü bir strateji olarak ortaya çıkmıştır (Human Rights Council, 2022: 7).

Avustralya'nın e-güvenlik komiseri tarafından yetişkinlerin olumsuz çevrimiçi deneyimleri hakkında 2020 yılına ait bir raporda şunlar bulunmuştur. Ankete katılanların %67'si, 12 ay ile Ağustos 2019 arasında çevrimiçi şiddete maruz kalmışlardır. Ankete katılanların %10'u, kendi izinleri olmadan elektronik olarak izlendiklerini söylemişlerdir. Ankete katılanların %8'i gerçek hayatta zarar verme veya taciz tehdidi aldıklarını dile getirmişlerdir (Media, 2022).

2016 PSS sonuçları, tahmini 3,6 milyon Avustralyalı yetişkinin (nüfusun %20'si) 15 yaşından beri fiziksel veya cinsel aile içi şiddet ve aile içi şiddete maruz kaldığını bildirdiğini göstermektedir. %11,8 (2,2 milyon) bir partnerden, %5,1'i (935.000) bir

erkek arkadaştan, kız arkadaştan veya flörtten, %6,6'sı (1,2 milyon) başka bir aile üyesinden şiddet görmüştür. Partner şiddeti 2005 ile 2016 arasında nispeten sabit kalmıştır (UN Women, 2021).

2016 PSS'de, Avustralyalıların 15 yaşından beri mevcut bir partnerden (%5,7) daha önceki bir partneri (%15) tarafından duygusal istismara maruz kaldığını bildirmesinin daha yaygın olduğu görülmüştür. Tersine son 12 ayda duygusal istismar, mevcut ortaklar arasında (%3.0) önceki ortaklara (%1.6) göre daha yaygınlaşmıştır. 2012 ve 2016 arasında, mevcut bir partner tarafından duygusal istismara maruz kalan kadınların (%2,5'ten %3,2'ye) ve erkeklerin (%1,5'ten %2,9'a) oranında bir artış olmuştur (Media, 2022).

AB Raporu'na (2021) göre, 2,2 milyon Avustralyalı (nüfusun %12'si) 15 yaşından beri cinsel şiddet (tehdit ve/veya saldırı) yaşadığı görülmüştür. %6,4'ü (1,2 milyon) bilinen başka bir kişiden cinsel şiddete maruz kalmıştır. %3.1'i (564.000) bir yabancından cinsel şiddet görmüştür. Her tür fail ilişkisinde kadınların kurban olma olasılığı erkeklerden daha yüksektir. Kadınlara yönelik cinsel şiddetin yaygınlığı, 18-24 yaş grubundaki kadınlar için en yüksek (%5,9) olup, yaygınlık yaş arttıkça azalmaktadır. 2012 ve 2016 yılları arasında cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranı artmıştır (%1,2'den %1,8'e). 2016 PSS'ye göre (ABS, 2022), 2 kadından 1'i (%53 veya 5 milyon) ve 4 erkekte 1'i (%25 veya 2,2 milyon) yaşamları boyunca uygunsuz telefon görüşmeleri, kısa mesajlar, e-postalar veya sosyal medya gönderileri; uygunsuz maruz kalma ; uygunsuz yorumlar ve istenmeyen cinsel dokunma olarak cinsel tacize maruz kalmıştır (UN Women, 2021).

Son on yılda, küresel çocuk evlilik oranı azaldı, 20-24 yaşları arasındaki 18 yaşından önce evlenen genç kadınların küresel oranı yüzde 15 azaldı, 2010'da yaklaşık dörtte bir iken, bu oran 2020'de beşte bire düşmüştür. Bu ilerlemenin bir sonucu olarak, yaklaşık 25 milyon kız çocuğunun çocuk yaşta evlilikleri önlenmiştir. Bununla birlikte, pandeminin derin etkileri bu ilerlemeyi tehdit ediyor ve pandeminin bir sonucu olarak önümüzdeki on yılda 10 milyona kadar ek kız çocuğu çocuk evliliği riskiyle karşı karşıya kalmaktadır (BM Genel Sekreteri, 2021).

Latin Amerika ve Karayipler'de, çocuk yaşta evlilik seviyeleri 25 yıl önceki kadar yüksek kaldığından, ilerleme olduğuna dair hiçbir kanıt yoktur (UNICEF, 2023). LAK bölgesinde, 18 yaşına gelmeden evli veya istikrarlı bir birlikteliği sürdüren 20-24 yaş

arası kadınların oranı dört kadından biridir. Bölgenin yaygınlığı küresel ortalamanın üzerinde, ancak Sahra altı Afrika ve Güney Asya'dan daha düşüktür (UN Women, 2020).

Avrupa Birliği'ndeki her 10 kadından biri, 15 yaşından beri siber tacize maruz kaldığını bildirmektedir. Buna, istenmeyen ve saldırgan cinsel içerikli e-postalar veya SMS mesajları ya da sosyal ağ sitelerinde saldırgan veya uygunsuz gelişmeler de dahildir. Risk, 18-29 yaş arası genç kadınlar arasında en yüksektir. Bu şimdiki kadar elde edilen iyi bilgi olmasına rağmen, internetin artan erişimi, mobil bilgilerin hızla yayılması ve özellikle COVID-19'un başlangıcından bu yana sosyal medyanın yaygın kullanımı ve mevcut şiddet yaygınlığı ile birleştiğinde, kadınlar ve kız çocukları, büyük olasılıkla bilgi ve iletişim teknolojisinin yaygınlık oranlarını daha fazla etkilemiş, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti kolaylaştırmıştır (Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, 2014: 104).

ABD'de 18-29 yaşları arasındaki her on genç kadından ikisi çevrimiçi olarak cinsel tacize uğramakta ve her iki kadından biri kendilerine haksız müstehcen görüntüler gönderildiğini söylemektedir. Pakistan'da kadınların yüzde 40'ı internette çeşitli taciz biçimleriyle karşılaşmıştır. Kadınlar ve kızlar, pandemi sırasında cinsiyete dayalı bir dijital uçurum varken interneti daha sık kullanmakta ve kadınlar ve kız çocukları internete eriştiğinde, çevrimiçi şiddete erkeklerden daha sık maruz kalmaktadır (Jain, 2022).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) 2019 yılı verilerine göre, Cinsiyet ayrımcılığının en fazla olduğu ülkeler arasında yer alan Türkiye, 129 ülkenin yer aldığı listede 26. sırada yer almaktadır. OECD'ye göre, Türkiye'de 2019 yılında kadınların yüzde 38'i herhangi yakın bir partneri tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmıştır. OECD'nin raporunda yer alan dikkat çekici bir başka detay ise, Türkiye'de bir kocanın veya partnerin belirli koşullar altında eşinin kendisini dövdüğünden dolayı dövmesinin haklı olduğunu kabul eden kadınların oranının yüzde 13,3 olmuştur. Türkiye bu kategoride 152 ülke arasında 94. sırada yer almaktadır (Çağrı, 2022).

AB raporu'na (2021) göre OECD'ye üye 36 ülke arasında Türkiye zirvede yer almaktadır. Kadına şiddetin en yaygın olduğu bir diğer OECD ülkesi ise Kolombiya'dır. Güney Amerika ülkesinde kadınların %37,4'ü şiddete maruz kalmaktadır. OECD'ye

üye ülkeler arasında kadına şiddetin en fazla olduğu diğer ülkeler ise şu şekildedir: ABD (% 35.6), Yeni Zelanda (%35), Danimarka (% 32), Letonya (%32), Asya ülkesinde Pakistan (%85), Afrika ülkesi (%80), Senegal (% 78), Benin (% 68.6), Yemen (% 67), İran (% 66) ve Bolivya (% 64.1) Avrupa kıtasında Moldova (%45,5') ve en az şiddetin görüldüğü ülkeler ise Kanada (%1.9), Gürcistan (% 6.1), Şili (% 6.7), Ermenistan (% 8.2) ve İsviçre (% 9.8) dir (Jain, 2022).

Özbekistan Kadına Şiddetin Durumu ve Yapılan Mücadeleler

Özbekistan'da ilk kamu kuruluşları, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Sovyet iktidarının kurulmasından sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Kadınları toplumsal yaşama dahil etmek için (kadın ve erkek eşit haklara sahip olmak adına gerekli bir koşul olarak) ilk önlemlerden biri eğitime katılım sağlamaları olmuştur. İlk özel kadın okulları kurulmuştur. İlk kadın okulu Aralık 1917'de Taşkent'in Beshyoğoch semtinde Bashorat Jalilova tarafından kurulmuştur. 42 Özbek kızı orada okumuştur (Istoriya Uzbekskoy SSR, 1967). 1918 yılında ise toplamda Taşkent'te 4 kadın okulu faaliyete geçerek eğitim verilmiştir (Bendrikov, 1960: 491). 1919 yılında sadece Kokand şehrinde ve Kokand ilçesinde 270 Özbek ve 130 Kırgız kız çocuğu eğitim görmüştür. 1919-1920'de yerel uyruklu kızların da eğitim gördüğü kadın enstitüleri ve meslek - teknik okulları kurulmuştur (Istoriya Uzbekskoy SSR, 1967, s.24; Aktaran Qosimova, 2022: 20).

Eylül 1919'da, SBKP Merkez Komitesinde kadınlarla çalışmak ve onları ülkenin siyasi ve ekonomik yaşamına dahil etmek için özel bir kadın departmanı kurulmuştur (Toxtaxodjaeva, 2000: 52). 1921'den itibaren dini düğünlerin ve çok eşliliğin yasaklandığını belirtmek mümkündür. Evlilik yaşı kızlar için 9 yerine 16, erkekler için 16 yerine 18 olarak belirlenmiştir (Karrieva, 1989: 35). 1923-1924'te kadınlar arasında okuma yazma bilmemeyi sona erdirme çabaları şehirlerden köylere taşınmıştır. Kızları ve kadınları okuma yazma okullarına çekmek için tarım kredileri ve tarım bankalarından krediler, tarım aletlerinin yüzde beş indirimli satın alınması ve okuma yazma kursları mezunları veya altı aylık okuryazarlık kurslarına katılan eşleri veya kızlara, maaş ödenmesi gibi çeşitli teşvikler ve avantajlar yaratılmıştır. Ayrıca çiftçilere iş aletlerinin iki yıl taksitli maliyeti belirlenmiştir (Istoriya Uzbekskoy SSR, 1967: 375; Aktaran Qosimova, 2022: 22).

1 Mayıs 1924'e kadar kadınların okuma yazma bilmeyenler için tamamlama kurslarının sayısı 18'e ulaşmıştır ve bu kurslarda yaklaşık 500 kadın eğitim görmüştür. 1921-1922'de Sovyet kurumlarının çalışanları arasında ilk Özbek kadınların varlığı ortaya çıkmıştır. Özbek dilinde ilk kadın gazetesi 'Yangi Yol' yayınlanmaya başlanmıştır. 1924'te kadınların birleşmesi ve çıkarlarının korunmasında önemli rol oynayan kadın kursları açılmıştır (Bendrikov, 1960: 491-492). 8 Mart 1924'te Taşkent'in Eskişehir bölgesinde düzenlenen Dünya Kadınlar Günü şerefine binlerce kadın çarşaflarını atarak meydanda yakmıştır. Özellikle 1927'de 'Hujum' (Saldırı) hareketi sırasında bu süreç son derece hareketli ve kitlesel olarak gerçekleşmiştir. Bu yıl 100 binden fazla kadın peçelerini yakmıştır (Karrieva, 1989: 35).

Hujum hareketi sırasında yüzlerce kadın taciz ve şiddete maruz kalmıştır. Kadın eşitliği için mücadele eden aktivistler diri diri gömülmüş, bıçaklanmış ve çuvalara konularak suya atılmıştır. Sadece 1927-28'de 2.500'den fazla kadın öldürülmüştür (Shukurova, 1970, s.188-189).

Görsel 1: 1900 Yıllarda Özbekistan'da Kadınların Kıyafet Şekilleri

Kaynak: Кириллица Gazetesi, E.T. 13/010/2021.

Komünist Parti'nin Müslüman Kadınları Koruma Politikası 1930'lara kadar devam etmiştir. Bunun amacı, geleneksel yaşam biçimlerini, bilinçlerini ve düşünce biçimlerini değiştirmek, onları yeni bir yaşam şeklinin destekçisi yapmak, kadınları ekonomik ve

politik süreçlere dahil etmek olmuştur (Usmonov & Sodiqov, 2001: 115). 1932-1933 yıllarında 5 bin kadın eğitim görmüştür. Bu oran 1937'de %36,2'ye ulaşmıştır. 1940 yılında kadın işçi ve hizmetlilerin sayısı cumhuriyet işçilerinin %40,7'sini oluşturmuştur (Istoriya Uzbekskoy SSR, 1967: 551; Aktaran Qosimova, 2022: 26).

İkinci Dünya Savaşı başladığında, kadınların üretime katılımı daha önemli hale gelmiştir. 1943'te kadınların sanayideki payı %63,5'e ulaşmıştır. Savaş sonrası Özbekistan ve Orta Asya'nın diğer Sovyet cumhuriyetlerinde kadınların eğitim düzeyi önemli ölçüde artmış, sosyal statüleri ve toplumdaki rolleri değişmiştir. 1960'lı yıllarda kadın doktorların sayısı Özbek SSC'de %60, Kazak SSC'de %70, Kırgız SSC'de %66, Tacikistan ve Türkmenistan SSC'de ise %58 olmuştur (Uzbekskaya SSR v godi Velikoy Otechestvennoy voyni, 1981: 148).

Sovyetler döneminde kadınlara yönelik çalışmalar yapıldıysa da kentli ve kırsal alanlarda yaşayan kadınların yaşam standartları ile eğitim düzeyleri arasında büyük bir fark görülmüştür. Kırsal kesimdeki kadınlar ataerkil geleneklerden daha fazla etkilenmişlerdir ve toplumsal alandaki kazanımlardan yararlanmaları onlar için daha zor olmuştur. Kırsal kesimde kadınların üzerindeki aşırı yük bazen sabırsızlığa ve çaresiz davranışlara yol açmıştır. 1986-1987'de Özbekistan'da 270 kadının, 1989'da Semerkant bölgesinde 13 kadının kendini yakma vakası kaydedilmiştir (Yusupov, 1988: 62). Sovyet döneminde kadın sorununun çözümünde elde edilen kayda değer başarıya rağmen, birçok sorun çözülmeden kalmıştır. Kadınların iş yerlerindeki büyüme ve özlemleri, yaşam kalitesinin en önemli parametreleri arasında yer almamıştır (Yusupov, 1988, s.63).

Özbekistan 1991'de Sovyetler Birliği'nden ayrılıp, bağımsızlığını kazandıktan sonra kadınlar yeni aksiliklerle karşı karşıya kalmıştır. Sovyetler, 19. yüzyılın ikinci yarısında bölgeyi sömürgeleştirdikten sonra, kadınları toplumun ataerkil geleneklerinden kurtarmaya söz vermiştir. Eski Özbek geleneklerinin kadınlar üzerinde baskıcı olduğunu vurgulamışlardır. Bu hareket kadınları eğitime teşvik etmiş ve 1980'lerde kadınlar üniversite öğrencilerinin tahminen %41'ini oluşturmuştur. Ancak, Özbekistan'ın 1991'de bağımsızlığını kazanmasından sonra, Özbek geleneğini yeniden tesis etme çabasıyla, ulus muhafazakar sosyal gelenekleri yeniden uygulanmaya koyulduğunda, Özbekistan'da kadın haklarının ilerlemesi bir darbe almıştır. Sadece altı yıl sonra,

1997’de, yükseköğretim kurumlarındaki kadın sayısı %37’ye düşmüştür ve tahminler, bu oranın son yıllarda daha da sert bir şekilde düştüğünü göstermektedir (Cochran, 2021).

Batı’da yükselen ikinci dalga feminizmin etkileri, kadın hareketlerinin sokak hareketlerinden ziyade kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik bilincin yükselmesine ve 1990’lı yıllardan başlayarak, kadınların örgütlenip, örgütlü tepkiler göstermelerinin önünü açmıştır (Karataş, 2009: 165). Bu dönemde Özbekistan daha yeni bağımsızlığını ele geçirdiği için genel olarak ülke ve diğer siyasi işlemlere daha çok önem atfettiğinden dolayı kadın hakları ve kadına yönelik şiddet konuları alanında çalışmaların sayısı oldukça azalmıştır. Özbekistan’da kadına yönelik şiddet çalışmaları ve toplumsal cinsiyet odaklı projeler 2018 senesinden itibaren ele alınmaya başlamıştır (Alimova, 2022: s.55). 1990 – 2018 seneleri arasında Bakanlık tarafından verilerin gizli tutulması nedeniyle statistik verilere ulaşım sağlanamamıştır. Genel olarak verilerin kamuya açık hale getirilmesi 2018 yılından itibaren başlatılmıştır.

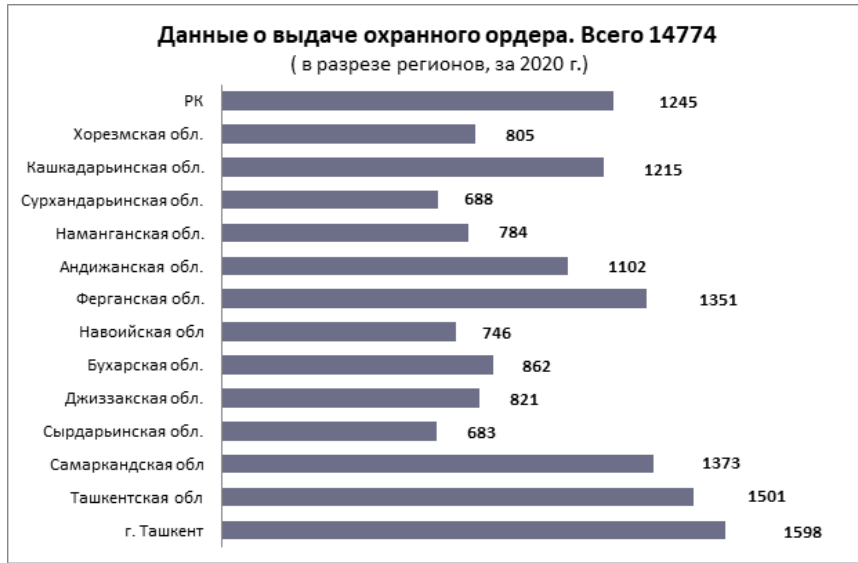

Grafik 1: Özbekistan’da Erkekler Tarafından Kadına Yönelik Yapılan Şiddet Vakalarının Yıllara Göre Artışı

Kaynak: ‘Sessiz Kalma’ telegram kanalı, E.T. 15/07/2022

Grafik 1’de görüldüğü gibi 2019 senesinde kayda geçen şiddet vakaları sayısı 200 civarında iken vaka sayılarının kayıt altına alınması ve şiddet mağdurlarının başvurusunun da 2020 ve 2021 senelerinde arttığı görülmüştür. Ülke genelinde 2020 senesindeki verilere göre şiddet mağdurlarının rehabilitasyon, uyumu ve intiharı önlemek için 197 merkez faaliyet göstermektedir. Bu merkezlere 2019 senesinde 22 bin 383 kişi başvurmuştur. Bunlardan 7.423’üne psikolojik yardım, 3.311’ine hukuki yardım sağlanmıştır (Sessiz Kalma, 2020).

2020 yılında Özbekistan’da resmi olarak kaydedilen 14.774 kadına yönelik şiddet vakasının yüzde 89’u evlerde meydana gelmiştir. Bu durum ise aile içi şiddeti ülkedeki kadınlara yönelik en yaygın şiddet türü haline getirmiştir. 10.785 kadın (%72) kocasından, 617 kadın ise kayınvalidesinden koruma kararı istemiştir (Darakchi.uz., 2021).

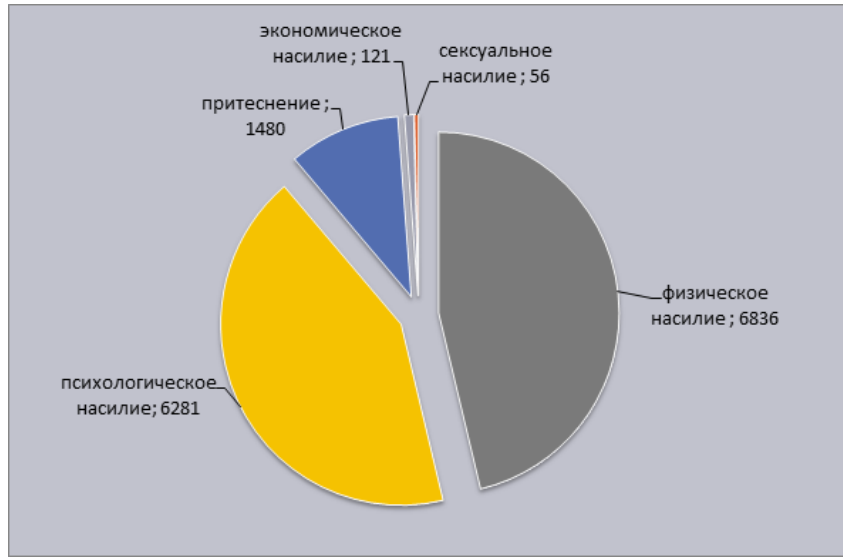
Grafik 2: 2020 Senesinde Özbekistan’da İllere Göre Kadınlara Verilen Koruma Kararı Sayısı

Kaynak: Darakchi.uz Gazetesi, E.T. 10/09/2021.

Grafik 2’de görüldüğü gibi en fazla koruma kararı Taşkent (1598), Taşkent bölgesi (1501), Fergana bölgesi (1351), Karakalpakstan Özerk Cumhuriyeti (1245) ve Kaşkadya (1215) bölgesinde’dir. En az koruma kararı verilen bölgeler ise Sirdarya (683), Surkhandarya (688) ve Navoi (746) olarak görülmektedir. Ancak istatistikler, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ne kadar yaygın olduğuna dair yalnızca kısmi bir tablo sunmaktadır. Birçok kadın, diğer nedenlerin yanı sıra, ailelerin bir arada

tutulmasına öncelik veren ve ‘sabır’ gösteren geleneksel değerler, kocalarına ekonomik bağımlılık ve toplum baskısı nedeniyle rapor vermemektedir. Özbekistan’da 2021’de kadınlarla yapılan bir anket, %42’sinin çocuklarını tek başına besleyememe korkusu nedeniyle tacize müsamaha gösterdiğini, %38’inin ise şiddet hakkında konuşurlarsa toplum tarafından damgalanmaktan korktuğunu göstermiştir (Kun.uz, 2021).

2020 yılında işlenen şiddet türlerine ve kadına yönelik koruma kararı çıkarılan suçlara göre tablo şu şekildedir.

Grafik 3: 2020 Yılında İşlenen Şiddet Türlerine ve Kadına Yönelik Koruma Kararı Çıkarılan Şiddet Türleri

Kaynak: Darakchi.uz, E.T. 15/01/2021

Yukarıdaki Grafik 3’te gösterilen 14.774 kadına yönelik şiddet vakasının 6.836 vaka fiziksel şiddetle, 6.281 psikolojik, 121 ekonomik, 56 cinsel ve 1.480 vaka çeşitli taciz biçimleriyle ilişkilidir (DarakchiUz, 2021). Şiddet hakkındaki başvurular 9.854 şiddet mağdurlarının doğrudan başvurusu ile, 2.742 vaka taciz veya şiddet olguları veya bunları gerçekleştirmeye yönelik teşebbüsler yetkili makamlar ve kuruluşlar tarafından tespit edilmesiyle, 1091 vakada gerçek ve tüzel kişiler tarafından, 1087 vakada, gerekçeler devlet kurumları ve diğer kuruluşlardan alınan materyaller üzerinden bildirilmiş ve tespit edilmiştir. Ayrıca İçişleri Bakanlığı’nın ‘1002’ acil telefon hattına da yıl içinde kadına yönelik şiddet ve taciz sorunlarına ilişkin 2.746 mesaj gelmiştir (DarakchiUz, 2021). Başsavcılığın verdiği bilgiye göre ise Özbekistan’da kadına

yönelik şiddet ve taciz vakaları 2020’de %27,7 artmıştır (Kun.uz., 2021). Kadına yönelik şiddet arttıkça kadınlar arasında intihar vakaları da artmaktadır. Özbekistan’da 2020’de 900 kadın intihar etmiştir. Bu önceki yıllardaki yıllık ortalama 600’den fazla bir artış göstermiştir. Aile ve Mahalla’yı Destekleme Bakanlığı, intiharların çoğunun kadınların kocaları veya kayınvaldeleri ile yaşadıkları çatışmalar nedeniyle gerçekleştiğini bildirmiştir (Saida & Dzardanova, 2022).

2021 yılında İçişleri Bakanlığına kadına yönelik taciz ve şiddetle ilgili 39.343 şikayet gelmiştir ve bu sayının 2020’ye göre 2,5 kat arttığı görülmektedir (Daryo.uz., 2022). Kadınları baskı ve şiddetten korumak amacıyla 39 bin 343 kadına koruma kararı verilmiştir. Reşit olmayanlara 378, gençlere (18-30 yaş) 9.861, 30 yaş üstü kadınlara 29.104 koruma kararı verilmiştir. Gelen şikayetler üzerinde çalışmalardan elde edilen sonuca göre 106 cinsel, 234 ekonomik, 18.777 zihinsel, 13.658 fiziksel şiddet ve 7.174 taciz vakası tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalara göre kadına yönelik şiddetin 34 bin 330’u yani %87’si aile içinde işlenmiştir. Koruma kararlarının 26.667’si eşlere, 1.559’u kaynanalara, 1.128’i gelinlere ve 9.989’u diğer kişilere verilmiştir. Uygulanan koruma kararları sonucunda 20.769 davada aileler barıştırılmış, 15.142 davada ihtilaf çözülmüş, 921 davada aile ayrılmış ve 2.222 davada sorun çözülememiştir (Daryo.uz, 2022).

Şiddet uygulayanların çoğunun Taşkent, Fergana, Semerkant bölgeleri ve Taşkent şehrinde yaşadığı ortaya çıkmıştır. Etkilenen kadınlar da bu bölgelerde çoğunluktadır. Bu kadınların mali bağımsızlık yönü incelendiğinde, şiddete maruz kalan kadınların 1.976’sının (%86) işsiz olduğu ortaya çıkmıştır.

Mali zorluklar genellikle aile anlaşmazlıklarının nedeni olmaktadır. Bu yüzden erkekler el kaldırmakta ve çaresiz kadınlara şiddet uygulamaktadır (Daryo.uz, 2021). Buna ek olarak da 2021 senesinde işyerlerinde 337 kadına yönelik şiddet vakası yaşanmıştır. Bu da geçen yıla göre sayısının 283 daha fazla olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca bu yıl kamusal yerlerde kadınlara yönelik 610 suç işlenmiştir. Bu da halka açık yerlerde şiddetin geçen yıla göre %459 arttığını göstermektedir (Abdurashidova, 2021). Aile mahkemesinde boşanma nedenleri öğrenildiğinde aşağıdaki nedenler belirtilmiştir:

- Ailede sürekli tartışmalar ve anlaşmazlıklar (%38,7),
- Karakter farklılıkları ve birbirini yanlış anlama (%13,7),

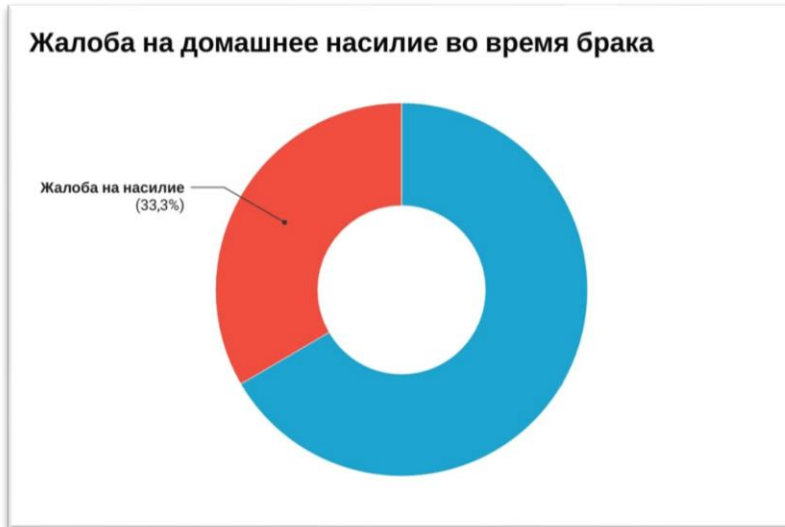
- Bir partnere ihanet (%8,3),
- Çocuksuzluk (%4,4)
- Ve başka nedenler (%10,3).

Основные аргументы сторон послужившие основанием для развода	
Причины разводов	
Ссоры в семье	38.7%
Разность характеров	13.7%
Трудовая миграция	13.2%
Насилие	11.3%
Измена партнера	8.3%
Бездетность	4.4%
Другие	10.3%

Grafik 4: 2021 Senesinde Boşanma Sebepleri Yüzdesi.

Kaynak: Anhor.uz Gazetesi, E.T. 15/07/2022

Boşanmalar, daha düzensiz bir aile yaşamına yol açan işçi göçünden (%13,2) de etkilenmiştir. Ayrıca boşanma nedeni olarak kadına yönelik şiddet (%11,3) de önemli bir sebep olarak gösterilmiştir.

Grafik 5: 2021 Senesinde Aile İçi Şiddet Yüzdesi.

Kaynak: Anhor.uz Gazetesi, E.T. 15/07/2022

Kadınlar, şiddeti boşanmanın temel nedeni olarak görmemelerine rağmen aile içi şiddetten ayrıca şikayetçi oldukları görülmüştür. Özbekistan’da boşanma süreci oldukça uzun ve zahmetli bir prosedürdür. Evliliğin sona ermesinin temel şartı tarafların iradesi değil, eşlerin birlikte yaşamamasıdır (Subhanov, 2022).

Kadına yönelik şiddetin psikolojik nedenleri olsa bile şiddet oranlarında görülen yükseklik, şiddetin çok sayıda yapısal faktörden beslendiğini göstermektedir. Hangi yasalar çıkarsa çıksın, toplumsal cinsiyet eşitsizliği algısı değiştirilmediği sürece kadına yönelik şiddet olayları azalmayacaktır (Saida & Dzardanova, 2022).

Kadın emeği toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile karşı karşıya kalmasının yanı sıra daha çok esneklik ve güvencesizlik kazanan iş ve emek piyasasında ek olarak yaratılan zor şartlar da yer almaktadır. Medyada kadın cinsiyetine karşı ayrımcı bir içerik oluşturulması, toplumsal eşitsizliğin yeniden üretimi ve artmasında etkili olmaktadır. Medya şiddet içerikli olayları her zaman yayınlamaktadır (Abdurashidova, 2021). Bu nedenle bu bölümde özellikle Özbek medyasında yer alan şiddet ve kadına yönelik şiddet konularına yer verilecektir.

1.9. Özbek Medyasında Kadın

Kadın konusu her zaman medyayı ilgilendirmiştir. Gazeteciler, peçenin kaldırılmasından, bilişim teknolojilerinin satın alınmasına kadar geçen süreçte eşsiz bir kadın portresi oluşturmuştur. 1926-1927’de Türkistan’da çıkan ‘Yangı Yol’ dergisi, Özbekistan Komünist Partisi Merkez Komitesi’nin kadın ve kız çocuklarına yönelik ilk aylık yayını olmuştur. Dergi eski Arap alfabesiyle basılmış, resim ve illüstrasyonlarla süslenmiştir. Yayın, kadınları pedagoji alanındaki yeniliklerden haberdar etmek için kullanılmasa da, kadınların dünya görüşünü geleneksel ev ortamının çok ötesine genişletmeyi amaçlamıştır (Subhanov, 2022). Dergide Avrupalı kadınların ‘kadın dışı’ işler yaptığına dair yazılar, başörtüsü takmayan, makine kullanan, tuğla toplayan kadınların resimleri yer almıştır. Bu, o zamanlar gazete ve dergi okuyucularını şaşırtmıştır (Qosimova & Alimova, 2022: 65).

Dergi, yöre kadınlarının faaliyetlerini anlatırken bambaşka bir durumla karşılaşmıştır. Orta Asyalı kadınların gerçek hayatı, Moskova ve Komünist Parti’nin yerel kadroları tarafından desteklenen imajdan daha renkli ve daha az gelişmiştir. Propaganda ruhuna

uygun olarak derginin yazıları, Lenin'e ağıtlarla, komünist dehanın proletarya ve köylü kadınlar için önemine dair şiirlerle, 'yüzsüz burjuvaziye ve zenginlere karşı savaşılan emekçi kadınlar, çalışmak için toprağa karşı mücadele eden kadınlar' tarzındaki konular ile reformun önemini anlatmıştır (Makarenko, 2017). Aynı zamanda dergide, diğer etnik gruplar, astronomik keşifler ve Mısır tarihi (Tutankhamun'un tapınağının harikaları) gibi genel bilgi materyalleri de yayınlanmıştır. Bu süreli yayınların kadınları eğitmenin yanı sıra dünya görüşlerini genişletmesi ve onları dünya genel (çoğunlukla Batı) kültürüyle tanıştırmaya çalışması gerekmektedir. Özbekistan'da basın bu görevi daha ilerleyen dönemlerde bir kaynak niteliği taşımasına sebebiyet vermiştir. Özbek Basınında 100 yıl sonra yazılan kadın ve toplumsal cinsiyet konularına ilişkin yazılar, resmi konumu yansıtmakta ve toplum için eşsiz bir rehber niteliği olarak görülmektedir (Qosimova, 2021).

Özbekistan'ın tek ulusal haber ajansı UzA'da, 6 Mart 2020'de 'Kadın çiftçilerin yüzüne gülen güneş' başlıklı bir yazı hazırlayıp yayınlanmıştır. Kadınların tarıma ve çiftçiliğe artan katılımına adanmış bir toplantıdan bahsetmektedir. Toplantı Özbekistan Liberal-Demokrat Partisi (UzLiDeP) ve 'Girişimci Kadın' Derneği tarafından düzenlenmiştir. Fotoğrafta modern giysili kadınlar ve toplantıya katılan erkekler görülmektedir. Bu resim bir ders niteliği taşımaktadır. Demokrat Parti başkanının toplantıya katılıp katılmadığı bilinmemektedir. Makalede Fergana bölgesinde meyve sebze endüstrilerinin geliştirilmesi ve kadınlara yönelik fırsatlar yaratılmasına yönelik eğitimler ele alınmaktadır (Nuriddinova, 2010). Özbekistan'da kendi işini kuran ve ekonomisine katkıda bulunan binlerce kadınla ilgili toplantıya katılanların sözleri aktarılmıştır. Makalede, devletin kadınlar tarafından işletilen tüm çiftliklere ve kurumlara verdiği destekten bahsetmekte ve bunun bölgelerde daha fazla istihdam yaratılmasına yardımcı olacağı umut edilmektedir (Uza.Uz, 2020).

UzA'nın Mart 2020'de yayınlanan bir diğer makalesinde ise Fergana bölgesinde yer alan Bibi Ubayda türbesinin tarihi incelemesinden oluşmaktadır. Başlığında, bu adımın yalnızca kadınlara yönelik olduğunu söylenmektedir. Bu türbenin Müslüman kadınların manevi arınmalarına vesile olduğu ve ülkedeki maneviyat merkezlerinden biri olduğu belirtilmektedir. Bu yerin tarihine aşina olan araştırmacılardan alıntılar yapılmakta ve asıl odak noktası bu yerin somutlaştırdığı değerlerdir (Qurbonova, 2022). Yazıda, Bibi Ubeyde'nin İslam'ı kabul eden ve hac ziyaretini gerçekleştiren ilk kadınlardan biri

olduğu belirtilmektedir. Bu hac yerinin Kokan Hanlığı döneminde milli maneviyatın temel direklerinden biri olduğu, fakat Şura döneminde harabeye çevrildiği ve ancak bağımsızlık döneminde manevi bir ziyaret yeri olarak tekrar ziyaret edilmeye başlandığı kaydedilmektedir. Yazara göre, mevcut gelenek özelinde burayı sadece kadınlar ve kızlar ziyaret edebilmektedir. Bibi Ubayda gibi kadın isimleriyle ilişkilendirilen türbeler sadece güzellik sembolleri olarak saygı görmemiştir. En yüksek insani nitelikleri bünyesinde barındırdıkları için büyük kadınların seviyesine yükselmiştir. Muhabir, bunlarla birlikte sadakat, sevgi ve nezaket kavramlarını sıralamakta ve buranın Özbek kadınlarına umut ve güven verdiğini vurgulamaktadır (Qosimova & Alimova, 2022: 66).

Televizyon kanallarındaki programlar ise topluma gazeteye göre daha farklı bir bakış açısı sunmaktadır. ‘Sevimli’ TV kanalında yayınlanan ‘Kelgindi Kelin’ (Yabancı Gelin) realite programı, televizyon izleyicileri arasındaki popülaritesi ile öne çıkmaktadır (Rahmatov, 2022). Programın içeriğinde, kentte doğup büyümüş, bugün toplumda kendilerine yer bulmuş farklı mesleklerden kızlar ve kadınlar köye giderek bir günlüğüne gelin rolünü oynamaktadır. Tandırda ekmek pişirmek, tezek yapmak, yemek pişirmek, elde çamaşır yıkamak, ineklere bakmak vb. her şeyi tamamlamayı başaran katılımcıya ‘Yabancı Gelin’ (Kelgindi Kelin) unvanı verilecektir. Reality şov bir yanda köylü bir kadının emeğini gösterirken, diğer yanda yukarıda bahsi geçen ‘Başarılı Gelin’de olduğu gibi gelinin her şeyi yapması gerektiği anlayışı sunulmaktadır (Qurbonova, 2022). Ancak o zaman gelin ‘kazanan’ olacaktır. TV projesinin yaratıcıları konuya yalnızca tek taraflı yaklaşmışlardır. Kadınların ve kız çocuklarının toplumda kendilerine yer bulma hakları için çaba sarf edildiği bir dönemde, kitle iletişim araçlarının toplumdaki katılmış ‘gelinlik’ kavramı üzerinden onları daha da güçlendirmeye çalıştığı görülmektedir. Gazetecilerin bu konuya tek yönlü yaklaşımları, gelinlerle ilgili yüzyıllardır kafamızda oluşan kalıplardan sıyrılamamalarında ve sorunu analiz edememelerinde etkili olmaktadır (Alimova, 2020).

‘Sevimli’ TV kanalının bir başka benzer projesi olan ‘Kayınvalidem Tümgeneral’ adlı reality şovun fikri, Amerikan programı ‘Aşçılar Savaşı’ nın içeriğine çok yakındır. TV projesinin içeriği, 5 kayınvalide ve gelinlerinin önceden hazırlanmış tarifler ve şov yaratıcıları tarafından dağıtılan 200.000 para için pazarlanacak olmasıdır. Daha sonra 10 katılımcı ve 2 sunucu Nigora Ismailova ve Muhabbat Hamroeva için kayınvalidelerinin

gözetiminde 3 saat boyunca 3 farklı yemek pişirmeleri gerekmektedir. Katılımcılar her yemeği derecelendirmektedir (Saida & Dzardanova, 2022). Gösterinin başında asıl amaç, gelinin hazırladığı yemeklerle hem kayınvalideyi hem de tüm katılımcıları şaşırtmak olduğu söylenmektedir. Programın ana teması tutumluluk ile (tahsis edilen 200.000 soum için, mümkün olduğu kadar tasarruf edin ve 3 farklı yemek hazırlayın), yemek pişirme sanatıdır. Kayınvalideler, sadece gelinlerini yemek pişirmekle ve tasarrufları kontrol etmekle sorumlu tutularak ‘general’ statüsünü elde edebilirler mi? Reality show’un ilk sezonunda, yemek ‘savaşında’ ve değerlendirmede, katılımcılar çoğunlukla rakiplerini yere sermiştir (Qosimova, 2020).

Bu programlarda gelinin aileden biri olarak, dinlenmesi, çocuk yetiştirmesi, kişiliğini geliştirmesi, profesyonel olarak kendi üzerinde çalışması gibi haklarına hiç yer verilmemektedir. Bu bakımdan bu programlar aile hazırlığına yönelik, sadece dikiş ve yemek yapmayı öğreten eğitim kurslarının televizyon versiyonlarıdır. Bu reality şovlarda insanımızın yiyecek ve giyecekten başka bir derdi yok gibi tasarlanmaktadır. Dizin gelinleri ‘itaatkar’ olmaya çağırması, kadını ailede ikinci veya üçüncü sınıf insan konumuna indiriyor gibi görünmektedir. Belki de aile içi şiddet ve aile içi boşanma vakalarındaki artış, bu tür ‘akıllıca’ fikirleri teşvik eden televizyon programlarından da kaynaklanmaktadır (Nuriddinova, 2010).

Aynı durum dizilerde de görülmektedir. ‘Ayol Makri’ (Kadının Hilesi), ‘Onur Satıldı’, ‘Aldatılan Kız’ ve başka diziler örnek olarak gösterilebilmektedir. Kadın ev hanımı, hizmetçi, erkeğe bağlı, kurnaz ve suçludur. Kitle iletişim kurumları cinsiyet eşitsizliği propagandası, izleyicinin zihnine kısmen değil, tamamen etki etmektedir (Uza.Uz, 2020). Bunun aksine eğer kadınlar medyada daha çok başarılı, zeki, deneyimli insanlar imajında gösterilirse, insanlar kadınları tam teşekküllü eşitler olarak kabul etmeye başlayacaklardır (Rahmatov, 2022). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği insanların zihinlerine yayıldığı sürece aile içi şiddet azalmayacak belki daha da artacaktır.

1.10. Medyada Şiddet Odaklı Habercilik

Kitle iletişim araçları son zamanlarda hızlı bir şekilde gelişim göstermiştir. Şiddet eylemleri ve suçlu davranış şekilleri izleyici, dinleyici ve okuyucuya gösterilmesi suçlu davranışı ile kitle iletişim araçları ilişki sorununu ortaya ve ön plana çıkarmıştır. Kitle iletişim araçlarının çoğalması ve yayılması ile suçluluğun artması arasında bir ilişki

kurmak gerektiği yönünde olan bu tartışmalar, medyanın suçluluğu artırdığı üzerinde odaklanmaktadır. Suçluluğun artmasını medya suç tekniğini öğreterek, suçu olağan, çekici, hatta heyecanlı, yararlı bir faaliyet olarak göstermiştir. Suçluya saygın bir kişilik vermiştir. Suçluyu cana yakın, sempatik bir kişi olarak sunmuştur. Adaletten kurtulmanın kolay olduğunu telkin edip, adalet mekanizmasını ve polisi gülünç şekillerde göstermiştir. Suçun âdeta reklamını yaparak ve gelir sağlayıcı bir unsur haline getirerek suçun sıradanlaşmasını sağlamıştır (Ardıç Çobaner & Vuran Doğan, 2012: 10).

Kadına yönelik ayrımcılığa yol açan, erkek egemenliğinin var olduğu, kadının ilerlemesine engel olan, eşit olmayan güç ilişkileri barındıran şiddet, kadına yönelik şiddet olarak görülmektedir. Kadına yönelik şiddet, düşük statüyü devamlı hale getiren, ailede iş yerinde yaşam boyu süren bir olgudur. Kadına yönelik şiddet sosyal baskı ile artmaktadır. Medya haberlerinde kadının cinsel bir obje olarak yanıstan görüntülerin olması şiddetin devam etmesine katkı sağlamaktadır (Dündar & Demiray, 2016: 7).

Ulusal ve uluslararası düzeyde şiddet ve kitle iletişim araçları arasındaki ilişki bir çok araştırmanın konusu olmaktadır. İletişim araçlarında gösterilen şiddet şekilleri, şiddet olaylarını kitle iletişim araçları tarafından meşrulaştırıp, meşrulaştırılmadığı, şiddet olaylarının ne kadar sıklıkla yer aldığı, konularına değinmektedir (Tokgöz, 1985, s.43).

Kitle iletişim araçlarında bir çok gösterge ve kodlarla iletişim süreci gerçekleşmektedir. Bu gösterge ve kodlar toplumun değer yargıları ve kültürel içeriği ile ilgilidir. Bu göstergeler ve kodlarla gelenekler ve anlamlar toplumda üretilmekte ve inşa edilmektedir. Alternatif bakış açıları sunarken kitle iletişim araçları, bu bakış açıları insanları toplumsallaştırarak, içinde yaşadığı toplumun örneklemesini göstermektedir. Bu araçların her biri ayrı özelliklere sahiptir. Ortak özellikleri ise kitlesel kullanıma açık olmalarıdır (Burton, 1995: 39). Kitle iletişim araçları toplumsallaşmamızı etkilerken aynı zamanda haber verme işlevini de üstlenmektedir. Kamusal bir etkinlik olan haber erkeklere aittir. Kamusal alandaki kadın yokluğu, hem seslendiği kitle, hem de konu olarak kitle iletişim araçlarını erkeklerle özdeşleşmesine neden olmuştur. Haberler sadece erkeklerin oluşturduğu bir kurgu değil, beraberinde erkek gözüyle ortaya çıkan bir olgudur. Kurum ve haberi yapan kişi dışına çıkararak haberin genel söyleminden hareketle bu sonuca varılmaktadır (Fiske, 1989: 284).

Medyada yayınlanan haberlerin içeriğine toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında kalıplaşmış yargıların çokluğu göze çarpmaktadır. Bu yargılar gerçekmiş gibi gösterilirken kadın kimliği yeniden inşa edilmektedir. Haberin içeriği kadınların bakış açıları dışında oluşturulmaktadır. Kadınların ise haberlerde konu olma şekli medyanın kadın konusuna yaklaşımının ataerkil olduğunu göstermektedir (Timisi, 1996: 47).

Haber programlarında kadına şiddet haberleri verilirken, kadınların çalışma hayatı, kimlikleri yerine gençlik, güzellik, anne ve eş olma olgularına vurgu yapılmaktadır. Neden şiddete maruz kaldıkları üzerinde durularak şiddeti haklı göstermeye çalışılmaktadır. Medyanın işleyiş biçimi ekonomik kazançlar üzerine olduğundan şiddet haberlerini tüketilmek üzere sunmaktadır. Geleneksel haber anlayışında haberin dili ve bakış açısı erildir (Dursun, 2008). Kullanılan görsellik ise medyadaki kadın hakları ihlallerini göz önüne sermektedir. Kadının şiddet gördükten sonra haberlerde yer alması zaten bir ihlaldir. Kadın şiddete uğradığında haberleştirilirken haber sadece kadın üzerinden kadının fotoğrafı ve hikayesi ile sunulmakta mağdur eden erkeğe yer verilmemektedir. Kadına yönelik şiddet gösteriminde kadına karşı bir dil kullanılmasının nedeni medya yöneticilerinin çoğunun erkek olmasından ileri gelmektedir (Ünalı, 2012: 239-240).

Medyada yer alan haberlerin kadına yönelik erkek şiddetini normalleştirmeye çalışması, haberi sunma stratejisi, cinsiyetçi kodlarla aktarım yapması, kadına yönelik şiddetin gündelik hayatın bir parçası olarak görülmesine neden olmuştur. Bu eğilimden dolayı kadına ve çocuğa yönelik uygulanan şiddet, haberlerde önemli haberler kategorisinde verilmemektedir. Kadına yönelik şiddet ve çocuk suistimallerinin haber gösterimlerinde daha çok gazeteciler etik ilkesinden yola çıkarak çocuk ve kadınlar lehine bir anlam çıkabilmesi için çaba sarfetmektedir. Bu etik değeri genel çerçevede değerlendirdiğimizde hala sorunlu noktaların varlığı karşımıza çıkmaktadır. Haber etik kavramının yeniden gözden geçirilmesi gerçeği kendini hissettirmektedir (Dursun, 2008: 19-32).

Medya toplumsal hayatın bir parçası olarak durmaktadır. Toplum ve siyaset ne anlam ifade ediyorsa medya da aynı şeyi ifade etmektedir. Medya aile, din, askerlik, gibi diğer kurumlarla benzer şekilde şiddetin, ataerkil düzenin yeniden üretimi misyonunu üstlenmiştir (Alankuş, 2012: 58). Yazılı basın kitle iletişim araçlarının arasında ilk

ortaya çıkan bir alandır. Bu özelliği ile modern dünya tasarımında ve cinsiyet söylemlerinde kurucu olarak görülmektedir. Kadına yönelik aile içi şiddet haberleri 1980'lerden itibaren türk basınında yer bulmaya başlamıştır. 1990'larda ise şiddet haberlerinde artış görülmüştür. Bu haberle fotoğraf ile kanıtlanabildiklerinden daha çok fiziksel şiddet gösterilmiştir. Ekonomik ve psikolojik şiddet haberlerine her zaman daha az yer ayrılmıştır (Dursun, 2008: 72-73).

Yazılı basında incelenen şiddet haberlerinin neticesinde kadınların görüş ve değerlerinin haberlerde verilmemesi sonucuna ulaşılmıştır. Kadın haberde bağımlı konumda olup, cinsel kimliğine özgü ilginçliklere ve olay öncesi hayatlarına dair bilgi verilmektedir. Yaş, eğitim, meslek, gelir durumuna ait kimlik bilgileri habere dahil edilmemektedir. Şiddetin ortaya çıkmasında erkeklerin psikolojik durumu ve kadınlar tarafından kışkırtılmalarının etkili olduğu izlenimi verilmektedir (Aziz & Köker, 1994: 32).

Haberde kadının haberin doğrudan muhatabı olmadığını belirten Rakow ve Kranich haberde erkeksi bir anlatım olduğunu söylemektedir. Habere konu olan kadın yazarlara göre haberde konuşan bir özne değil, haberi destekleyen bir simge olarak yansıtılmaktadır (Rakow & Kranich, 1991: 12). Bu görüşlere dayanarak yorumlandığımızda haberde toplumsal cinsiyet açısından erkek bakış açısının hakim olduğu görülmektedir. Yapısında ataerkil bir bakış açısı barındıran şiddet haberi kadına ve erkeğe sunulurken, gerçeğin kendisi gibi aktarılmakta ve kadın erkek kimlikleri bu şekilde yeniden üretilmektedir.

1.11. Özbek Medyasında Şiddeti Konu Alan Çalışmalar

Cinsiyet eşitsizliği ve buna bağlı aile içi şiddet konuları 'Xalk So'zi' (Narodnoe Slovo) gazetesinin çeşitli makalelerinde tartışılmaktadır. 8 Nisan 2020'de gazete, devletin cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik stratejisi hakkında bir makale yayınlamıştır. Makale, yazarın Senato Kadın ve Cinsiyet Eşitliği Komitesi'nin (Ağustos 2019'da kabul edilen, kadın ve erkek için eşit hak ve fırsatların güvence altına alınması, kadınların baskı ve şiddetten korunması hakkında) ilgili yasalarını hatırlamasıyla başlamaktadır (Eshmatova, 2020). 2020-2030'da cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik stratejinin benimsenmesi, ülkede insan haklarına saygının oluşması ve Özbekistan'ın uluslararası arenadaki prestijinin daha da artmasına olanak sağlamaktadır. Makale, stratejiye genel bir bakış sağlamak ve Özbekistan'da kadın istihdamının ve reformlara desteğin

önemini vurgulamaktadır. İş özgürlüğü ve ekonomik kaynaklara erişim hakkı da dahil olmak üzere kadın haklarının desteklenmesi hakkında yazılmıştır. Devletin ücre semtlerinde yaşayan kadınlara istihdam yaratılmasını desteklediğinden bahsedilmektedir. Makalenin sonunda yazar özellikle kız çocuklarının erken ve ilköğretim hakkına değinmektedir (Qosimova & Alimova, 2022: 68).

23 Nisan 2020’de Senatör Feruza Eshmatova’nın ‘Kadına yönelik şiddet medeni bir toplum için kara bir lekedir’ başlıklı yazısı, koronavirüs karantinası sırasında aile içi şiddetin tehlikelerini anlatmaktadır (Eshmatova, 2020). Yine Ağustos 2019’da çıkarılan yasalara değinmekte ve ‘koruma kararı’nın önemini açıklamaktadır. Mağdurlar için rehabilitasyon merkezi, ‘Danışma hattı’ ve ‘Şiddete hayır!’ karantinasının başlamasının ardından açılmıştır. Telegram kanalı, yardım talepleri, hukuki ve psikolojik danışmanlık, sığınma evlerinde kadın ve çocuklar hakkında bilgiler sunmaktadır. Yazı, ‘Böyle zor günlerde kadınlara destek olmak, onlar için uygun koşulları yaratmak biz senatörlerin en önemli görevlerinden biridir’ sözleriyle son bulmaktadır (Subhanov, 2022).

Pravda Vostoka gazetesinde 13 Nisan 2020’de yayınlanan bir yazıda, karantinasının başından bu yana aile içi şiddetteki artış dikkate alındığında yardım isteyen bir kadının fotoğrafı görülmektedir. Fotoğraf onu banyoda otururken, bir yardım hattı numarasını çevirirken ve ağlarken çekilmiştir. Makale ‘Sosyal yaşam’ olarak etiketlenerek, 10 Nisan’da açılan yardım hattı hakkında bilgi vermektedir (Qosimova 2022).

Makalelerin çoğu toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınlar için fırsatlar yaratılması konusuna vurgu yapmaktadır. Ancak, Mayıs 2020’nin başlarında Pravda Vostoka Gazetesi’nde yayınlanan kişisel görüşle çelişmektedir. Bu görüşün bir kadın milletvekiline ait olması ilginçtir. ‘Kadın varsa evde aydınlık olur’ yazısı toplumdaki diğer değerler hakkında fikir vermektedir. Yazar, pandemi zamanındaki karantinaya felsefi bir bakış açısıyla yaklaşmakta ve herkesi güvenlik önlemlerini almaya ve dahası varoluş üzerine düşünmeye teşvik etmektedir (Rahmatov, 2022). Kadınları ‘evin ışığı’ olarak nitelendirerek, toplumda kadınlar sokağa çıkıp çalışmaya başlayınca evdeki bu lütuf kaybolmaya başlamıştır. Çocuklar sähipsiz, erkekler ve kadınların ise sevgisiz kaldığı tarzındaki düşünceler aktarmıştır. Makale daha sonra toplumun materyalizmini eleştirmektedir. Özbek kadınlarının, kızlarının geleceğini, yani bir aile kurmayı

düşünmeye teşvik edmektedir. Yazara göre yemek, dikiş ve dans kursları kızları evliliğe hazırlamak için yeterli değildir (Qurbonova, 2022). ‘Ait olduğum aile’, ‘Helal va Heram’, ‘Çocuk bakımı’, ‘Kut-bereket, israf’ gibi kursların olmadığını üzümlere belirtmektedir. Zengin ailelerden gelen kızlarına damat bulmak isteyen ebeveynleri suçlamıştır. ‘Şimdi ‘prens’ olma hayali kuran zavallı kız, düğün sonrası ne bir ‘kral’ ne de bir tahtın olmadığını görmektedir. Sadece ‘kulluk’ (köle) vardır ve bu boşanmanın ana sebebidir (Eshmatova, 2020).

Yazar, kişisel görüşünden yola çıkarak yazısını ‘Asıl kızlarımız bizim başarımız, servetimiz ve gururumuzdur’ diyerek takdir eder bir şekilde noktalamıştır. Bu kısa analizden anlaşılmaktadır ki, Özbekistan’da ‘kadın sorunu’na ilişkin görüşler yüz yıl sonra bile aynı kalmaktadır. Ancak şimdiye kadar resmi medya, toplumdaki sorunlara (aile içi şiddet dahil) ilişkin analitik materyallere veya mevcut durumun diğer ülkelerdeki kadınların durumuyla karşılaştırılmasına yer veren bir çalışma yapmamıştır. Bu konudaki bulunan makaleler bile kuru, resmi ve derin bir durum duygusu olmadan yazıldığı görülmüştür (Qosimova & Alimova, 2022: 71). Geçmiş yıllarda ülkenin, çoğunlukla kadınları ve çocukları etkileyen aile içi şiddetle ilgili ulusal istatistikleri kesin ve devamlı olarak kayıt altına almamıştır. Bu istatistik veriler 2020 senesinden itibaren devamlı olarak yürütülmektedir. Ama yine de bu kayıtlar yüzde olarak ülkenin tüm şiddet sorunlarını yansıtmamaktadır.

Ayrıca yapılan araştırma ve yazılan makaleler arasında belirli fikir çatışmaları da bulunmaktadır. Diğer makaleler muhafazakar değerlere ve geleneklere odaklanırken, Cinsiyet Komisyonu, diplomatlar ve etkinlik katılımcıları Özbekistan’da kadın eşitliğini ve istihdamını desteklemekten bahsetmektedir. Mesele eğitim ve kariyer almak değil, bir kadında tüm nitelikleri toplamak (yani, iyi bir kadın imajı halkın zihnine ‘kutsal’ olarak aşılacak) ve kızların geleceğini sadece dokunaklı olarak hayal etmekle ilgilidir. Kadınların girişimciliğini teşvik etme, genellikle bir işi yürütmeye ilgili riskler veya profesyonel bilgiler analiz edilmeden tek taraflı bir odak noktası olarak ele alınmaktadır (Eshmatova, 2020).

1.12. Ulusal Basın ve Özbekistan’daki Ulusal Basın

Dünya ve bulunduğu ülkenin her tarafından, her türlü haberlere sayfalarında yer verilen, çok geniş bir şekilde oldukça geniş bir okur kitlesine dağıtım yaparak ulaşan gazete,

dergi vb, araçlar ulusal basın olarak tanımlanmaktadır. Ulusal gazete dergi vb araçların içeriğinde siyasal ekonomik kültürel sosyal, haberler reklamlar ve ilanlar, ulusal ve uluslararası boyutta yer almaktadır (Bodur, 1997: 29).

Yasama, yürütme ve yargı organlarının ardında dördüncü kuvvet olarak basın devreye girmektedir. İşlevi itibarıyla ise diğer kuvvetlerden farklı bir görünümde ve önemdedir. Meclisler tarafından çıkarılan, hükümetler aracılığı ile uygulanan yasalar bağımsız mahkemeler tarafından bir sonuca ulaştırılır. Bu süreçte toplum yararına uymayan yasaların hazırlanması safhasından itibaren basın toplumun bir fikri, sesi olarak ortaya çıkmaktadır. Demokratik toplumların vazgeçilmeyen ögeleri yasama, yürütme ve yargıdır. Demokrasinin kurumları ise basın ve basın organlarıdır. Medya bu kurumları halk adına denetleyen, kontrol altına alan, konuyu ve olayı toplum önünde inceleyen bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır (Ozankaya, 1984: 159).

Kitle iletişim araçlarının insan yaşamı üzerinde şüphesiz ki güçlü etkileri bulunmaktadır. Özellikle toplum gündeminin belirlenmesinde önemli bir rol oynarken aynı zamanda kişiler çevrelerinde olup biten ve onları ilgilendiren olaylar hakkında medyadan bilgi edinmektedir. Halkın en önemli enformasyon kaynağı olması sebebiyle kitle iletişim araçları sayesinde toplumlar gündemlerinin öncelikli konularını öğrenmekte ve önem derecesinin ayrımını yapabilmektedir. Medya tarafından kamu gündemine getirilen konuların önemli olarak algılandığı, medyada yer almayan olay ve konuların ise çok fazla kamu tarafından tartışılmadığı görülmektedir (Erer, 2014: 25).

Gazeteler kitle iletişim araçları içerisinde önemli bir geçmişe sahiptir. Toplumların gündemlerinin belirlenmesinde etkilidirler. Ulusal gazeteler, siyasal, ekonomik, toplumsal etkileri bakımından güçlü olmakla birlikte hitap ettiği geniş kitleler tarafından takip edilmekte, vermiş oldukları mesajlar ile de toplum üzerinde daha güçlü bir etkiye sahiptir (Trend, 2008).

Basının ve medyanın yaşamımızı etkilemesiyle, bireyler ve toplumlar kitle iletişim araçları vasıtasıyla hayatı algılamaya başlamışlar ve bunun sonucunda ise gündemi belirleyen bu araçların gerçekliğine bağımlı olmuşlardır. Günümüzde ise toplumsal yaşamı belirlemede bir aracı olan medya, gündem belirlemesinin yanında yaşama yön vermeye çalışan bir yol gösterici olarak yaşama nüfuz ederek, sosyal yaşamın en önemli aktörlerinden biri olmuştur. Ayrıca modern dünyada insanlar kendi hayatlarını medya

aracılığı ile algıladıkları bilinmektedir. Bu durum toplumların medyanın vermiş olduğu mesajlara ilgisinin ve ihtiyacının artmasına ve hayatının merkezine yerleşmesine neden olmuştur. İnsanlar medya aracılığı ile sosyalleşmekte, haberdar olmakta, eğitilmekte ve eğlenmektedir (Zafer & Vardarlıer, 2019).

Özbekçe ilk gazete 1870 yılında 150 yıl önce çıkmıştır (Nuriddinova, 2010). Çarlık yönetimi, Türkistan bölgesinde izlediği politikayı yerel halka açıklamak zorunda olduğundan dolayı Türkistan Genel Valisi Kaufman'ın kararı ile o dönemde yayınlanan Turkestanskije Vedomosti gazetesine ek olarak Turkistan Viloyatining Gazetesi yani Türkistan Toprakları Gazetesi oluşturulmuştur. Böyle bir gazeteyi yayınlamak için yerel milletlerden Arapça yazı ve matbaa uzmanlarına ihtiyaç duyulmuştur. Taşkent'te bu dönemde özel bir girişimci tarafından kurulan tek küçük Rus matbaası bulunmuştur. İçinde Arapça yazı kullanılmamıştır. Genel vali, St.Petersburg'a yerel dilde bir gazete yayınlamak için emrine Arapça bir yazı tipi ve düzenleyiciler gönderme talebiyle özel bir emir göndermiştir. 6-7 ay sonra Arap Alfabeti ve uzman besteciler ile değerli bir kargo develerle (o dönemde demiryolu yoktu) Taşkent'e ulaşmıştır (Qosimova, 2020).

1871'den beri, 'Ekler' küçük formatlı sayfalara (bir sayfanın dörtte biri) basılarak, ayda dört kez, iki kez Özbekçe ve iki kez 'Kırgız' (Kazak) dillerinde yayınlanmıştır. Türkistanskiye Vedomosti pahasına yayınlanmış ve bir Rus gazetesinin editörü tarafından yönetilmiştir. 1883'ten itibaren 'Ekler' Özbekçe bağımsız bir gazete haline gelmiştir (Verteletskiy, 2022).

19. yüzyılın başlarında gazetenin tirajı 500-600 adettir. Bugünün standartlarına göre gülünç görünen bu rakamlar, o dönem için bir başarı sayılmaktaydı. Yerel halk arasında süreli basınla iletişim geleneklerinin eksikliğinin üstesinden gelmek gibi sorunlar yaşanmıştır. 'Turkeston Viloyatining Gazeti' yerel halk arasında bilgiyi teşvik etme konusunda harika bir iş çıkarmıştır. Gazetenin sınırlı alanı, Rusların gelişiyle bölgede ortaya çıkan her şeyi tam olarak kapsamamasına izin vermemiştir (Kari Niyazov, 1955: 332).

Elbette gazetenin olayları çarlık yönetimi açısından ele aldığı, öncelikle Türkistan Genel Valisinin güç ve otoritesini güçlendirmeye, çarlığı yüceltmeye hizmet ettiği, gazetenin toplumda meydana gelen çelişkili süreçler ile ilgili materyaller içermediği söylenebilmektedir. Buna rağmen Turkistan vilayet gazetesinin Türkistan bölgesinin

kültür ve tarihine katkısı şüphesiz büyük olmuştur. Gazete, Özbek süreli yayın basınının gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Sattarkhan'ın siyasi gazeteciliği, Mukimi'nin hicivli konuşmaları, Furkat'ın gazetecilik konuşmaları ve daha fazlası sayfalarına ışık tutmuştur. Gazete temelinde, ulusal bir tipografik uzman kadrosu kurulmuş ve büyümüştür (Vertelelskiy, 2022).

Sovyet dönemine gelince ulusal süreli basının yeterince çalışmadığı görülmektedir. Nedeni ise ulusal süreli yayın basınının milliyetçi olarak görülmesi ve ideolojik sebepler olmuştur. Diğer bir neden ise, araştırmacıların Sovyet iktidarının ilk yıllarında ulusal süreli yayın organları tarafından kullanılan Arap alfabesini neredeyse bilmiyor olmalarıdır. 1917-1924 döneminde Türkistan basınının karmaşık bir gelişim süreci yaşadığı belirtilmelidir. 1917'nin sonunda ve 1918 boyunca, Sovyet yetkililerine karşı devrimci olarak gördükleri tüm basılı yayınları kapatmışlardır. Tüm 'bağımsız' (yani özgür) gazeteler kapatılmıştır ve yayınevleri kamulaştırılmıştır (Kari Niyazov, 1955: 332). Bunun yerine Bolşevik Parti'nin yakın denetimi altında olan ve ajitasyon içeren fikirlerini ve ideolojilerini yaymak olan gazeteler çıkmıştır. Bu tür gazeteler Türkistan SSC'de önce Rusça ve ancak bir süre sonra Özbek dilinde yayınlanmıştır. 1918'de Türkistan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde Özbekçe 11 gazete yayınlanmıştır. Taşkent'te Ishtirokiyun (Komünist) ve Khalk Dorilfununi (Halk Üniversitesi), Namangan'da Ishchilar Kalkoni (İşçi Kalkanı), Semerkant'ta 'Mehnatkashlar Tovushi' (İşçilerin Sesi), Kokand'da 'Halk gazetesi' (Halkın gazetesi) vb. Daha sonra Türkmence, Azerice, Tatarca, Kırgızca gazeteler de çıkmıştır (Azizho'jayev, 2000: 155). 1924 yılında Özbek SSC'nin kurulmasından önce Türkistan'da bölge halklarının dillerinde 16 gazete yayınlanmıştır (Vertelelskiy, 2022).

Sovyet iktidarı yıllarında süreli basının faaliyetlerinde kendine özgü bazı sorunları olmuştur ve bunların en başında Bolşevik Partisi'nin uyguladığı güçlü sansür gelmektedir. Ancak Bolşevik Partisi'nin bölgedeki resmi organı, daha sonra birkaç isim değiştirecek olan 'Ishtirokiyun' (Komünist) gazetesini de kontrol etme hakkına sahip olmuştur (21 Haziran 1918'den 9 Aralık 1920'ye kadar bu isimle yayınlanmıştır). O dönemde yayınlanan gazeteler; Kızıl Bayrak (12 Aralık 1920 - 10 Eylül 1922), Türkiston (13 Eylül 1922 - 3 Aralık 1924) ve Kızıl Özbekistan (5 Aralık 1924 - 4 Haziran 1964) olmuştur. Gazete en son 5 Haziran 1964'te yeniden adlandırılarak ve 31 Ağustos 1991'e kadar 'Sovet O'zbekistoni' (Sovyet Özbekistan) adıyla yayınlanmıştır

(Kari Niyazov, 1955: 332). 1 Eylül 1991 tarihinden itibaren ‘Uzbekiston Ovozi’ (Özbekistan’ın Sesi) adıyla yayın hayatına başlamıştır. Başlangıcından itibaren bu gazete Komünist Parti’nin resmi yayın organı olmuştur. 1991 yılına kadar Komünist Parti’nin programına göre hareket etmiştir (Nuriddinova, 2010: 9).

Cumhurbaşkanı İslam Karimov’un (1991-2016) yönetimi altında Özbekistan medyası önemli bir baskı yaşamıştır. Sansür ve gazetecilere yönelik tehditlerin medya ortamına tamamen hakim olması, medyada hiçbir şekilde ifade özgürlüğünün olmadığı anlamına gelmiştir. Uznews.net, Ferghana.ru ve Neweurasia.net gibi sadece birkaç site eleştirel haberler yayınlama cesaretini gösterebilmiştir. Bu sitelerin genel ofisleri de yurtdışında bulunmuştur. Bu web sitelerinin hiçbirinin ülkede kaydı bulunmamaktadır. Ancak hepsi engellenmiş ve yalnızca birkaç kişi bir VPN (sanal özel ağ) kullanarak okuyabilmiştir. Bu kanallar için yazmak son derece tehlikeli olmuş ve birçok gazeteci tehditlerle karşılaşmış veya güvenlik için Özbekistan dışına göç etmek zorunda kalmıştır. Yerel TV, radyo ve gazeteler bu süre zarfında eleştiri açısından kısır bir döngüde kalmıştır (HRW, 2006).

2006 tarihli bir İnsan Hakları İzleme Örgütü Raporu, o dönemde Özbekistan’daki medya ortamını şöyle özetlemiştir: ‘Hükümet, sivil toplum gruplarının, medyanın, insan hakları aktivistlerinin ve muhalif siyasilerin parti çalışmalarını kontrol etme, sindirme ve keyfi olarak askıya alma veya bunlara müdahale etme pratiğini sürdürmektedir. Özellikle bağımsız gazetecilere, insan hakları savunucularına ve muhalefet üyelerine yönelik baskı bu yıl artmıştır’ (Mirziyoyev, 2017). 2005 yılı bir dönüm noktası olarak değerlendirilmelidir. Çünkü 2005 yılındaki Andıcan Olayları’ndan sonra medya ortamı her türlü muhalefetten arındırılmıştır. Yabancı gazeteciler yasaklanmış ve internet siteleri engellenmiştir. 2004 yılında Özbekistan Ulusal Üniversitesi Gazetecilik Fakülte Dekanı Kudrat İrnazarov ‘İfade özgürlüğü sorununu bu binada tartışamazsınız’ demiştir. Bir gazeteci kuşağı böyle bir ortamda yetişmiştir ve günümüz durumunu incelerken bu bağlamı anlamak önemlidir (HRW, 2021).

Özbekistan’ın yeni Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev, Karimov’un ölümünün ardından 2016 yılında seçilmiştir. Şaşırtıcı bir şekilde, insanların daha özgürce konuşmasına izin verecek bir yol izlemiştir. ‘Artık konuşabilirsin’ şeklinde duyurulmamış olsada insanlar Facebook’ta veya Telegram messenger aracılığıyla

herhangi bir baskı olmadan eleştirel yazılar yazmaya başlamışlardır. Adım adım, kritik gönderileri özel çevrimiçi medya kuruluşlarında görülebilmektedir (Makarenko, 2017).

Bir süre sonra Cumhurbaşkanı Mirziyoyev ilk kez ifade özgürlüğünü geliştirme niyetini doğruladı ve medyayı eleştiri eksikliğinden sorumlu tuttu: ‘Medyamızın hayatımızdaki tüm sorunları hala yansıtmaması üzücü ve toplumumuzda bir eleştiri ve özeleştiri ruhunu güçlendirmemiz gerekmektedir’ demiştir (Mirziyoyev, 2017). Bu açıklamadan itibaren gazeteciler ve blog yazarları büyük bir değişime uğramıştır. Reformlar yoğun ve hızlı bir şekilde ilerlemekte ve insanlar giderek daha fazla bilgi talep etmekteydiler. Devam eden liberalleşme sürecinin bir sonucu olarak Özbekistan, 2017’de Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi’nde 169. sıradan 2020’de 156. sıraya yükselmiştir. Ayrıca ‘durumu çok ciddi’ olarak görülen ülkelerin ‘kara listesinden’ çıkarılmış ve ‘zor durumda’ olan ülkeler için ‘kırmızı listeye’ alınmıştır (RSF, 2017).

Devlet İstatistik Kurumu’na göre 2000 yılında ülkede 417 gazete ve 131 dergi, 2010’da 649 gazete ve 204 dergi, 2011 yılında ülkede 637 gazete, 2017’de 602 gazete ve 233 dergi yayınlanmakta iken (Spot.uz, 2019), 1 Ocak 2021 itibariyle 366 gazete kalmıştır. Yayınlanan toplam gazete sayısının neredeyse yarıya inmesi, maalesef resmi istatistiklere, tirajlara kaydedilmeyen bir başka önemli göstergiyi yansıtmaktadır (Rahmatov, 2022). Bunun yanısıra yeni bir serbestleştirme, çevrimiçi medyanın patlamasına yol açmıştır. 2016’dan 2019’a kadar İnternet, tartışmaların ve eleştirel yayınların ana platformu olmuştur. Birçok yeni çevrimiçi medya kuruluşu açılmış ve aralarındaki rekabet artmıştır. Örneğin, Daryo.uz ve Kun.uz gibi internet gazetecilik haber kuruluşları Özbek dilinde ana rakipler haline gelmiştir (Makarenko, 2017).

Medya faaliyetlerinde bir artış olmuştur, ancak medya kuruluşlarının hükümet tarafından belirlenen net sınırlar içinde faaliyet gösterme zorunluluğu devam etmektedir. Medyanın çoğu devlet tarafından kontrol edilmektedir, otosansür yaygın ve gazeteciler tehdit ve bazen de gözaltıyla karşı karşıya kalmaktadır. Aralık 2019’da Özbek hükümetinin, haber kaynağı BuzzFeed, müzik platformu SoundCloud ve internet arşivi Wayback Machine dahil olmak üzere daha önce kısıtlanmış bazı web sitelerine erişimin engelini kaldırdığı bildirilmiştir. Ancak aynı ay içinde Orta Asya’da İnsan Hakları Derneği, Uluslararası İnsan Hakları Ortaklığı, Norveç Helsinki Komitesi ve Özbek İnsan Hakları Forumu gibi insan hakları gruplarının web sitelerine belirli

aralıklarla erişilemediği bildirilmiştir. Radio Free Europe/Radio Liberty'nin Özbek servisi Radio Ozodlik'e hala erişilememekteydi. Özbek hükümeti Ocak ayında iftirayı (ceza yasasının 139. maddesi) ve hakareti (madde 140) suç olmaktan çıkarma planlarını duyurmuştur. Özbekistan'daki aktivistler ve gazeteciler İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Özbek makamlarının eleştirel seslerini susturmak için bu iki suçu kullanmaya devam ettiğini söylemişlerdir (HRW, 2021).

Temmuz 2020'de Özbek hükümeti Kitle İletişim Kanununda değişiklik taslakları yayınlanmıştır. Bu rapora göre, değişiklikler medya kuruluşlarının kayıt şartlarını kolaylaştıracaktır. Medya alanıyla ilgili değişiklikler ile birlikte Özbekistan'da cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın hakları ve kadına yönelik şiddet hakkında da bir çok gelişmeler de yaşanmıştır. Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğine yönelik Özbekistan'da erkekler arasındaki rızaya dayalı eşcinsel ilişkiler bir ve üç yıl arası hapis cezasıyla suç sayılmaya devam etmektedir. Ülkenin lezbiyen, gey, biseksüel, transgender ve interseks (LGBTİ) nüfusu köklü homofobi, zulüm ve ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi, Nisan ayında Özbekistan'daki duruma ilişkin sonuç gözlemlerinde, cinsiyet klişelerinin sürdürülmesi ve kadınların yasama ve yargı organlarında sınırlı temsili de dahil olmak üzere, erkekler ve kadınlar arasında sürekli eşitsizliğe dikkat çekmiştir (Rahmatov, 2022).

Komite ayrıca zorla ve erken evlilik, çok eşlilik ve aile içi şiddet ve hayatta zor durumda kalanlar için koruma, hizmet ve adalete erişim eksikliği konusundaki endişelerini dile getirmiştir. Sistemik veri toplama eksikliği, Özbekistan'da kadına yönelik şiddetin ölçeğini bilmeyi zorlaştırmaktadır. Basında çıkan haberlere göre, Covid-19 ile ilgili bir tecrit sırasında aile içi şiddet raporları artmıştır. En az bir kriz merkezi, tecrit sırasında şiddet mağdurlarını yardım için kabul edemeyeceğini bildirmiştir. Ne aile içi şiddet ne de evlilik içi tecavüz açıkça suç sayılmamaktadır (Makarenko, 2017).

1.13. Medyanın İşlevleri

Toplumsal hayatın baş dinamiklerinden olan medy demokrasinin etkin bir ögesi olarak dünya üzerinde vazgeçilmez bir konum almıştır. Yaşamın her alanında etkili olan medya, teknolojinin de katkılarıyla bireylerin psikolojik durumundan ülke yönetimine, toplumsal örgütlenmelerden uluslararası ilişkilerdeki gelişmelere kadar, toplumsal

yaşamı yönlendirme, kararları etkileme ve değiştirebilme gücüne ve işlevine sahiptir (Christopher, 2002: 369). Kitleleri görkemli bir hayal dünyasının içine çekerek, teknolojiden de almış olduğu yardımla, medya; rahatlamak, eğlenmek, sarhoş olmak için başvurulan fantastik hayal makineleri olarak algılanmaktadır. Bireyler medyayı ‘yaşamlarından ayrılmaz bir uzuv’ olarak nitelendirmektedir. Günlük yaşamdan eğitim programlarına, sanayi üretiminden geleceğin tasarlanmasına kadar her alanda işlev üstlenmektedir (Lillard, 1975: 27). Dünyanın büyük bir bölümünün zaman geçirmek, eğlenmek için medyayı kullanması bu nedenden dolayıdır.

Medya dünya üzerinden bir çok insan tarafından gelişmeleri takip etmek, haberdar olmak, toplumdan bir parça olduklarını hissedebilmek amacıyla kullanılmasının yanı sıra zaman geçirmek, eğlenmek için izleyenlerin sayısında azımsanmayacak kadar çoktur (Mutz & Martin, 2001: 111).

İlginç başlıkları, çekici görüntüleri, şaşırtıcı sloganları ile insanlara eğlenceli ortamlar sunmakta olan medya, insanların gerçek hayattaki sorunlarından uzaklaştırıp sanal yolculuklarla çok ucuza bir eğlenceye sahip olmalarına yardımcı olmaktadır. Medya büyük kesimleri gerçeklerle ve derin düşüncelerle yormadan oyalayabilme işlevine sahiptir (Lillard, 1975: 28).

Toplumların büyük bir kısmının eğlenmek, zaman geçirmek için takip ettiği medya içerisinde özellikle popüler gazeteler, müzik radyo kanalları, programların absürt komediye dönüştürülmeye çalışıldığı televizyon programları, insanları yoğun iş temposundan, yorucu düşünce dünyalarından uzaklaştırıp meşgul etmektedir (Newbury, 2005: 401).

Medya haberleşmeyi, iletişim kurmayı, dünyadan tüm gelişmelerini öğrenmeyi, diğer toplum ve coğrafyalarla ilgili bilgi edinmeyi, teknoloji sayesinde kolaylaştırarak, evreni daha geniş bir biçimde görmeyi sağlamıştır. Kayıt altına alınabilme tekniği ile ise yaşananları geleceğe taşıyabilme görevi de üstlenmiştir (McLuhan, 1959: 346). Medya genel olarak bakıldığında bilgilendirme, toplumsallaştırma, eğitime, eğlendirme, farkındalık ve kamoyu oluşturma gibi işlevleri bünyesinde barındırmaktadır.

Bilgilendirme İşlevi

Toplumdaki bilgi eksikliğini gidermek ya da topluma bilgi sunmak medyanın bilgilendirme işlevi olarak karşımıza çıkmaktadır. Demokratik toplumlarda halkın temel bilgi kaynağı medyadır. Medya; yerel, ulusal, uluslararası boyutlarda gelişen tüm olay ve olgular hakkında topluma haber ve bilgi aktarmakla sorumludur. Aynı zamanda bu olay ve olguların algılanmasında, tepki biçimlerinde etkili olmaktadır. Toplumun olay ve olguları doğrudan görebilmesi mümkün olmadığından halk adına bu etkinliği gerçekleştiren de medyadır. Bu şekilde bireyler toplumda kendi dışında gerçekleşen olaylar ve olguları medyanın yansıttığı şekilde algılanmakta ve bilinmektedir (Kaya, 2014: 63). Bu yorumdan yola çıkarak medyanın bireysel düşünce ve kanaat oluşumunda önemli bir rolü olduğu anlaşılmaktadır. Demokrasilerde bilgiye ulaşmak sadece hak değil, aynı zamanda bir ihtiyaçtır.

Demokrasinin hakim olduğu toplumlarda bireyin, arkadaş grupları, kültür ve alt kültür içerisindeki kişilerle paylaştığı tepkilerin ve etmenlerinin belirlenmesi; çevresi hakkında yeterli seviyede bilgi sahibi olması ile doğrudan orantılıdır. Dolayısıyla kişiler ne kadar bilgiye sahipse o kadar kendini toplumun bir parçası olarak görme seviyesine sahip olacaktır (Fiske, 1996: 53).

Demokrasiye hizmet etme bağlamında toplum ve iktidar arasında ilişkide bilgilendirme ve beraberinde tarafsız habercilikle özgür bir tartışma ortamı oluşturulması ve toplumun aydınlatılması medyanın görevleri arasındadır (Öztürk, 2004: 10-12).

Ruhdan Uzun ise medyayı ‘kamu gözcüsü’, ‘halkın temsilcisi’ ve ‘bilgi verici’ olarak görmekte ve liberal yaklaşıma göre medya ve basın serbest piyasada iş yapan herhangi bir sektörden farklı olarak, demokrasi ile doğrudan bağlı olduğunu söylemektedir. Siyasal otoriteyi denetleme işlevini yerine getirmekle yükümlü basın ve medya kuruluşları bu yükümlülüklerini yerine getirebilmek için özgür bir ortamda çalışmalıdırlar (Uzun, 2009).

Toplumsallaştırma İşlevi

Toplumsallaşma aileden başlayarak okul, arkadaş grupları ve kitle iletişim araçları aracılığı ile devam eden bir süreçtir. Bu araçlar yardımıyla birey toplumsallaşma sürecinde diğer gruplar ile etkili bir biçimde iletişim kurmayı öğrenerek, toplumun

devamını sürdürmektedir (Erkal, 2000: 80-82). Toplumsallaştırma araçları bireye bir kimlik ve kişilik kazandırmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışından bu yana bireyin toplumsallaşmasındaki rolü oldukça büyüktür. Bireyin hayatı içerisinde toplumsallaşmakta olduğu ortam ile uyumlu hale gelmesini desteklemektedir (Güngör, 2001: 199). Bireyin toplumsallaşmasına medya müdahale etmektedir. Toplumsallaşma kişilerin bağlı olduğu kuralları, kavram ve değerleri özümsemelerini sağlayan kavramdır. Bu süreçte aile ve toplum etkin bir rol üstlense de medya gün geçtikçe bu konudaki rolünü genişletmektedir (İspirli, 2000: 69-70).

Medya; toplumun benimsediği genel geçer davranışları, rolleri toplumun çoğunluğu arasında yayarak kişilerin sosyalleşmesini desteklemektedir (Gerbner & Gross, 1976: 175). Kişilerin bilgi, tutum, kanaat, duygu, düşünce ve davranışları üzerinde etkili olan medya sadece bireyler üzerinde değil, toplumsal gruplar, kurumlar ve organizasyonlar üzerinde de etkisi bulunmaktadır (Arslan, 2004: 4).

Teknolojik çağın getirisinde toplumsallaşma sürecinde kamuoyu oluşturucu güç açısından bakıldığında yeni iletişim teknolojileri belirginleşmektedir. Tüm dünyada teknolojik bir evrim yaşanmaktadır. Bu teknolojik değişimler ve gelişimler toplumsallaşmanın da şeklini değiştirmiştir. Bu bağlamda bizi karşılayan yeni medya, ses ve görüntünün eş zamanlı iletişimini kolaylaştırarak zaman ve mekan kavramını yok etmesi ve bireylerin daha kolay yaklaşmasını sağlayarak toplumsallaşma sürecini hızlandırmaktadır (Aslan, 2008: 220).

Yeni medyanın sağladığı ortamlar ve donanımlar, kişilere toplumsal sorun ve olaylar hakkında anında tepki verme ve örgütlenme olanakları sunmaktadır (Şener, 2013: 255). Bireylerin kendilerini ifade edebilmeleri için özgür eşit bir ortam sağlayan medya, bir toplumsallaştırma aracı olarak bizi karşılamaktadır. Medya yeni teknolojileri aracılığıyla toplumsal standartların benimsenerek kişilerin toplumsal olaylara katılma ve entegre olma süreçlerinde önemli bir araç olarak konumlanmıştır.

Eğitme İşlevi

Medyanın en önemli temel işlevlerinden biri de kitlelerin eğitimine katkıda bulunmaktır. Medyanın vatandaşın eğitim fonksiyonun karşılması medyaya adeta yetişkin okulu misyonu yüklemiştir (İçel, 1983: 53).

Eğitim işlevine daha çok çocuklar açısından bakan Fillion ‘Yazılı Medyanın Okunması Eğitimler ve Çelişkiler’ adlı makalesinde bir düşünce ve bilgi konumunda bulunan gazetenin bir okuyucuya ulaşabilmesi adına gerekli olan maddi imkanların sağlanması gerektiği üzerinde durmaktadır. Okuma eyleminin var olabilmesi için okuyabilme kapasitesinin gerekliliğini savunmaktadır. 15 yaş sınırındaki kişilerin 1970-1990 yılları arasında okuma bilmeyen gençlerin yüzdesinin medya aracılığı ile 32,5’tan 27,5 düşürüldüğünü belirtmektedir (Fillion, 1992: 155).

Medya bir eğitim mekanizması olup toplumu yönlendirerek belirli tercihlerde bulunmalarına sebep olmaktadır. Bu yönlendirme kapsamındaki tercihler toplumu olumlu yada olumsuz biçimde etkileyebilmektedir. Kişiyi çağdaş değerlere götürebileceği gibi çağ dışı, ahlak dışı, insanlık dışı tercihlere de yönlendirebilmektedir (Öktem, 1986: 242).

Medya, gazete, dergi, televizyon, internet denilen her türlü iletişim, haberleşme, bilgi edinme kaynağı insanın eğitiminde çok etkilidir. Medya etkisiyle çocuklar hırsızlık yapabilir, arkadaşlarını öldürebilir, çeteler kurabilir hale gelmiştir. Bu tür kötü örneklerin yanında dinini öğrenebiliyor, arkadaşlığı, dayanışmayı, cesareti, vatan sevgisini öğrenebiliyordur. Bireyler, özellikle internet ortamında her türlü bilgiye ulaşarak bilgisini, becerisini, davranışlarını geliştirebilmektedir (Utkan, 2016).

Medya aslında öğretim değil eğitim işlevine sahiptir. Meslek bilgi edindirme gibi işlevler okulların işidir. Eğitim kavramından ise davranış, kültür ve düşünce kazandırmak ve analiz gücü geliştirmek gibi kişisel ve toplumsal gelişimi zenginleştirme çabası ile medya sorumludur (Vural, 2000: 112).

Medya gelişen teknoloji ile birlikte sosyal medyayı karşımıza çıkarmaktadır. Geniş bir ağa sahip olan sosyal medya aracılığıyla öğrenme, öğretim sürecinin daha zengin ve etkin olmasına yardımcı olmaktadır.

Eğitimin temel süreçlerinde sosyal medya, uygulama açısından eğitime ayrı bir değer katmaktadır. Aynı zamanda eğitimin sosyolojik bir bakış açısıyla değerlendirilmesi bakımından önemli bir yere sahiptir. Öğrenciler, yetişkinler basit bir teknikle gruplar oluşturarak birbirleriyle kolayca iletişim kurup, geri bildirimler almaktadır (Öztürk, 2015: 114).

Hayatımıza giren bilgisayarlar da eğitim sürecini hızlandırmış ve kaliteli hale getirmiştir. Eğitim klasik tarzdan çıkarak yeni gelişmelerin getirdiği eğitim tarzlarına yönelmiştir. İlk zamanlarda sadece araştırma yapılabilen bir alan iken şu an eğitimin verilebildiği bir ortam haline dönüşmüştür. Bu şekilde eğitimin ihtiyaçları karşılanmış ve çeşitliliği de artmıştır (Güneş, 2016: 192). Beraberinde tüm bilişim sistemlerindeki gelişmeleri eğitim öğretimi bir çatı altında sınırlandırmayıp geniş alanlara yaymıştır. Her koşulda ve şartta eğitim verilmesini kolaylaştırmıştır (Şişman, 2006: 349).

Eğlendirme İşlevi

Eğlendirme işlevine eğlence kelimesini tanımlayarak başlamak doğru olacaktır. Eğlence, işaret, sembol, ses, görüntü aracılığıyla drama, dans, sanat, edebiyat, müzik, komedi, spor oyun gibi vb. aktivitelerle zaman geçirme etkinliğidir (Doğan, 2022).

Medyanın amaçlarından biri eğlendirmektir. Medya eğlendirme işlevi ile çok sayıda izleyici kitlesine hitap ederek ekonomik gelir bağlamında kendisine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle genel olarak izleyicinin dikkatini, ilgisini çeken, onları eğlendiren programlara yer vermektedir (Yağmur, 2015: 44).

Medya organlarının içerisinde yer alan kültür, sanat kaygısı taşımayan, izleyici, dinleyici, kitlelerinin ortak zevk ve kültürel seviyelerini küçük ortak paydada birleştiren eğlence programları medyanın eğlendirme işlevinin parçasıdır. Halkın zevk ve beğeni düzeni ile bu programların niteliği doğru orantılıdır. Eğlence programları içeriğinde derin konulara yer vermeden asıl amacı mizah, güldürme, magazinsel olaylarla izleyicilerin vakit geçirmelerini sağlamaktadır (RTÜK, 2007: 84).

Medya platformlarından televizyon popüler izlence malzemeleri ile izleyicileri etkisi altına alarak, az düşünürüp, çok eğlendirerek, popüler kültür unsurlarını empoze etmektedir. Medya toplum ilişkileri bağlamında yapılan araştırmalarda televizyonun özel bir yeri olduğu görülmektedir. Çoğu araştırmacı televizyonun varlık nedeninin, insanları

oyalamak, hoş vakit geçirmesini sağlamak ve eğlendirmek olduğunu savunmaktadır (Çakır, 2005: 39).

Modern dünyada medya platformlarında yer alan programlar, kişileri gündelik yaşamdaki rutin ve sıkıcılıktan uzaklaştırmaktadır. İnsanların eğlenmeye, eğlenceye olan ihtiyacı medya platformlarına olan bağımlılığı arttırmış ve yöneticilerinde daha fazla eğlence içerikli programlar yapmasına sebep olmuştur. İnsanlar monotonluktan kaçmak için genellikle sosyal medya ve televizyona yönelmektedir. Eğlence ve eğlenme ihtiyacı insanlık hayatı boyunca her zaman var olan bir durumdur (Zorlu, 2016). Ancak zaman içerisinde değişikliğe uğramıştır. Eski zamanlarda ateş etrafında toplanıp masallar dinlemek, saz eşliğinde türkü söyleyenlere eşlik etmek, meddah gösterileri ve at üzerinde oynanan oyunları izlemek kişileri eğlendirmiştir. Günümüze gelindiğinde ise eğlence anlayışları farklılaşmıştır. Matbaanın gelişimi, radyo ve televizyonun ortaya çıkışı ve tabii sosyal medyanın insanoğlunun hayatına girmesiyle eğlence anlayışı boyut değiştirmiştir. Bir dönem eğlenmek için radyo, televizyon ve gazete gibi araçlar kullanılırken, günümüzde teknolojinin günden güne gelişmesiyle internet ve sosyal medya merkezi eğlence araçları olarak görülmektedir (Doğan, 2022).

Sosyal medya ve internetteki eğlence ortamı çocukları da etkisi altına almıştır. Özellikle boş zamanlarını geçirmek, oyun oynamak, video izlemek, eğlenmek gibi çeşitli amaçlarla sosyal medya ve interneti kullanmaktadırlar (Zorlu, 2016: 15).

Eğlence genel olarak evde gerçekleşmektedir. İnternetin ortaya çıkışı izleyici kitlelerinin bireyselleşmesine sebebiyet vererek eğlencenin, sosyal etkinliklerin, oyunun doğasını değiştirmekle kalmamış, yaşayış biçimlerini de etkilemiştir. Kitle iletişim araçları tarafından değiştirilen yaşam biçimleri, izleyici kitlelerinin de yaşam deneyimlerini farklı bir biçime dönüştürmüştür (Sayre & King, 2003: 11-12).

Farkındalık ve Kamuoyu Oluşturma İşlevi

Literatürde kamuoyu kavramı ile alakalı farklı tanımlar vardır. İki seviyede tanımlar ele alınmaktadır. İlk olarak siyaset bilimciler, ikinci olarak ise sosyal bilimciler açısından, bakış ve yorumlar yer almaktadır. Siyaset bilimciler tarafından devletin oluşturduğu kurallar ışığında yasama, yürütme ve yargı organlarının davranışlarını belirlemek, sosyal bilimciler tarafından ise bireyin kendinden yola çıkarak düşünce ve davranışlarını

farklı unsurlarla kaynaştırması kamuoyu olarak tanımlanmaktadır. Aile, çalışma ortamı, çevresi, sosyal ortamı bu unsurlara örnektir (Gökçe, 1996: 211).

Günümüz kapsamında kamuoyu kavramı değerlendirildiğinde ise modern demokrasinin ortaya çıkmasıyla değişikliğe uğradığı görülmektedir. ‘Kamu’ kelimesi ‘grup’ ve ‘oy’ kelimesi de ‘kanaat’ anlamındadır. Bir düşüncenin kamuoyuna ait olmasının nedeni o düşüncenin kamuoyunda yaygınlaşması değildir. Aynı anda ‘kamuya ait nesnelere’ ilgili olmasıdır. Kamuoyunu oluşturan kişilerin aynı düşüncede birleşmesinin mümkün olmayacağı gibi sadece tek kamuoyu varlığı mümkün değildir. Seçim, tutum farklılıkları birden fazla kamuoyu varlığının olduğunun göstergesidir. Çoğunluğunun seçim ve tutumları kamuoyunu oluşturmuş olsada, dışarda kalanların düşüncelerinin de göz ardı edilmemesi zorunlu hale gelmiştir (Yurdakul & Bat, 2011: 82-83).

Kamuyou oluşum süreçlerinde ve daha sonraki aşamalarda bu dönemleri kendi lehlerinde yönetmek isteyen birey ve gruplarla birlikte, kitle iletişim araçları da rol oynamaktadır. Bireyler ve gruplar kitle iletişim araçları ve özellikle sosyal medya aracılığıyla, amaçlarına ulaşmaları daha hızlı ve kolay olacaktır. İletişim ve toplumsal etkileşim dönemi içerisinde kamuoyu ortaya çıktığından dolayı, medya vasıtasıyla alınan iletiler, kanaat ve tutumların oluşumunda etkin olmaktadır. Verilmek istenen mesajı medyadan alan birey, mesajın içeriğine göre sahip olduğu düşünce kanaati pekiştirmekte, eğer karar verememişse ise karar vermesi daha kolay olmaktadır (Terkan, 2005: 215).

Günümüz dünyasında modern demokrasiye sahip toplumlarda, kamuoyunun ortaya çıkmasını kitle iletişim araçları önemli ölçüde etkilemektedir. İnternet ve sosyal medya hızlı iletişim sağlaması nedeniyle kamuoyu oluşumunu diğer kitle iletişim araçlarına kıyasla, daha çok etkilediği görülmektedir. Kamuoyu oluşumunda en etkili unsurlar kitle iletişim araçları ve yeni medyadır. Olayları yorumlarla kısa zamanda büyük kitlelere ulaştırmaları ve yaymaları özelliği ile ön planda olmaktadır. Bundan dolayı toplumun ve kişilerin düşünce ve tutumlarını yönlendirme olanağına sahiptir (Yurdakul & Bat, 2011: 82-83).

Medyanın kamuoyu oluşturma gücünün örneği ilk olarak dünya tarihinde ABD ve Avrupa ülkelerinde görülmüştür. Medya aracılığı ile örgütlenebilen halk politikalara hükümetlere ve kapitalist sisteme karşı protestolar gerçekleştirmiştir. Türkiye’de ise

gezi parkı olaylarında medyanın kamuoyu oluşturma gücü görülmüştür (Eren & Aydın, 2014: 197-205).

Geçmişe bakıldığında tek sesli, kontrol edilebilen belirli aktörlerin yer aldığı bir geleneksel kamuoyu oluşumu söz konusu olmuştur. Günümüz dünyasında ise sosyal medya interaktif bir iletişim sağlaması nedeni ile bir çok örgüt ve toplumun ve muhaliflerin sesini daha hızlı duyurabilmektedir. Bu durum ise kamuoyu oluşumu nedenleri bağlamındaki, bilimsel araştırmaları sosyal medya üzerinde yoğunlaştırmıştır. Bununla birlikte sosyal medya araçlarının işlevleri artık haberleşme ve iletişim olmaktan çıkarak, bireylerin kendilerini özgürce ifade edebildiği, sosyalleşebildiği, örgüt ve yapılara katılabildiği bir platforma dönüşmüştür (Türkmen, 2014: 6).

Sosyal medyanın toplumu yönlendirme ve kamuoyu oluşturma gücü sürekli artmaktadır. Özgürlük demokrasi ve insan hakları gibi kavramların dünya kamuoyunda hızlı bir şekilde yayılmasını ve örgütlenmesini sağlayan sosyal medya yönetimden, yönetişime geçişe de olanak sağlamıştır. Dünya üzerinde gelişmemiş ve gelişmekte olan toplumlar, gelişmiş toplumları sosyal medya platformalarından takip ederek, kendi yönetimleri ile karşılaştırma yaparak bir fikre sahip olmakta ve olumsuz unsurları değerlendirebilmektedir (Yağmur, 2015: 45).

Yeni medyanın karşılıklı iletişim gibi farklı özellikler barındırması geleneksel medyayı geride tutmaktadır. Geleneksel medyadaki tek yönlü iletişim süreci yeni medya ile farklı bir boyut kazanarak, aktif bir iletişim ortamı oluşturmuştur. Dünyada çok sayıda kullanıcı kitlesine sahip instagram, facebook, twitter gibi sosyal medya alanları organize olma, organizasyon kurma, bilgi ve düşünce paylaşımı ve inançlar çevresinde toplanma imkanı sağlamışlardır. Akıllı telefonların da hayatımıza girmesiyle sosyal ağlara erişim kolay ve hızlı bir hal almıştır (Yurdakul & Bat, 2011: 82-83). Siyasi gruplaşma, siyasi kimlik şekillenmesi, tutum ve davranış oluşumu da sosyal medya alanlarında gerçekleşmektedir. Günümüzde sosyal medya örgütlenme ve harekete geçme ortamı olmuştur. Sosyal medya ortamında, ortaya çıkan düşünce etrafında toplanan kişiler güçlerini iktidara ispatlamakta ve kamuoyunu istedikleri doğrultuya çekebilmektedir (Eren & Aydın, 2014: 197-205).

Kamuoyunda farkındalık oluşturma görevini üstlenen kitle iletişim araçları aracılığıyla, özellikle sivil toplum örgütleri gündem oluşturarak istenilen konuya dikkat

çekmektedir. Konu ile alakalı bilgi eksikliğini, açığı gidermeye çalışan sivil toplum kuruluşları medya aracılığı ile toplumdaki ilginin ve farkındalığın daha uzun süreli olmasını sağlamaktadır (Cılızoğlu & Karagöz, 2007: 20-21).

Kitle iletişim araçları gündem belirleme tezine göre, konular hakkında tutum değişimden ziyade ‘farkındalık’ oluşturmaktadır. Buradan önemli olan görüşlerin şekillenmesinden çok ilgilenilen konular ile ilgili bir idrakın ortaya çıkmasıdır (Türkmen, 2014: 7). Bu yaklaşıma göre medyada yer alan haberden izleyiciler bazı gerçekler hakkında bilgi sahibi olmakla birlikte, medyanın o konu için ayırdığı zaman, konum ve yer miktarı ile değerlendirmede yaparak, konunun önem derecesi ile ilgili varsayımlarda bulunmaktadır. Kitle iletişim araçlarında görev yapan yetkililerin, yayıncıların verilmek isteneni seçmesi ve konulardaki konumu belirlemesi alıcıların dünyayı algılama şekilleri üzerinde önemli etki yaratmaktadır (Atabek, 1998: 156).

BÖLÜM 2: METODOLOJİ

Özbekistan’da kadına yönelik olayların ele alınması uzun bir tarihi geçmişe dayanmamakla birlikte kadına yönelik şiddet olaylarının da medyada yansıtılması yaygın olarak görülmemektedir. Bu konuda birçok makale ve bilimsel çalışmalar yapılmasına rağmen Özbekistan’da yine de bu konuya odaklı yapılan çalışmalar yetersiz olmaktadır. Ayrıca bu araştırmalarda kadına yönelik şiddet olaylarını daha çok nasıl temsil ettikleriyle ilgili çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamdaki faydalanılan en güncel kaynak, 2022 yılında Nargis Qosimova ve Nodira Alimova’nın yapmış olduğu ‘Gender ve Media’ (Toplumsal Cinsiyet ve Medya) çalışmasıdır. Bu çalışmaya yakın olan diğer incelemeleri belirtecek olursak;

- Aile İçi Cinsiyete Dayalı Şiddetin ve Okuldaki Öğrenciler Arasında Zorbalığın Nedenleri, Sonuçları ve Önlenmesi (Qosimova Xolida Madmurodovna, 2022 Mart).
- Özbekistanda Cinsiyet Eşitliğine İlişkin Bazı Hususlar. Ulusal ve Yurt Dışı Deneyimi (Mafura Muxtarhonovna Inagamova, Diyora Dilmurod Qizi Xusanova, 2022)
- Kadın Toplumun Gücüdür (Dilnoza Qurbonova, 2022 Haziran).

Bu çalışmalara bakıldığında kadına yönelik şiddet konusunu medya üzerinde aktarılışı ile ilgili bir inceleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu araştırma farklılık ortaya koymakla birlikte ayrıca önem arz etmektedir. Araştırmanın bu bölümünde Özbekistan’ın ulusal gazetelerinde kadına yönelik şiddetin temsil durumu açıklanacaktır.

2.1. Amaç

Çalışmanın amacı kadına yönelik şiddet konusunda Özbekistan ulusal gazetelerinde kadına yönelik şiddet olaylarının ne şekilde yansıtıldığı ve sunulduğu yönünde bilimsel veriler kapsamında bir bakış açısı oluşturmaktır. Günümüzde kadına yönelik şiddet olayları hem dünya hem de Özbekistan medyasında gündem olan, tartışılan ve önlenmesi için hükümetlerin programlarında yer alan önemli konulardan biridir. Bir toplumda şiddet olarak kabul görülen davranışlar aynı zamanda bu toplumun toplumsal yapısıyla yakından ilgili olmaktadır. Şiddet tanımı çok yönlü bir olgudur ve farklı türde

sınıflara ayrıştırılmaktadır. Şiddet, ekonomik, fiziksel, cinsel, kültürel, psikolojik ve dijital olarak farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır.

Şiddetin toplumsal açıdan ele alındığında hem ekonomik hem de sosyal maliyeti yüksektir. Şiddet, farklı tanım ve yaklaşımlarla ele alınarak incelenebilmektedir. Özbekistan'da çok sayıda ulusal gazeteler mevcuttur. Bu çalışmada Özbekistan'da okunma oranı açısından ilk beş sırada yer alan, beş adet ulusal gazetenin 2022 senesinde yayınlanan nüshalarında kadına yönelik şiddet olaylarının farklı şekillerle ele alınışı içerik analizi, göstergebilimsel analizi ve görüşme ile değerlendirilecektir.

Çalışmada analizi yapılmak üzere ele alınan ulusal gazetelerde yansıtılan kadına yönelik şiddet haberlerinin: hangi sayfada sunulduğu, sayfalarda yer alışı şekli, yaklaşım şekli, haberin işlevi, haberin türü, hangi aylarda ve tarihlerde bu çeşit haberlerin yaygın olduğu, fotoğrafların kullanımı, şiddeti gerçekleştirenler ve şiddete maruz kalan kadın kimliklerinin yansıtılış şekillerine göre şiddet odaklı haberler farklı biçimleriyle ele alınarak ulusal gazetelerin kadına yönelik şiddet haberlerinin ne türde ele alındığı analizi yapılacak ve tartışılacaktır. Araştırmada Özbekistan'da sivil toplum kuruluşları, resmi kurumlar ve siyasilerin kadına yönelik şiddet olaylarına karşı ulusal basın aracılığıyla olaylara ve topluma nasıl mesaj ve tepki verdiklerini de ortaya koymak amaçlanmıştır.

2.2. Önem

Her ülkenin demokratik ve insani politikasını, kadınlara yönelik tutumu ve onların hak ve özgürlüklerinin sağlanması belirler. Ülkemizde ve gelişmiş ülkelerde kadın hak ve özgürlüklerinin sağlanmasına yönelik siyasi, yasal ve kurumsal mekanizmaların oluşturulduğu bilinmektedir. Ancak Özbekistan'da ve yabancı ülkelerde, kadın haklarının ihlali, korunma eksikliği ve birçok durumda kadına yönelik şiddet ve tacizin varlığı, toplumsal cinsiyet eşitliği tartışmaları, kadınlara yönelik yapılan şiddetin toplum ve aile baskısı nedeniyle örtbas edilmesi ve medyada yansıtılması konusundaki basın politikaları ile ilgili konuların incelenmesi ve analiz edilmesi önemlidir.

Medya; yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olarak toplumda gerçekleşmekte olan olayları hızlı bir şekilde kamuya duyurmakta ve geniş kitlelere yaymaktadır. Toplumun gündemini oluşturmak da medya aracılığıyla

gerçekleşmektedir. Örneğin, Özbekistan'da Şubat ayında çocuk esirgeme yurdunda gerçekleşen çocuğa yönelik yapılan cinsel şiddet ve taciz vakalarının medya aracılığıyla gündeme getirilmesi ile 6 Nisan 2023 tarihinde Özbekistan Anayasasına 'Kadın ve çocukların haklarının, özgürlüklerinin ve yasal çıkarlarının güvenilir korunması sisteminin daha fazla iyileştirilmesiyle Özbekistan Cumhuriyeti belirli yasal belgelerinde yapılan değişiklikler ve ilaveler' hakkında değişiklikler yapılmasına yol açmıştır.

Medya geniş kitleye hitap etmesi ve kamuoyu yaratması nitelikleri ile güçlü bir etkiye sahip olmaktadır. Bununla birlikte yazılı basın bir başka önemi de bilgi üretmesi, paylaşması ve bilgiyi tekrar üretmesidir. Bu kapsamda medyanın eğitici, farkındalık yaratma ve bilgilendirici işlevleri bulunmaktadır. Buna bağlı olarak kadına yönelik şiddet olaylarının yazılı basın ve medyada yansıtılması ve izlediği yaklaşımlar da bu açıdan önemli bulunmaktadır.

Özbekistan yazılı basın organlarının siyaset, ekonomi ve spor konuları araştırma konuları olarak ele alınarak literatürde yer bulmaktadır. Ancak ulusal basının kadına yönelik şiddet olgusuna bakış açısı bugüne kadar kapsamlı bir araştırmaya dahil edilmemiştir. Bu kapsamda Özbekistan ulusal gazeteleri örneğinde 2022 senesinde 'Kadına yönelik şiddetin' ulusal basında nasıl yansıtıldığı farklı boyutlarıyla ele alınarak analizi yapılması, toplumda kadına yönelik şiddete karşı önlemlerle ilgili değerlendirme ve yorum sunması, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının kadına yönelik şiddete karşı yaptığı çalışmaların aktarılması ile önem arz etmektedir.

2.3. Problem Durumu

Çalışmada, Özbekistan ulusal gazetelerinin kadına yönelik şiddet haberlerini topluma sunarken, objektif, tarafsız, bilgilendirme, farkındalık yaratma, bilinçlendirme ve kamuoyu oluşturma konusunda işlevselliği nasıldır? Mevcut yaklaşımları ve haberleri sunumu ile gerçek sorunun yansıtılmakta ve sorununun çözümüne katkıda bulunmakta mıdır?

2.3.1. Alt Problemler

- Kadına yönelik şiddet haberleri ulusal gazetenin hangi sayfasında bulunmaktadır?

- Kadına yönelik şiddet haberleri ulusal gazetenin sayfa düzeninde (Başlık, Alt başlık, Manşet, Sürmanşet, vs.) nerede yer almaktadır?
- Ulusal gazetede kadına yönelik şiddetin en çok hangi türü yansıtılmaktadır?
- Ulusal gazetede şiddet uygulayan veya şiddete maruz kalan kişinin kimliği (İsim soyad, eş, kız çocuğu, anne, baba, sevgili, vs.) açık olarak verilmekte midir?
- Şiddete maruz kalan kadının, medeni durumu, yaşı (bekar, evli, boşanmış, dul, vs.) hakkında bilgi sunulmakta mıdır?
- Ulusal gazetede kadına yönelik şiddet haberlerinin türü (Güncel, reportaj, hikaye, vs.) nedir?
- Ulusal gazetelerde yansıtılan kadına yönelik şiddet haberlerinin aktörleri ve aktörlerin fotoğrafları yer (Resmi, sivil, siyasiler) almakta mıdır?
- Ulusal gazetede kadına yönelik şiddet haberlerinin yansıtılışında (bilgilendirici, eğitici, eğlence, kamuoyu ve farkındalık oluşturma) hangi işlevsel niteliği daha çok öne çıkmaktadır?
- Ulusal gazetede kadına yönelik şiddet haberlerinin yansıtılışında yaklaşım şekli (olumsuz, olumlu, çoklu, tarafsız, vs.) ne şekildedir?
- Ulusal gazetede kadına yönelik şiddet haberlerinde şiddetin yapıldığı ortam hakkında söz edilmiş midir?

2.4. Sınırlılıklar

Bu çalışmanın kapsamını Özbekistan'da 2022 yılında 1 Ocak – 31 Aralık ayları arasında yayınlanan, 5 ulusal gazetede yer alan kadına yönelik şiddet haberleri oluşturmaktadır. Araştırma ulusal gazetede sunulan kadına yönelik şiddet haberleri ve konusuyla sınırlandırılmıştır. Çalışmada 5 ulusal gazetenin editörleri Norqobil Jalilov (XXI yüzyıl), Husan Ermatov (Güven), Baxtiyor Abdusattorov (Mahalle), Mirodil Abdurahmonov (Milliy Gelişim) ve Shuhrat Jabborov (Halkın Sözü) ile yapılan görüşmeler yer almıştır.

2.5. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel çalışmalar natüralist bir doğaya sahiptir ve araştırmada veriler direkt olarak gerçek ortamlardan temin edilir ve araştırmacı bir anahtar rolündedir. Elde edilen veriler daha çok görsel ve yazı

şeklindedir. Dolayısıyla bu tür veriler saha notları, video kayıtları, fotoğraflar veya diğer kayıtlar olabilir. Nitel araştırmalarda hem veri hem de bulgular olarak yazılı belgeler önem arz etmektedir. Nitel araştırmalarda süreç oldukça önemlidir ve çalışmanın ürünü veya sonucundan öte araştırmanın sürecine odaklanır (Işık & Semerci, 2019: 55).

Günümüzde yapılan bilimsel araştırmalarda özellikle nitel araştırmalarda yanlış anlamlandırılmalarından kaçınmak ve sonuçların geçersizliğinin en aza indirgenmesi adına üçgenleme tekniği kullanılmaktadır (Stake, 1995: 134). Sosyal bilimlerde üçgenlemenin kullanım amacı sayısaldakilerden farklı olarak verileri elde etmek için kullanılan farklı araçların arasında uyumu göstermek değil belki elde edilen verilerin farklılığıyla sonuçları karşılaştırmaktır (Mayring, 2011: 148). Üçgenleme genel tanımıyla anlamı yorumlamak değil belki yorum ya da gözlemin tekrar edilebilirliği ihtimalini kanıtlamak adına çoklu bakış açısı kullanma süreç ve tekniğidir (Stake, 1998: 97).

Bu çalışmada, bilimsel araştırma yönteminin nitelikleri göz önünde bulundurularak baştaki ilk bölümde şiddet kavramı, kadına şiddet, kadın ve medyayla ilişkisi adına literatür taraması yapılmış kuramsal bilgiler açıklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde araştırmanın metodolojisinden bahsedilmiş ve üçüncü bölümünde ise Özbekistan ulusal gazetelerinde kadına yönelik şiddet haberlerinin ne şekilde yansıtıldığı ile ilgili olarak da içerik analizi, göstergebilim analizi ve bireysel görüşme tekniği kullanılarak elde edilen verilerin analizi ve değerlendirilmesi yapılmıştır.

İçerik analizi yöntemi günümüz bilimsel araştırmalarından kitle iletişim araçlarının içeriklerini açıklamak ve yorumlamak adına sıklıkla kullanılan yöntemlerden biridir (Aziz, 2008: 119). Berelson'a göre içerik analizi, iletişim araçlarının içeriğini sistematik, tarafsız ve nicel olarak açıklayan bir araştırma tekniğidir (Bengtsson, 2016: 9). İçerik analizinde veriler sistematik bir şekilde analize tabi tutulması gerekmektedir. İçerik çözümlemesinde sistematiklik, çalışma probleminin çalışma stratejisine dönüştürülmesinde yöntemin düzenli bir şekilde ortaya konulmasına bağlı olmaktadır (Gökçe, 2001: 9). Buna bağlı olarak araştırma sürecinde verilerin sistematik bir şekilde formüle edilmesi, evren ve örneklemin belirlenmesi ve sınıflandırılması çalışmanın güvenilir ve geçerliliğinin net bir şekilde kontrol edilmesi adına önemli olmaktadır. Niceliksellik içerik analizinde kavramları sayısallaştırma ve bilgileri bir araya getirerek

aralarında karşılaştırma niteliğine sahip olmasıyla çalışmada düzenleyici bir işlevi üstlenmektedir. Bu aynı zamanda bilgileri kodlamada, doğrulanabilir ve güvenilir olmasında oldukça önemlidir (Mayring, 2011: 148).

İçerik analizinde temel amaç, elde edilen verileri açıklayacak kavram ve terimleri ortaya çıkarmak, nitel ve nicel göstergeler kapsamında ulaşılan bilgilerden daha fazlasına ulaşım sağlamaktır (Çökçe, 2001: 19).

Göstergebilim, sembol ve işaretleri, onların nasıl anlamlandırılarak yorumlanacağını analiz eden bir bilimdir (AL – Dulaimi, 2021: 59). Gösterge tanımı temel olarak alanyazında bir gösterilen veya bir gösteren ya da imgeler arasında ortaya çıkan ögeyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Genel olarak kendi dışında bir başka anlamı temsil eden öge olarak tanımlanmaktadır (Barthes, 1979: 9). Göstergebilim temel olarak dilsel öğeleri değil belki temsili ve anlamlı olan tüm göstergelerin analizini yapmaktadır.

20.yüzyılda çağdaş Göstergebilim çalışmaları gerçekleştirilmeye başlamıştır. Çağdaş Göstergebilim çalışmalarının öncüleri olarak dilbilimci İsviçreli Ferdinand de Saussure ve Amerikalı felsefeci, matematikçi ve mantıkçı Charles Sanders Peirce'dir (Kalelioğlu, 2021: 193). De Saussure (1959) dilbiliminde sözü temel kavram olarak tanımlamıştır. Dilbilimdeki sözler, anlam kaymaları, çağrışımlar ve örneksime gibi anlamları ifade eden dil/söz bireysel dilbiliminden farklı olarak yeni bir dilbilim bilgisi ortaya çıkmıştır.

Barthes'e göre göstergebilim, kendisi nesne olmadan anlayış ifade eden ve nesneyi çağrıştırma olarak kullanılmaktadır. Barthes göstergeyi gösteren (biçim) ve gösterilen (içerik) olarak ikiye ayırmıştır (Kınay vd., 2019: 27). Ayrıca göstergebilimi dilbilimin kapsamında anlatılması ile ilgili dört ilkeyi ortaya koymuştur. Bunlar: Gösteren ve Gösterilen, Dil ve Söz, Düzanlam ve Yananlam, Dizge ve Dizim'dir (Günay, 2016: 19). Sosyolojik işlevlerine de değinen Barthes, göstergelerin reklam, film ve romanlarda da uygulamasını yapmıştır. Buna bağlı olarak Barthes Translinguistic adı altında bir yapı oluşturmuş ve bu yapı aracılığıyla göstergelerin anlamlarını açıklamış ve göstergebilimi disiplinler arası bir alan olarak tanımlamaya çalışmıştır (Ünal, 2016: 394). Buna bağlı olarak araştırmada kadına yönelik şiddet haberlerinin içerik analizi yöntemi ile analizi yapılması yanı sıra haber içerisinde kullanılan görsellerin ne kadar haberin içeriğine uygun olup olmadığı, şiddet mağduru veya şiddet uygulayanın fotoğrafının verilip verilmediği ve haberde bahsedilen aktörlerin görüntülenip görüntülenmediği tespit

edilerek kadına yönelik şiddet haberlerinin daha derinlemesine analizi yapılması adına göstergebilim analizi kullanılmıştır.

Nitel araştırmalarda derinlemesine incelemesi yapılmak üzere ek araştırma tekniği olarak görülen görüşme bir kişinin bilgi almak adına diğer kişiye/kişilere soru sormasıdır (Bogdan & Biklen, 1998: 93). Görüşmede kişilerden kendi cümleleri ile ifade edilen veriler aracılığıyla bilgi edinilmektedir. Derinlemesine görüşme yapmanın amacı sorulan sorulara cevap almak, hipotezleri test etmek veya anlamlandırmak ile birlikte cevaplayan kişilerin deneyimlerini anlamak ve bu deneyimleri anlamlandırmaya çalışılmaktadır (Seidman, 2006: 9).

Araştırma yapan kişi görüşme esnasında kendi bireysel düşünce, duygu, endişe ve önyargılarını, yaşını, ırkını veya cinsiyetini göz ardı edemez. Bu durum aynı zamanda görüşmeye katılım sağlayan kişiler için de geçerli olmaktadır. Bu kapsamda görüşme yapıldıktan sonra elde edilen verilerin incelemesi yapılırken de bireysel nitelikler yine göz ardı edilememektedir (Wengraf, 2001: 4-5). Görüşme aynı zamanda araştırmacılar tarafından katılımcıların fikirleri ve davranışlarının ne derece uygun olduğunu farketme olanağı da sağlamaktadır. Görüşme davranışın altında yatan diğer anlamları da farketmeye yardımcı olmaktadır. (Naumes & Naumes, 1999: 49). Ayrıca görüşmeler yapılandırılmış şekline göre tam yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olarak üçe ayrılmaktadır (Merriam, 2015: 87).

Tam yapılandırılmış görüşme daha çok yazılı olarak gerçekleştirilen araştırmalarda sözel olarak ifade edilme biçimidir (Merriam, 2015: 88). Yarı yapılandırılmış görüşme katılımcılardan sadece belirli konulara yönelik bilgi edinmek amaçlanmakta ise kullanılabilir veya bazen sorulan soruların ucu açık olarak bırakılır. Bu aynı zamanda yarı yapılandırılmış görüşme olarak tanımlanır (Wengraf, 2001: 62). Bu görüşme araştırmacılar için daha çok elde edilen verilerin karşılaştırılmasını yapmasında avantajlı olmaktadır. Ayrıca katılımcılar sorulara daha çok kendi sözleri ile yanıt vermek istediğinde ve çoğunlukla açık uçlu sorular sorulduğunda uygulanmaktadır. Görüşmenin üçüncü şekli ise yapılandırılmamış görüşme olup çoğunlukla olgu aracılığıyla çok fazla bilgiye ulaşım sağlanmadığında uygulanan ve katılımcı ile bir sohbet havasında gerçekleşen görüşmedir. Bu durumda ne tür görüşmenin uygulanacağı araştırmacı tarafından belirlenmektedir (Bogdan & Biklen, 1998: 95). Bu çalışmada da üçüncü bir

araştırma tekniği olarak görüşme tekniği, başta içerik analizi ve göstergebilim analizi olmak üzere elde edilen verileri kendi aralarında karşılaştırmak ve ulusal gazete editörlerinin bu verilere karşın görüş ve düşüncelerini anlamak ve anlamlandırmak üzere tercih edilmiş ve kullanılmıştır.

Bu çalışmada araştırma deseni olarak birinci aşamada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ve karşılaştırmalı leksikal analiz ve ikinci aşamada göstergebilim analizi ve görüşme olarak üçgenleme tekniği yöntemleri kullanılmıştır.

Bu teknikler hem görsel hem de yazılı dokümanların daha anlaşılır ve daha da derinlemesine analizi yapılmak üzere kullanılmaktadır. Bu araştırmada Yöntem İçi Üçgenleme tekniği kullanılmış olup çalışmada tek tekniğin ulaşamadığı bilgi ve farklılıklara ulaşma imkanı sunmaktadır.

2.5.1. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Kapsamı

Çalışmada araştırmanın kapsamı 2022 senesi 1 Ocak – 31 Aralık aylarında Özbekistan'ın en çok okunan 5 ulusal gazetelerinde yayınlanan kadına yönelik şiddet içerikli haberleri oluşturmaktadır. Bu araştırma sadece kadına yönelik şiddet içerikli haberler ile sınırlandırılmıştır.

2.5.2. Veri Toplama Araçları

Bu alışmada Özbekistan'daki haftalık ve günlük olan 5 ulusal gazeteden ve Özbekistan istatistiklerinin bulunduğu internet kaynaklarından veri toplama araçları olarak faydalanılmıştır. Veriler içerik analizi yöntemi ile incelenerek değerlendirilmiştir.

Tablo 1: XXI Asr Gazetesi Bilgileri

Gazete adı	XXI Asr (21 Yüzyıl)
İmtiyaz Sahibi	Sosyo-politik gazete ‘XXI ASR’ LLC.
Baş editör	Norqobil Jalilov
Kuruluş tarihi	14.06.2011
Periyodu	Haftalık gazete
Yönetim merkezi	100051, Taşkent şehri, Mirabad bölgesi, Nukus caddesi, 73A- ev
Basıldığı matbaa	‘Sharq’ yayıncılık anonim şirketinin matbaası
İnternet adresi	https://21asr.uz/uz
Sosyal medya adresi	https://www.facebook.com/XXIasrgazetasi

Kaynak: XXI Asr Gazetesi, E.T. 10/04/2023.

Tablo 2: Ishonch Gazetesi Bilgileri

Gazete adı	Ishonch gazetesi (Güven)
İmtiyaz Sahibi	Özbekistan Sendikalar Federasyonu
Baş editör	Husan Ermatov
Kuruluş tarihi	11.01.2007
Periyodu	Haftada 3 kez Salı, Perşembe ve Cümartesi günleri yayınlanmaktadır
Yönetim merkezi	100165, Taşkent şehri, Buhara Caddesi, 24 - ev
Basıldığı matbaa	‘Sharq’ yayıncılık anonim şirketinin matbaası
İnternet adresi	https://ishonch.uz/
Sosyal medya adresi	https://www.facebook.com/ishonch.gazetasi

Kaynak: Ishonch Gazetesi, E.T. 10/04/2023.

Tablo 3: Mahalla Gazetesi Bilgileri

Gazete adı	Mahalla gazetesi (Mahalle)
İmtiyaz Sahibi	Sosyo-politik, manevi-eğitici gazete 'Mahalla' Yayınevi Limited Şirketi
Baş editör	Baxtiyor Abdusattorov
Kuruluş tarihi	24.09.2019
Periyodu	Haftalık gazete
Yönetim merkezi	Taşkent şehri, Mustaqillik caddesi, 59. Endeks: 100192
Basıldığı matbaa	'Sharq' yayıncılık anonim şirketinin matbaası
İnternet adresi	Bulunmamaktadır
Sosyal medya adresi	https://t.me/gazetalar_sharhi

Kaynak: Mahalla Gazetesi, E.T. 10/04/2023.

Tablo 4: Milliy Tiklanish Gazetesi Bilgileri

Gazete adı	Milliy Tiklanish gazetesi (Milli Uyanış)
İmtiyaz Sahibi	Demokratik Parti'nin Sosyo-Politik Gazetesi 'Milliy Tiklanish'.
Baş editör	Mirodil Abdurahmonov
Kuruluş tarihi	29.10.2008
Periyodu	Haftalık gazete
Yönetim merkezi	Taşkent şehri, Uchtepa bölgesi, Maqsud Sheikhzada caddesi, 1 A-ev
Basıldığı matbaa	'Sharq' yayıncılık anonim şirketinin matbaası
İnternet adresi	https://www.mt.uz/gazeta
Sosyal medya adresi	https://www.facebook.com/milliytiklanish.gazeta si

Kaynak: Milliy Tiklanish Gazetesi, E.T. 10/04/2023.

Tablo 5: Xalq So'zi Gazetesi Bilgileri

Gazete adı	Xalq So'zi (Halk Sözü)
İmtiyaz Sahibi	'Xalq so'zi' ve 'Narodnoye slovo' gazetelerinin yazı işleri ofisinin devlet üniter girişimi
Baş editör	O'tkir Rahmatov
Kuruluş tarihi	26.04.2018
Periyodu	Günlük gazete
Yönetim merkezi	100000, Taşkent şehir, Matbuotchilar sokak 32-ev
Basıldığı matbaa	'Sharq' yayıncılık anonim şirketinin matbaası
İnternet adresi	https://xs.uz/uz
Sosyal medya adresi	https://www.facebook.com/groups/586573132046311

Kaynak: Xalq So'zi Gazetesi, E.T. 10/04/2023.

2.5.3. Verilerin Analizi

Bu araştırmada verilerin analiz edilmesinde içerik analizi, göstergebilim analizi ve görüşme analiz tekniklerinden oluşmak üzere yöntem içi üçgenleme (with – in method triangulation) tekniği kullanılmıştır. Özbekistan'ın en çok okunan 5 ulusal gazetelerinde haberi yapılan kadına şiddet haberleri bu üç teknik aracılığıyla tek tek analizi yapılmıştır. Yöntem üçgenlemesinin iki farklı türü bulunmaktadır: yöntem içi üçgenleme ve yöntemler arası üçgenlemedir. Bu araştırmada veri analizinde kullanılan nitel araştırma yöntem içi üç farklı teknik kullanımı nedeniyle yöntem içi üçgenlemedir. Bu kapsamda üçgenleme tekniği ile ilk kullanılan teknik içerik analizi olup, haberler kendi içinde nitel özellikleri kodlanmış ve yorumlanmıştır. Buna ek olarak Betimsel bir şekilde yorumlanan veriler derinlemesine içerik analizi ile incelenmiştir. Ardından haber içinde yer alan görsel metinler göstergebilim analizi ile analizi yapılmış ve yorumlanmıştır. Bu aynı zamanda haber içeriklerinin daha net olarak anlaşılmasını hedeflemiştir. Elde edilen verilerin güvenilir ve geçerliliğini daha derinlemesine anlamak için veri kaynağı olarak seçilmiş olan Özbekistan'ın 5 ulusal gazetelerinin editörleriyle görüşme yapılmıştır. Buna bağlı olarak çalışmada Özbekistan'ın 2022 senesinde 1 Ocak – 31 Aralık aylarında 5 ulusal gazetesinde yayınlanan kadına şiddet

haberleri taranarak ve analizi yapılarak kadına yönelik şiddet olaylarının ulusal basında nasıl temsil edildiği analizi yapılarak açıklanmıştır.

2.5.4. Çalışmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini Özbekistan'ın tüm illerinde yayınlanan yazılı ulusal 195 gazeteleri oluşturmaktadır (Kun.Uz, 2022). Örneklem olarak Özbekistan'ın okuma oranı yüksek olan 5 ulusal gazetesi oluşturmaktadır. Özbekistan'da günlük ve haftalık olarak yayınlanan XX Asr (XXI yüzyıl), Mahalla (Mahalle), Ishonch (Güven), Milliy Tiklanish (Ulusal Uyanış) ve Xalq So'zi (Halk Sözü) 5 ulusal gazetelerinde 2022 senesinde 1 Ocak 2022 – 31 Aralık 2022 aylarında yayınlanan kadına yönelik şiddet haberleri çalışma verilerini elde etmede temel kaynak olarak belirlenmiştir. 2022 yılında 1 Ocak – 31 Aralık aylarında 5 ulusal gazetede yer alan tüm haberler taranmış ve toplamda kadına yönelik şiddet, Özbekistan'da tirajı yüksek ulusal gazetede şiddet haberleri, gibi anahtar kelimelerden yola çıkılarak araştırma yapılmıştır. Bu bağlamda 11 haber saptanmış ve değerlendirilmiştir. Genel olarak gazete sayfalarının 1. ve 3. sayfalarında yayınlanan kadına yönelik şiddet haberleri dışında basılı yayının diğer sayfaları da taranarak incelenmiş ve analizi yapılmak üzere değerlendirilmiştir.

2.5.5. Çalışma Verileri ve Toplanması

Çalışmada elde edilen veriler 1 Ocak 2022 - 31 Aralık 2022 aylarında Özbekistan'ın 5 ulusal gazetelerinin resmi internet sayfalarından ve resmi olarak oluşturulan telegram kanallarında pdf formatında ulaşılarak elde edilmiştir. Kadına yönelik şiddet haberleri Özbekistan'ın 5 ulusal gazeteleri taranarak hazırlanmış ve kodlanarak yönerge şeklinde kaydedilmiştir.

Tablo 6: Kullanılan Gazetelerin Ulaşım Verileri

Gazete sayısı	5
Gazete erişim tarihi	1 Ocak 2022-1 Ocak 2023
Erişim yeri	Resmi İnternet sayfası ve resmi telegram kanalları
Ulaşım şekli	İnternet-gözlem-takip

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.5.6. Çalışmada Kodlama Formunun Oluşturulması

Çalışmada verilerin toplanmasında Özbekistan'ın hem günlük hem de haftalık olarak yayınlanan XX Asr (XXI yüzyıl), Mahalla (Mahalle), Ishonch (Güven), Milliy Tiklanish (Ulusal Uyanış) ve Xalq So'zi (Halk Sözü) 5 ulusal gazetelerinde 2022 senesinde 1 Ocak 2022 – 31 Aralık 2022 arasındaki nüshaları ayrı ayrı taranmış ve kadına yönelik şiddet haberleri elde edilmiştir. 1 sene içerisinde toplamda kadına yönelik şiddet içeren $n=11$ haber incelenmiş ve analizi yapılmıştır.

2.5.6.1. Kodlama Tablosunun Oluşturulması ve Verilerin Kodlanması

Özbekistan'ın 2022 senesinde 1 Ocak 2022 ve 31 Aralık 2022 ayları arasında yayınlanan 5 ulusal gazetesinde yer alan haberler, oluşturulan kodlama yönergesine göre ayrı ayrı işaretlenerek yerleştirilmiştir. Bu yönerge haberin hangi sayfada yayınlandığı, haberin mecrası, haberin türü, haberin hangi sayfada yer aldığı, haberin işlevi, yaklaşım biçimi, yayınlandığı ay, şiddet türü, şiddet uygulayan kişi, şiddete uğrayan kişi, şiddete uğrayanın medeni durumu ve yaşı, şiddetin yapıldığı yer, şiddet içerikli haberdeki aktörler ve onların görüntüsünü açıklayan ayrı başlıklardan oluşmuş ve başlıklar altında yer alan kodlamalar yönergesi word dosyası tablosunda oluşturularak analizi yapılmıştır.

Araştırmada hazırlanan kodlama şablonuna göre:

Haberin Mecrası

Kadına yönelik şiddet haberlerinin bulunduğu ve yayınlandığı gazete isimleri kodlanmıştır.

- 1- XX Asr (XXI yüzyıl)
- 2- Mahalla (Mahalle)
- 3- Ishonch (Güven)
- 4- Milliy Tiklanish (Ulusal Uyanış)
- 5- Xalq So'zi (Halk Sözü)

Haberin Hangi Sayfada Yer Aldığı

Haberin gazetenin hangi sayfasında bulunduğu haberin ne denli önemli olduğunu gösterir. Gazetenin ilk sayfalarında yer alan haberleri diğer sayfalarda yayınlanan haberlere göre daha önemli olarak görülmektedir. Ayrıca haberlerin hangi sayfalarda yer alması ve ne kadar süre kalması da gazetelerin yayın politikalarına da bağlı kalmakla birlikte bu açıdan değerlendirilmesi de önem arz etmektedir. Kadına yönelik şiddet haberleri genel olarak gazetelerin 1, 2, 3 ve 4 sayfalarında yayınlanmış olup bunun dışında yayınlanan haberler diğer kodu altında yazılmıştır.

- 1- Birinci
- 2- İkinci
- 3- Üçüncü
- 4- Dördüncü
- 5- Diğer

Haberin Sayfadaki Yeri

Sürmanşet Haber: Gündemin daha önemli, çarpıcı ve olağanüstü önemli olarak bulunduğu haberleri gazetenin ilk sayfasında logonun üzerinde yayınladığı haberlerdir. Dolayısıyla sürmanşet haber olabilmesi için ulusal veya uluslararası düzeyde ekonomi, spor, sağlık veya başka alanlarda önemli haber halinde olması gerekmektedir.

Manşet Haber: Gazetenin ilk sayfasındaki logonun altında yer alan ve haber başlığının büyük ve dolgun harflerle yazıldığı haber türü manşet haber olarak adlandırılmaktadır. Haberler gazetenin diğer sayfalarında da yukarıdaki aynı özelliklerde yazılmış ise de manşet haber olarak kabul edilmektedir. Manşet haberler o günün önemli haber olduğunu göstermektedir.

Alt Başlık: Haber gazete sayfalarında genel olarak alt kısmında yayınlanır, haber başlığı küçük harflerle yazılır ve çoğunlukla fotoğraf bulundurmamaktadır. Olsa da az sayıda verilmektedir.

- Özel Sayfa
- İlave Sayfa
- Diğer
- Haber Türü

Gazetelerde yer alan haberler güncel olmakla birlikte röportaj, köşe yazısı, araştırma yazısı, yorum, editöryel ve hikaye olarak da yayımlanabilmektedir. Bu çalışmada kadına yönelik şiddet haberleri bu tür haber başlıkları altında kodlanmıştır.

- 1- Güncel
- 2- Röportaj
- 3- Köşe Yazısı
- 4- Araştırma Yazısı
- 5- Editöryel Yazı
- 6- Yorum
- 7- Diğer

Yaklaşım Biçimi

Medyada haberler genel olarak 5N ve 1K kuralına göre düzenlenmektedir. Gazetede haberlerin yaklaşım biçimleri haberin içeriğine ve başlığına göre olumlu, olumsuz, eleştirel, tarafsız, tabloid veya çoklu olabilmektedir. Bu çalışmada haberlerin yaklaşım biçimleri aşağıdaki gibi kodlanmıştır:

- 1- Olumlu
- 2- Olumsuz
- 3- Eleştirel
- 4- Tarafsız
- 5- Tabloid
- 6- Çoklu

Haberin İşlevsel Boyutu

Gazetede haberleri içeriğinde bulunmakta olan haberlerin bir işlevsel boyutu mevcuttur. Gazeteler okurlarına eğitici, farkındalık oluşturma, bilgilendirici veya kamuoyu oluşturma amacıyla haberler sunmaktadır. Çalışmada haberler bu başlıklar altında kodlanmıştır.

- 1- Bilgilendirici
- 2- Kamuoyu Oluşturma ve Farkındalık Yaratma
- 3- Eğitici

- 4- Eğlendirme
- 5- Diğer

Haberin Yayınladığı Ay

Bu araştırma 2022 yılı Ocak – Aralık ayları arasında yayınlanan haberleri içerdiği için hangi aylarda daha çok kadına yönelik şiddet haberlerinin yer aldığını incelemek ve anlamak üzere haberler kodlanmıştır.

Şiddetin Türü

Kadına yönelik şiddet ekonomik, fiziksel, cinsel, psikolojik, duygusal ve dijital olmak üzere 6 temel kategori üzerinde incelenmiştir. Buna ek olarak araştırmada kadına yönelik şiddet haberleri eğitici, farkındalık geliştirme, bilgilendirme veya kamuoyu oluşturmak üzere de farklı alt başlıklarda kodlanarak analizi yapılmıştır.

- 1- Fiziksel
- 2- Cinsel
- 3- Psikolojik
- 4- Ekonomik
- 5- Duygusal
- 6- Dijital

Şiddete Maruz Kalan Kişinin Kimliği

Araştırmada şiddete uğrayan kişi konumunda kadın kimliği ele alındığından dolayı şiddete maruz kalan kişinin haber içeriğindeki konumu da önem arz etmektedir. Haber içerisinde şiddete uğrayanlar Eş, Anne, Kız kardeş, Kız çocuğu, Sevgili veya belirtilmemiş kimlikler şeklinde kodlanarak değerlendirilmiştir.

- 1- Eş
- 2- Anne
- 3- Kız kardeş
- 4- Kız çocuğu
- 5- Sevgili
- 6- Belirtilmemiş

Şiddet Uygulayanın Kimliği

Çalışmada kadına yönelik şiddet uygulayanlar koca, baba, erkek kardeş, evlat, sevgili ve diğer başlıkları altında kodlanmıştır.

- 1- Koca
- 2- Baba
- 3- Erkek kardeş
- 4- Evlat
- 5- Sevgili
- 6- Diğer

Şiddete Maruz Kalanın Medeni Durumu

Bu çalışmada şiddete uğrayanların medeni durumları da detaylı olarak araştırmada açıklanmaya çalışılmıştır.

- 1- Evli
- 2- Bekar
- 3- Boşanmış
- 4- Belirtilmemiş

Şiddete Maruz Kalanların Yaş Aralığı

- 1- (10 – 20)
- 2- (21 – 30)
- 3- (31 – 40)
- 4- (41 – 50)
- 5- (51 ve üstü)
- 6- Yaş belirtilmemiş

Şiddetin Gerçekleştiği Yer

Toplum içinde kadına yönelik şiddet ev başta olmak üzere sokak, okul, iş yeri, sosyal ortamlar ve medya ortamlarında gerçekleşmektedir. Medya mecralarında şiddetin uygulandığı ortamlar hakkında söz yürütülmekte midir? Araştırmada bu konu üzerine kodlama yapılmıştır.

- 1- Ev
- 2- Okul
- 3- İşyeri
- 4- Sosyal Medya
- 5- Diğer

Haberin Aktörleri

Gazetede yansıtılan haberlerde şiddete maruz kalan ve şiddet uygulayan kişiler dışında yine bir çok aktörler de bulunmaktadır. Bunlar şiddet olayına karşı tepki gösteren veya müdahale eden siyasiler, kadın dernekleri, polisler, jandarmalar, sivil toplum kuruluşları ve uzmanlar olabilir. Çalışmada bu başlıklar altında kodlanarak haber aktörleri açıklanmaya çalışılmıştır.

- 1- STK
- 2- Siyasi Partiler
- 3- Uzmanlar
- 4- Resmi Kuruluşlar
- 5- Diğer

Haber Aktörlerinin Görünümü

Bu çalışmada haber içerisinde yer alan şiddete maruz kalanlar, şiddet gösteren, şiddet olayına müdahale eden veya onaylayan, kamuoyu oluşturan, farkındalık yaratmaya çalışan kişilerin fotoğraflarının verilmiş olması, verilmemiş olması, sadece bahsedilmiş ya da bahsedilmemiş olması gibi durumları açıklamak üzere kodlama yapılmıştır.

- 1- Sadece fotoğraflanmış
- 2- Fotoğraflanmış ve bahsedilmiş
- 3- Sadece bahsedilmiş
- 4- Bahsedilmemiş ve fotoğraflanmamış

2.6. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Bu araştırmada gazete haberlerinde yer alan kadına yönelik şiddet haberleri değerlendirilmeye alınmış olup, bu bağlamda kodlama oluşturulmuş ve incelenmiştir. Gazetelerde yayınlanan haber dışında farklı kodlamalar yapılmamış ve kodlamalar

çerçevesinde haberler değerlendirilmiştir. Sonuç kısmında da sadece araştırma teknikleri kapsamında yorumlama yapılmıştır.

BÖLÜM 3: BULGULAR, DEĞERLENDİRME VE YORUM

Araştırmada kadına yönelik şiddet içerikli haberler Özbekistan’ın 5 ulusal gazetesinin 2022 senesinde 1 Ocak 2022 – 31 Aralık 2022 aylarındaki nüshaları taranarak elde edilmiş, ardından elde edilen veriler yöntemler arası üçgenleme tekniği ile analizi yapılmış ve bu veriler üzerinden yorumlanmış ve değerlendirilmiştir.

Tablo 7: 1. Haberin Künyesi

Gazete Adı	XXI. Yüzyıl Gazetesi
Sayfa	6.Sayfa
Haber başlığı	Barıştırmak Çözüm Değil, Hatta Facia Olabilir
Tarih	6 Ocak 2022
Sayı	1
Editör	Gazeteci Barno Sultonova

Kaynak: XXI. Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023

Barıştırmak Çözüm Değil, Hatta Facia Olabilir.

İyi ki de Ölmedi.

Nesibali (kimlik gerçek değil) adlı gelin Tölenbay (kimlik gerçek değil) adındaki kişi ile orta okulu bitirir bitirmez hemen evlenmiştir. Düğünden dört gün sonra kaynanası tarafından sözel şiddet görmeye başlamıştır. Kaynana ile birlikte evli görümceleri de her ay, yaşadıkları eve gelerek sözel şiddeti devam ettiriyorlardı. Örnek vermek gerekirse, görümceler kendi çocuklarının yapmış olduğu tuvalet pisliklerini geline temizletmekteydi. Hatta, gece dışarı tuvalete çıkmadan tuvalet ihtiyaçlarını odadaki bir kaptaki giderip, geline dışarı götürmesini söyleyerek, şiddetin boyunu arttırmışlardır. Görümceler ve kaynana, gelinin kocasına sürekli gelini kötüleyerek, eleştirerek, eşinin de ona fiziksel şiddet uygulamasına sebep olmaktadır. Nesibeli kendi annesine ziyarete gittiğinde, yaşadıklarını paylaşıyordu, geri dönmek istiyordu. Fakat annesi, hamile kalması gerektiğini, bir çocuğa sahip olunca yaşam şartlarının daha iyiye gideceğini öğütlemekteydi. Nesibeli çok geçmeden hamile kaldı ama herşey iyiye gitmek yerine daha da kötüleşmekteydi. Bir gün dayanamadı görümcesine ‘artık

çocuğunun tuvalet pisliklerini kendiniz temizleyin' diyerek çıktı. Bunun karşılığında görünmesi Lobar (kimlik gerçek değil), elinde bulunan kaseti Nesibali'ye fırlattı ve yüzüne tokat attı. Ardından saçını çekiştirmeye başladı. Gürültüleri duyan komşu hemen polise ve mahalle muhtarına haber verdi. Kaynana, görünce ve gelin ile görüşen mahalle muhtarı onları barıştırma yoluna gitti. Akşam eve gelen Tölenbay, olaydan haberi olunca eşine tekrar fiziksel şiddet uyguladı. Bu olaydan sonra Nesibali depresyona girdi ve canına kıymaya karar verdi. O anda evine dönen kaynanası Züleyha (Kimlik gerçek değil) evde gelinini göremeyince, beddua etmeye başladı ve o sırada ineğin sesi gelince ahıra gitti. Ahırda Nesibali'yi kendini asmış şekilde buldu ve dehşete kapıldı. Hemen ambulansa haber verildi. Hastaneye ulaştırılan gelin ve çocuk hayatta kalmayı başarmıştı. Hastaneden dönünce aynı durumlar, kavgalar ve şiddetler devam etmekteydi. Konu hakkında bilgisi olan bir mahalle aktivisti, Ozoda Nesibali'yi Sayre Nasirova müdürlüğündeki bir rehabilitasyon merkezine yerleştirdi.

Editörün Haber Hakkındaki Yorumu

Şiddete izin vermiyoruz kanalında yayınlanan gerçek bir hikaye habere aktarılmıştır. Şimdi size soruyorum, karşılaştığımız bu şekildeki vakalarda barıştırma yoluna gitmek doğru bir yöntem mi sizce? Bu olayda da gördüğümüz üzere, barıştırmak bir aileyi faciaya sürükleyebiliyor. Genel olarak toplumumuzda bu tür olaylarda muhtarlar ilk olarak barıştırma yoluna gitmektedir. Beraberinde kızın ailesi de sabretmesi gerektiğini vurgulayarak, kızın arkasında durmamaktadır. Bunun sonucunda ise depresyona girme, canına kıyma, evden kaçma gibi durumlarla karşılaşabiliyoruz.

Olmayarı Oldurmaya Çalışma!

Yakında Kaşkadarya ilinin belediye başkanı Muratcon Azimov, 'Biz boşanmalara karşıyız' isimli bir sosyal sorumluluk projesi başlattığı hakkında bilgilendirme yaptı. Azimov bu yıl sonuna kadar mahallelerde yaşanan boşanma vakaları kontrol edilerek, en az boşanma olan mahalleye 500 ve 1000 dolar arası bir ödül verilecek, bununla birlikte tatil hediye edilecektir'.

Editörün Haber Hakkındaki Yorumu

Bundan sonraki dönemlerde muhtarların bu boşanmaya karşı duruşlarından dolayı, gelinler artık sadece evden kaçarak, canlarına kıyarak şiddetten kurtulma yoluna

gideceklerdir. Muratcon Azimov'un bu teklifi sosyal medya mecralarında oldukça tepki toplamıştır. Oradaki yorumların birkaç tanesi aşağıdaki gibidir.

- Boşanmaların temel nedeni ekonomik yetersizliktir. Bu nedenle muhtarlara verilen ödülün ailelere verilmesini tavsiye ederiz.
- Muhtarların para ödülüne ihtiyacı yok. Mahalledeki örnek aile yaşantısı olanlara verilebilir.

17 Haziran 2022 yılında Taşkent'te Kadın Rehabilitasyon merkezinde yuvarlak masa toplantısı gerçekleşti. Toplantıya katılan, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Taşkent temsilcisi Furkat Mahmuthocayev 'Bizler dışardan seyirci olarak olaylara baktığımız ve ailelerin kızlarına destek vermediği sürece bu tür olaylar yaşanmaya ve şiddet önlenmemeye devam edecektir. Durum boşanmaya geldiğinde ilişkiye üçüncü şahısların müdahale etmemesi ve bu kararı eşlerin vermesi gerekmektedir. Mahkemeye başvurulmuşsa kurtarılma yoluna gidilmemelidir. Bunun tek çözümü mevcuttur. Erkeklerin eğitilmesi gerekmektedir. Mahalle muhtarının şiddete uğrayan kadınları barıştırma yoluna gitmesi yanlıştır. Bu durum tehlikeli sonuçlar yaratabilir. Muhtarlar istatistiklerde mahallede her şeyi yolunda gittiğini göstermek adına yapmaktadır. En tehlikeli sonuç ise bu ailelerde büyüyen çocuklar, asıl şiddeti onlar yaşıyor ve ilerleyen hayatlarında psikolojik olarak yıpranmaktadırlar.

'Barışmak Çare Değil, Boşanmak da Facia Değildir'

'Şiddete İzin Vermiyoruz', 'Sessiz Kalma!!!' Telegram kanalında bu tür gerçekler yansıtılmaktadır. Genel olarak, muhtarlar tarafından barıştırılma yoluna gidildiğinde, olayların önü kesilmemekte aksine devam etmekte ve daha da kötüleşmektedir. Barıştırma sonunda evden kaçma ve canına kıyma gibi vakaların arttığı görülmektedir. Muhtarların bu yöntemi izlemelerinin tek sebebi kendilerine puan kazandırmaktır. 2020 yılında 900 kadın şiddete maruz kalma sonucunda intiharı tercih etmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın araştırmaları sonucunda şiddet olaylarında kadının kocasının ve kaynanasının etkili olduğu görülmüştür. Sizce bu durumdan muhtarların bilgisi yok muydu? Biliyorlardı ve en kötüsü de barıştırmayı çare olarak seçmeleri idi. Barışmalar neticesinde aile içi ilişkileri düzelen iyiye giden vakalar vardır. Ama çoğunlukla kötü sonuçlar ortaya çıkmıştır. Uzun yıllar süregelen bir şiddet durumunda barıştırma yoluna gidilmesi doğru değildir. Çocuk için, toplumsal baskı için ya da muhtarların

istatistiklerinin her zaman olumlu verilerde olması için, şiddeti gizlemek çok iyi niyetli bir davranış değildir. Ben yetkililere sesleniyorum. ‘Şiddete İzin Vermiyoruz’, ‘Sessiz Kalma!!!’ bu kanallarda yansıtılmakta olan haberleri lütfen okuyun. Okuduğunuzda belki mahallemizde boşanma vakaları yoktur demekten kaçınırsınız. Siz şiddete göz yumarak bir aileyi kötü şartlara sürükleyebilirsiniz zira barışmak çare değil, boşanmak da facia değildir.

3.1. Haberin İçerik Analizi

Tablo 8: 1. Haberin İçerik Analizi

Haberin Mecrası	XXI. Yüzyıl Gazetesi
Sayfası	6.Sayfa
Sayfadaki yeri	Alt başlık
Haberin türü	Araştırma ve yorum
Yaklaşım biçimi	Eleştirel
İşlevsel boyutu	Bilgilendirme, eğitime, kamuoyu oluşturma, yorumlama
Yayınlandığı tarih	6 Ocak 2022
Şiddetin türü	Fiziksel ve Psikolojik
Şiddete mağdurunun kimliği	İsimler değiştirilmiştir. Gelin Nesibali.
Şiddet uygulayanın kimliği	Eşi Tolanbay, kaynanası Zülayha, görümceler
Şiddet mağdurunun medeni durumu	Evli
Şiddet mağdurunun yaş aralığı	Yaş belirtilmemiştir.
Şiddetin gerçekleştiği yer	Nesibalinin kocasının evi
Haber aktörleri	Rehabilitasyon merkezi müdürü Sayra Nasirova, Mahalle aktivisti Ozoda. (Uzmanlar)
Haber aktörlerinin görünümünü	Sadece bahsedilmiş, fotoğraf kullanılmamıştır.

Kaynak: XXI. Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Haber 6 Ocak 2022 tarihinde yayınlanmıştır.

Haberin ilk sayfada temsili fotoğrafı ve başlığı bulunmaktadır. Haber ulusal bir gazete olan XXI. Yüzyıl gazetesinin 6. sayfasında yer almaktadır. Altıncı sayfa gazetenin son sayfasıdır. Son sayfasında yayınlanması dikkat çekiciliğini arttırmıştır. Yazının son sayfanın yarısını kaplaması habere geniş yer verildiğini göstermektedir. Habere geniş yer verilmesi farkındalık oluşturmaya açısından önem arz etmektedir.

Araştırma ilk sayfada alt başlık sayfa numarası ile birlikte verilmiştir. Bunun dışında son sayfada yine de alt başlık olarak yayınlanmıştır.

Haberin türüne bakıldığında ise araştırma ve yorum olduğu dikkat çekmektedir. Haberde kadına yönelik şiddet içeren bir olay incelenmiş olup, gazeteci tarafından olay farkındalık oluşturma bakımından yorumlanmıştır.

Yazının içeriğine bakıldığında yazarın yaklaşımın eleştirel olduğu görülmektedir. Yazarın yaşanan olaya binayen aile içi şiddette barıştırmanın doğru bir yöntem olmadığını, hatta olayları daha da kötüye götürdüğünü belirtmesi eleştirel bir yaklaşım içerisinde olduğunu anlatmaktadır.

İncelemenin işlevsel boyutu göz önüne alındığında bilgilendirme, kamuoyu oluşturma ve farkındalık yaratma olduğu karşımıza çıkmaktadır. Haberin kaynağı olan ‘şiddete izin vermiyoruz’, Sessiz kalma’ telegram kanalı hakkında bilgilendirme yer almaktadır. Nesibali’nin yaşamış olduğu şiddeti gözler önüne sererek, bu şiddeti ortadan kaldırmak için uygulanan yöntemlerin, şiddeti daha da arttırdığını söyleyen yazar farkındalık yaratma eğiliminde olup aynı zamanda, kamuoyu oluşturarak bu konunun önemini anlaşılmasına zemin hazırlamaktadır.

Araştırmanın içeriğindeki şiddet türü psikolojik ve fizikseldir. Nesibali, görünçesi ve kocası tarafından dayak yiyerek fiziksel şiddete maruz kalmış, aynı zamanda kaynana, görünçesi ve eş tarafından sözel olarak da taciz edilmiştir. Bu yaşadıkları onu psikolojik bunalıma sokmuştur. Bu olayların neticesinde intihar girişiminde bulunmuştur.

Yazının içeriğinde yer alan şiddete maruz kalan kişinin gerçek kimliği yansıtılmamıştır. Kendisinin eş ve gelin olarak bahsedilmiştir. Şiddet uygulayan kişilerin ise isimleri temsili aktarılmış olup, kaynana, görünçesi ve koca olarak belirtilmiştir.

Şiddet mağduru evli olup, yaşı belirtilmemiştir. Haberde yansıtıldığına göre şiddet aile içerisinde yaşadıkları evde uygulanmıştır.

Araştırmada olaya dahil olan aktörlerin Rehabilitasyon merkezi müdürü Sayra Nasirova, Mahalle Aktivisti Ozoda olduğu anlaşılmaktadır. Aktörlerden sadece bahsedilmiş olup, kendi görüntüleri değil temsili bir fotoğraf kullanılmıştır.

3.2. Haberin Göstergebilim Analizi

Görsel 2: 1. Haberin Göstergesi

Kaynak: XXI Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Tablo 9: 1. Haberin Göstergebilim Analizi

Gösteren	Gösterilen
Kâğıttan kesilerek yapılmış dört kişilik bir aile figürü	Anne-baba-bir kız-bir erkek iki çocuklu evrensel aile simgesi
Karşıdan vuran güneş ışığı	Fotoğrafı ters ışığa düşürerek aileyi siluet halinde gösteren ve karşı ışıkla umudu simgeleyen ışık huzmesi
Ağaç dalları	Doğayı ve en ilkel mekânı temsil eden ağaçlar
Kırmızı renk yırtılma efekti	Tehlike durumunu anlatan kırmızı çatlak
Kâğıttan figürü iki yanından tutan eller	Figürü iki yandan tutup ayıran veya birleştiren eller

Kaynak: XXI. Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Görselde kâğıttan yapılan bir aile figürünün parçalanması görülmektedir. Arka planda doğada güneş ışığı ve ağaçlar görülmektedir.

Haber içeriğinin boşanmış çiftlerin tekrar barıştırılması hususunun her durumda doğru olmadığı olduğu göz önüne alındığında görselin çağrıştırdıkları ve erkileri tamamlayıcı olmaktan uzaktır. Resmin doğada çekilmesi boşanmaların doğal olabileceği gibi doğru bir yorum getirirse de arka taraftan vuran ışık umudu simgeler çoğu zaman. Oysa haberde birleşme umudunun pozitif değil negatif bir olay olduğundan bahsedilmektedir. Yine aynı şekilde görselde boşanma olayı iki elin iki uçtan çekerek yol açtığı bir parçalanma olarak gözlenmektedir ki yine bu haberin içeriğine uygun değildir. Ortadaki kırmızı kırılma simetrik olmasaydı birleştirilme durumunda eski hale gelmeyecek bir ayrılış anlatılabilirdi ancak kırılmadaki simetri tamirin mümkün olduğuna işaret etmekte. Sonuç olarak görselin gösterenleri ve gösterilenleri ana başlık olan boşanmayı anlatsa da haberin içeriğindeki olayla ve örnekle uyumsuz hatta zıt öğeler barındırmaktadır.

Tablo 10: 2. Haberin Künyesi

Gazete Adı	XXI. Yüzyıl Gazetesi
Sayfa	5.Sayfa
Haber başlığı	12 yıl sonra görevine geri döndü.
Tarih	10 Şubat 2022
Sayı	6
Editör/Muhabir	Muhabir Nurhon Elmirzayeva

Kaynak: XXI. Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

12 Yıl Sonra Görevine Geri Döndü.

30 Aralık 2021 yılında gazetemizde ‘Tabiatı annem kadar seviyordum’ başlıklı bir yazı yayınlanmıştır. Bu yazının içeriğinde 2001 - 2010 yılları arasında Surhandarya ilinde tabiatı koruma teşkilatı başkanı olarak görev yapan Rozıgül Safarovanın görevinde yaşadığı sorunlar yer almaktaydı. Özetle, Rozıgül, teşkilat başkanı görevindeyken 2010 yılında sebepsiz yere hapis cezasına çarptırılmıştı. 2010 yılında Surhandarya ilinde cinayet yasasına dayalı birkaç maddeye göre cinayetten suçlu bulunmuştur. Sonrasında bir yıl boyunca görevinden alınarak, para cezasına çarptırılmış ve 7 yıl hapis cezası verilmiştir. 8 Mayıs 2014 yılında hapsinin 3.yılı ve 4. ayında Zangiota mahkemesi tarafından serbest bırakılarak, 26 Şubat 2020 yılında ise cumhurbaşkanının affı ile aklanmıştır. Ama haksız yere hapiste yatmasına ve aklanmasına rağmen görevine iade edilmediği görülmüştür.

Muhabir: Gazete haberinin yayınlanmasının ardından, görevine döndürülsün, haksız yere sana hapis cezası verenler muhakkak cezalandırılacaktır, gibi birçok arama, mektup ve tepkiler gazetemize ulaşmıştır. Cinayet maddesinin 310. fıkrasına göre haksız yere suçlu bulunan ve hapse atılan ve aklanan kişini göreve iadesi gerekmektedir. 11 Kasım 2021 de Termis mahkemesinde Rozıgül Safarovanın görevine iadesi yönünde kararı verilmiştir.

Rozıgül ‘aklandığım için çok mutluyum. İnşallah bu karar en kısa zamanda uygulanır ve görevime geri dönerim. Ekibimle yeniden bir arada olacağım için çok heyecanlıyım’. - diyerek gözyaşları içinde duygularını ifade etti. Nihayet beklenen gün geldi. 31 Ocak 2022 yılında mahkeme kararınca Rozıgül Safarova 1 Şubat 2022’den itibaren

Surhandarya iline Ekoloji ve Çevreyi Koruma teşkilatı başkanı olarak atanmıştır. 11 Kasım 2021 tarihi ile 1 Şubat 2022 ayları arasındaki tarihler için manevi tazminat ödenmesi kararı verildi. Sonuç olarak gerçek eninde sonunda ortaya çıktı ve Safarova toplum önünde aklandı.

3.3. Haberin İçerik Analizi

Tablo 11: 2. Haberin İçerik Analizi

Haberin Mecrası	XXI. Yüzyıl Gazetesi
Sayfası	6.Sayfa
Sayfadaki yeri	Alt başlık
Haberin türü	Araştırma, yorum, röportaj ve köşe yazısı
Yaklaşım biçimi	Tarafsız
İşlevsel boyutu	Bilgilendirme, yorumlama, farkındalık yaratma
Yayınlandığı tarih	10 Şubat 2022
Şiddetin türü	Psikolojik ve ekonomik şiddet
Şiddete mağdurunun kimliği	Gerçek kimlikler: Rozıgül Safarova
Şiddet uygulayanın kimliği	Kamu kurumu, Ekoloji ve Çevreyi Koruma Teşkilatı (İşyeri), Mahkeme Kurumu, Zangiota Mahkemesi.
Şiddet mağdurunun medeni durumu	Belirtilmemiştir.
Şiddet mağdurunun yaş aralığı	Yaş belirtilmemiştir.
Şiddetin gerçekleştiği yer	Kamu Kurumu, Ekoloji Ve Çevreyi Koruma Teşkilatı Çalışma Yeri
Haber aktörleri	Resmi (Kamu) Kurumları
Haber aktörlerinin görünümünü	Bahsedilmiş fotoğraflanmamıştır

Kaynak: XXI. Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Haber 10 Şubat 2022 tarihinde yayınlanmıştır.

Köşe yazısının ilk sayfada temsili fotoğrafı ve başlığı bulunmaktadır. Haber ulusal bir gazete olan XXI. Yüzyıl gazetesinin 6. sayfasında yer almaktadır. Altıncı sayfa gazetenin son sayfasıdır. Son sayfasında yayınlanması dikkat çekiciliğini arttırmıştır. Yazının son sayfanın 1/3'ini kaplamıştır.

Yazı ilk sayfada alt başlık olarak sayfa numarası ile birlikte verilmiştir. Bunun dışında son sayfada yine de köşe yazısı olarak kullanılmıştır.

Yazı türüne bakıldığında ise araştırma yorum ve röportaj olduğu dikkat çekmektedir. Haberde kamu çalışanı olan bir kadına iş yerinde uygulanan mobing ve bunun sonucunda almış olduğu haksız hapis ve para cezası hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Yazının sonuna doğru şiddet mağdurundan olay hakkındaki duygularını belirten röportaj alınmıştır.

Köşenin içeriğine bakıldığında yazarın yaklaşımının tarafsız olduğu görülmektedir. Yazar yaşanan olay hakkında bilgilendirme yapıp, bir cümle yorum katmıştır.

İncelemenin işlevsel boyutu göz önüne alındığında bilgilendirme olduğu görülmektedir. Olayın nasıl gerçekleştiği sırayla yazar tarafından belirtilmiştir. Ayrıca yazıya göre şiddet mağduru pesetmemiş ve haksız verilen cezayı ortadan kaldırıp, aklanmak için çaba harcamış ve aklanmıştır. Bundan yola çıkarak yazar bir farkındalık yaratmaya çalışmıştır.

Araştırmanın içeriğindeki şiddet türü psikolojik ve ekonomiktir. Öncelikle şiddetin iş yerinde gerçekleşmesi ve verilen cezalar sonrasında, şiddet mağdurunun uzun yıllar ekonomik sıkıntılar çekmesi yapılan şiddetin bir ekonomik şiddet olduğunu göstermektedir. Beraberinde yaşananlardan dolayı şiddet mağdurunun psikolojik olarak da yıprandığını söyleyebiliriz.

Yazının içeriğinde yer alan şiddete maruz kalan kişinin gerçek kimliği kullanılmıştır. Müdürlük vasfından da söz edilmiştir.

Şiddet mağdurunun medeni durumu ve yaşı belirtilmemiştir. Haberde yansıtıldığına göre, işyeri, Zangiata mahkemesi, kaldığı hapishane tarafından kadın şiddete maruz kalmıştır.

Araştırmada olaya dahil olan aktörlerin Zangiata mahkemesi, çalıştığı kamu kurumu, Olduğu anlaşılmaktadır. Aktörlerden sadece bahsedilmiş olup, herhangi bir fotoğraf kullanılmamıştır.

3.4. Haberin Göstergebilim Analizi

Görsel 3: 2. Haberin Göstergesi

Kaynak: XXI Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Tablo 12: 2. Haberin Göstergebilim Analizi

Gösteren	Gösterilen
Ellerinde dosyalarla oturmuş takım elbiseli bir kadın	Çalışan, güçlü bir iş kadını portresi
Kırmızı kalem	Sorunlu bir karar temsili
“12 Sene Sonra Serbest Kaldı” yeşil renkli yazısı	Yeşil fontuyla olumluluk çağrışımı

Kaynak: XXI. Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Görselde 12 sene sonra çıkarıldığı işe dönen kadın güçlü, elinde dosyaları resmedilmiştir.

Görsel gerek çekim açısında kadını yücelten konumuyla, gerek kadının elindeki dosya ve takım elbiseli kıyafetiyle gerek arka plandaki resmi ortam imajıyla haberin içeriği için doğru öğeler barındırmaktadır. Kadın güçlü bakan, bir iş kadını gibi giyinen ve haklı davasında resmi yollarla ve belgeler ile mücadele eden imajda sunulmuştur. Kadının önündeki bulanık kırmızı kalem adaletin daha önce aldığı yanlış kararın geride kaldığını göstermektedir. Yazı fontundaki keskinlik güçlülüğü desteklemekte, yazının rengi olan yeşil ise yazıdaki olayın “olumlu” algısını güçlendirmektedir.

Tablo 13: 3. Haberin Künyesi

Gazete Adı	XXI. Yüzyıl Gazetesi
Sayfa	5.Sayfa
Haber başlığı	‘Beni Çocuğumla Evime Geri Gönderin’
Tarih	17 Şubat 2022
Sayı	7
Editör	Hakim Saida Abdurahmonova

Kaynak: XXI. Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

‘Beni Çocuğumla Evime Geri Gönderin’

N. Botirova evlilik hayatında yaşadığı problemlerden dolayı baba evine geri döner. Lakin baba evinde hem kendisi hem aile bu durumu hoş karşılamaz ve birbirlerinden rahatsız olurlar. Bunun sonucunda koca evine geri gider. Fakat kocasının ailesi onu eve almaz, kapıda bırakır. Çocuğu ile zor durumda kalan Botirova konu ile ilgili Aile mahkemesine başvurur.

Botirova tarafından kaynatası R. Aşırov’a açılan davaya göre Botirova 2016 yılında O. Aşırov ile dünya evine girmiştir. 2017 yılında ise ilk çocukları dünyaya gelmiştir. Şu anda da bebek beklemektedir. Kocasının ailesi ile birlikte 2019 yılına kadar bu evde yaşamıştır. Sonrasında kocasının aile ile yaşamış olduğu şiddetli geçimsizlik ve şiddetten dolayı baba evinde yaşamaktadır. Fakat baba evinde aradığı huzuru bulamaz kocasının evine dönmek istemiştir. Bunun doğruluğu kaynatası ve kocası tarafından

onaylanmış olup, gelini ve torunun eve dönmesine izin verdiğini ama evde huzursuzluk yaşamak istemediğini belirtiyor.

Aile ve mülk kanununun 32. Maddesine göre bir kadın evlendikten sonra uzun yıllar kocası ve kocasının ailesi ile birlikte o evde yaşamış ise ve o evde yetişkin olmayan bir çocuğu varsa o evde yaşama hakkına sahip olmaktadır. Ayrıca eve geri dönmesi için diğer aile bireylerinden onay almak gerekmektedir. Eğer mülk sahibi ile akraba ilişkileri bitmiş olsa da o evde yaşama hakkı saklıdır.

Bu durumda şunu sormak gerekmektedir. Mülk sahibi olan kişinin onay alınması gereken aile bireyleri kimdir. Mülk sahibinin aile bireyleri, karısı, kocası ve çocuklarıdır. Bu davaya göre ev kaynata R. Aşırov'a aittir. N. Botirova 12 ekim 2016 yılında oğlu O. Aşırov ile resmi olarak evlenmiştir. Ve onların bir çocuğu vardır. Evlendiklerinden itibaren ev sahibinin onayı ile aynı evde ikamet etmişlerdir. Daha sonra aile içindeki anlaşmazlıklardan dolayı N. Batirova 2019 yılında evi terkederek babasının evine gitmiştir. Bu dava Diğer aile bireyleri tarafından onaylanmış ve dava tasdik edilmiştir. Bu dava sonucunda küçük çocuğu olan davacının eve girip yaşamasına izin verilmiştir.

Özet olarak yine bir aile tekrardan barıştırıldı. Ve çocuğun anne babasıyla daha mutlu büyümesi için imkân oluşturuldu. Bu davadan her iki tarafın da ders çıkarması gerekmektedir.

3.5. Haberin İçerik Analizi

Tablo 14: 3. Haberin İçerik Analizi

Haberin Mecrası	XXI. Yüzyıl Gazetesi
Sayfası	5.Sayfa
Sayfadaki yeri	Alt başlık
Haberin türü	Araştırma, yorum, röportaj ve köşe yazısı
Yaklaşım biçimi	Tarafsız
İşlevsel boyutu	Bilgilendirme, yorumlama, Farkındalık yaratma, eğitici
Yayınlandığı tarih	17 Şubat 2022
Şiddetin türü	Psikolojik ve ekonomik şiddet
Şiddete mağdurunun kimliği	İsimlerin baş harfleri ve soy isimler. N. Botirova
Şiddet uygulayanın kimliği	R. Aşirov, kaynata. N. Batirova'nın Anne ve babası (Kimlikleri Belirtilmemiştir.) ve O. Aşirov (Kocası)
Şiddet mağdurunun medeni durumu	Evli
Şiddet mağdurunun yaş aralığı	Yaş belirtilmemiştir.
Şiddetin gerçekleştiği yer	Aile içi
Haber aktörleri	Aile Mahkemesi
Haber aktörlerinin görünümümü	Bahsedilmiş fotoğraflanmamıştır

Kaynak: XXI. Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Haber 17 Şubat 2022 tarihinde yayınlanmıştır.

Köşe yazısının ilk sayfada temsili fotoğrafı ve başlığı bulunmamaktadır. Haber ulusal bir gazete olan XXI. Yüzyıl gazetesinin 5. Sayfasında yer almaktadır. Yazı sayfanın 1/3'ünü kaplamıştır. Yazı türüne bakıldığında ise araştırma, yorum ve köşe yazısı olduğu dikkat çekmektedir. Yazı içeriğinde boşandıktan sonra çocuğu ile birlikte kocasının evinde yaşamak isteyen bir kadının mahkeme süreci ve yasal hakları ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır.

Köşenin içeriğine bakıldığında yazarın yaklaşımının tarafsız olduğu görülmektedir. Yazar yaşanan olay hakkında bilgilendirme yapıp, bir cümle yorum katmıştır.

İncelemenin işlevsel boyutu göz önüne alındığında bilgilendirme, farkındalık yaratma, yorumlama olduğu görülmektedir. Olayın nasıl gerçekleştiği sırayla yazar tarafından belirtilmiştir. Ayrıca olay dışında mahkeme süreci yasal ve kadınların böyle durumlarda (mülk sahipliği) sahip olduğu haklar hakkında detaylı yasal bilgilendirmeler yapılmıştır. Mahkeme sonucu için yazarın yorumu da söz konusudur.

Çalışmanın içeriğindeki şiddet türü psikolojik ve ekonomiktir. Öncelikte kadın maddi yetersizlikten dolayı eski kocasının evine dönmek zorunda kalması ekonomik şiddet olarak değerlendirilebilir. Aile içinde yaşanan gerilimler de psikolojik şiddeti kapsamaktadır.

Yazının içeriğinde yer alan şiddete maruz kalan kişinin isminin baş harfi ve soyadı verilmiştir. Gelin olduğundan da söz edilmiştir. Şiddet mağdurunun medeni durumu evlidir ve yaşı belirtilmemiştir. Haberde yansıtıldığına göre, eşi, kaynatası ve kendi ailesi tarafından psikolojik ve ekonomik şiddete maruz kalmıştır.

Araştırmada olaya dahil olan aile mahkemesidir. Fotoğraf kullanılmamıştır.

3.6. Haberin Göstergibilim Analizi

Görsel 4: 3. Haberin Göstergesi

Kaynak: XXI Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Tablo 15: 3. Haberin Göstergibilim Analizi

Gösteren	Gösterilen
İkiye bölünmüş oyuncak ev	Yıkılmış yuva temsili
2 büyük 2 küçük oyuncak figür	Ortadan ikiye ayrılmış uzaklıktaki figürler ile Bölünmüş aile gösterimi
Hâkim tokmağı	Ailenin ve evin ortasına girip onları bölen ve yasamayı temsil eden tokmak
Arka planda bulanık tokmağı tutan elin sahibi	Yasamayı elinde tutanların belirsiz kimlik gösterimi

Kaynak: XXI Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Görselde adaleti temsil eden bir tokmak bir aileyi ve onların evini ortadan ikiye bölmektedir.

Haber içeriğinde kadın ayrıldığı kocasının evinden önce baba evine gitmişse de daha sonra çocuğuyla birlikte kaynatasının evine dönmek istemiş ve mahkeme de kadını haklı görmüştür. Nihayetinde taraflar barıştırılmış olay sulh yoluyla aşılmıştır. Oysa görselde bir mahkemenin evi ve aileyi ikiye böldüğü resmedilmiştir. Görsel haberin ilk yarısındaki boşanma durumunu anlatmaktadır ancak haberin devamındaki adaletin sulhu sağlaması, olayı neticeye vardırması gibi yönleriyle zıt imgeler içermektedir.

Tablo 16: 4 Haberin Künyesi

Gazete Adı	XXI. Yüzyıl Gazetesi
Sayfa	5.Sayfa
Haber başlığı	Kızlarımızın Hayallerini Yıkmayın
Tarih	16 Haziran 2022
Sayı	24
Editör	Öğr. Gulşanoy Alicanova

Kaynak: XXI Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Kızlarımızın Hayallerini Yıkmayın

Dün 17 yaşındaki bir genç kızın okulunu henüz bitirmeden nişanlandığını ve iki ay sonrasında evleneceğini duyunca çok şaşırdım. Anne ve babaların bu kadar genç yaşta çocuklarını evlendirmelerine anlam veremiyorum. Çünkü henüz çok küçükler ve bir yuva kuracaklar. Büyük sorumluluklar alacaklar. Bunun yanında en önemlisi anne baba olacaklar. Ve bu küçük yaşta bu büyük sorumluluklar onların hayata bakış açılarını etkilemekte ve erken yorulmalarına, yıpranmalarına sebep olmaktadır.

Malum ki çocuğun ilk eğitimcisi annedir. Ama anne babalarının kızlarını üniversite hayallerini, sadece üniversite değil belki tüm gelecek hayallerinin yok olmasına ve sağlıksız bir toplum ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Kız çocuğu gelecekte bir annedir. Dolayısıyla kadınların akıllı, eğitilmiş, bilimli ve donanımlı olmaları gerekmektedir. Amir Timur oğluna ‘Eğer çocuğunun zeki olmasını istiyorsan eğitilmiş ve donanımlı bir kadınla evlen’ diyerek nasihatte bulunmuştur. Çocuğu eğitmek ve donanımlı yetiştirmek en çok annenin vazifesidir. Kızlar aileye maddi olarak yardımda bulunmak için değil de gelecekte kendi ailesine maddi ve manevi destek olabilmesi için eğitilmiş olmalıdır. Bununla birlikte sadece kız çocuğu olmasından dolayı eğitime engel olan abi ve babaların engel olmamalarını umut ediyorum. Engel olanlara ise şu şekilde seslenmek istiyorum. Çocuklarımızın mutlu olmasını ve gelecekte onunla gurur duymak istiyorsanız kız çocuklarımızın eğitim almasına engel olmayın ve onların hayallerini yıkmayın.

3.7. Haberin İçerik Analizi

Tablo 17: 4. Haberin İçerik Analizi

Haberin Mecrası	XXI. Yüzyıl Gazetesi
Sayfası	5.Sayfa
Sayfadaki yeri	Alt başlık
Haberin türü	Yorum ve köşe yazısı
Yaklaşım biçimi	Tarafli
İşlevsel boyutu	Yorumlama, farkındalık yaratma
Yayınlandığı tarih	16 Haziran 2022
Şiddetin türü	Psikolojik şiddet
Şiddete mağdurunun kimliği	Gerçek kimlik verilmemiş (Kız Çocukları)
Şiddet uygulayanın kimliği	Aileler
Şiddet mağdurunun medeni durumu	Nişanlı, bekar ve evli kız çocukları
Şiddet mağdurunun yaş aralığı	17 Yaş
Şiddetin gerçekleştiği yer	Aile içinde
Haber aktörleri	Belirtilmemiştir.
Haber aktörlerinin görünümümü	Bahsedilmemiştir fotoğraflanmamıştır

Kaynak: XXI Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Haber 16 Haziran 2022 tarihinde yayınlanmıştır.

Köşe yazısının ilk sayfada temsili fotoğrafı ve başlığı bulunmamaktadır. Haber ulusal bir gazete olan XXI. Yüzyıl gazetesinin 5. sayfasında yer almaktadır. Yazı sayfanın 1/4'ünü kaplamıştır.

Yazı türüne bakıldığında ise yorum ve köşe yazısı olduğu dikkat çekmektedir. Yazı içeriğinde kız çocuklarının erken yaşlarda evlendirilmesine olan eleştirel bir bakış açısı vardır.

Köşenin içeriğine bakıldığında yazarın yaklaşımının taraflı olduğu görülmektedir. Yazar kız çocuklarının tarafını tutarak, daha kaliteli bir gelecekleri olması adına yorumda bulunmuştur.

İncelemenin işlevsel boyutu göz önüne alındığında, farkındalık yaratma ve yorumlama olduğu görülmektedir. Yazar çocuk gelin vakalarına değinerek, dikkat çekmeye ve ebeveynlere karşı farkındalık oluşturmaya çalışmıştır. Yazının genelinde yazarın konu hakkında yorumlamaları yer almaktadır.

Çalışmanın içeriğindeki şiddet türü psikolojiktir. Yazarın verdiği bilgilere göre çocuk yaşlarda yuva kuran çocuklar, kendi rızaları dışında bir hayat tercih ederek ve bu hayatı genellikle ellerinde altın olmadan sürdürdükleri güçsüz ve mutsuz hissederek psikolojik şiddete maruz kalmaktadır.

Yazının içeriğinde yer alan Şiddete maruz kalan kişiler yazıda kız çocukları olarak bahsedilmiştir. Şiddet mağdurunun medeni durumu evli, bekar, nişanlı olarak görülmektedir. 17 yaş gibi çocuk gruplarından söz edilmektedir. Haberde yansıtıldığına göre, kız çocukları ebeveynleri tarafından aile içerisinde şiddete uğramaktadır.

Yazıda olaya dahil aktörler yoktur.

3.8. Haberin Göstergibilim Analizi

Görsel 5: 4. Haberin Göstergesi

Kaynak: XXI Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Tablo 18: 4. Haberin Göstergibilim Analizi

Gösteren	Gösterilen
Ellerinde Kitap Tutan Genç Kız	Eğitimine Devam Eden Bir Öğrenci Kız Çocuğu
Kitap Rafları	Kızın Etrafını Saran Kitaplar İle Kızın Hayatının Eğitimle Çevrelenmesi

Kaynak: XXI Yüzyıl Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Görselde genç bir kız bir kütüphanede elinde kitaplarıyla durmaktadır. Haber içeriği kızların eğitim hayatlarının tamamlanması, erken yaşta evlendirilmemesi üzerinedir. Görsel haber destekleyecek şekilde genç bir kızın ellerinde kitaplarıyla tasvir etmiş, bakışlarını kitaplara odaklamış, çevresini sadece kitaplarla sarmıştır. Böylece genç kadının yerinin eğitim ve kitapların arası olduğu, hedeflerinin ve hayatının bu doğrultuda çerçeveselendirilmesi gerektiği gösterilmiştir. Kitaplıkların sonsuza giden düzlemleri yolun uzun bir yol olduğunu finaldeki ışık ise sonucun pozitifliğini temsil etmektedir. Görsel haberi özetleyen bir anlatım bütünü olma görevini yerine getirmektedir.

Tablo 19: 5. Haberin Künyesi

Gazete Adı	Ishonch
Sayfa	3.Sayfa
Haber başlığı	Gelinin Katili Kaynata
Tarih	22 Ocak 2022
Sayı	10
Editör	Hâkim Aşurali Toşev

Kaynak: Ishonch Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Gelinin Katili Kaynata

Kaynata Taşdemir Esonov (gerçek kimlik değil) alkolik bir insandır. Her alkol aldığında birileri ile kavga ederdi. Çevresindeki tüm insanlar bu halinden şikayetçiydi. Özellikle de gelini Gülnara (kimlik gerçek değil). Hatta bazen genel olarak işsiz olan eşi günlük işlere gittiğinde kaynatası ile tartışmalar yaşardı. Bu tartışmaların bir tanesi ise facia ile sonuçlandı. Olay günü Taşdemir sabah evinin yanındaki dükkândan votka satın alarak,

dışarda iki üç arkadaşı ile içtiler. Öğlen sıralarında eve döndü ve odasına uyumak için gitti. Uyamaya çalıştığında ise dışardan gürültüler geldiğini fark etti. Dışarıya çıktı ve eşi ile gelininin tartıştığını gördü odasına dönecekken, gelinin kaynanasına hortumla vurduğunu gördü. Kaynata ile gelin arasında sözlü kavga başlıyor. Kaynata neden vuruyorsun kadına öldüreceksin diyerek tepki gösteriyor. Bunun karşılığında gelin ise sen erkek değil misin kadın kavgasına, bizim işimize karışma diyerek küfürlü konuşuyor. Bu sözler kaynatası Taşdemir'i kızdırıyor ve kaynata çok sinirlenip mutfağa giderek bir bıçakla geri dönüyor. Sonrasında sen bize küfür edecek kadar nasıl saygısızlaşırsın diyerek gelinin önce göğsüne sonra koluna bıçağı saplıyor. Göğsüne saplanan bıçak kalbine isabet ettiğinden Gülnara olay yerinde ölüyor. Bu cinayet sonucunda kaynata Taşdemir Esonov Anayasanın 97. Maddesi 1. Kısımına binayen suçlu bulunarak 10 yıl hapse mahkûm ediliyor.

Editörün Yorumu

Şüphesiz ki cinayet cezasız kalmamalıdır. Bu olayda da sorumlu olan kişi cezalandırıldı. Ama bu olay sonunda genç bir kadın hayata veda etti ve arkada çocukları annesiz kaldı. Peki bu cinayet daha öncesinden önlenemez miydi? Tabi ki önlenebilirdi. İlk olarak yaş olarak büyük olan Taşdemir Esonov ahiretini düşünerek içmemesi ve hayatına çeki düzen vermesi gerekiyordu. Gelini ile yaşadığı kavgada daha soğukkanlı ve sakin davranması gerekmektedir. İkinci olarak gelin Gülnara ise kendinden büyük yaştakilere saygılı konuşması gerekmektedir. Üçüncü olarak komşular akrabalar ve mahalle muhtarlarının kavgalı olan aileyi barıştırmalı ve sorunları ile ilgilenmeliydi. Çünkü Gülnara ölümünden 7 ay önce kaynata ve kaynanasını muhtarlığa şikayet ediyor. Ama muhtar aileyi barıştırıyor. Gülnara tarafından resmi bir yazı muhtara verilmediğinden bu aile sorunlu aileler listesinde yer almıyor. Sonucu siz de görmektesiniz ki genç bir kadın çok erken bir yaşta hayata veda etti. Yaşlı bir adam ise kalan ömrünü hapisanede geçirecek. Tüm aile bir anda dağıldı. Görüldüğü üzere mahalle huzurunda sorumlu olanlar sadece kağıt üzerinde işlem yapıyor bu da kötü sonuçlar doğuruyor. Temenni ederim ki tüm yetkililer bu olaylardan ders çıkarır.

3.9. Haberin İçerik Analizi

Tablo 20: 5. Haberin İçerik Analizi

Haberin Mecrası	Ishonch Gazetesi (Güven)
Sayfası	3.Sayfa
Sayfadaki yeri	Alt başlık
Haberin türü	Araştırma, yorum
Yaklaşım biçimi	Tarafli, eleştirel
İşlevsel boyutu	Yorumlama, farkındalık yaratma, kamuoyu oluşturma
Yayınlandığı tarih	22 Ocak 2022
Şiddetin türü	Psikolojik, ekonomik ve fiziksel
Şiddete mağdurunun kimliği	Gerçek kimlikler verilmemiştir. Gulnara gelin
Şiddet uygulayanın kimliği	Gerçek kimlikler verilmemiştir. Kaynata (Taşdemir Esanov)
Şiddet mağdurunun medeni durumu	Evli
Şiddet mağdurunun yaş aralığı	Yaş belirtilmemiştir.
Şiddetin gerçekleştiği yer	Aile içinde
Haber aktörleri	Ceza mahkemesi
Haber aktörlerinin görünümü	Bahsedilmemiştir fotoğraflanmamıştır

Kaynak: Ishonch Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Haber 22 Ocak 2022 tarihinde yayınlanmıştır.

Cinayet haberinin ilk sayfada temsili fotoğrafı ve başlığı bulunmamaktadır. Haber ulusal bir gazete olan Ishonch gazetesinin 3. sayfasında yer almaktadır. Yazı sayfanın 2/4'sini kaplamıştır.

Yazı türüne bakıldığında ise yorum ve araştırma olduğu dikkat çekmektedir. Yazı içeriğinde gelinin kaynatası tarafından bıçaklanması sonucu, öldürüldüğü anlatılmaktadır. Bununla birlikte mahkeme süreci ve ifadeleri de yazıda yer almaktadır.

Köşenin içeriğine bakıldığında yazarın yaklaşımın taraflı ve eleştirel olduğu görülmektedir. Yazar haberde olayları sırasıyla belirtmiş olup, mağduru ve suçluyu haklı haksız yönleriyle değerlendirerek eleştirel olarak yorumlamıştır.

İncelemenin işlevsel boyutu göz önüne alındığında, farkındalık yaratma, kamuoyu oluşturma ve yorumlama olduğu görülmektedir. İncelemede yaşanan cinayetin toplumsal açıdan önemine değinilip, kamuoyu oluşturmaya ve farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın içeriğindeki şiddet türü psikolojik ekonomik ve fizikseldir. Yazarın verdiği bilgilere göre ekonomik şartlardan dolayı gelin, kaynana, kaynata ve koca bir evde birlikte yaşamaktadır. Temeli ekonomik olan sebepler, psikolojik ve fiziksel şiddetin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Yazının içeriğinde yer alan şiddete maruz kalan gelin Gülnara'dır. Şiddet uygulayan kişiler ise kaynata ve kaynanadır.

Şiddet mağdurunun medeni durumunun evli olduğu belirtilmektedir.

Haberde yansıtıldığına göre, şiddet aile içerisinde gerçekleşmektedir.

Yazıda olaya dahil akörler ceza mahkemesidir. Herhangi bir görsel verilmemiş, sadece bahsedilmiştir.

Tablo 21: 6 Haberın Künyesi

Gazete Adı	Ishonch
Sayfa	2.Sayfa
Haber başlığı	Şikayet Edilen Her Zaman Suçlu Değil. İşinden Atılan Ebe Görevine Geri Döndü.
Tarih	28 Temmuz 2022
Sayı	91
Editör	Gazeteci Nurillo Numonov

Kaynak: Ishonch Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Şikayet Edilen Her Zaman Suçlu Değil. İşinden Atılan Ebe Görevine Geri Döndü.

Bir vatandaş bir memur için şikayette bulunduğunda çare olarak hemen memurun işine son verilmesi doğru bir yöntem değildir. Çünkü şikayet eden her zaman haklı çıkmıyor.

Sağlık çalışanı Dulfuza Astanova buna benzer bir vaka ile karşı karşıya kalmıştır. Dulfuza, Andican İlinde Rovvot polikliniğinde çalışmaktaydı. Bir hasta tarafından şikayet edilmiştir. Henüz şikayet ispat edilmeden Müdür Z. Yakubova tarafından işine son verilmiştir. Müdür ona kötü davranmadan, vatandaş A. Toktonazarov sizden şikayetçi olduğundan bilginiz var. Bu olay sonuçlanana kadar izne çıkmanızı rica ederim diyerek, bilgilendirme yapmıştır. Ebe Dulfuza Astanova aynı izne çıkmak için dilekçesini veriyor. Ama izninin bitmesine bir hafta kala iş arkadaşı işten çıkarıldığına dair belgeyi Astanov'a teslim etmiştir. Daha şikayet sonucunda suçlu bulunmadan, görevini kötüye kullandığı gerekçesiyle işten çıkarılmıştır.

Sizce 35 yıllık iş tecrübesine sahip, 17 yıldır ebe olarak görev yapan ve hiçbir uyarı almayan, en iyi ebe unvanına sahip olan ebe Dulfuza'nın suçu ispatlanmadan haksız yere işine son verilmesi haksızlık değil midir? Bu olay sonucunda müdürle konuşarak haksızlığı ortadan kaldıramayacağını anlayan Dulfuza, mahkemeye başvuruyor. Mahkeme sonucunda Dulfuza görevine iade edilmiştir. Kararı açıklama sırasında Dulfuza hakimden çalışmadığı günler için herhangi bir tazminat talep etmediğini ifade ediyor. Hakim kararından emin olup olmadığını soruyor. Dulfuza ise kesinlikle emin olduğunu çalışmadığı günler için para almasının haksızlık olduğunu dile getiriyor. Dulfuza'nın bu davranışı dilerim ona haksızlık yapan insanlara manevi bir tokat olur.

3.10. Haberin İçerik Analizi

Tablo 22: 6. Haberin İçerik Analizi

Haberin Mecrası	Ishonch Gazetesi (Güven)
Sayfası	2.Sayfa
Sayfadaki yeri	Alt başlık
Haberin türü	Araştırma, yorum, köşe yazısı
Yaklaşım biçimi	Tarafli, eleştirel
İşlevsel boyutu	Yorumlama, farkındalık yaratma, kamuoyu oluşturma
Yayınlandığı tarih	28 Temmuz 2022
Şiddetin türü	Psikolojik, ekonomik şiddet
Şiddete mağdurunun kimliği	Gerçek kimlikler verilmiştir. Dilfuza Astanova
Şiddet uygulayanın kimliği	Gerçek kimlikler verilmiştir isim yok soy isim var. Hasta. A.Toktonazarov. Rovvot Poliklinik Müdürü Z. Yakupova
Şiddet mağdurunun medeni durumu	Belirtilmemiştir.
Şiddet mağdurunun yaş aralığı	Yaş belirtilmemiştir.
Şiddetin gerçekleştiği yer	İşyeri
Haber aktörleri	Hukuk Sulh Mahkemesi, Rovvot Polikliniği
Haber aktörlerinin görünümü	Bahsedilmemiştir fotoğraflanmamıştır

Kaynak: Ishonch Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Haber 28 Temmuz 2022 tarihinde yayınlanmıştır. Köşe yazısının ilk sayfada temsili fotoğrafı ve başlığı bulunmamaktadır. Haber ulusal bir gazete olan Ishonch gazetesinin 2. sayfasında yer almaktadır. Yazı sayfanın 1/3'ini kaplamıştır.

Yazı türüne bakıldığında ise köşe yazısı, yorum ve araştırma olduğu dikkat çekmektedir. Yazı içeriğinde bir doğum hemşiresinin hasta tarafından şikayet edilmesi sonucu haksız yere müdürün kadını işten uzaklaştırması anlatılmaktadır.

Köşenin içeriğine bakıldığında yazarın yaklaşımının taraflı ve eleştirel olduğu görülmektedir. Yazar haberde olayları sırasıyla belirtmiş olup, genel olarak mağdurun yanında durarak taraflı bir yaklaşım sergilemiştir. İncelemenin işlevsel boyutu göz önüne alındığında, farkındalık yaratma, kamuoyu oluşturma ve yorumlama olduğu görülmektedir. İncelemede kadının uğramış olduğu şiddetin yanlış olduğuna ve bu gibi durumlarda yetkililerin herhangi çalışanı, mahkeme tarafından suçlu bulunmadan işten uzaklaştırmasının yanlış olduğu vurgulanarak, kamuoyu oluşturmaya ve farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın içeriğindeki şiddet türü psikolojik ve ekonomiktir. Yazarın verdiği bilgilere göre kadın suçu ispat edilmeden haksız yere işinden uzaklaştırmış, aklanana kadar ekonomik sıkıntılar yaşamıştır. 35 yıllık meslek hayatında gayet başarılı iken başına gelen olay onu psikolojik olarak oldukça yıpratmıştır.

Yazının içeriğinde yer alan şiddete maruz kalan Doğum Hemşiresi Dilfuza Astanova'dır. Şiddet uygulayan kişiler ise Hasta. A.Toktonazarov. Rovvot Poliklinik Müdürü Z. Yakupova'dır. Şiddet mağdurunun medeni durumu belirtilmemiştir. Haberde yansıtıldığına göre şiddet iş yerinde gerçekleşmektedir. Yazıda olaya dahil akörler Hukuk Sulh Mahkemesi ve Rovvot Polikliniği'dir. Herhangi bir görsel verilmemiş, sadece bahsedilmiştir.

3.11. Haberin Göstergebilim Analizi

Görsel 6: 6. Haberin Göstergesi

Kaynak: Ishonch Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Tablo 23: 6. Haberin Göstergibilim Analizi

Gösteren	Gösterilen
Ağlayan oturmuş sağlık çalışanı	Yorgun ve bitkin sağlık personeli
Arka tarafta bulanık gözükten sağlık çalışanları	Aynı durumda çok fazla çalışan olduğu simgesi
Tutunma demiri	Ağlayan çalışan demire tutunamamışken diğerleri tutamaçtan destek almakta

Kaynak: Ishonch Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Görselde yorgun, ağlayan ve çökmüş bir sağlık personeli duvara yaslanmış halde oturmaktadır.

Haberin içeriğinde bir şikâyet üzerine yargısız infaz edilip işten çıkarılmış bir sağlık personelinin hikâyesi anlatılmaktadır. Görsel, bu personeli temsilen ağlayan ve bitkin bir personeli göstermektedir. Arka plana bulanık olarak koyduğu diğer personellerle de bu durumda çok sayıda personelin olabileceği fikrini anlatmaya çalışmaktadır. Ancak haberin devamında personel dava açmış mücadele etmiş ve nihayetinde işe geri dönebilmiştir. Dolayısıyla görsel haberin ilk kısmını anlatsa da devamında yaşanan olayları anlatmak konusunda yetersiz durumdadır.

Tablo 24: 7. Haberin Künyesi

Gazete Adı	Ishonch
Sayfa	1.Sayfa
Haber başlığı	Iroda Görevinde Kaldı.
Tarih	6 Ekim 2022
Sayı	122
Editör	Hukukçu Abdurahim Albekov

Kaynak: Ishonch Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Iroda Görevinde Kaldı.

Iroda Çorşenboeva sağlık çalışanları sendikası Sırdarya Bölge Konseyine dilekçe yazarak başvurdu. Yangiyer Muruvet adlı yatılı okulunun çalışanı olan Iroda müdür

tarafından haksız yere işten çıkarıldığını ifade ediyor. Araştırma sonucunda Çorşenboeva'nın hiçbir sebepsiz işten çıkarıldığı görülmüştür. Bu olay sonunda Iroda'nın görevine dönmesi için okul müdürüne sendika tarafından mektup gönderiliyor. Mektuba cevap verilmediğinden olay Gulistan mahkemesine taşınmıştır. Mahkeme sonucunda ise Iroda görevine iade ediliyor. Çalışmadığı günler için 1743.933 ayrıca 2000.000 sum ise manevi tazminat olarak Iroda'ya verilmiştir.

3.12. Haberin İçerik Analizi

Tablo 25: 7. Haberin İçerik Analizi

Haberin Mecrası	Ishonch Gazetesi (Güven)
Sayfası	1.Sayfa
Sayfadaki yeri	Alt başlık
Haberin türü	Araştırma
Yaklaşım biçimi	Tarafsız
İşlevsel boyutu	Bilgilendirme, farkındalık yaratma,
Yayınlandığı tarih	6 Ekim 2022
Şiddetin türü	Psikolojik, ekonomik şiddet
Şiddete mağdurunun kimliği	Gerçek kimlikler verilmiştir. Iroda Çorşenboeva
Şiddet uygulayanın kimliği	Gerçek kimlikler verilmemiştir. Muruvat okul müdürü
Şiddet mağdurunun medeni durumu	Belirtilmemiştir.
Şiddet mağdurunun yaş aralığı	Yaş belirtilmemiştir.
Şiddetin gerçekleştiği yer	İşyeri
Haber aktörleri	Hukuk Sulh Mahkemesi, Sağlık Çalışanları Sendikası Sırdarya Bölge Konseyine, Yangıyer Muruvat Yatılı Okulu
Haber aktörlerinin görünümü	Bahsedilmiştir fotoğraflanmamıştır

Kaynak: Ishonch Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Haber 6 Ekim 2022 tarihinde yayınlanmıştır.

Haberin tamamı ilk sayfada yer almaktadır ve temsili fotoğrafı yoktur. Yazı sayfanın 1/5'ini kaplamıştır. Yazı türüne bakıldığında ise araştırma olduğu dikkat çekmektedir. Yazı Yatılı okulda görev yapan Iroda müdürü tarafından mobing uygulanması ve işten çıkarılması hakkında anlatmaktadır. Bununla birlikte Iroda'nın yasal haklarını kullanarak işe dönüşü de konu edilmektedir.

Köşenin içeriğine bakıldığında yazarın yaklaşımının tarafsız olduğu görülmektedir. Yazar haberde olayları sırasıyla belirtmiş, sadece bilgi vererek yorum katmadan aktarmıştır.

İncelemenin işlevsel boyutu göz önüne alındığında, bilgilendirme ve farkındalık yaratma, olduğu görülmektedir. İncelemede, şiddet mağdurunun yaşamış olduğu süreç detaylı bir şekilde anlatılmış olup, okuyucuyu bilgilendirerek yönlendirmiştir.

Çalışmanın içeriğindeki şiddet türü psikolojik ve ekonomiktir. Yazarın verdiği bilgilere göre kadın suçu olmadığı halde haksız yere işinden uzaklaştırılmış, geri dönene kadar ekonomik sıkıntılar yaşamıştır. Bu süreçte psikolojik olarak yıpranmıştır.

Yazının içeriğinde yer alan şiddete maruz kalan Irode Çorşenboyeva. Şiddet Uygulayan kişi ise Yangiyer Muruvat Yatılı okul müdürüdür. Şiddet görenin medeni durumu ve yaşı belirtilmemiştir. Haberde yansıtıldığına göre, şiddet iş yerinde gerçekleşmektedir.

Yazıda olaya dahil akörler Gulistan Mahkemesi, Muruvat Yangiyer Yatılı okulu ve sağlık çalışanları sendikası Sırdarya Bölge Konseyi'dir. Herhangi bir görsel verilmemiş, sadece bahsedilmiştir.

Tablo 26: 8. Haberin Künyesi

Gazete Adı	Mahalla
Sayfa	10.Sayfa
Haber başlığı	Anne ve Çocuğun Avare Kaldığı Toplum Gelişmiş Bir Toplum Mudur?
Tarih	12 Şubat 2022
Sayı	6
Editör	Rustem Yusupov

Kaynak: Mahalla Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Anne ve Çocuğun Avare Kaldığı Toplum Gelişmiş Bir Toplumdur?

Dün bizim gazeteye Ali Şer Nevai Mahallesi sakini Mehriniso Narimonova tarafından bir mektup ulaştırılmıştır. Mektuba göre; 10 yaşındaki Adi'ya (2 numaralı okulun 4.sınıf öğrencisi. 1. Sınıfta iken elinde ekmek ile eve dönerken köpek saldırısına uğramıştır ve konuşması hasar almış ve tutularak konuşmaya başlamıştır.) olan haksız muameleden dolayı Aile ve Koruma Bakanı Rahmat Mamatov ile görüşmek istemiştir. Fakat kendisi ve yardımcısı iş seyahatinde olduğundan dolayı görüşmemiştir. Şikayetçi olmasının birinci sebebi; 2021 yılı ağustos ayından beri devletin desteklediği kredi üzerinden evini alamamaktadır. Kadının mektubuna göre 2021 Haziran ayında Ali Şir Nevai Mahallesi'ndeki 100 metrekare olan iki odalı evini 80.000.000 sum'a satıyor. 2021 yılı Mayıs ayında ise İlçe başkanı Hurrem Coraev tarafından Çırakçı Mahallesi'nde kendisine verilmiş olan 6*12 metrekare yere 38.000.000 sumluk konteynır satın almıştır. Bu konteynırın içinde 25 yaşındaki Şakror Narimonov için berber salonu açarak konteynırda 2 çocuğu ile yaşamaya başlamıştır. Ayrıca 29 Ocak 2022 yılında ev almak için devlet destekli krediye başvuruda bulunmuştur. Mektupta bu desteği alamamasının sebebini Çırakçı mahallesi'ndeki Aile ve Destek bölümü başkan yardımcısı Gulsara Suleymanova ile yaşadığı anlaşmazlık olarak açıklamaktadır. Çünkü 2020 yılında Ali Şir Nevai Mahallesi Muhtar yardımcısı Muyaser Nabiyeve ve Gulsara Suleymanova hakkında eleştirel bir video yayınlamıştır ve anlaşmazlıklarını bu sebebe dayandırmaktadır. İkinci şikayete gelecek olursak. 29 Kasım 2021 yılında Kaşgadarya ilinin mahalle ve aile destekleme daire başkanı Dolli Allayev ile görüşmüş ve oğlu Adi'yi Çocuk gelişim rehabilitasyon Merkezi'ne yerleştirilmesi talebinde bulunmuştur. Merkezdeki psikologlar çocukla görüşmüş ve merkeze yerleştirilmemesi adına öneride bulunmuşlardır. Bu olay sonucunda Adi'nin psikolojisi etkilenmiş ve normal okula bile gitmek istemediğini belirtmiştir.

Şikayet edenin şikayeti ne kadar gerçek?

Her şikayet haklı olmayabilir, bundan dolayı bu konu üzerinde bir araştırma yapılmasına gazete olarak karar verilmiştir.

Çırakçı ilçesindeki Ali Şir Nevai Mahallesi'nin sakinleri başkanı Inobat Sadıkova 'Mehriniso Narimonova 2021 yılında Temir deftere, 2022 yılında ise kadınlar defterine listeye yazılmıştır. 2020 yılında ise evi tamir edilip destek amaçlı iki koyun verilmiştir.

Hiç bir yerde çalışmıyor, iki çocuğu var onları yetiştiriyor. Kredi destekli ev için gerekli olan belgeleri mahalle olarak kendisine tedarik ettik. Oğlu Adi çok yetenekli bir çocuk. Spora gidiyor ve birkaç tane dil öğreniyor. Mehriniso ile alakalı bizim birime herhangi bir şikayet gelmemiştir. Yardımcım Gulnara ile aralarında bir anlaşmazlık olduğunu biliyorum. Bunu size şikayette bulunmadan kendi aralarında halledebilirlerdi. Aynı zamanda resmi adres kayıtlarında olamayan konteynırda yaşaması için mahalle muhtarının da fikrini aldık. Çırakçı mahalle muhtarı aynı zamanda belediye meclis üyesi Suluv Berdikulova Mehriniso hakkında olumlu fikirlerini ilettiler hatta dilekçesi kapsamında maddi olarak 5.000.000 sum para yardımı yapılacağını dile getirdi.

Karşı İlindeki Rehabilitasyon Merkezi yetkilisi Şahrov Murtazov ile görüşüldüğünde ‘Mehriniso’ye kendi ilindeki Rehabilitasyon Merkezi’ndeki dil gelişim uzmanlarından destek alması gerektiğini önerdim’ demiştir.

Bu mesele hakkında Gulsara Suleymanova ile görüşüldüğünde ise ‘Bu kadın benimle devlet destekli kredili ev konusunda görüşmemiştir. Çünkü bu konuda benim yetkim bulunmamaktadır. Mehriniso’ya kendi yetkimiz kapsamında bütün destekleri sağlamaktayız. Hatta berber salonu açtığına hem mahalle hem de belediye olarak destek verilmiştir. Kaşkadarya ili Aile destek daire başkanı Dolli Allayev’i kendi yaşadığı Ali Şir Nevai Muhtarlığına şikayette bulunmuştur. Çocuğunun Rehabilitasyon merkezine gönderilmesi için karar çıkartmıştır fakat bir ay sonra beni göndermedi diye şikayette bulunmuştur’. - diye konuştu.

Mahalle muhtar yardımcısı için yapmış olduğu şikayet asılsız çıkmıştır.

Biz hiç kimseyi haklı çıkarmak istemiyoruz. Genel olarak bu mesele mahalle muhtarı ilçe ve il belediye başkanı tarafından halledilebilecek bir problemdir. Ama bu şekilde farklı yerlerde dillendirilmesini doğru bulmuyoruz. Dolayısıyla bu meselenin en kısa sürede yetkililer tarafından çözülmesini temenni ediyoruz.

3.13. Haberin İçerik Analizi

Tablo 27: 8. Haberin İçerik Analizi

Haberin Mecrası	Mahalla Gazetesi
Sayfası	16/10.Sayfa
Sayfadaki yeri	Özel sayfa
Haberin türü	Araştırma, yorum,
Yaklaşım biçimi	Tarafsız, elastirel
İşlevsel boyutu	Bilgilendirme, farkındalık yaratma,
Yayımlandığı tarih	12 Şubat 2022
Şiddetin türü	Psikolojik, ekonomik şiddet
Şiddete mağdurunun kimliği	Gerçek kimlikler verilmiştir. Mehriniso Naromonov. Oğlu Adi ve Şakror Narimonov
Şiddet uygulayanın kimliği	Gerçek kimlikler verilmiştir. Muhtar Yardımcısı Gulsara Suleymanova, Kaşgadarya İlinin Mahalle Ve Aile Destekleme Daire Başkanı Dolli Allayev,
Şiddet mağdurunun medeni durumu	Belirtilmemiştir.
Şiddet mağdurunun yaş aralığı	Yaş belirtilmemiştir.
Şiddetin gerçekleştiği yer	İşyeri
Haber aktörleri	Muhtar Yardımcısı Muyaser Nabyeva ve Gulsara Suleymanova, Kaşgadarya İlinin Mahalle ve Aile Destekleme Daire Başkanı Dolli Allayev, Ali Şir Nevai Mahallesi'nin Sakinleri Başkanı İnobat Sadikova, Çırakçı Mahalle Muhtarı Aynı Zamanda Belediye Meclis Üyesi Suluv Berdikulova, Karşı İlindeki Rehabilitasyon Merkezi Yetkilisi Şahruh Murtazov, Çırakçı İlçesi Ali Şir Nevai Mahallesi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Rahmat Mamatov ve Yardımcısı
Haber aktörlerinin görünümünü	Bahsedilmiştir fotoğraflanmamıştır

Kaynak: Mahalla Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Haber 12 Şubat 2022 tarihinde yayınlanmıştır.

Haberin ilk sayfada başlığı ve temsili fotoğrafı yer almamaktadır. Haber Ulusal Gazete olan Mahalla Gazetesi'nin 10. sayfasında özel sayfa olarak yazılmıştır. Yazı sayfanın tamamını kaplamıştır.

Yazı türüne bakıldığında ise araştırma, röportaj ve yorum olduğu dikkat çekmektedir. Yazı içeriğinde Ali Şir Nevayi Mahallesi'nde yaşayan kocasından ayrılan ve iki çocuğu ile birlikte ekonomik problemler yaşayan bir kadının, gazeteye gönderdiği bir mektup üzerine yapılan araştırma bulunmaktadır. Mektupta ve olayda rol alan tüm kişilerden mektupta yazılanların doğruluğu teyit etmek amacı ile bilgi alınmış olup, haber ona göre şekillendirilmiştir.

Köşenin içeriğine bakıldığında yazarın yaklaşımın tarafsız ve eleştirel olduğu görülmektedir. Yazar haberde olayları sırasıyla belirtmiş, tüm bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmıştır. Yazar aynı zamanda olayların bu noktaya gelmesi ile ilgili ve toplumdaki kadın ve çocuk yerinin önemi adına eleştirel yorumlarda bulunmuştur.

İncelemenin işlevsel boyutu göz önüne alındığında, bilgilendirme ve farkındalık yaratma olduğu görülmektedir. İncelemede, şiddet mağdurunun yaşamış olduğu süreç detaylı bir şekilde anlatılmış ve araştırılmış olup, okuyucu bilgilendirilmiştir.

Çalışmanın içeriğindeki şiddet türü psikolojik ve ekonomiktir. Yazarın verdiği ve belgelere, bilgilere göre kadın devlet kurumlarından maddi yardım almaya çalışmış ve engellerle karşılaşmıştır.

Yazının içeriğinde yer alan şiddete maruz kalan Mehriniso Narimanova'dır. Şiddet uygulayan kişiler ise Muhtar yardımcısı Gulsara Suleymanova, Kaşgadarya ilinin mahalle ve aile destekleme daire başkanı Dolli Allayev'dir. Şiddet görenin medeni durumu boşanmış olarak görülmektedir. Yaşı belirtilmemiştir.

Haberde yansıtıldığına göre, şiddet toplum içerisinde ve kamusal alanda gerçekleşmektedir.

Yazıda olaya dahil akörler, Muhtar yardımcısı Muyaser Nabiyeva ve Gulsara Suleymanova, Kaşgadarya ilinin mahalle ve aile destekleme daire başkanı Dolli Allayev, Ali Şir Nevayi Mahallesi'nin sakinleri başkanı İnobat Sadikova, Çırakçı mahalle muhtarı aynı zamanda belediye meclis üyesi Suluv Berdikulova, Karşı İlindeki Rehabilitasyon Merkezi yetkilisi Şahrüh Murtazov, Çırakçı ilçesi Ali Şir Nevai

Mahallesi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Rahmat Mamatov ve yardımcısı'dır. Herhangi bir görsel verilmemiş, sadece bahsedilmiştir.

3.14. Haberin Göstergebilim Analizi

Görsel 7: 8. Haberin 1-2-3 Göstergeleri

Kaynak: Mahalla Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Tablo 28: 8. Haberin 1 - Göstergebilim Analizi

Gösteren	Gösterilen
Dua eden çocuk	Minnet ifadeli küçük çocuk
Dua eden yaşlı insanlar	Çocukla birlikte duran devlet yetkilileri

Kaynak: Mahalla Gazetesi, 2022.

Görselde resmi görünümlü yaşlı insanlar bir çocuğa dua ederken eşlik etmektedirler. Haber içeriğinde bir kadın engelli oğlunun devlet imkânlarından yeterince yararlanmadığını iddia eden bir mektup yazmış, mektup üzerine yetkililer harekete geçmiş ve kadının mağduriyeti giderilmiştir. Görsel engelli çocuk ve yetkilileri bir arada samimi bir ortamda birlikte dua ederken göstermektedir. Çocuğu merkeze alan ve gülümseyen yetkililer ile sıcak bir ortam hissi verilmiş, yetkililerin olaya yaklaşımlarının olumluluğu güçlendirilmiştir.

Tablo 29: 8. Haberin 2 - Göstergebilim Analizi

Gösteren	Gösterilen
Belge	El yazılı orijinal kanıt

Kaynak: Mahalla Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Görselde el yazılı bir sayfa görülmektedir.

Görsel haber içeriğindeki olayın gerçekliğini desteklemek amacıyla belge niteliğinde vardır. Kağıtın üzerinde resmi bir kaşenin olması orijinal bir kanıt olduğunun göstergesidir.

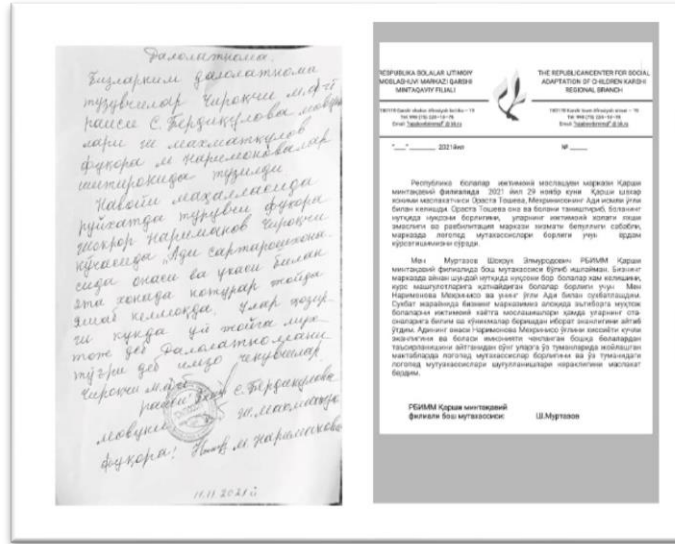
Tablo 30: 8. Haberin 3 - Göstergebilim Analizi

Gösteren	Gösterilen
Kadın	Sitemkâr bakışlı kadın

Kaynak: Mahalla Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Görselde bir kadın mağdur bir görünümle resmedilmiştir.

Haber içeriğinde şikâyetçi olan kadın çekim açısı ve kadrajlamadaki pozuyla güçsüz ve mağdur gösterilmiştir. Ancak haber kadının mağduriyetinin değil direnişinin hikâyesi olduğu için görsel tam manasıyla haberi karşılamamaktadır.

Görsel 8: 8. Haberin 4-5 Göstergeleri

Kaynak: Mahalla Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Tablo 31: 8. Haberin 4 - Göstergebilim Analizi

Gösteren	Gösterilen
Belge	Resmi logolu orijinal kanıt

Kaynak: Mahalla Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Görselde logolu antetli bir resmi sayfa görülmektedir.

Görsel haber içeriğindeki olayın gerçekliğini desteklemek amacıyla belge niteliğinde vardır. Kağıtın üzerinde resmi bir kaşenin olması orijinal bir kanıt olduğunun göstergesidir.

Tablo 32: 8. Haberin 5 - Göstergebilim Analizi

Gösteren	Gösterilen
Belge	El yazılı orijinal kanıt

Kaynak: Mahalla Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Görselde el yazılı bir sayfa görülmektedir.

Görsel haber içeriğindeki olayın gerçekliğini desteklemek amacıyla belge niteliğinde vardır. Kağıtın üzerinde resmi bir kaşenin olması orijinal bir kanıt olduğunun göstergesidir.

Tablo 33: 9. Haberin Künyesi

Gazete Adı	Mahalla
Sayfa	6.Sayfa
Haber başlığı	Kıskançlık Cinayete Sebep Oldu.
Tarih	19 Mart 2022
Sayı	10.11.
Editör	Hakim Bekzad Cumaboyev

Kaynak: Mahalla Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Kıskançlık Cinayete Sebep Oldu.

Yanlış eğitim, ilgisizlik, başıboş bırakılmak neticesinde çocuk bilip bilmeden çok büyük yanlışlar yapabilmektedir. Tolib Macidov (kimlik gerçek değil) daha 30 yaşına girmeden ailedeki anlaşmazlık ve kıskançlık sebebiyle eşini öldürmüştür. Hayatının geri kalanını ise hapiste geçirecektir. Tolib, Gulnaza ile başkentte amelelik yaparken

tanışmıştır. Yaz aylarının birinde inşaatta çalışırken Gulnaza'yı yanına çağırır. O dönemde kız 9. sınıf öğrencisiydi. Tolib ile Gulnaza inşaatı henüz bitmemiş bir evde nikahsız yaşamaya başlamıştır. Uzun süre geçmeden anne ve babaları bu konudan haberdar olurlar. Gençler 6 ay sonra Tolib'in köydeki evine anne babasının yanına giderek birlikte yaşamaya başlarlar. İki çocuk sahibi olurlar. O sırada Tolib Kazakistan'a çalışmaya gider. Gulnaza ise ilçe merkezindeki kafede aşçılık yapar. Tolib'in Mahkemedeki ifadesine göre; 'ilk çocuğumuz dünyaya geldikten sonra eşim değişmeye başladı. Bana bilgi vermeden bir yerlere gitmeye başladı. Ona durumu anlatmaya çalışıyordum ama anlamıyordu. Kavgalarımız sıklaştı. O sırada ikinci çocuğumuz doğdu. Gulnaza hiç değişmedi aynı şeyleri yapmaya devam etti. Ben sık sık Kazakistan'a çalışmaya gittiğimden uzun süre evde olmadığım zamanlar oluyordu'.

Gulnaza sık sık izinsiz bir yerlere gittiği için Tolib ondan şüphelenmeye başladı. Köyde de Gulnaza ile ilgili kötü kadın olduğuna dair dedikodular ortaya çıktı. Bu olayların ardından Tolib ailesini alıp şehre taşınıyor. Tolib bir gün eşinin komşu kızı ile yapmış olduğu sohbete kulak misafiri oluyor ve sevgilisi olduğunu öğreniyor. Ondan sonra Tolib plan yapmaya başlıyor. Talib ve eşi Gulnaza'nın annesinin yanındaki kızları almak için gitmeyi planlıyorlar. Öncesinde Tolib'in anne ve babasının köydeki evine giderek birkaç gün kalmıştır ve planını burada gerçekleştirmiştir. Gulnaza'yı bir odaya hapsedip elleri ile boğarak öldürmüştür. Öldüğünden emin olunca Gulnaza'yı odanın içinde çukur kazarak içine gömmüştür. Soranlara ise işe gittiğini söylemiş ve kendisi Kazakistan'a gitmiştir. Bir süre sonra olay ortaya çıkmıştır. Tolib Mahkeme kararı ile 15 yıl hapse mahkum edilmiştir.

Editörün yorumu

Bir çocuğu nasıl yetiştirirsen, büyüdüğünde yetiştirdiğin şekilde olur. Bir çocuğun eğitiminden aile mahalle ve cemiyet sorumludur. Değerlerine, maneviyetine ve kültürüne hakim olan bir birey cinayet işlemez. Bu olayda görüldüğü üzere en büyük sorumlular anne ve babalardır. Yoksa bir 9. sınıf öğrencisinin 6 ay boyunca tanımadığı bir adamla 6 ay yaşamasını nasıl izah edersiniz? Ayrıca ailede hep kavgalar olmuştur. Bu duruma da anne babalar, mahalle muhtarları neden onlara öncülük etmediler. Genel olarak sorular çok ama artık bir faydası yok.

3.15. Haberin İçerik Analizi

Tablo 34: 9. Haberin İçerik Analizi

Haberin Mecrası	Mahalla Gazetesi
Sayfası	16/6.Sayfa
Sayfadaki yeri	Alt başlık
Haberin türü	Araştırma, yorum, köşe yazısı (Hakim)
Yaklaşım biçimi	Tarafsız, Elastirel
İşlevsel boyutu	Bilgilendirme, farkındalık yaratma, eğitici
Yayınlandığı tarih	19 Mart 2022
Şiddetin türü	Psikolojik, ekonomik şiddet, fiziksel, duygusal
Şiddete mağdurunun kimliği	Gerçek kimlikler verilmemiştir. Gulnaza eş
Şiddet uygulayanın kimliği	Gerçek kimlikler verilmemiştir. Tolib Macidov Koca
Şiddet mağdurunun medeni durumu	Evli
Şiddet mağdurunun yaş aralığı	Yaş Belirtilmemiştir.
Şiddetin yerleştiği yer	Aile içinde
Haber aktörleri	Samarkant İli Ceza Mahkemesi
Haber aktörlerinin görünümünü	Bahsedilmiştir fotoğraflanmamıştır

Kaynak: Mahalla Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Haber 19 Mart 2022 tarihinde yayınlanmıştır.

Haberin ilk sayfada başlığı ve temsili fotoğrafı yer almamaktadır. Haber ulusal gazete olan Mahalla Gazetesi'nin 6. sayfasında alt başlık olarak yazılmıştır. Yazı sayfanın 1/3 'ini kaplamıştır.

Yazı türüne bakıldığında ise araştırma, yorum ve köşe yazısı olduğu dikkat çekmektedir. Yazı içeriğinde, kocası tarafından öldürülen Gülnaza'nın yaşadığı şiddet

ve şiddetin temelini oluşturan ögeler araştırma neticesinde detayları ile yazılmıştır. Ayrıca cinayete sebep olan etmenler ile yazarın youmları gözlemlenmiştir.

Köşenin içeriğine bakıldığında yazarın yaklaşımının tarafsız ve eleştirel olduğu görülmektedir. Yazar haberde olaylar, sırasıyla belirtmiş, tüm bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmıştır. Yazar aynı zamanda olayların bu noktaya gelmesi ile ilgili eleştirel yorumlarda bulunmuştur.

İncelemenin işlevsel boyutu göz önüne alındığında, bilgilendirme, farkındalık yaratma, olduğu görülmektedir. İncelemede, şiddet mağdurunun yaşamış olduğu süreç detaylı bir şekilde anlatılmış ve araştırılmış olup, okuyucu bilgilendirilmiştir.

Çalışmanın içeriğindeki şiddet türü psikolojik, duygusal, fiziksel ve ekonomiktir. Yazarın verdiği bilgilere istinaden yaşanan ekonomik sıkıntılar, eşleri birbirinden iş için uzaklaştırması, duygusal boyutta kıskançlık yaratmıştır. Bu kıskançlık psikolojik tramvalara sebebiyet vererek fiziksel şiddeti ortaya çıkarmıştır.

Yazının içeriğinde yer alan şiddete maruz kalan Gulnaza eş. Şiddet uygulayan kişi ise koca Tolib Macıdov'dur. Şiddet görenin medeni durumu evli olarak görülmektedir. Yaşı belirtilmemiştir.

Haberde yansıtıldığına göre, şiddet aile içinde gerçekleşmektedir.

Yazıda olaya dahil akörler, Samarkant ili Ceza mahkemesi'dir.

Herhangi bir görsel verilmemiş, sadece bahsedilmiştir.

Tablo 35: 10. Haberin Künyesi

Gazete Adı	Mahalla
Sayfa	4.Sayfa
Haber başlığı	Nafaka Alıp Hayatımı Yaşayacağım
Tarih	26 Mart 2022
Sayı	12
Editör	Muhtar Malike Abdurahmanova

Kaynak: Mahalla Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Nafaka Alıp Hayatımı Yaşayacağım

Biz sürekli mahalle sakinleri aileler ile iletişim halindeyiz. Görüşmelerin yoğunluğundan dolayı çoğunlukla kendi işlerimiz yetişmiyor. Belediye tarafından genellikle mahalleye gönüllü yardım için çalışanlar gönderilmektedir. Eğer böyle olmazsa idari işlerimiz aksamakta ve hizmet vermekte zorlanmaktayız. Mahallemizde 4.000 vatandaş ikamet etmektedir. Bu kapsamda sorunların çözümünde genel olarak başarılı olmaktadır. Yurt dışına çalışmaya gidenlerin sayısı azdır. Çoğunluk Özbekistan'da çalışmaktadır. Boşanmalar az sayıda olsa da yine de mevcuttur. Son üç yıl içerisinde hiçbir cinayet işlenmedi.

Kendi tecrübelerime dayanarak gelin olacak kızlarımıza yeterince eğitim vermemekteyiz. Yakın zamanda bir aileyi barıştırmak için gittim. Damat çok iyi bir yerde çalışmaktadır. Sağlıklı, genç ve yakışıklı ve bir kadını mutlu etmek için herşeye sahiptir. Ailede iki çocuk var. Ama bunlara rağmen gelin boşanmak için ısrar etmektedir. Annesi bu konuda boşanması için yanlış yönlendirmektedir. Kadın boşanırsa 2.500.000 sum nafaka alıp, öğretmenliğe de devam edip, hayatını yaşayacağını ifade etmektedir. Gerçeği söylemek gerekirse damadın bir sorununu bulamadık. Tek bir eksiği sigara içmesidir. Biz şahidiz ki karısına şiddet uygulamamakta ve gizli bir ilişkisi bulunmamaktadır. Alkol almamaktadır. Gelin kaynana ve kaynataya hizmet etmekten kaçınmaktadır. O sadece nafaka almak ve rahat yaşamak amacı taşımaktadır. İki çocuğun babasız büyümesi onu hiçbir şekilde üzmemektedir. Benim görüşüme göre; mahkeme bu tür vakalarda mahallenin fikrini sormalı. Boşanmak isteyen kadınlar için de çözümler üretilmelidir.

3.16. Haberin İçerik Analizi

Tablo 36: 10. Haberin İçerik Analizi

Haberin Mecrası	Mahalla Gazetesi
Sayfası	16/4.Sayfa
Sayfadaki yeri	Alt başlık
Haberin türü	Yorum, Köşe yazısı (Hakim)
Yaklaşım biçimi	Tarafli, eleştirel
İşlevsel boyutu	Bilgilendirme, Kamuoyu Oluşturma
Yayınlandığı tarih	26 Mart 2022
Şiddetin türü	Psikolojik, ekonomik şiddet
Şiddete mağdurunun kimliği	Gerçek kimlikler verilmemiştir. Gelin
Şiddet uygulayanın kimliği	Gerçek kimlikler verilmemiştir. Gelinin Annesi Kaynana Ve Kaynata
Şiddet mağdurunun medeni durumu	Evli
Şiddet mağdurunun yaş aralığı	Yaş belirtilmemiştir.
Şiddetin gerçekleştiği yer	Aile içinde
Haber aktörleri	Mahalle Muhtar
Haber aktörlerinin görünümü	Bahsedilmiştir fotoğflanmamıştır

Kaynak: Mahalla Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Haber 26 Mart 2022 tarihinde yayınlanmıştır.

Haberin ilk sayfada başlığı ve temsili fotoğrafı yer almamaktadır. Haber ulusal gazete olan Mahalla Gazetesi'nin 4. Sayfasında alt başlık olarak yazılmıştır. Yazı sayfanın 1/3'ini kaplamıştır.

Yazı türüne bakıldığında ise, yorum ve köşe olduğu dikkat çekmektedir. Yazı içeriğinde, mahallenin muhtarı mahallede ikamet eden bir ailenin yaşamış olduğu

sorunları paylaşmaktadır. Bu paylaşımında gelinin yaklaşımının yanlış olduğunu, ailelerin eğitirken daha dikkatli davranması gerektiğini vurgulamaktadır.

Köşe yazısının içeriğine bakıldığında yazarın yaklaşımının taraflı ve eleştirel olduğu görülmektedir. Yazar haberde tamamen kendi yorumları ile aile içi sorunu aktarmıştır. Muhtar aile içerisinde herhangi sorun olmadığını gözlemleyerek, gelinin şikayetlerinin yersiz olduğu kanısına vararak eleştirel bir bakış açısı sergilemiştir.

İncelemenin işlevsel boyutu göz önüne alındığında, kamuoyu oluşturma amacı taşıdığı ve bilgilendirici olduğu görülmektedir. Muhtar ailelerin verdiği eğitimleri eleştirerek, daha doğru bir eğitim verilmesi hususunda yönlendirme yapmaktadır.

Çalışmanın içeriğindeki şiddet türü psikolojik ve ekonomiktir. Muhtarın verdiği bilgilere istinaden gelinin annesi geline boşanması için baskı yapmaktadır. Boşanma istediğinin temel nedeni olarak, muhtarın yorumuna göre, gelinin ekonomik şartları daha iyi olan rahat bir hayat arzulamasıdır.

Yazının içeriğinde yer alan şiddete maruz kalan gelin. Şiddet uygulayan kişi ise gelinin annesi kayınvalidesi ve kayınbabası'dır. Şiddet görenin medeni durumu evli olarak görülmektedir. Yaşı belirtilmemiştir.

Haberde yansıtıldığına göre, şiddet aile içinde gerçekleşmektedir.

Yazıda olaya dahil aktörler, Mahalle muhtarı'dır.

Herhangi bir görsel verilmemiş, sadece bahsedilmiştir.

Tablo 37: 11. Haberin Künyesi

Gazete Adı	Milliy Tiklanış
Sayfa	6.Sayfa
Haber başlığı	Boşanma Davasını Yaşayanlar. Nafaka Fonunun Oluşturmasını Tek Çare Olarak Görmektedirler.
Tarih	2 Şubat 2022
Sayı	4
Editör	Meclis Üyesi Şahsenem Kuliyeva

Kaynak: Milliy Tiklanış Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Boşanma Davasını Yaşayanlar. Nafaka Fonunun Oluşturmasını Tek Çare Olarak Görmektedirler.

Günümüzde boşanmaların sayısı artmakta ve sorunlu bireyler ortaya çıkmaktadır. Hatta çevremizde kendi çocuğuna nafaka ödemekten kaçınan babalarımız mevcuttur. Bu durumdan dolayı onlar adına utanç duymaktayım. Okulu bitirir bitirmez ailesine destek olmak için iş hayatına atılan, amelelik yapan gençler ilerde nasıl bir anne babalar olacaktır sizce? Tabi ki bu tür vakaların nedenleri çok fazladır. Uzmanların fikirlerine göre boşanmak isteyen karı kocaların çoğu, mal varlığını ve çocuklarını paylaşmadığından ve boşanma davası için verebilecek paralarının olmayışı boşama davaların uzun sürmesine sebebiyet vermektedir. Bazen resmi boşanmadan ikinci bir aile kurulmaktadır. Bu da boşanma davalarında ek sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Boşanmaya kadar çocuk sahibi olanlar da çocuklar genel olarak annede kalmaktadır. Boşanma sonrasında verilen nafaka çocuk için sizce yeterli midir? Malumdur ki boşanmalardan önce kadınların ne bir işi nede kalacak ekstra bir evi vardır. Boşanmalardan sonra kadınlar mahalle muhtarına gidip yardım talebinde bulunmak zorunda kalmaktadırlar. Boşanma da kadın tarafının boşanma haricinde daha fazla sorunları oluşmaktadır. Yakın zamanda üç çocuklu bir kadınla karşılaştım. İki yıldan beri ağabeyinin evinde yaşamaktadır. Mahalleden nafaka yardımı istediğinde yaşadığı adreste ikameti olmadığından veremeyeceklerini söylemişlerdir. İkamete kayıtlı olduğu eski eşi ile yaşadığı yere gittiğinde ise iki yıldır burada yaşamadığını sebep göstererek yardım veremeyeceklerini söylemişlerdir.

N.K kocasının çoktan evlendiğini, hatta çocuk sahibi olduğunu, çocuklar için nafaka ödemediğini, ayrıca boşanma masraflarını karşılamak için parasının olmadığını, çocukları küçük olduğu için çalışmadığını, ağabeyinin maaşı ile yaşadığını, yurt dışına gidip çalışmayı planladığını ama çocuklarına kıyamadığını dile getirdi.

Bu tür vakalara kanuni bir çözüm üretilmesi için zaman ve maddi kaynak gerekmektedir. Bu tarz zorlukların üstesinden gelemeyen kadınlar maalesef istemeyerek de olsa, ahlaki olmayan yollara başvurmak zorunda kalmaktadır. Yakın tarihte iş seyahati sebebiyle Letonya'ya gittim. Orada bu tür vakalarda kadınların boşanma sürecinde devlet tarafından desteklendiğini, boşanma sonrasında ise bu desteğin kadının eski kocasından temin edildiğini öğrendim. Bu sistemin bizde de uygulanması

gerektiğini düşünerek, meclise nafaka fonu adı altında dosya olarak sunulmuştur. Bu sistem bizde yürürlüğe girerse, boşanma süreci ve sonrasında çocukların karnı tok, sırtı pek olacaktır. Şunu kabul etmeliyiz ki maddi ve manevi yardımsız kalan anne ve çocuklarda çevrelerine ve devlete karşı nefret duygusu oluşmaktadır. Cumhurbaşkanımızın da dile getirdiği gibi ‘her şey insan değeri için yapılmalı’ gayesi ile kanunlarımız da bu gayenin gölgesinde insanlara hizmet etmelidir.

3.17. Haberin İçerik Analizi

Tablo 38: 11. Haberin İçerik Analizi

Haberin Mecrası	Milliy Tiklanish Gazetesi
Sayfası	8/6.Sayfa
Sayfadaki yeri	Sürmanşet, alt başlık
Haberin türü	Güncel ve yorum
Yaklaşım biçimi	Tarafli, eleştirel
İşlevsel boyutu	Bilgilendirme, kamuoyu oluşturma, farkındalık yaratma, eğitim
Yayınlandığı tarih	2 Şubat 2022
Şiddetin türü	Psikolojik, ekonomik şiddet
Şiddete mağdurunun kimliği	Gerçek kimlikler verilmemiş, boşanmış veya boşanacak kadınlar
Şiddet uygulayanın kimliği	Gerçek kimlikler verilmemiştir. Kocalar
Şiddet mağdurunun medeni durumu	Evli, boşanmış, boşanma sürecinde
Şiddet mağdurunun yaş aralığı	Yaş belirtilmemiştir.
Şiddetin gerçekleştiği yer	Aile içinde ve Kamusal alanda
Haber aktörleri	Cizzah İli Milletvekili Şahsanam Kuluyeva
Haber aktörlerinin görünümü	Bahsedilmiştir fotoğraflandırılmıştır.

Kaynak: Milliy Tiklanish Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Haber 2 Şubat 2022 tarihinde yayınlanmıştır.

Haberin ilk sayfada başlığı ve temsili ve aktörün gerçek fotoğrafı yer almamaktadır. Haber ulusal gazete olan Milliy Tiklanish Gazetesi'nin 6. sayfasında sürmanşet ve alt başlık olarak yazılmıştır. Yazı sayfanın 1/2 'sini kaplamıştır.

Yazı türüne bakıldığında ise, yorum ve güncel olduğu dikkat çekmektedir. Yazı içeriğinde, Cizzah Milletvekili Şahsanam Kuluyeva'nın Avrupadaki nafaka sistemin Özbekistanda'da uygulanması için meclise öneri verdiği görülmektedir. Bu sisteme, kadın ve çocukların yaşadığı ekonomik ve ekonomik şiddetten oluşan psikolojik şiddete karşı yorumları mevcuttur. Güncel bir konu ele alınmıştır.

Haberin içeriğine bakıldığında milletvekilinin ve yazarın yaklaşımının taraflı ve eleştirel olduğu görülmektedir. Yazar ve milletvekili haberde getirilmesi gereken Avrupa nafaka sistemi üzerine olumlu yorumlar yaparak, kadın ve çocukların yanında olmuştur. Aynı zamanda kadın ve çocukların yaşadığı sorunlar üzerine eleştirel yaklaşmışlardır.

Heberin işlevsel boyutu göz önüne alındığında, kamuoyu oluşturma, farkındalık yaratma ve bilgilendirme amacı taşıdığı ve bilgilendirici olduğu görülmektedir. Yazar ve Milletvekili kadın ve çocukların yaşamış olduğu şiddete dikkat çekerek ve şartların bu nafaka sisteminin iyileştirebileceğini savunarak, kamuoyu oluşturmaya ve farkındalık yaratmaya çalışmışlardır. Sistemler hakkında bilgilendirmeler mevcuttur.

Çalışmanın içeriğindeki şiddet türü psikolojik, ekonomik ve duygusaldır. Haberden anlaşıldığı üzere bu sistemin ekonomik sıkıntıları gidermek amacıyla getirilmesi gerektiği ön görülmektedir. Tabi ki bu süreçte kadın ve çocukların yaşadığı duygusal ve psikolojik şiddet de esgeçilmemiştir.

Yazının içeriğinde yer alan şiddete maruz kalanlar kadın ve çocuklardır. Şiddet uygulayan kişiler ise eski eşleri, boşanmak istedikleri kocaları'dır. Şiddet görenin medeni durumu evli, boşanma sürecinde ve boşanmış olarak görülmektedir. Yaşlar belirtilmemiştir.

Haberde yansıtıldığına göre, aile içinde kamusal alanda gerçekleşmektedir.

Yazıda olaya dahil aktörler, Cizzah Milletvekili Şahsanam Kuluyeva'dır. Görseli paylaşılmış ve yazıda bahsedilmiştir.

3.18. Haberin Göstergebilim Analizi

Görsel 9: 11. Haberin Göstergesi

Kaynak: Milliy Tiklanish Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Tablo 39: 11. Haberin Göstergebilim Analizi

Gösteren	Gösterilen
Kadın	Güçlü yazar kişilik
Ağlayan kadın	Üzgün ve adamın karşısına bebeğin üstüne yerleştirilmiş şiddet mağduru izlenimi veren üzgün kadın
Ağlayan bebek	Babasına doğru hamle yapan ama karşılık bulamayan ağlayan bebek
Adam	Arkası dönük tokat atacak gibi duran şiddet faili adam
Gazete küpürü	Haberin detaylarının ve başlığının olduğu yazı

Kaynak: Milliy Tiklanish Gazetesi, E.T. 17/01/2023.

Görsellerin ilki güçlü bir kadını, ikincisi ağlayan mağdur kadını, üçüncüsü ağlayan mağdur çocuğu, sonuncusu ise şiddet zanlısı erkeği göstermektedir. Görseller birbirinden bağımsız olsalar da konumlandırımları neticesinde bir kompozisyon oluşturmaktadırlar.

Haber boşanmalar sonrası babanın eski ailesine sırt çevirmesini, onları desteklemeyi bırakmasını resmi nikahını sonlandırmayarak eski ailesini zor durumda bırakmasından bahsetmektedir. Görselde ağlayan kadın ve hemen onun altında ve himayesinde konumlandırılmış ağlayan anne ve karşılarında sırtı dönük gözüken baba figürleri haberi destekleyen niteliktedir. Yazının sahibi yazar kadın bu görsellerden bağımsız bir noktada daha güçlü ve resmi bir imajla konumlandırılmış, haber içindeki güçsüz kadın imajının zıddı ile hak arayan kadınları da temsil etmiştir.

3.19. Görüşme Analizi

Araştırma kapsamında kadına yönelik şiddet haberlerinin ulusal gazetelerde temsili konusunda analizi yapılmak üzere seçilen Özbekistan'daki 5 ulusal gazetenin editörleriyle görüşme yapılmıştır. Bu görüşme esnasında Mahalla, Ishonch, Milliy Tiklanish ve XXI Asr gazetelerinin editörlerine 7 tane soru, Xalq So'zi gazetesinin editörüne ise 8 tane soru sorulmuştur. Görüşme soruları çalışmada içerik analizi ve göstergebilim analizi yöntemi kapsamında elde edilen verilerden yola çıkarak hazırlanmıştır. Editörler ile yapılan görüşmeler e-posta üzerinden gerçekleştirilmiştir.

3.19.1. Görüşülen Kişilerin Gazetelerdeki Pozisyonları

Araştırmaya katılan editörlere 'Gazetedeği pozisyonunuz nedir?' sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki şekildedir:

X.E. Ishonch gazetesi genel yayın yönetmeni; 'Ishonch ve 'Ishonch-Doverie' gazetelerinin genel yayın yönetmeni ve editörü. Bir editörün görevleri çoktur. Kısacası gazetenin hem yaratıcı hem de finansal olarak güçlü olmasını sağlamaktır' şeklinde cevaplamıştır.

M.A. Milliy Tiklanish gazetesi genel yayın yönetmeni; '2019 yılından bu yana hem Milliy Tiklanish Demokrat Parti'sinin genel başkan yardımcısı görevini yapmaktayım hem de 'Milliy Tiklanish' gazetesinin genel yayın yönetmeniyim. 40 yıllık gazetecilik tecrübesine sahibim. Gazetenin yazı işleri müdürü, yazı işleri ofisindeki her süreç üzerinde tam kontrole sahibimdir. Özellikle, sayfaların içeriğinin zenginleştirilmesi, güncel ve küresel konularda röportajların organizasyonu, gazetecilik sorunlarına ilişkin gazetecilik soruşturmaları gibi süreçlerin doğrudan kontrolünü yapmaktayım' şeklinde cevaplamıştır.

N.J. XXI Asr gazetesi genel yayın yönetmeni; ‘2016 yılından bu yana sosyo-politik gazete ‘XXI Asr’ın genel yayın yönetmeniyim’ şeklinde cevaplamıştır.

Sh.J. Xalq So’zi gazetesi genel yayın yönetmeni yardımcısı; ‘Xalq So’zi gazetesinin genel yayın yönetmeni yardımcısı ve editörüyüm. Xalq So’zi gazetesinde 23 senedir çalışıyorum’ şeklinde cevaplamıştır.

B.A. Mahalla gazetesi genel yayın yönetmeni; ‘Genel yayın yönetmeni ve baş editörüm. Yazı işleri ofisinin yaratıcı-organizasyonel, mali-ekonomik çalışmalarını yönetir, kitle iletişim araçlarının yayınlanmasına ilişkin kararlar alır ve yasaya uygun olarak faaliyetlerinden sorumluyumdur. Baş yazı işleri müdürü, kurucu, dağıtımçı, resmi makamlar ve yönetim organları ve diğer tüzel ve gerçek kişilerle olan ilişkilerde ve mahkemelerde gazete adına hareket ederim. Ayrıca genel yayın yönetmeni, personel programını onaylar ve kanuna uygun olarak çalışanları işe alır ve işten çıkarır. İç prosedürleri tanımlar, iç yönetim için prosedürleri geliştirir ve onaylar, kanuna uygun olarak gazeteye reklam verir. Çalışanlarını maddi ve manevi motive edecek, çalışma ve dinlenme koşullarını iyileştirecek tedbirler alır’ şeklinde cevaplamıştır.

Çalışmaya katılan editörlerin gazetede pozisyonu ile ilişkin soruya Ishonch, Milliy Tiklanish, XXI Asr ve Mahalla gazetelerinin genel yayın yönetmeni oldukları ve Xalq So’zi gazetesinin editörü ise genel yayın yönetmeni yardımcısı olduğunu dile getirmişlerdir. Gazetede pozisyonları ile birlikte gazetenin tüm işlevi ve birimlerinin görevlerini kontrol ettiklerini ve yürüttüklerini de ifade etmişlerdir.

3.19.2. Gazetelerin Yayın Politikaları

Editörlere görüşme esnasında sorulan bir diğer soru; ‘Gazetenizin yayın politikası nedir?’ şeklindeki bu soruya yönelik gelen yanıtlar şu şekildedir:

X.E. Ishonch gazetes genel yayın yönetmeni; ‘Gazetemizin ana yayın politikası öncelikli olarak çeşitli konularda eleştirel ve analitik makaleler yayınlamaktır. Ayrıca ülkemizde elde edilen kapsamlı başarılarla, gündem konulara ve siyasi değişim faaliyetlerine geniş yer vermektir’ şeklinde cevaplamıştır.

M.A. Milliy Tiklanish gazetesi genel yayın yönetmeni; ‘Milliy Tiklanish gazetesinin yayın politikası, küresel sorunlara nesnel bir şekilde yaklaşan ve kendi pozisyonuna göre tepki veren devlet politikası, güncel konular ve toplumdaki sorunları yansıtmaktır.

Bununla birlikte editörlere yapılan itirazlarla ilgili şeffaf bir gazetecilik soruşturmasını yaparak, Özbekistan Cumhuriyeti'nde gerçekleştirilen reformlara geniş yer vermek, kanunların, kararların, kararnamelerin ve emirlerin fiilen uygulanmasını sayfalarında yansıtmamanın yanı sıra sorumsuzluğa izin veren devlet teşkilatını eleştirmektedir. Ayrıca, Milliy Tiklanish Demokrat partisinin faaliyetlerine düzenli olarak yer vermek, partinin seçmenlerinin ve milletvekillerinin faaliyetlerini objektif olarak tanımak veya eleştirmek, ayrıca yazı işleri bürosuna gönderilen her makaleyi zamanında dikkate alarak onaylananları yayınlamak ve adreslemek gibi görevleri de üstlenmektedir' şeklinde cevaplamıştır.

N.J. XXI Asr gazetesi genel yayın yönetmeni; 'Sosyal ve siyasi gazete XXI Asr, Özbekistan Girişimciler ve İşadamları Hareketi - Liberal Demokrat Parti bünyesinde 1 Ocak 2004 tarihinden itibaren haftalık olarak yayınlanmaktadır. Yönü ağırlıklı olarak siyasi ve sosyaldır, yani her şeyden önce düzenli olarak ülkenin önde gelen partisi olarak kabul edilen UzLiDeP'in fikir, program ve projelerini kapsamaktadır. Yani bu partinin yürüttüğü pratik faaliyetlerin yanı sıra bu siyasi gücün meclis üyelerinin faaliyetlerini, kanun tasarılarının görüşülmesi ve yerel meclislerde partiden seçilen milletvekillerinin faaliyetlerini kapsamaktadır. Bir diğer husus da gazetede çeşitli konularda eleştirel ve analitik yazılar da yayımlanmaktadır' şeklinde cevaplamıştır.

Sh.J. Xalq So'zi gazetesi genel yayın yönetmeni yardımcısı; 'Xalq So'zi gazetesi Özbekistan Âli Meclis Parlamentosu gazetesidir. Xalq So'zi gazetesinin yayın politikası, Özbekistan Parlamentosu tarafından alınan kararlar, yapılan değişimler ve Parlamento'ya ait olan tüm haber ve yenilikleri yansıtmaktır. Bunun yanı sıra da vatandaşlardan gelen mektuplar üzerine de araştırma yapılarak haberler de yayımlanmaktadır' şeklinde cevaplamıştır.

B.A. Mahalla genel yayın yönetmeni; 'Gazetemiz, toplumumuzdaki değişimlere ve en önemlisi Özbek hükümetinin mahallelerin toplum ve devlet hayatındaki rolünü ve statüsünü, mahallelerin hayatındaki rolünü ve statüsünü artırmaya yönelik reformlarıyla uyum içinde eleştirel-analitik ve gözlemsel konulara yer vermektedir. Bugün yayınıımız, ülkemizde 9.445 mahallede görev yapan çalışanlar için öneri ve görüşlerini dile getirebilecekleri özel bir kürsüye, yaratıcı bir alana dönüşmüştür. Cumhuriyet gazetesi olarak gazete, sadece mahalle haberleri ile sınırlı değildir. Toplum yaşamıyla ilgili

hiçbir alanı göz ardı etmiyoruz. Gazetemiz, ülkemiz tarihinde ilk defa haftalık olarak 32 sayfa olarak yayımlanmıştır. Müşterilerle iletişimi daha da güçlendirmek ve gazeteciliği tanıtmak amacıyla Özbekistan'da ilk kez "Gazete Kazandıran Gazete" kampanyası düzenlenmiş, aktif katılımcılar otomobil, beyaz eşya ve çeşitli değerli başarılarla ödüllendirilmiştir' şeklinde cevaplamıştır.

Araştırmanın Özbekistan ulusal gazetelerin yayın politikası ile ilgili olan ikinci sorusuna gazete editörlerinin verdiği cevaplara göre, Milliy Tiklanish, XXI Asr ve Xalq So'zi gazete editörleri, Özbekistan partileri ve parlamentosuna bağlı olduğu için daha çok siyasi konularda, parti ve parlamento tarafından yapılan çalışmalar, çıkartılan kanun ve kararlar ile ilgili yayınlar yaptığını dile getirmiştir. Ishonch ve Mahalle gazete editörleri ise daha çok toplumdaki sosyal, eleştirel ve analitik nitelikte makaleler ve haberler yayınladığını ifade etmiştir.

3.19.3. Gazetelerin Kadına Yönelik Şiddet Haberlerindeki Yayın Politikaları

Editörlere sorulan bir diğer soru; 'Gazetenizin kadına yönelik şiddet haberlerinin yayın politikası nedir?' şeklindeki bu soruya yönelik gelen yanıtlar şu şekildedir:

X.E. Ishonch gazetesi genel yayın yönetmeni; 'Kadına yönelik şiddet hassas bir konudur. Ne yazık ki, son zamanlarda bu konuda çok fazla materyal görülmektedir. Şimdi doğrudan sorunuza yanıt verecek olursam: Biz bu konunun azaltılmasından, bu tür talihsiz durumların olmamasından yanayız. Dolayısıyla gazetemizde bu tür haberlere daha az yer vermeye çalışmaktayız' şeklinde cevaplamıştır.

M.A. Milliy Tiklanish gazetesi genel yayın yönetmeni; 'Gazeteye kadına yönelik şiddetle ilgili haber veya bilgi geldiğinde, editörler habere geçmeden önce haberin veya bilginin kaynağının güvenilirliğini kontrol etmektedir. Ardından hem mağdurla hem de sanıkla iletişime geçilerek, her iki tarafı da tarafsız bir şekilde dinledikten sonra elde edilen bilgiler kapsamında bir yazı yayınlanmaktadır. Ayrıca yıl içinde kadınların hukuk okuryazarlığını artırmaya yönelik reformların önemi, desteklenmesi ve mevcut yasaların toplumsal önemi üzerine makaleler yayınlanmaktadır. Bu sayede gazetemiz kadınların haklarını bilmeleri, ayrımcılık ve baskı durumlarında yasal olarak kendilerini korumaları için manevi ve hukuki destek sağlamaktadır' şeklinde cevaplamıştır.

N.J. XXI Asr gazetesi genel yayın yönetmeni; ‘Gazetemizin sayfalarında bazen kadına yönelik şiddetle ilgili yazılara yer verilmektedir. Doğal olarak toplumda kadına yönelik şiddet hiçbir mazeretle haklı gösterilemez. Bu anlamda editörler bu tür olumsuz olayları kınamakta ve karşı mücadele çağrısı yapmaktadır’ şeklinde cevaplamıştır.

Sh.J. Xalq So’zi gazetesi genel yayın yönetmeni yardımcısı; ‘Xalq So’zi gazetesi Özbekistan Parlamentosu tarafından kurulan bir gazete olduğundan dolayı daha çok parlamento tarafından yapılan çalışmaların haberini yapmaktadır. Bizim yayın politikamız kadına yönelik şiddet haberlerini değil belki aynen parlamento tarafından kadına yönelik şiddet konusunda yaptığı çalışmalar veya çıkartılmış yeni kanunlar hakkında haber yapmaktadır. Ek olarak da Parlamento içinde yer alan Özbekistan Kadın Komitesi mevcuttur. Bizim gazetede bu komite tarafından kadına yönelik şiddet ya da kadın ve aile konularında yapılan birçok çalışmayı yansıtan haberlerler yer almaktadır. Çalışmanız için bu tür haberlerimize de bakabilirsiniz’ şeklinde cevaplamıştır.

B.A. Mahalla gazetesi genel yayın yönetmeni; ‘Kadına yönelik her türlü şiddete karşıyız ve kınıyoruz. Bu konumumuz gazetede yayınlanan bu konudaki yazılara da yansımıştır. Bu yöndeki materyallerde yasal, kamuoyu yaratma ve eğitim açısından önem taşıyan yönleri dikkat etmekteyiz. Editörler de buna karşılık şiddeti önlemek ve şiddete karşı mücadele etmek için bir dizi mevzuat önerileri de getirmektedir’ şeklinde cevaplamıştır.

Özbekistan ulusal gazetelerin kadına yönelik şiddet haberleri ile ilgili yayın politikalarını öğrenmek amaçlı sorulan soruya Ishonch ve Mahalla gazete editörleri daha çok sosyal yönden kadına yönelik şiddeti önleyici türde hem kamuoyu oluşturma hem farkındalık yaratma hem de eğitici haberleri yayınlamayı tercih ettiklerini ve kadına yönelik şiddet vakalarını direk olarak vermeyi olumlu bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Parlamento ve partiye bağlı olan gazete editörleri ise daha çok devletin kadına yönelik şiddete karşı yaptığı çalışmalar, faaliyetler ve hukuk açısından yürürlüğe giren kanunlar hakkında bilgilendirici tarzda haberleri yansıtmaya öncelik verdiklerini belirtmişlerdir. Bu şekilde kadına yönelik şiddet vakalarının önlenmesinde daha etkili olduklarını dile getirmişlerdir.

3.19.4. Gazetelerde Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Az Sayıda Olmasının Kadına Yönelik Şiddeti Önlemesindeki Etkisi

Çalışmada Özbekistan ulusal gazetelerin kadına yönelik şiddet haberlerinin temsili konusunda analizi yapılan 5 ulusal gazete içerik analizi ve göstergebilim analizi yöntemi ile incelendiğinde, elde edilen sonuca göre ulusal gazetelerde çok az sayıda kadına yönelik şiddet haberlerine yer verildiği görülmüştür. Bu veriden yola çıkarak Özbekistan'daki ulusal gazetelerin editörlerine 'Kadına yönelik şiddet haberlerinin ulusal gazetelerde az sayıda olması kadına yönelik şiddetin önlenmesinde pozitif ve negatif etkileri nelerdir?' sorusuna verdikleri yanıtlar şu şekilde olmuştur:

X.E. Ishonch gazetesi genel yayın yönetmeni; 'Aslında kadına yönelik şiddet konusunda yayınlanmış haberler az sayıda olsa bile haberin işlevsel boyutu kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Kadına yönelik şiddet haberleri az sayıda olsa da eksik haber niteliğinde bakılmamalı. Kadınlara her zaman saygı gösterilmeli, çünkü onlar bunu hak ediyor! Bizim gazetede yayınlanan kadına yönelik şiddet haberleri kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik sadece olumlu sonuçlar getirmektedir' şeklinde cevaplamıştır.

M.A. Milliy Tiklanish gazetesi genel yayın yönetmeni; 'Gazete aracılığıyla editörlerimiz toplumda meydana gelen her şiddet durumuna tepkilerini gazete veya sosyal sayfalarımız aracılığıyla düzenli olarak ifade etmektedirler. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi açısından haber demek biraz yanlış olur. Şiddeti önleme tedbirleri, sosyal projeler ve eylemlerin olumlu ve olumsuz yönleri vardır. Örneğin, kadınlara saygı gösterilmesi, takdir edilmeleri için sosyal videolar hazırlanması ve sosyal ağlar aracılığıyla tanıtılması, onlarla karşılıklı işbirliği içinde çocuk yetiştirmenin etkili yönlerini gösteren videolar, TV programları veya tersine sıkıntılı aile koşullarında yetişen çocukların üzücü kaderini anlatan makaleler aracılığıyla bu konunun düzenli olarak ele alınması olumlu sonuçlara yol açabilir. Olumsuz etkisi, şiddet durumunda tek taraflı suçlama yaklaşımının kadına aile ilişkilerinde fazla cesaret vermesi ile birlikte erkeği şiddete teşvik eden davranış niteliğinde olabilir. Uluslararası deneyimlerde sadece kadınların değil erkeklerin de şiddete maruz kaldığı dikkate alındığında, şiddeti önlemeye yönelik tedbirlerde toplumdaki psikolojik merkezlerin etkinliğinin artırılması

gerekmektedir. Çünkü tam da aile içi şiddet söz konusu olduğunda her iki tarafın da ruhsal durumu sorunlu olabilir' şeklinde cevaplamıştır.

N.J. XXI Asr gazetesi genel yayın yönetmeni; 'Önceki sorularda da belirttiğim gibi öncelikle yayınımız daha politik bir yöne odaklanmaktadır. Günümüzde kadınlara yönelik hoş olmayan tavırlar sosyal ağlarda önemli bir yer tutmaktadır. Bizim gazete haklı olarak belirttiğiniz gibi, bu konuda uzmanlaşmamıştır, bu nedenle makaleler neredeyse hiç ele alınmamaktadır. Benim kişisel fikrim şöyledir, toplumda kadına yönelik şiddeti kınarken, bu tür kötülüklerle farklı şekillerde de mücadele etmek gerekmektedir. Yani sadece kadına yönelik şiddet içerikli haberler değil belki daha olumlu içerikli haberler yayınlamak' şeklinde cevaplamıştır.

Sh.J. Xalq So'zi gazetesi genel yayın yönetmeni yardımcısı; 'Son iki senede kadına yönelik şiddet konusunda internette çok sayıda haberler verilmektedir. Benim kendi görüşüm bu kadar şiddet odaklı haberlerin açık açık verilmesi toplum üzerinde pek de olumlu etki yaratmamasıdır. Çünkü yoğun olarak verilen kadına yönelik şiddet haberleri toplumda normelleşir ve şiddet yanlılarını daha çok bu işi yapmaya teşvik edebilir. Dolayısıyla bizim gazetede kadına yönelik şiddet haberlerini yansıtmak yerine tam tersi devlet veya kamu teşkilatları tarafından kadın odaklı yapılan çalışma ve faaliyetlere daha çok yer verilmektedir' şeklinde cevaplamıştır.

B.A. Mahalla gazetesi genel yayın yönetmeni; 'Kadına yönelik şiddet haberlerinin az olmasının nedeni, gazetemizin şiddetle ilgili haberler değil, şiddete neden olan ana faktörler, bunların temel nedenleri hakkında eleştirel ve düşündürücü materyalleri yayınlamasıdır. Sadece gazeteciler değil, aynı zamanda alandaki kıdemli uzmanlar da dahil edilmekte ve her vakanın temel nedeni analiz edilmektedir. Son yıllarda toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve kadına yönelik şiddeti önlemek için yapılan çalışmaları memnuniyetle karşılıyoruz. Sonuçta kadınlar toplumun eşit bireyleridir, bu yüzden onları her konuda desteklemek, yüklerini hafifletmek, sorunlarına çözüm bulmak her zaman önemlidir. Kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin haberlerin birçok olumlu yönü bulunmaktadır. Sadece konuya doğru ve adil bir şekilde yaklaşmak gerekir. Bazen kadına yönelik şiddet gibi görünen şey aslında başka bir şey olabilir. Örneğin yakın zamanda mahallede benzer bir durum gözlemlendi. Yani 2 yıl önce evden çıkıp 2 aylık bebeğini bırakan gelin şimdi çocuğunu istemeye gelmektedir. Bu durumda çocuk

anneye verilir. Ancak yasaya göre mahkeme yoluyla annelikten yoksun bırakma olasılığı da vardır. Durumu çok iyi bilen mahalle aktivistleri damadın yanında yer alarak bu şekilde hareket etmişlerdir. Ancak gelin, sosyal ağda kendisini şiddet kurbanı olarak sunmaya çalışmıştır. Dolayısıyla bu tür durumlarda vakaları haber olarak duyurmak için çok fazla bilgi ve yaşam deneyimi gerektirmektedir' şeklinde cevaplamıştır.

Bu veriden yola çıkarak, Ishonch gazetesi editörü az sayıda kadına yönelik şiddet haberleri verilmişse de sayı olarak değil belki haberin nitelik açısından önemlilik ve haberin içeriğine bakarak değerlendirilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Ayrıca içerik açısından bu tür vakalarda etkili olan az sayıda haberler günümüzde daha az bulunduğunu da ifade etmiştir. Milliy Tiklanish gazetesi editörü, kadınlara yönelik şiddet içerikli haberlerin öneminden ziyade daha çok günümüzdeki yeni medya daha etkili olduğunu ayrıca uluslararası deneyimlerde sadece kadınlar değil belki erkeklerin de şiddete maruz kaldığını öne sürmüştür. Bunun yanı sıra bu tür vakalarda tek taraflı değil belki tarafsız bir şekilde vakaları öğrenerek daha sonra habere dönüştürülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca kadına yönelik şiddet içerikli haberlerin yerine daha çok kadınlara yönelik yapılan çalışmalarını yansıtan haberleri sunmayı dile getirmiştir. XXI Asr gazetesi editörü de kadına yönelik şiddet haberleri yerine daha olumlu içerikli haberleri sunmayı tercih ettiklerini ifade etmiştir. Xalq So'zi gazetesi editörü, sosyal medya ve internet gazetecilikte zaten bu tür içerikli haberlerin çok olduğunu, dolayısıyla gazetenin daha olumlu içerikli haberleri yansıtmak gerektiğini, olumsuz içerikli haberler az da olsa şiddete teşvik edebileceğini öne sürmüştür. Mahalla gazetesi editörü ise kadına yönelik şiddet haberlerinin yansıtılması yerine, bu tür vakalara neden olan temel etkenleri yansıtan bilgilendirici, önleyici ve eğitici türde haberlerin verilmesini tercih ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca kadınlar için yapılmakta olan olumlu çalışmalarını yansıtmamanın daha olumlu etkilere yol açtığını dile getirmiştir.

3.19.5. Gazetelerin Yayın Politikalarının Kadına Yönelik Şiddeti Önlemedeki Etkisi

Araştırma kapsamında Özbekistan ulusal gazetelerin editörlerine 'Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde ulusal gazetelerin yayın politikasının etkisi nedir?' sorusuna gelen yanıtlar şöyle olmuştur:

X.E. Ishonch gazetesi genel yayın yönetmeni; ‘Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, bir gazete okuyucusu içinde kimseye karşı kötülük beslemez. Her şeyden önce toplum, çevresinde gelişen tatsız olaylara karşı hoşgörüsüz olmalıdır. ‘...dövdü, öldürdü, hakaret etti, aşağıladı...’ gibi basit ve kuru mesajlarla insanlarda düşünce ve tepki uyandırmak zordur. Dolayısıyla toplumda gerçekleşen kadına yönelik şiddet, cinayet ve suç olayları vb. gibi sorunlar geniş bir yelpazede incelenilerek ve soruna tüm yönleriyle yaklaşılarak araştırıldığında sonuç daha etkili ve pozitif olacaktır. Bu bizim bu tür olayları gazetede haber olarak hazırladığımızda izlediğimiz bir yoldur. Dolayısıyla kadına yönelik şiddet olayların haberleri yapılırken hem detaylı hem de kapsamlı olarak yansıtmaya önem vermekteyiz ve bu şekilde kadına yönelik şiddet vakalarının önlenmesiyle ilişkin daha olumlu bir etki yarattığımızı düşünüyorum’ şeklinde cevaplamıştır.

M.A. Milliy Tiklanish gazetesi genel yayın yönetmeni; ‘Kitle iletişim araçlarının, özellikle de yazılı yayınların, toplumdaki olaylara nesnel olarak ilk tepki verenlerden biri olduğunu her zaman söylemek gerekir. Gazetemizde ayrıca düzenli olarak toplumsal cinsiyet eşitliği, kadının toplumdaki rolü, çocuk yetiştirme sorumluluğu, başarılı kadınlar, kadına değer verme, anneye şefkat, milli gelenek ve değerlerimize dayalı görüşler ve mekânlar gibi konularda yazılar yayınlanmaktadır. Şu anda, bu konuda resmi kuruluşlar ve psikolojik merkezlerle mevcut işbirliğinin yenilenmesi ile ilgili öneriler geliştirilmektedir. Çok taraflı işbirlikleri kurmanın ve bu temelde materyaller yayınlamanın gazetemizin bu konudaki rolünü ve önemini artıracığını düşünüyorum. Örneğin gazetenin 5 Nisan 2023 tarihli 10. sayısında yazar Umida Umarova’nın ‘**Kız Çocuğunun İyi Eğitim Alması Anne Babanın En Büyük Hayrıdır**’ başlıklı yazısında, kız çocuğunu eğitim almaya teşvik ederek, gelecekte şiddet görmesini engellenebileceğini söylemektedir. Yazar Profesör Feruza Muhitdinova, ‘**Sayyidas’tan Cihan Otin Uvaisiy’e**’ veya ‘**Yeni Özbekistan: Kadınlar İçin Yeni Fırsatlar Açmak**’ başlıklı yazısında, günümüzde kadınlar için yaratılan fırsat ve ayrıcalıklardan bahsetmiştir ve kadınların kendilerini geliştirebilecekleri konusunda geçerli bir görüş ortaya koymuştur. Bir diğeri de gazetemizin 17. sayısı olan 2023’te avukat Nigora Yusupova’nın ‘İslam, Kadın ve Hukuk’ başlıklı makalesi olup, İslam’da kadının toplumdaki rolünün nasıl görüldüğü ve günümüz sosyal yaşamında kadının güvence altına alınan hakları hakkında çok ilgili görüş ve bilgileri içermektedir. Ayrıca gazetenin 2023 yılı 13. sayısında yayınlanan yazar Gülşanoy Alijonov’un ‘**Zihniyet**

Kurbanı Olmayın’ yazısında kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik tedbirlerin etkinliği hakkında bilgi vermiştir. Gazeteci Nafisa Rustamova’nın 17 Mayıs 14 tarihli sayısında yer alan ‘**Artık Yeni Anayasa Mağdurlara Merhem**’ başlıklı yazısında kadın haklarının Devlet Yüksek Kurulu tarafından güvence altına alındığını belirtmekte ve kadınları tacizcilere karşı koruyan yeni yasanın öneminden bahsetmektedir’ şeklinde cevaplamıştır.

N.J. XXI Asr gazetesi genel yayın yönetmeni; ‘Şu an bahsettiğiniz konuya özellikle gazetelerimizde nadiren yer verildiği bir dönemdeyiz. Kadına yönelik şiddet hakkında sosyal medyada giderek daha fazla bilgi ortaya çıkmakta ve çoğunun önlenmesi de zor olmaktadır. Toplumun acı noktası olan kadına yönelik şiddeti yazılı basında da daha çok konuşmamız gerektiğinin altını çizmek isterim’ şeklinde cevaplamıştır.

Sh.J. Xalq So’zi gazetesi genel yayın yönetmeni yardımcısı; ‘Hem görsel hem yazılı basın olsun her zaman ulaştığı kitle sayısından dolayı her konuda etkili olmaktadır. Bizim de gazetemiz şiddeti her zaman kınar. Ama daha önce dediğim gibi biz şiddet konulu haberleri direk vermek yerine daha çok onları nasıl önleriz konusunda çalışmalara odaklanarak bu hakkında haber yapmayı tercih ederiz ve bizim yayın politikamız da bu yöndedir. Ayrıca şiddet konusunda eğitici, farkındalık oluşturucu haberlerin olması daha çok toplum üzerinde olumlu etki edeceğini düşünüyorum’ şeklinde cevaplamıştır.

B.A. Mahalla gazetesi genel yayın yönetmeni; ‘Vakaların bu doğrultuda incelenmesi, bir sorunla gazeteye yönelen kadınların meselesinin çoğu durumda olumlu bir çözüm bulduğunu göstermektedir. Neden? Çünkü yazı işleri dairesi cumhuriyetteki tüm mahallelerle bağlantılıdır. Başvuran bizim bağlantımız olan bir mahallede yaşamaktadır, bu nedenle mahalle muhtarından veya bir kadın aktivistinden kendisi hakkında gerçek zamanlı bilgi almak mümkün. Buna karşılık, bu kişiler aracılığıyla başvuruda belirtilen sorunu yerinde çözmek mümkün olmaktadır. Demek isterim ki kadın ayonelik şiddet haberleri gazetemezide yer almakta ve topluma bilgi verilerek farkındalık veya eğitici yönde bilgi verilmektedir’ şeklinde cevaplamıştır.

Sorulan soruya yönelik verilen cevaplara göre, Ishonch gazete editörü dövdü, öldürdü veya hakaret etti şeklinde haberlerin toplumda bir olumlu değişim yarattığını düşünmemektedir, aksine kadına yönelik şiddet haberleri hakkında daha detaylı ve

kapsamlı araştırma yapılarak hazırlanan haberlerin bu tür olaylar üzerinde daha olumlu etkiler doğurduğunu öne sürmektedir. Milliy Tiklanish gazete editörü ise daha çok kadınlarla ilgili farklı alanlarda ve konularda örneğin tarihte kadın kahramanlar, günümüzde yapılan birçok yasal yenilikler, eğitimde, kültürde ve toplumda kadının yeri ve onların yaptıkları işleri konu alan haberlerin daha çok yayınlanması gerektiğini ve bu şekilde kadının konumunun daha da artırıldığının ve şiddetin önlenmesi konusunda olumlu sonuçların elde edildiğini öne sürmektedir. Mahalla ve Xalq So'zi gazete editörleri de toplumda olan ve gerçekleşen bu tür vakaları da yansıttıklarını yalnız olayları direk yansıtmak yerine daha çok kadına yönelik şiddeti önleyici içerikte haberleri yansıtmak gerektiğini ifade etmektedir. XXI Asr gazete editörü ise sosyal medya araçlarının bugünlerde kadına yönelik şiddet vakalarını daha çok yansıtıldığı mecralar iken yazılı basını da bu tür olayları yansıtmada daha aktif olmaları gerektiğini dile getirmektedir.

3.19.6. Kadına Yönelik Şiddet Olaylarının Yayınlanması İçin Gereken Başvuru Şartları

Bilindiği üzere ulusal gazeteler daha çok halk ve devlet arasında bir köprü görevini taşımaktadır. Bu bağlamda Özbekistan ulusal gazetelerinde kadına yönelik şiddet haberlerinin temsili konusunda, 'Şiddete maruz kalan kadınların sorunları ile ilgili gazeteye hangi yollarla başvuru yapılabilir?' sorusuna ulusal gazete editörleri şöyle cevap vermiştir:

X.E. Ishonch gazetesi genel yayın yönetmeni; 'Yazı işleri kapıları her zaman herkese açıktır. Şiddete maruz kalan veya tanık olan kişiler bizimle doğrudan, mektup yazarak veya e-posta yoluyla da iletişime geçebilirler' şeklinde cevaplamıştır.

M.A. Milliy Tiklanish gazetesi genel yayın yönetmeni; 'Vatandaşlar kendilerini rahatsız eden sorunlarla ilgili olarak gazetemizin son sayfasında yazı işleri müdürlüğümüzün Facebook sayfasında yazan adres ve iletişim numaralarından bize ulaşabilirler. Sorunu ile başvuran kadınların tam ikametgah adreslerini, kimlik bilgileri hakkında gerçek bilgileri vermeleri ve itirazlarını gerçeğe aykırı olmayacak şekilde sözlü veya yazılı olarak ifade etmeleri gerekmektedir. Sonrasında bir gazetecilik soruşturması atanacak ve soruşturma başlatılacaktır' şeklinde cevaplamıştır.

N.J. XXI Asr gazetesi genel yayın yönetmeni; ‘Gazetemize başvurma hakkı ücretsizdir. Herhangi bir engel yoktur. İtirazlar makul argümanlarla sunulursa ve hukuka aykırı bir durum yoksa o konuyu inceleyerek ve netleştirerek gazetede sunmaya çalışmaktayız’ şeklinde cevaplamıştır.

Sh.J. Xalq So’zi gazetesi genel yayın yönetmeni yardımcısı; ‘Gazetemiz herkese ve her türlü konulara açıktır. Yazı işleri müdürlüğüne, gazetemizde veya gazetenin internet sayfasında yer alan iletişim numaraları aracılığıyla ulaşabilmekteyizdir. Bir olay hakkında haber veren kişi haberi tam detay ve gerekçeleri ile ifade etmesi gerekmektedir’ şeklinde cevaplamıştır.

B.A. Mahalla gazetesi genel yayın yönetmeni; ‘Gazete ile müşteri arasındaki etkileşimi daha yakın hale getirmek için yayının resmi internet sitesi ile Telegram, Instagram, Facebook, Tik Tok gibi sosyal ağlarda resmi sayfalar oluşturulmuştur. Tüm başvurular onlar aracılığıyla kabul edilmektedir. Ayrıca ayrı bir telegram-bot devreye alınmış ve her uygulama gerçek zamanlı olarak incelenmektedir. Aynı zamanda müşteriler ilgilendikleri konularda gazeteye mektup gönderebilmektedir. Mektuplar, yaratıcı editöryal ekip tarafından tasnif edilerek ilgili bakanlık ve ajanslara gönderilir ve bir makale hazırlanır. Kritik materyaller gazetede yayınlandıktan sonra ilgili bakanlık ve dairelere, bölgesel yönetimlere yeniden gönderilir’ şeklinde cevaplamıştır.

Sorulara gelen cevaplara göre, Ishonch, XXI Asr, Milliy Tiklanish, Mahalla ve Xalq So’zi gazete editörleri, gazeteye müracaat etmenin ücretsiz olduğunu belirtmişlerdir. Şiddete uğrayan veya tanık olan herkes sözlü ya da yazılı şekilde başvuru yapabileceklerini dile getirmişlerdir. Yapılan müracaatların gerçeğe ve hukuka aykırı olmaması ve olayların detaylarının doğru bir şekilde anlatması gerektiğini ifade etmişlerdir.

3.19.7. 8 Mart Kadınlar Günü ve Kadına Şiddete Karşı Mücadele Günlerinde Az Sayıda Haberlerin Yayınlanmasının Nedeni

Uluslararası düzeyde kadınlara yönelik özel gün 8 Mart ve kadına yönelik şiddete karşı uluslararası mücadele günü olarak 25 Kasım bilinmektedir. Bu özel günlerde hem dünyada hem de Özbekistan’da birçok kutlama, toplantı, yürüyüşler ve etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Buna bağlı olarak Özbekistan ulusal gazetelerinde kadına

yönelik şiddet haberlerinin temsili konusunda analizi yapılmak üzere seçilen ulusal gazetelerde yayınlanan kadına yönelik şiddet haberlerin hangi aylarda daha çok yayın yapıldığına bakıldığında bu tür günlerde az sayıda haberlerin yer aldığı görülmüştür. Bunun nedenini öğrenmek amaçlı ulusal gazetelerin editörlerine ‘Kadınlar günü ve kadına yönelik şiddete karşı mücadele günlerinde neden az sayıda kadına yönelik şiddet haberleri yayınlanmaktadır?’ sorusuna editörler şu şekilde cevaplamıştır:

X.E. Ishonch gazetesi genel yayın yönetmeni; ‘Bahsettiğiniz özel ve mücadele günlerinde kadına yönelik şiddet veya buna benzer konularda yayınlanan haberler internet gazeteciliğinde çokça bulunabilir. Ancak gazetenin rolü ayrıdır. Biz daha çok araştırılmış ve teyit edilmiş haberleri yayınlamaktayız. Ayrıca bu tür günlerde daha olumlu mesajlar barındıran haberleri vermeyi tercih etmekteyiz’ şeklinde cevaplamıştır.

M.A. Milliy Tiklanish gazetesi genel yayın yönetmeni; ‘Bir önceki sorularda da belirttiğim gibi gazetemiz sadece kadınlara özel tarihlerde değil, yıl boyunca kadınlarla ilgili yazılar ve haberler yayınlamaktadır. Buna açıklık getirmek için gazetemizin 2022-2023 yıllarında yayınlanan her sayısını okumanızı öneririm. Kanaatimizce bu araştırma çalışmalarınıza fayda sağlayacak nitelikte olacaktır. Bilgi için, Demokrat Parti Merkez Konseyi uzmanı Anora Haydarova’nın ‘Milliy Tiklanish’ gazetemizin 8 Mart 2023 tarihli sayısında (8. sayı) yayınlanan ‘**Kadınlara Mutluluk Verin**’ başlıklı yazısının yer aldığını belirtmekte fayda vardır. Bu yazıda gazeteci tarafından kadın mutluluğu, kadına değer vermek onlar için bir mucize değil, gelecek neslin eğitimcisi olarak görülmek, saygı ve sevgi göstermek gibi fikirler ileri sürülmüştür. Ayrıca 26 Ekim 2022’den 25 Kasım 2022 Dünya Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü’ne kadar bu konuyla ilgili materyaller verilmiştir. Özellikle 2022’nin 37. sayısında gazeteci Mahbuba Karimova’nın ‘**Nezaketi Unutan Kadınlar**’ başlıklı makalesinde, görgü kurallarını unutan kadınların toplumdaki yerinin kaybolmaya yüz tuttuğundan, kadınlara erkeklik ve kabalık değil, daha çok nezaket, dişilik ve cazibeli olmak daha çok yakıştığı hakkında söz edilmiştir. Aynı yazar, gazetemizin 1 Şubat 2022 tarihli 36. sayısında ‘**Elini Hocanın Yakasından Çek**’ başlıklı yazısında kadın öğretmenlere yönelik sert muameleyi ağır şekilde eleştirmiştir. ‘**Çantayı Taşıyan Kadınların Arkasında Korkaklarda Var**’ başlıklı yazıda kadınlar, zorla çalıştırılan ve kendi başlarının çaresine bakmak zorunda bırakan erkekler ağır eleştirilmiştir. Kadının toplumun önemli yapıtaşlarından biri olduğu geçerli yaşam örnekleriyle vurgulanmıştır. Gazeteci

Ravshan Mahmudov'un 8 Mart 2023 tarihinde yayınladığı '**Tecavüzcülere Merhamet Yok**' başlıklı yazısında kadına yönelik şiddet uygulayanlara yasal işlem yapılması gerektiği, hiçbir tecavüzcünün bu cezadan kaçamayacağı anlatılmıştır. Bunun gibi pek çok örnek verebiliriz' şeklinde cevaplamıştır.

N.J. XXI Asr gazetesi genel yayın yönetmeni; 'Gazetede bu günlerde kadın yönelik şiddet haberleri yerine daha çok olumlu ve devlet tarafından yapılmakta olan faaliyetler hakkında haber yayınlamak daha doğru olacağını düşünüyorum. Buna bağlı olarak bu tür günlerde birçok makale yayınlanmıştır. Özellikle kadın girişimciliği konusu hakkındadır' şeklinde cevaplamıştır.

Sh.J. Xalq So'zi gazetesi genel yayın yönetmeni yardımcısı; 'Gazetede bu tür özel gün ve bayramlarda olumsuz içerikte haberler vermeyi doğru bulmuyorum. Çünkü bugün adı üstünde özel gün. Özbekistan'da ülke çapında geniş kutlamalar yapılır. Biz de bugünde daha olumlu içerikli ve kutlamalar, bayramlar ve hatta devlet tarafından kadınlara verilen ödül törenleri hakkında haberleri yansıtmaktayız' şeklinde cevaplamıştır.

B.A. Mahalla gazetesi genel yayın yönetmeni; 'Neden sadece özel veya mücadele günlerinde kadına yönelik şiddet haberleri yayınlanması lazım? Biz bayram ve özel günlerde daha olumlu içerikli haberler yayınlamayı doğru buluyoruz. Örneğin gazetemizde 8 Mart Uluslararası Kadınlar gününde kadın hakları, onlara tanınan ayrıcalıklar, mahallelerinde fedakarca hareket eden kadınlarla ilgili yazılar yayınlanmaktadır. Kadınlar hakkında ve onlarla ilgili durumların sadece bayramlarda değil belki onların sürekli dikkat merkezinde olması bizim için önemli. Bu nedenle gazetenin her sayısında düzenli olarak nafaka toplama, çocuk yardımı, engelli kadınlara destek, geçimini sağlamayan ailelere verilen yardımlar ve aynı dergide mevzuat haberleri gibi kadınlarımızın yaşadığı sorunlarla ilişkin bir dizi yazı hazırlanmaktadır' şeklinde cevaplamıştır.

Bu soruya gelen cevaplara göre, Ishonch, Mahalla, Xalq So'zi ve XXI Asr gazete editörleri Özbekistan'da bu günlerde kadınlara yönelik kutlamalar, törenler ve bayramlar yapılmaktayken, biz de bu tür olumlu içerikli haberleri gazetede yansıtmaktayız demişlerdir. Milliy Tiklanish editörü ise sadece bu günlerde değil belki

yıl boyunca kadınlar ile ilgili hem araştırma hem eğitici hem de farkındalık yaratma niteliğinde farklı konularda haberleri yayınladığını dile getirmiştir.

3.19.8. 2022 Senesinde Xalq So'zi Gazetesinde Hiç Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Yansıtılmama Nedeni

Çalışma kapsamında Özbekistan ulusal gazetelerinde kadına yönelik şiddet haberlerinin temsili konusunda seçilen 5 ulusal gazete içerik analizi ve göstergebilim analizi ile araştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilere göre Xalq So'zi gazetesinde 2022 senesinde yayınlanan tüm tirajları tarandığında hiç kadına yönelik şiddet haberlerinin olmadığına rastlanmıştır. Bu veriden yola çıkarak sadece Xalq So'zi gazetesi editörüne özel '2022 senesinde 'Özbekistan'da 42000'e yakın kadına yönelik şiddet vakaları yaşanmış olmasına rağmen neden Xalq So'zi gazetesinde hiç kadına yönelik şiddet haberlerine yer verilmemiştir?' sorusuna editörün cevabı şöyle olmuştur:

Sh.J. Xalq So'zi gazetesi genel yayın yönetmeni yardımcısı; 'Aslında bizim gazetemize kadına yönelik şiddet vakaları hakkında neredeyse hiç bildiri, arama veya mektup gelmemektedir. Bu da kadına yönelik şiddet haberlerinin gazetemizde olmayışının sebeplerinden biridir. Eğer bu tür içerikte bildirimler gelirse iyice öğrenir sonrasında da gazetede haberini yansıtırız. Ama yine de dediğim gibi çok fazla şiddet içerikli haberler de şiddeti teşvik etmeye sebep olabilir' şeklinde cevaplamıştır.

Sorulan soruya Xalq So'zi gazetesi editörü gazeteye genel olarak kadına yönelik şiddet vakaları hakkında bildiri veya mektup gelmediğini ifade etmiştir. Ayrıca Xalq So'zi gazetesinin yayın politikasının da bu tür olayları haber yapmama şeklinde olduğunu dile getirmiştir.

SONUÇ

Bu çalışma Özbekistan’da tiraj olarak okunma oranı en yüksek olan 5 ulusal gazetenin 2022 yılında yayınlanmış olan sayılarında kadına yönelik şiddet haberlerinin temsili konusunda tüm haberleri taranmış ve farklı boyutları ile üçgenleme yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmada kullanılan üçgenleme yöntemi kapsamında Özbekistan ulusal gazetelerinin içerik analizi, göstergebilim analizi ve görüşme tekniği ile analizi yapılmıştır. Çıkan sonuca göre, elde edilen verilerin kadına yönelik şiddet konulu haberlerin ulusal gazetelerde az sayıda olduğu görülmüştür. Kadına yönelik şiddet haberlerinin toplumda kadına yönelik şiddet vakalarını önlemedeki etkisi, şiddet mağduru ve şiddet uygulayanların görsellerinin kullanıp kullanılmadığı incelenmiştir. Haber içeriğinde kullanılan görsellerin haber konusu ile uyumu şeklindeki tüm araştırma sorusuna cevaplar bulunarak araştırmadan elde edilen verilerin güvenilirliği ve geçerliliği üçgenleme yöntemi ile desteklenerek ortaya konulmuştur.

Bu çerçevede 2022 yılında Özbekistan’daki 5 ulusal gazetede toplamda 178 kadınlı ilgili haberin yayınlandığı ve bunlardan sadece 11 tanesi kadına yönelik şiddet haberleri olduğu görülmüştür. Kadına şiddeti konu alan 11 haberin hepsi kamuoyu oluşturma ve bilgilendirici türde haberler olmakla birlikte, 4 haber eğitici, 4 haber yorum içerikli ve 9 haber ise farkındalık oluşturma niteliğindeki haberlerden oluşmaktadır. Bu verilere bakıldığında Özbekistan’da yayınlanan ulusal gazetelerde daha çok bilgilendirici, kamuoyu oluşturan ve farkındalık yaratan türde haberlerin yer aldığı görülmüştür.

Tablo 40: Özbekistan’da Yıllara Göre Kadına Yönelik Şiddet Vakalarının Artışı

Kadına Yönelik Şiddet Vakaları Verisi		
2020 (Ocak – Eylül arası)	2021	2022 (Ocak – Ekim arası)
14849	39343	41592

Kaynak: Daryo Gazetesi, 2020. E.T. 09/07/2023; Gazete.Uz Gazetesi, 2022. E.T. 09/07/2023;Kun.Uz Gazetesi, 2023. E.T. 09/07/2023.

2022 yılının verilerine bakıldığında Özbekistan’da toplam 41592 vaka kayıt edilmişken, bunlardan sadece 11 tanesi haber olarak yayınlanması gazetelerin bu tür olaylara yeteri

kadarıyla yer vermediklerini göstermektedir. 2022 istatistiğe bakıldığında Özbekistan'da 36 milyon nüfusun 17 milyonunu kadınlar oluşturmakta ve kadın nüfusun %0,24 (yaklaşık 42000) şiddete maruz kalmıştır. İstatistik veri ve yayınlanan haber sayısına bakıldığında Özbekistan'da alınan yasal önlemler ve yapılan çalışmalara rağmen her sene kadına şiddet vakaları artmaktadır. Özbekistan'da tirajı yüksek olan ulusal gazetelerin kadına yönelik şiddet haberleri, başta bilgilendirici türde olmakla birlikte kamuoyu oluşturma ve farkındalık yaratma niteliğinde gözükmektedir. Fakat haberlerin iç ve son sayfalarda yer almasıyla okuyucuların pek dikkatini çekmemekte ve yeteri kadarıyla etki oluşturmadığı düşünülmektedir. Çalışmanın başında oluşturulan alt problem sorularının araştırılması sonucunda ortaya çıkan veriler şu şekildedir:

1- Kadına yönelik şiddet haberlerinin Özbekistan'da 2022 senesinde 5 ulusal gazetede daha çok hangi sayfalarda yer verildiğine bakıldığında, toplam 11 kadına yönelik şiddet haberlerinden sadece 1 tanesi 1-2-3 sayfalarda, 2 tane haber 5. sayfada yayınlanmışken, en çok 6. sayfada 4 tane haber verilmiştir. Gazetenin ilk sayfasında genel olarak gündem konuları yer alırken, haberin çoğunluğu iç sayfalarda ve özellikle son sayfalarda yer almakta ve haberin önemlilik derecesini etkileyerek, okuyucuların üzerindeki etkisini azaltmaktadır.

2- Özbekistan ulusal gazetelerinin sayfalarında kadına yönelik şiddet haberlerinin ne şekilde yer aldığına bakıldığında ise 11 haberin 10 tanesi alt başlık şeklinde yani sayfanın 1/3 veya 2/3 olarak yer verildiği görülmektedir. Gazetelerde haberlerin 11 tanesinden sadece 1 tanesi hukuki ve araştırma niteliğinde olduğundan dolayı habere tam sayfa yer verildiği görülmüştür. Haberlerin gazete sayfalarında bu şekilde yer alması okuyucuların dikkatini nerdeyse hiç çekmemektedir. Kadına yönelik şiddet haberlerinden 11 tanesinden 2'si olan ölüm ile sonuçlanan haber de alt başlık olarak verilmiştir. Bu tür haberlerin iç sayfalarda ve alt başlık şeklinde yer alması okurların fazla ilgisini çekmemekte, kamuoyu yaratma ve farkındalık oluşturmada da eksik kaldığı düşünülmektedir. Kadına yönelik şiddet haberlerinin gazetelerin 1. ve 3. sayfalarında yer verilerek hem okurların dikkatini çekmede hem de farkındalık oluşturmada daha fazla katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Özbekistan'ın ulusal gazetelerinde yayınlanmış olan 11 tane kadına yönelik şiddet haberlerinin 6 tanesi köşe yazısı olarak alt başlık şeklinde iç sayfalarda verilmiş ve 1

tanesi de sürmanşet olarak yer almıştır. Bilindiği gibi sürmanşet ve manşet haberleri gazetenin üst kısmında yer alan ve haberin önemliliği vurgulandığı ve yüksek olduğu haberlerdir. Ulusal gazetelerde daha çok kadına şiddet haberlerinin alt başlık haber şeklinde yer aldığı görülmektedir. En çok farkındalık yaratan ve kamuoyu oluşturan haberlerin iç sayfalarda alt başlık haber şeklinde yer almaktadır.

3- Özbekistan ulusal gazetelerinde yer alan kadına şiddet haberlerinin şiddet türlerine bakıldığında 11 haberin 2 tanesi cinayet içerdiğinden fiziksel, ekonomik, psikolojik ve duygusal şiddete örnek oluşturmaktadır. Bu haberlerin 6 tanesi ise ekonomik şiddet içerikli haberlerdir. Geriye kalan 3 haberde ise psikolojik şiddet türünün ağırlıklı olduğu görülmektedir. Ekonomik ve psikolojik şiddet sayısının fazla olması Özbekistan'daki şiddet türleri ile benzerlik göstermektedir.

4- Özbekistan ulusal gazetelerinde şiddete maruz kalan ve şiddet yanlısının gerçek kimliklerinin açık olarak verilmesi şekline bakıldığında, araştırmada elde edilen verilere göre şiddete uğrayan kadınların ulusal basındaki kimlikleri daha çok gelin ve çalışan kadın olarak sunulduğu görülmektedir. Haberlerden, 11 haberin 5 tanesinde şiddete maruz kalan kadınların kimlikleri açık olarak verilmişken, 2 tanesinde kimlikler genel olarak ve kalan 4 tanesinde ise kimlikler değiştirilerek verilmiştir. Kadına yönelik şiddet uygulayanların kimliklerine bakıldığında ise şiddet yanlıların iş yerindeki müdür, koca, kaynata ve kaynana olduğu görülmektedir. 2022 yılındaki istatistik verilere bakıldığında yaşanan kadına şiddet vakalarının % 67'si koca tarafından, % 7'si kaynana ve kaynata tarafından ve % 26'sı diğer kimlikler tarafından uygulandığı verilmiştir. Elde edilen sonuca bakıldığında ise gazetede verilen kadına şiddet haberlerinin hem şiddete uğrayan hem de şiddet uygulayanın kimliği devletin istatistik verisiyle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bunun ana nedeni ise Özbekistan'da hala kendi kültürel geleneklerine sadık kalarak evlilik sonrası genç ailelerin anne ve babayla aynı evde beraber yaşamalarından kaynaklanmaktadır. Aynı evde kalabalık bir ortamda yaşamak hem kaynana – gelin, kaynata – gelin hem de eşler arasında anlaşmazlık ve tartışmanın ortaya çıkması dolayısıyla aile içinde şiddetin artmasına neden olmaktadır.

5- Çalışmanın bir sonraki alt problem cümlesi olan şiddete uğrayan kadınların medeni durumuna bakıldığında ise 11 haberin 5 tanesinde kadınların evli olduğu belirtilmişken, diğer 7 haberde belirtilmemiştir. Haberlerin 7'sinde kadınların medeni durumu açıkça

belirtilmemiş olsa da eş veya kız çocuğu şeklinde tarif edilmesiyle evli, boşanmış veya bekar olduğu anlaşılmaktadır. Özbekistan ulusal basınında yer alan haberlere bakıldığında en çok şiddete evli, bekar ve çalışan kadınlar maruz kaldığı görülmektedir.

Özbekistan ulusal gazetelerinde yer alan kadına yönelik şiddet haberlerinde şiddete uğrayan kadınların yaşları belirtilmediği görülmüştür. Yine de iş yerlerinde çalışanların iş tecrübelerinin verilmesi ile yaklaşık 40 – 55 yaş arasında olduğu ve eşleri veya kaynata - kaynana tarafından şiddete maruz kalan kadınların çocuk sayısı ve evlenme durumunun belirtilmesi ile 20 – 30 yaşları arasında olduğu anlaşılmaktadır. Ulusal gazetelerde yansıtılan haberlere bakıldığında Özbekistan’da kadınlar genç yaşlarda aile içinde, ileri yaşlarda da iş yerlerinde şiddete maruz kaldığı görülmektedir.

6- Özbekistan ulusal gazetelerinde sunulan kadına yönelik şiddet haberlerinin haber türüne bakıldığında ise kadına şiddet haberlerinin en çok araştırma, yorum ve köşe yazısı olarak verildiği görülmektedir. Eleştirel, röportaj ve güncel tipi haber türlerine çok az yer verdiği anlaşılmaktadır. Ulusal gazetede yer verilen kadına şiddet haberleri genel olarak köşe yazısı ve araştırma türünde sunulmaktadır.

7- Özbekistan ulusal basınında yer alan kadına şiddet haberlerinde aktörlerin görünümüne bakıldığında, 11 haberin 1 haberinde haber aktörlerinden bahsedilmiş ve fotoğraflandırılmış iken, 7 haberde de bahsedilmiş ama fotoğraflanmamıştır. Kalan 3 haberde ise haber aktörlerinden bahsedilmemiş ve fotoğrafları da kullanılmamıştır. Bu bağlamda, Özbekistan ulusal gazetelerinde kadına yönelik şiddet haberlerinde resmi kurumlar, siyasi partiler, uzmanlar ve STK’ların kadına yönelik şiddet konusunda kamuoyu yaratma ve farkındalık oluşturma hakkında yaklaşımlarda bulunmaktadır. Aynı zamanda yasal düzenlemelerin yapılması ve şiddetle ilişkili konularda soruşturmalar yürütme ve çözüm üretmekle ilgili olayların aktörü konumunda da yer almaktadır. 2022 yılındaki Özbekistan ulusal basınında yer alan 11 tane kadına yönelik şiddet haberlerinde rehabilitasyon merkez müdürü, resmi kamu kurumu, Aile mahkemesi, Ceza mahkemesi, Sulh Hukuk mahkemesi, Milletvekili ve Mahalle muhtarları da haber aktörleri olarak yer almaktadır.

8- Özbekistan ulusal gazetelerinde kadına yönelik şiddet haberleri yansıtılırken, haberlerin hangi türde işlevselliği yerine getirdiğine bakıldığında, 8 tane haberin bilgilendirici, kamuoyu oluşturma ve farkındalık yaratma işlevinde iken, 4 tane haberin

eğitici işlevinde olduğu görölmektedir. Ulusal gazetelerde kadına şiddet haberlerinin işlevsel boyutuna bakıldığında daha çok bilgilendirici, farkındalık yaratma, eğitici ve kamuoyu oluşturma niteliğinde olduğu ortaya konulmuştur. Özbekistan ulusal gazetelerinde kadına yönelik şiddet haberlerinin eğlence niteliğinde sunulmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca ulusal gazetelerde kadına yönelik şiddet haberlerinin farkındalık yaratma ve kamuoyu oluşturmakla birlikte yorum içerikli olduğu da görölmüştür.

9- Haberlerin temsilinde gazetecilerin tarafsız olması habercilik mesleğinin ilkelerindedir. Özbekistan ulusal gazetelerinde kadına yönelik şiddet haberlerine yaklaşım biçimi ele alındığında 2022 senesindeki kadına şiddet konulu haberlerin çoklu ve eleştirel nitelikte iken, 5 haberin taraflı ve diğer 5 haberin ise tarafsız olduğu görölmektedir. Özbekistan ulusal basının bu konuda medya sorumluluğunu göz ardı etmekte olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kadına şiddet haberlerinin hem taraflı hem de eleştirel nitelikte sunulması, eksiklik olarak gözükmektedir. Her sene kadına şiddet vakalarında artış gözlemlenmesi ile birlikte Özbekistan ulusal basınında kadına şiddet haber sayısının neredeyse yok sayacak kadar oluşu nedeniyle, gazetelerin yayın politikasının değişikliğe gitmesi aynı zamanda bu alanda bir araştırma yapılması konusu önem arz etmektedir. Kadına yönelik şiddet konusunda Özbekistan hükümeti tarafından Anayasa'ya yeni maddeler eklenmiş olsa da halen yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Kadına yönelik şiddet konusunda sosyal hem de kamusal alanda yapılan çalışmalardaki yetersizlikler, eksikliklerin nedenleri basın tarafından araştırılmak üzere ele alınması gereken önemli konulardan birini oluşturmaktadır. Gazetelerde, özel günler olan 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ve 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi İçin Uluslararası Mücadele Gününde, gazete sayfalarını süsleyen tebrik mesajlarının verildiği görölmektedir. Ancak bu nitelikteki haberlerin kadına yönelik şiddet vakalarını önlemede pek fazla etkiye sahip olmadığı gözlemlenmektedir. Ayrıca kadına yönelik şiddet vakalarının ulusal basında yeterli derecede yer almayışı şiddet uygulayan kişilerin daha çok şiddet eğiliminde olmalarına olanak sağlayabilmektedir. Özbekistan ulusal basını şiddeti özendirici yaklaşımlardan uzak durmaktadır. Ancak okurun dikkatini çekecek şekilde gazetede kadına yönelik şiddet haberlerine yer vermemektedir. Bununla birlikte kadına şiddet haberlerinde kullanılmakta olan dil ve konu bir olgu şeklinde değil belki adli bir vaka şeklinde sunulmaktadır.

10- Özbekistan ulusal gazetelerinde kadına yönelik şiddetin gerçekleştiği yer hakkında bilgi verilip verilmediğine bakıldığında, şiddetin uygulandığı yer hakkında haberin başlığında bilgi verilmektedir. Bu bağlamda 11 haberin 7 tanesinde şiddetin aile içinde gerçekleştiği görülmekte iken, kalan 4 haberde ise şiddetin iş yerinde yapıldığı görülmektedir. İstatistik verilere bakıldığında 2022 senesinde kadına yönelik şiddetin % 87'si aile içinde gerçekleşmiştir. Gazetede yer alan haber verilerine bakıldığında ise istatistik veriler ile benzerlik gösterdiği ortaya konulmakta ve kadınlar en çok ev içinde ve iş yerinde şiddete maruz kaldığı görülmektedir.

11- Özbekistan ulusal gazetelerinde sunulan kadına şiddet vakalarının hangi aylarda daha fazla haber yapıldığına bakıldığında 2022 yılında Ocak ayında 2, Şubat ayında 4, Mart ayında 2, Haziran ayında 1, Temmuz ayında 1, ve Ekim ayında 1 tane haber olarak sunulduğu görülmektedir. Ayrıca elde edilen sonuca bakıldığında 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ve 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi İçin Uluslararası Mücadele Günü olan aylarla diğer aylarda eşit oranda kadına yönelik şiddet haberlerine ulusal basında yer verildiği görülmektedir. 2022 senesinde Kasım ayında toplumda ses getiren iki kadının ölümüyle sonuçlanan cinayet vakasının (cinayetlerin biri koca ve biri de kaynata tarafından gerçekleştirilmiştir) internet ve televizyon mecralarında verilmesine rağmen ulusal basında yer almayı büyük bir eksiklik olarak görülmektedir. Toplumda yankı yaratan bu tür olayların da ulusal basında gündem olarak yer alması gerektiği önerilmekte ve bu şekilde toplumda hem bilgilendirici hem de farkındalık yaratmada etki edeceği düşünülmektedir.

Çalışmada içerik analizi yöntemiyle elde edilen verilerde kadına yönelik şiddet içerikli haber metinlerinin konuya yaklaşımlarında farklılıklar gösterdiği gözlemlenmiştir. Örneğin, 2022 yılında kadına yönelik şiddet haberlerine en çok yer veren XXI Asr gazetesinin, aile içi şiddeti ve mobbing konularını haber yaptığı görülmüştür. Gazetenin haber içeriğinde, şiddet gören kadının hakları savunulduğundan, haberin taraflı nitelikte olduğu görülmüştür. Mahalla, Ishonch ve Milliy Tiklanish gazetelerinde kadına yönelik şiddet haberlerinin az sayıda olduğu, sunum şekillerinin hukuki, cinayet ve eleştirel nitelikte olduğu görülmüştür. Xalq So'zi gazetesi 2022 senesinde kadına yönelik şiddet haberleri yayınlamadığı tespit edilmiştir. Gazetelerde yayınlanan kadına yönelik şiddet konulu haberlerin sadece tek bir gazetede yayımlandığı diğer ulusal gazetelerde haber yapılmadığı gözlemlenmiştir.

Araştırmada elde edilen verilerin geçerlilik ve güvenilirliğinin geçerli olması adına içerik analizi yöntemi ile incelenen haberlerin içeriğinde kullanılmış olan resimler ve fotoğraflar göstergebilim analizi ile analizi yapılmıştır. Çalışmada ortaya çıkan 11 kadına yönelik şiddet içerikli haberlerin toplamda 7 tanesinde görsel kullanılmıştır.

Araştırmada göstergebilim analizi ile değerlendirilmesi yapılan ilk görsel XXI Asr gazetesindeki ‘Barıştırmak Çözüm Değil, Hatta Facia Olabilir’ başlıklı habere aittir. Haber konusu aile içinde şiddete maruz kalan genç gelin hakkındadır. Başta eşinin annesi ve kız kardeşleri daha sonra da kocası tarafından hem psikolojik hem de fiziksel şiddete uğrayan genç kadın sonunda dayanamayıp intihara kalkışmıştır. Zamanında yapılan müdahale sonucunda hayatta kalmayı başaran Nesibali (isimler değiştirilmiştir) daha sonra aynı şekilde şiddete maruz kalmaya devam etmiştir. Bunun sonucunda hamile iken rehabilitasyon merkezine yerleştirilmiştir. Aile içi şiddete tanık olan Nesibali’nin ailesinin bu duruma ses çıkartmamaları da aynı zamanda bir sessiz şiddet olarak tanımlanabilir. Aile içi şiddet konulu haberin görseline bakıldığında ise iki tarafta hem erkek hem de kız çocuğunun elinden tutmuş olan kağıttan anne baba figürü kalın kırmızı renkte çatlak ile ikiye bölünmüştür. Bu temsil haberin içeriğindeki aile içi şiddet konusunu ve şiddetin genç bir ailenin daha çocuğu doğmadan ailesinin parçalandığını göstermektedir. Aynı zamanda haber içeriğinin boşanmış çiftlerin tekrar barıştırılması hususunun her durumda doğru olmadığı göz önüne alındığında, görselin çağrıştırdıkları ve erkileri tamamlayıcı olmaktan uzak kaldığı görülmektedir. Arkadan vuran ışık ve düzensiz kırmızı çatlak da aynı zamanda ailenin tekrar birleştirilebilir umudunun olduğunu ifade etmektedir. Görselin doğada temsil edilmesi ise toplumda boşanmaların doğal bir hal olduğunu simgelemektedir. Bu haberin konusu ile uyum sağlamaktadır. Sonuç olarak görselin gösterenleri ve gösterilenleri ana başlık olan boşanmayı anlatsa da haberin içeriğindeki olayla ve örnekle uyumsuz hatta zıt öğeler taşımaktadır.

Çalışmadaki ikinci görsel XXI Asr gazetesinde ‘12 Yıl Sonra Görevine Geri Döndü’ başlığı altında yayınlanmış hem ekonomik hem de psikolojik şiddet içerikli haberin görselidir. Bu haberde şiddet bir önceki haberden farklı olarak iş yerinde gerçekleşmiştir. Ayrıca bu görsel şiddet mağduru olan kadının kendi gerçek fotoğrafıdır. Fotoğrafta kadın takım elbisede, iş yerindeki kürsüde gösterilerek güçlü ve çalışan kadını temsil etmektedir. Elindeki kırmızı kalem ise adaletin daha önce almış olduğu yanlış kararı temsil ederken, görselin önündeki yeşil renkteki ‘12 Sene Sonra

Serbest Kaldı' yazısı olumluluğu ve galibiyeti göstermektedir. Haberde iş yeri tarafından haksızlığa uğrayan ve işinden olan kadın 12 sene sonra aklanarak görevine geri dönmüştür. Haberde şiddet mağdurunun gerçek fotoğrafının kullanımı ve gösteriliş şekli haberin içeriği için doğru öğeleri barındırmaktadır. Haberin konusu, içeriği ile uyum sağlamaktadır. Haberin işlevsel boyutu, şiddetin gerçekleştiği yer ve diğer içerikleri ile örtüşmektedir.

Göstergebilimsel analiz ile değerlendirilmesi yapılan üçüncü görsel de XXI Asr gazetesindeki 'Beni Çocuğumla Evime Geri Gönderin' başlıklı haberin görselidir. Görselde adaleti gösteren bir tokmak, bir aile ve ikiye bölünmüş evin görseli bulunmaktadır. Haber konusu gereği kocasının ailesi ile anlaşamadıktan sonra çocuklarını alarak kendi ailesinin yanına dönen ama sonrasında tekrardan kocasına geri dönmek isteyen kadının vakasını anlatmaktadır. Haberde sulh yoluyla iki tarafında barıştırılarak olayın çözüme ulaşıldığı haberi verilmişse de haberdeki görsel tam olarak haberin ana temasını tamamıyla temsil etmemektedir. Görsel, haberdeki aile içi anlaşmazlığı göstermişse de sonrasında sulh yoluyla çözüme ulaşıldığını göstermemektedir. Tokmakla evin ikiye bölünmesi göstergesi ile olumsuz bir sonucu temsil etmektedir. Sonuç olarak haber görseli zıt imgeler ile haberin ana teması ile örtüşmemektedir.

Araştırmada ele alınan dördüncü haber göstergebilim analizi ile değerlendirildiğinde yine konusu gereği aile içi şiddet içerikli bir haberdir. Yalnız burada fiziksel veya ekonomik değil, aile tarafından erken yaşta evlenmesi için psikolojik baskı yapılan genç kızlardan söz etmektedir. Haber içeriği temsili bir fotoğraf ile yansıtılmıştır. Toplumdaki erken yaşta kızların evlendirilmesi eleştirmiş, bunun yerine kız çocuklarının okumaya teşvik edilmesi ve onlara bu konuda destek verilmesi hakkında söz edilmiştir. Haberdeki görsel de bunu temsil edecek şekilde genç kızın elinde kitaplarıyla kitap rafları arasında tasvir edilmiştir. Bu şekilde genç kızların yerinin kitapların, yani eğitimin arasında olduğu vurgulanmıştır. Kitapların uzun ve sonsuz bir uzanışta gösterilişi ve yolun sonunda ise ışığın yansması, genç kızların hayatının daha önde olduğu ve bu hayatta eğitilmiş olunca başarılı olacağı gösterilmiştir. Sonuç olarak haberin içeriği ile haberde gösterilen temsili resim haberi özetleyen bir anlatım bütünü olma görevini yerine getirmiştir.

Çalışmanın bir sonraki haberde verilmiş olan görsel göstergebilim analizi ile değerlendirildiğinde, temsili bir fotoğrafın verilmiş olduğu görülmektedir. ‘Şikayet Edilen Her Zaman Suçlu Değil. İşinden Atılan Ebe Görevine Geri Döndü’ başlıklı haberin konusu iş yerinde haksız yere bir hastanın şikayeti üzerine, şikayet nedeni araştırılmaksızın işten çıkartılan ve psikolojik şiddete uğrayan hemşire hikayesidir. Görsele bakınca oturmuş halde başını öne eğmiş ve ağlayan bir pozisyonda gösterilmektedir. Haberdeki şiddet yeri iş yeri olduğundan dolayı, görseldeki sağlık çalışanı da hastanede tesvir edilmesi ile mobbing şiddeti gösterilmektedir. Fotoğraftaki arka planda yansıtılan diğer personellerin tasviri de aynı zamanda bu tür şiddete çok sayıda sağlık çalışanının maruz kaldığı da gösterilmektedir. Haberinin diğer kısmında sağlık çalışanının bu davayı kazandığı ve işine geri döndüğü anlatılmaktadır. Yalnız görsel sadece haberin ilk kısmını anlatmakta ve davayı kazandığını temsil etmemektedir. Dolayısıyla fotoğraf haberin devamında anlatılan olayları anlatmakta yetersiz kalmaktadır.

Çalışmanın Mahalla gazetesinde yer verilmiş ‘Anne ve Çocuğun Avare Kaldığı Toplum Gelişmiş Bir Toplum Mudur?’ başlıklı haberde kamu kuruluşları tarafından psikolojik ve ekonomik şiddete maruz kalan ve aynı zamanda hakları için mücadele eden kadın hakkında anlatılmaktadır. Haber içeriğinde şiddet mağdurunun gerçek kimliği ve gerçek kanıt belgelerin fotoğrafları sunulmuştur. Haberdeki görsellere bakıldığında ilk görsel elini açmış birçok yaşlı ve bir küçük çocuğun dua ederken pozisyonundaki fotoğrafı verilmiştir. Burada şiddet mağduru kadın engelli çocuğunun devlet imkanlarından faydalanması adına gazeteye bir mektup yazmış ve ardından bu isteği olumlu sonuçlanmıştır. Haberdeki görselde yaşlılar takım elbiseli olarak devlet yetkililerini temsil ederken aynı zamanda çocuğu merkeze alarak elleri açık halde dua etmesi ve yüzlerindeki tebessüm ile yetkililerin bu olaya yaklaşımının olumluluğunu göstererek haberin küçük çocuk ile bağlı kısmını doğrudan göstermiştir.

Haberin ikinci görselinde ise haberin devamında kadının anlattıkları üzerine iki el yazılı sayfa ve bir de ıslak imzalı bir belge sayfası görülmektedir. El yazılı sayfalar haberin içeriğindeki olayın gerçekliğini desteklemek amaçlı verilmişken, kağıtın üzerindeki resmi bir kaşenin ise orijinal bir kanıt olduğunu göstermektedir. Bu da aynı zamanda kadının kamu tarafından uğradığı haksızlık ve psikolojik şiddeti temsil etmektedir. Bir diğer kanıt niteliğinde verilmiş olan logolu antetli resmi sayfa ise yine aynı şekilde

olayın gerçekliğini desteklemektedir. Son olarak verilmiş olan ve haberin mağdurunun gerçek görünümüdür. Haberin içeriğinde şikayetçi olan kadın çekim açısı ve gösterilmesi konumuyla güçsüz ve mağdur bir pozisyonda temsil edilmiştir. Yalnız haberin içeriği kadının ilk başta mağdur kaldığını anlatsa da devamında direnişinin hikayesini anlatmaktadır. Dolayısıyla kadının verilmiş olan gerçek görseli tam manasıyla haberi karşılamamaktadır.

Çalışmada göstergebilim analizi yöntemi ile analizi yapılan bir sonraki görsel Milliyet Tiklanış gazetesinde verilmiş olan ‘Boşanma Davasını Yaşayanlar. Nafaka Fonunun Oluşturmasını Tek Çare Olarak Görmektedirler’ başlığı altında yayınlanmış haberin görselidir. Haberin içeriğinde verilmiş olan görsellerin ilki güçlü kadını temsil ederken, diğer resim ağlayan mağdur kadın ve bir diğer görsel de şiddet gösteren erkeği göstermektedir. Haberde verilen görseller birbirinden bağımsız olarak görülse de aynı zamanda bir tablo halinde bakıldığında haberin içeriğini ve konusunu temsil etmektedir. Haber toplumda yaşanan boşanmalar sonucu çocuğuyla mağdur kalan ve nafaka alamadan kocası tarafından ekonomik ve daha sonrası ise kocasının bir başka kadınla evlenmesi sonucunda psikolojik bir baskıya maruz kalan kadını anlatmaktadır. Haberin konusu gereği görseller babanın eski ailesine sırt çevirmesi, ağlayan bebek ve ağlayan kadının görseli ise boşanma sonrası veya boşanmaya izin vermeden başka bir evlilik yapan erkeği temsil etmektedir. Haberin sahibi olan kadının gerçek fotoğrafının verilmesi aynı zamanda diğer görsellerden bağımsız olarak konumlandırılmış olup, şiddete maruz kalan mağdur kadınların zıddı olarak güçlü ve resmi bir imajda gösterilerek, hak arayan kadınları temsil etmiştir. Haber içeriğindeki hem temsili hem gerçek fotoğrafların kullanımı haberin içeriği ve konusu ile uyum sağlamak ve tam manada yansıtmaktadır.

Araştırmada göstergebilim analizi ile elde edilen verilerde kadına yönelik şiddet haberlerinde kullanılan görsellerin 7’sinden 4’ünde haber içeriği ile örtüşmediği görülmektedir. Bu durum hedef kitleye, haberin iletmek istediği mesajın doğru şekilde ulaşmasına engel olabilmektedir. Barthes göstergeyi gösteren (biçim) ve gösterilen (içerik) olarak ikiye ayırmıştır. Haberin içeriğindeki görsellerdeki göstergelere bakıldığında, gösterilen tarafının zayıf kaldığı, okuyucuda haberdan bağımsız olarak farklı algı yaratabildiği gözlemlenmektedir. Haberlerde kullanılan öğeler ve metaforlar aracılığıyla iletilmek istenen mesaj karşıya ulaşmakla kalmayıp okuyucuda psikolojik

olarak iz bırakmayı da hedeflemektedir. Fakat, haberlerde kullanılan görsellerin haber içeriği ile tam manada uyum sağlamadından dolayı, hedef kitlede zihinsel etkinin az olabileceği öngörülmektedir. Ayrıca kamuoyu oluşturma ve farkındalık yaratma gibi haberin işlevsel boyutlarının da amaca ulaşmada eksik kaldığı düşünülmektedir.

Çalışmada, Özbekistan ulusal gazetelerinden Mahalla gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Baxtiyor Abdusattorov, XXI Asr gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Jalilov Norqobil, Milliy Tiklanish Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Mirodil Abdurahmonov, Ishonch gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Xusan Ermatov ve Xalq So'zi gazetesi Genel Yayın Yönetmeni yardımcısı Shuhrat Jabborov ile Özbekistan'da kadına yönelik şiddet haberlerinin ulusal gazetelerde yansıtılışı konusunda görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde sorulan sorulara verdikleri cevaplara göre ulusal gazetelerin çoğunun Özbekistan'daki partilere ve Parlamentaoya ait olduğu anlaşılmaktadır. Ishonch ve Mahalla gazeteleri ise sosyal toplumu ve mahalleyi yansıtan ulusal gazeteler olduğu görülmektedir. Bu nedenle ulusal gazeteler daha çok bağlı olduğu kesimlerde yapılan çalışma, faaliyetler, parti tarafından çıkartılan yeni kararlar, kanunlar veya reformaları içeren haberleri yapmaktadır. Mahalla ve Ishonch gazetelerinden elde edilen kadına yönelik şiddet haberlerine de bakıldığında 2022 senesinde Mahalla gazetesinde 3 haber, Ishonch gazetesinde 3 haber ve XXI Asr hem sosyal hem de siyasi bir gazete olduğundan dolayı 4 haberi yansıttığı görülmektedir.

Özbekistan ulusal gazetelerinin editörlerine, kadına yönelik şiddet haberleri ile ilgili yayın politikaları hakkında soru sorulmuştur. Verilen cevaplardan, Mahalla ve Ishonch gazete editörleri kadına yönelik şiddet haberlerinin direkt olarak verilmesinden ziyade eğitici, farkındalık yaratan ve kamuoyu oluşturan haberleri vermeyi daha olumlu sonuçlara yol açtığını dile getirmiştir. Milliy Tiklanish, XXI Asr ve Xalq So'zi gazete editörleri daha çok kadına yönelik şiddet vakalarını önlemeye yönelik parti ve parlamentonun yaptığı çalışmalarını yansıtmayı tercih ettiklerini ifade etmiştir. Araştırmada içerik analizi yöntemiyle elde edilen verilere bakıldığında haberlerin araştırma, yorum, köşe yazısı ve eğitici türünde olduğu görülmektedir.

Özbekistan'daki 5 ulusal gazetenin editörlerine kadına yönelik şiddet haberlerinin ulusal gazetelerde az sayıda olması kadına yönelik şiddetin önlenmesinde pozitif ve negatif etkileri üzerine görüşlerine yönelik soru sorulmuştur. Verdikleri cevaplara göre kadına

yönelik şiddet haberlerinin yazılı basında direkt olarak yansıtılması yerine daha çok eğitici, kadınlara yönelik yapılan farklı çalışmalar ve yenilikler hakkında haberlerin verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca Ishonch, Mahalla ve XXI Asr gazeteleri olumlu içerikli haberlerin yayınlanmasını önemserken, Milliy Tiklanish bu tür haberleri daha çok yeni medya mecralarında verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Xalq So'zi gazetesi ise şiddet içerikli haberlerin fazla verilmesi de şiddete teşvik edebileceğini dile getirmiştir. Ulusal gazetelerin 5'i de Özbekistan'daki ulusal gazetelerde kadına yönelik şiddet haberlerinin daha az sayıda yansıtılması gerektiği düşüncesini belirtmiştir.

Özbekistan'daki 5 ulusal gazetelerinin editörlerine kadına yönelik şiddetin önlenmesinde ulusal gazetelerin yayın politikasının ne kadar etkili olduğu ile ilişkili soru sorulmuştur. Verilen yanıtlara göre Ishonch gazetesi az sayıda kadına yönelik şiddet haberleri verilse de içerik olarak etkili, tam araştırılmış ve farkındalık oluşturacak nitelikte haber olmasının daha önemli olduğunu belirtmiştir. Mahalla, Xalq So'zi ve Milliy Tiklanish gazetesi bu tür vakaları direkt yansıtmak yerine daha çok kadına yönelik şiddeti önleyici, eğitici ve farklı konularda kadınlara yönelik haberlerin verilmesini gerektiğini söylemiştir. Bu söylenenlerden farklı olarak XXI Asr gazetesi ise günümüzde bu tür içerikli haberlerin yeni medya araçlarında daha fazla yansıtıldığını, yazılı basın da bu tür haberleri yansıtmada aktif olması gerektiğini dile getirmiştir.

Araştırma gazetelere başvuru hakkında sorulan soruya verilen cevaplara göre, şiddete uğrayan kadınlar, şiddet tanıkları genel olarak herkes gazetelerde vaka hakkında bilgi verebilir, başvurabilir hem yazılı hem de sözel olarak gazeteye bu tür vakalar hakkında bilgi iletebilir. İletilen bilgilerin hukuka aykırı olmayan ve gerçek bilgileri içeren vakalar olması önem arz etmektedir. Özbekistan'da ulusal gazetelerde yayınlanan kadına yönelik şiddet haberlerinin daha çok hangi aylarda yayın yapıldığına bakıldığında tüm aylarda eşit oranda haberlerin yayınlandığı görülmüştür. Ayrıca 8 Mart ve 25 Kasım Uluslararası kadına yönelik şiddete karşı mücadele günlerinde kadına yönelik şiddet konulu haberlerin daha az şekilde yayınlandığı görülmüştür. Bunun nedenini öğrenmek amaçlı ulusal gazetelerin editörlerine sorulan soruya gelen cevaplara göre, 8 Mart gününün Özbekistan'da resmi bayram olduğu, bugünün kadınlara özel bir gün olması nedeniyle Özbekistan'da kutlamalar ve şöenler yapılmaktadır. Dolayısıyla böyle bir günde kadınlara yönelik sadece olumlu yönde haberlerin yapılmasının önemli

ve daha doğru olduğu düşüncesini belirtmişlerdir. Kadınları konu alan farklı alanlarda, toplumda önemli yer tutan kadınlar hakkında bilgi vermenin kamuda kadın imajını olumlu yönde etkileyeceğini ifade etmişlerdir.

Araştırmada Xalq So'zi gazetesi editörüne verilen ayrıyeten bir soru da Xalq So'zi gazetesinde 2022 senesinde hiç kadına yönelik şiddet haberlerinin olmayışından kaynaklanmakta olup bu soruya verilen cevaba göre, Xalq So'zi gazetesi bir siyasi gazetedir ve Özbekistan'ın Parlamentosu bünyesinde oluşturulmuştur. Buna bağlı olarak da çok fazla kadına yönelik şiddet olayları ile ilgilenmek yerine, parlamento veya Özbekistan hükümetinin kadına yönelik şiddet konusunda yaptığı birçok çalışmalar hakkında haber verdiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca kadına yönelik şiddet haberlerinin olmayışının bir başka nedeni de gazeteye kadına yönelik şiddet konularında bilgi, yazı veya mektupların gelmeyişi olması olduğunu dile getirmektedir. Araştırma kapsamında bakıldığında hem aile içi hem de iş yerinde şiddete maruz kalan kadınların sayısı olarak daha fazla olduğu görülmektedir. Özbekistan istatistik kurumundan alınan veriye göre, aile içi şiddetin daha fazla olduğu yani yaşanan şiddet vakalarının % 87'sinin aile içinde yaşandığı görülmektedir. Aile içi şiddetin yaygın olması nedeniyle Özbekistan'da şiddet mağduru kadınlar gazete veya medya mecralarına şikayet için başvuru yapmamaktadır. Bu da toplum baskısı, kültürel değerler ve düşüncelerden kaynaklanmaktadır. Buna bağlı olarak gazeteler de bu tür haberlerin gazetede yer verilmesine pek olumlu bakmadıklarını dile getirmektedir.

Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlara bakıldığında 2022 senesinde yaklaşık 42000 kadına yönelik şiddet vakası yaşanmışken, ulusal gazetelerde sadece 11 tanesinin haber olarak yayınlanması gazete yöneticilerinin ifade ettikleri düşünceleri desteklemekte ve göstermektedir. Bunun yanı sıra Özbekistan'ın ulusal gazetelerinin daha çok sosyal ve siyasi olması nedeniyle toplumda yaşanan bu tür vakalara sıcak bakılmaması nedeniyle haber konusu olmamaktadır. Ayrıca gazetenin yayın politikası nedeniyle de bu tür haberlere pek dikkat edilmediği görülmektedir. Özbekistan'ın ulusal gazetelerinin, polis veya mahalle muhtarları, gönüllü aktivistleri ya da kadın defterinde listeye alınan kadınlarla iletişime geçilerek kadına yönelik şiddet vakalarının araştırılarak gazetelerin ön sayfalarında yer verilmesi gerektiği önerilmektedir. Bu tür habercilik toplumda hem kadına yönelik şiddetin önlenmesinde hem de şiddet yanlılarının ifşası ile toplum tarafından bilinmesi, olumlu ve etkili sonuç elde edilmesine vesile olacaktır.

Araştırmada analizi yapılan Özbekistan'daki ulusal gazetelerin haberleri daha çok farkındalık yaratan, kamuoyu oluşturan ve köşe yazıları tarzında araştırma makalelerinden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca bu tür konuların yıl boyunca farklı tarihlerde yayınlanması da gazetelerin bu işlevi başarılı olarak yerine getirdiğini göstermektedir. Buna rağmen her sene kadına yönelik şiddet vakaları artış göstermektedir. Bu durum ulusal gazetelerde bu tür haberlerin farklı tarihlerde verilmesine rağmen çok az sayıda kadına yönelik şiddet haberlerine yer verilmesi nedeniyle etkisiz kaldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra Özbekistan'da gerçekleşmekte olan kadına yönelik şiddet vakaları haberlerde yer alsa bile bilgilendirici boyutunda kalmaktadır. Bu da aynı zamanda toplumun bu tür vakaların hiç olmadığı düşüncesine kapılmasına neden olmaktadır. Ayrıca ulusal gazetelerde yapılan haberlerin çoğu taraflı ve eleştirel niteliktedir. Bu da konu hakkında bilgi edinilirken okurun şiddete uğrayan kadına veya şiddet yanlısına kin ve nefret duygusu beslemesine de zemin yaratmaktadır. Kadına yönelik şiddet haberlerinin gazetenin 3, 4, 5, veya 6. sayfalarında yer alması da aynı zamanda haberin okur tarafından dikkat çekmesini azaltmakta ve haberin önemini düşürmektedir. Bu da aynı zamanda Özbekistan ulusal gazetelerinin kadına yönelik şiddet haberlerine yeteri kadarıyla önem vermediğini göstermektedir. Kadına yönelik şiddet vakalarının sıradan ve basit görerek gazetelerde daha fazla yer verilmemesi, daha çok şiddete maruz kalan kadınlar ile iletişime geçilmeden araştırmacı gazetecilik yapılmadan göz ardı edilmesi, gazetelerin içeriğinde eğitici veya bilgilendirici yazılara yer verilmemesi ulusal gazetelerdeki önemli eksik noktalardandır. Bunun dışında kalan, farkındalık yaratma, kamuoyu oluşturma yönünde yapılan haberler de olumlu ve etkili haberler olarak değerlendirilmektedir.

Özbekistan ulusal gazetelerinde kadına yönelik şiddet haberlerinde şiddet mağdurları ve şiddet yanlılarının kimlikleri aile içi şiddet haberlerinde değiştirilerek verilmekte iken, kamu veya iş yerinde şiddet gören ve şiddet uygulayanların kimlikleri açık olarak verilmektedir. Ayrıca aile içi şiddet haberlerinde görüntüler de temsili olarak verilmişken, cinayet haberlerinde ise hiç görüntü kullanılmamaktadır. Diğer yerlerde yapılan şiddet konulu haberlerde ise şiddete maruz kalan ve şiddet uygulayanın gerçek görüntüleri kullanılmaktadır. Ulusal basındaki haberlerde şiddet yanlıları ve şiddet mağdurlarının kimlik ve görüntüleri şiddetin uygulandığı yere göre haberde yansıtılmasında farklılık oluşturmaktadır. Bu aynı zamanda gazetecilerin konuya olan

hassasiyeti, daha sonra yaşanabilecek tehdit, şikayet tarzı olumsuz sonuçları önlemek ve yeterli derecede vaka ile ilgili bilgilere sahip olmamaları nedeniyle bu tür bir yaklaşım tarzında hareket etmelerine sebep olmaktadır. Ayrıca kadına yönelik şiddet haberlerinin ulusal gazetelerde bu derece az sayıda yer verilmesinin başlıca sebebi de yukarıda da belirtildiği gibi devlet tarafından kontrol edilmesi, ayrıca ulusal gazetelerinin çoğu parlamento ve partiye bağlı olarak faaliyet yürütmesi ve yayın politikalarını daha çok siyasi yönde olması da önemli etkenlerden sayılmaktadır. Buna ek olarak da siyasi yayın politikasına sahip olan ulusal gazetelerin kadına yönelik şiddet içerikli haberlerin direkt verilmesine, şiddet yanlılarının daha çok şiddete teşvik edilmesine neden olacağı bir düşünceye sahip olmalarıdır. Dolayısıyla ulusal gazete editörleri direkt olarak kadına yönelik şiddet haberlerini vermek yerine farkındalık yaratan, kamuoyu oluşturan ve bilgilendirici ya da eğitici ve farklı alan ve konularda başarılar elde eden kız çocukları ve kadınlar hakkında haberlere gazetede yer vermeyi daha olumlu bulduklarını ifade etmektedir.

Kadına yönelik şiddet haberlerinin ulusal gazetelerde az sayıda yayınlanması, ulusal gazetelerin direkt olarak kadına yönelik şiddet vakalarının verilmesi yerine daha çok bilgilendirici, kamuoyu oluşturan veya farkındalık yaratan nitelikte haberleri yayınlamayı tercih etmesindedir. Bu konuda gazete editörleri de aynı fikirde olduklarını belirtmişlerdir. Kadına yönelik hem devlet hem kamu sektöründe yapılan çalışmalar, projeler, programlar ve faaliyetler hakkında yansıtmayı olumlu bulmaktadır. Gazete editörleri bu şekilde toplumda kadın hakkında daha olumlu düşünce ve olguların oluştuğunu ve kadının değerinin daha yükseleceğini ifade ederken, aynı zamanda kadına yönelik şiddet vakalarının da azalmasında etki edeceğini öne sürmektedir. Ulusal gazetelerin içerik analizi yapıldığında, editörlerin de dile getirdiği gibi kadın konulu haberlerin genelde toplumda başarılı ve örnek olan kadınlar, devlet ve kamu tarafından kadın odaklı yapılan çalışmalar, yurt dışı ve yurt içinde ödüller alan kadınlar hakkında haberlerin ağırlıklı olduğu görülmektedir.

Görüşme tekniği ile elde edilen verilere göre, gazetelerde yayınlanan kadına yönelik şiddet haberlerinin ana konusunun aile içi şiddet olduğu görülmektedir. Aile içi şiddet sosyal öğrenme kuramının savunucusu olan Bandura'ya göre, şiddetin çıkış noktası olarak görülmektedir. Bu durumu önlemek adına, Ishonch, Mahalla ve XXI Asr gazeteleri daha olumlu içerikli haberlerin yayınlanmasını önemserken, Milliy Tiklanish

bu tür haberleri daha çok yeni medya mecralarında verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Gerbner'in duygusal kuramında savunduğu gibi, gazete editörleri de kadına yönelik şiddet haberlerinin sürekli olarak basında verilmesinin insanlarda şiddete teşvik uyandırabileceğini ifade etmiştir. Yazılı basında olumsuz içerikli haberlerin az sayıda verilmesiyle toplumda kadına yönelik şiddeti önlemek istediklerini dile getirmiştir.

Bu çalışma Özbekistan'daki 5 ulusal gazete ile sınırlandırılmıştır. Bu konuda ileride araştırma yapacak olan çalışmacıların Özbekistan yerel basın veya internet gazetecilik üzerine de çalışmalar yapmaları ve bu yapılan çalışma ile karşılaştırma yapmaları önerilmektedir.

Özbekistan ulusal gazetelerinde az sayıda eğitici ve eleştirel türde haberlerin verilmesi bir eksiklik olarak görülmektedir. Bu nedenle ulusal gazetelerde kadına yönelik şiddet haberlerinin güncel olarak sunulması önem arz etmektedir. Ulusal gazetelerin bu konuda yayın politikalarında değişikliğe gidilmesi önerilmektedir. Bunun yanı sıra toplumu eğitecek türde kadına şiddet haberlerine de ulusal basında yer verilmesi öneri olarak sunulmaktadır. Özbekistan ulusal basınında kadına şiddet haber sayısının neredeyse yok sayılacak kadar oluşu nedeniyle bu alanda daha çok kadına yönelik şiddet vakalarının araştırılması önerilmektedir. Bu kapsamda Özbekistan'da rehabilitasyon merkezlerinin başkanları, Özbekistan Kadın ve Aile Koruma Komitesi üyeleri ile kadına yönelik şiddet hakkında görüşmeler yapılmalıdır. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi adına devlet kurumları ve STK'lar tarafından derinlemesine çalışmalar yapılmalıdır. Yapılan çalışmaların çıktılarıyla topluma farkındalık ve eğitici yönde katkı sağlayacağı öngörülmekte ve önerilmektedir. Buna ek olarak da hem okullarda hem de diğer eğitim alanlarında çocuklar ve yetişkinler arasında kadına yönelik şiddet konusunda seminerler, projeler, eğitimlerin yapılması da Özbekistan'da çocuk tacizi, şiddeti ve şiddetin farklı türlerine karşı olgu ve düşüncelerin oluşumunda daha etkili olacağı düşünülmekte ve önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbott , J., & Johnson , J. (1995). Domestic Violence Against Women. Incidence and Prevalence in an Emergency Department Population. *Journal American Medical Association*, 273(22), 1763-1767.
- Abdullah, Ö. (2004). *Siyasal İletişim: Partiler, Seçimler, Stratejiler*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Abdurahimova, V. (2022, Mart 5). «Позовите Умиду». *Запуцен Проект Для Защиты Женщин от Уличных Домогательств*. *Gazeta.Uz*: <https://www.gazeta.uz/ru/2022/03/05/call-umida/> adresinden alınmıştır
- Abdurahmonov, M. (2008, Ekim 29). *Milliy Tiklanish Gazetesi*. DEMokratik Parti'nin Sosyo-Politik Gazetesi: <https://www.mt.uz/gazeta> adresinden alınmıştır
- Abdurashidova, Y. (2021, Ağustos 26). *18+: O'zbekistonda Ayollarga Nisbatan Zo'rvonlik, Tahdid, Tazyiq Keskin Oshdi*. *Qalampir.Uz*. adresinden alınmıştır
- Abdusattorov, B. (2019, Eylül 24). *Mahalla Gazetesi*. Sosyo-Politik, Manevi-Eğitici Gazete: https://t.me/gazetalar_sharhi adresinden alınmıştır
- ABS. (2022). *Family, Domestic and Sexual Violence Data in Australia*. Canada: AIHW.
- Adler, A. (2011). *Social Interest: A Challenge to Mankind. Digital Version*, H. Stein (Ed.). Washington: Alfred Adler Institute of Northwestern Washington Manaster.
- Advice.Uz, H. A. (2021, Temmuz 17). *Ijtimoiy Himoya Daftarlari*. *Advice.Uz*: <https://advice.uz/oz/document/2289> adresinden alınmıştır
- Af Örgütü. (2018). *Violence and Abuse Against Women Online*. London: Amnesty.org.
- Ajansı, A. B. (2014). *Kadınlara Yönelik Şiddet: AB Geneline Yönelik Anket*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Akadağ, M. (2014, 12 11). *Gündelik Hayat Ve Medya Üzerine*. İstanbul, İstanbul, Türkiye.
- Akhunova, M. A. (1981). *Uzbecks kaya SSR v Godi Velikoy Otechestvennoy Voyni*. Tashkent: Fan.
- Akın, M. (2013). Aile İçi Şiddet. *İÜHFİM*, LXXI, 27.
- Akıncı Çötök, N. (2015). Toplumsal cinsiyet rolü dâhilinde kadına şiddet olgusuna karşı kadın algısı. *International Journal of Social Sciences and Education Research 1* (3), 778-790.

- Akıncı Çötök, N. (2016). Şiddeti Anlamada Temel Dinamikler: Şiddetin SosyoPsikolojik Arkeolojisi. *II. Uluslararası Disiplinlerarası Kadın Araştırmaları Kongresi Bildiriler kitabı, 11-13 Aralık,*, 31-39.
- Akkaya Şahin, G. (2010). *Aile İçi Şiddet Kavramı ve Aile İçi Şiddetin Uluslararası ve Ulusal Hukuki Belgelerdeki Düzenlemesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksoy, E., & Çetin, G. (2023, 05 04). *Aile İçi Şiddet.* Adli Tıp Ders Notları: <http://www.ttb.org.tr/eweb/adli/6.html> (Son Erişim: Mayıs 2023) adresinden alınmıştır
- Alankuş, S. (2012). *Önsöz Neden Kadın Odaklı Habercilik? Kadın Odaklı Habercilik II. Basım.* İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayını.
- Al-Dulaimi, B. (2023). Sosyal Medyada Bütünleşik Pazarlama İletişim Uygulamaları: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Öneri Dergisi*, 8 (59), 243-264. DOI: 10.14783/maruoneri.1082523.
- Alikoç, F. (2019, Kasım 17). *Dünyada Kadına Yönelik Şiddet Atlası.* Evrensel: <https://www.evrensel.net/haber/391070/dunyada-kadina-yonelik-siddet-atlasi> adresinden alınmıştır
- Alimov, S. (2023). Ayollarga Nisbatan Zo‘Ravonlikning Oldini Olishda Kompleks Tizimli Yondashuv: Xalqaro Tajriba. *Academic Research in Educational Science* 4, 436-446.
- Ardıç Çobaner, A., & Vuran Doğan, Ö. (2012). *Toplum Sağlığı Ve Şiddet: Medya Üzerine Bir Analiz.* Ankara: ISBN 978-975-590-452-8.
- Arıkoğlu Ündücü, C. (2016). Kadına Yönelik Şiddetin Tarihi, Alternatif Politika. *Toplumsal Cinsiyet*, Özel Sayısı II, 4.
- Arklan, Ü., & Karakoç, E. (2013). Medyanın Genel ve Siyasal Gündeme İlişkin BilgiEdinme Aracı Olarak Kullanımı: Görgül Bir Araştırma. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 33, 325-363.
- Arslan, A. (2004). Medyanın Birey, Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1).
- Askew, C., & Field, A. (2008). The Vicarious Learning Pathway to Fear 40 Years on. *Clinical Psychology Review*, 28(7), 1249-1265.
- Aslan, K. (2008). *Değişen Teknolojiler ve Habercilikte İstihbarat.* İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Aslan, Ş., & Akçaray, D. (2013). Psikolojik Şiddetin Genel ve Örgütsel Sinizme Etkileri. *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, 0 (41), 25-44. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesiibd/issue/5898/78031>.

- Atabek, N. (1998). Gündem Belirleme Yaklaşımı. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 7, 155-174.
- Avrupa Konseyi. (2018). *Mapping Study on Cyberviolence*. Strasbourg, France: Cybercrime Convention Committee.
- Aydın, B. (2016). Sınır Kişilik Bozukluğunun Suç ve Şiddet ile İlişkisi: Bir Gözden Geçirme. *Klinik Psikiyatri*, 19, 37-44.
- Aziz, A. (2008). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Basımevi.
- Aziz, A., & Köker, E. (1994). *Medya Şiddet ve Kadın*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- Bakırcı, K. (2015). İstanbul Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 4, 133.
- Bandura, A. (1999). *Social Learning Theory*. Newyork: General Learning Press.
- Bandura, A. (2001). Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. *Annual Review of Psychology*, 52, 1-26.
- Barthes, R. (1979). *Göstergebilim İlkeleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Başeğmez, A., & Özerk, H. (2021). İnsanın Saldırgan ve Şiddet İçeren Davranışlarını Psikoterapi Kuramlarının Ele Alış Biçimlerinin Değerlendirilmesi. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18 (44), 8475 - 8499, DOI: 10.26466/opus.942149.
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması. *Sakarya University Journal of Education Faculty*, 14, 198 - 210.
- Bengtsson, M. (2016). *How to Plan and Perform a Qualitative Study Using 2016 Content Analysis*. Luxemburg: NursingPlus Open.
- Berkowitz, L., & Rogers, K. (1987). A Priming Efect Analysis of Media Influences. *Perspectives on Media Effects*, 3, 57-81.
- Bertil, E. (2010). *Kadınların İnsan Haklarının Uluslararası Düzeyde Korunması ve Kadın Hakları Uluslararası Hukuk ve Uygulama*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bilgin Şahin, B., & Erbay Dünder, P. (2017). Kadına Yönelik Şiddet ve Yaşam Kalitesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 18(3), 203-210.
- Bilgin, N. (2016). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü: Kavramlar, Yaklaşımlar (3. baskı)*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği. (2021). *Progress towards the Sustainable Development Goals*. London: UNSG.

- Birleşmiş Milletler Türkiye. (2021). *Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Kurulu (INCB) 2021 Raporları açıklandı!* Ankara: BM.
- BM. (2008). *Şiddete Hayır – Say No to Violence*. Brüksel: BM.
- Bodur, F. (1997). *Yerel Basında Yönetim ve Örgüt Yapısı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Braynt, J., & Zillman, D. (1996). *Violence and Sex in the Media*. New York: Mass Media Effects Across Cultures.
- Bulut, S., & Göktürk, G. (2012). Mobbing: İşyerinde Psikolojik Taciz. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (1), 53-70.
- Burger, J. (2006). *Kişilik: Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Burton, G. (1995). *Medya Analizlerine Giriş Görünenden Fazlası*, Çev: N. Dinç. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Çakır, V. (2005). Bir Sosyal Etkinlik Olarak Eğlence Ve Televizyon Konya Örneği'. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 13, 123-142.
- Çalışkan, H., & Çevik, E. (2018). Kadına Yönelik Şiddetin Belirleyicileri: Türkiye Örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (14), 218 - 233.
- Çalışkan, M., & Mencik, Y. (2015). Değişen Dünyanın Yeni Yüzü. *Akademik Bakış Dergisi*, 50, 254-277, <http://www.akademikbakis.org>.
- Can, H. (2006). Aristoteles'te Katharsis Kavramı. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 63 - 70.
- CEDAW. (1995). *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. Europe Union: General Assembly resolution.
- Çelik, T., & Tekin, Y. (2015). Sosyal Medyanın Bireyler Üzerindeki Olumsuz Etkilerine İlişkin Bir Örnek: Siber Zorbalık. *International Journal Of Social Science*, 36 (1), 343-355. DOI: 10.9761/JASSS2832.
- Cenkseven-Önder, F., & Yalnızca-Yıldırım, S. (2017). Ortaokul Öğrencilerinde Zorbalığı Yordamada Duygusal Zekanın Rolü. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(38), 131-146.
- Çetiner, Ş. (2006). *Aile İçi Şiddet Yaşayan Kadınlarda Cinsel Sorunlar ve İntihar Olasılığı*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Chiarini, A. (2014). Sustainable Manufacturing-Greening Processes Using Specific Lean Production Tools: An Empirical Observation From European Motorcycle Component Manufacturers. *Journal of Cleaner Production*, 85, 226-233.

- Christopher, A. (2002). Media Tactics in the Stage Legislature. *State Politics & Policy Quarterly*, 2 (4), 353-371.
- Cılızoğlu, Y., & Karagöz, Ö. (2007). *Sivil Toplum Örgütlerinin Kamuoyu Oluşturma Süreci Petrol İş Sendikası Kampanya Analizi*. İstanbul: Numune Matbaacılık.
- Cochran, E. (2021, Şubat 4). *The Truth About Women's Rights in Uzbekistan*. The Borgen Project: <https://borgenproject.org/womens-rights-in-uzbekistan/> adresinden alınmıştır
- Darakchi.Uz. (2021, Ocak 15). *В 2020 году охранные ордера потребовались более 10 тыс женщинам для защиты от мужей*. Darakchi.Uz: <https://darakchi.uz/ru/111577> adresinden alınmıştır
- Daryo.Uz. (2021, Kasım 27). *O'zbekistondagi Qaysi Hudud Ayollari Zo'ravonlik va Tazyiqqa Ko'p Uchrayotgani Ma'lum Qilindi*. Daryo.Uz. adresinden alınmıştır
- Daryo.Uz. (2022, Nisan 27). *O'zbekistonda Xotin-Qizlarga Nisbatan Qayd Etilgan Zo'ravonlik Holatlarining 87 Foizi Oilada Sodir Etilgan*. Daryo.Uz: <https://daryo.uz/2022/04/27/ozbekistonda-xotin-qizlarga-nisbatan-qayd-etilgan-zoravonlik-holatlarining-87-foizi-oilada-sodir-etilgan/> adresinden alınmıştır
- Davenport, N., Swartz, R., & Eliot, G. (2003). *Mobbing: İşyerinde Duygusal Taciz (Çev.: Osman Cem. İstanbul: Sistem Yayıncılık*.
- De Saussure, F. (1959). *Course in General Linguistics*. Çeviren: Wade Baskin. New York: Philosophical Library.
- De Vido , S. (2016). The Ratification of The Council of Europe İstanbul Convention by the EU: A Step Forward in the Protection of Women From Violence in The European Legal System. *European Journal of Legal Studies*, 9 (2), 69-81.
- Demirkır Ünlü , M. (2012). *Kadına Yönelik Şiddet ve Aile-İçi Şiddet (İstanbul Sözleşmesi'nin Ulusal Hukuk Açısından Değerlendirilmesi)*. İstanbul: İstanbul Yayınları.
- Dervent, F. (2007). *Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Diñer, O., Hız, G., & Karaosmanoğlu, K. (2010). Tüketim Kültürünün Var ettiği Reklam Objesi Kadınlar ve Satın Alma Kararlarına Etkisi. *Kurgu*, 23 (1), 1-13,.
- Dişsiz, M., & Şahin, N. (2008). Evrensel Bir Kadın Sağlığı Sorunu: Kadına Yönelik Şiddet. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 1(1), 50-58.
- Doğan, T. (2013). Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Öznel İyi Oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64.

- Doğan, Z. (2022). Medya Okuryazarlığı 4.Ünite Eğlence Kaynağı Olarak Medya'. <https://www.sosyalciniz.net/medya-okuryazarligi-4-unite-eglence-kaynagi-olarak-medya/> Erişim Tarihi:20.12.2022.
- Dönmezer, İ. (2003). *Eğitim psikolojisi (Gelişim ve Öğrenme)*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 4.Baskı.
- Dündar, Ö. (2021). Kadına Karşı Şiddete Sosyoekonomik Faktörlerin Etkisi: Teorik Bir Araştırma. *Hitit Ekonomi ve Politika Dergisi*, 1 (2), 154-164.
- Dündar, S. (2010). Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Ulusal Gazetelerde Yer Alış Biçimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi 'Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi Bildiri Kitabı'*, 4 (1), 448.
- Dündar, S., & Demiray, E. (2016). Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Ulusal Gazetelerin İnternet Sitelerinde Yer Alışı. *Istanbul Journal of Innovation in Education*, 2 (2), 71-103.
- Durmaz, Ş. (tarih yok). İşgücü Piyasasında Kadınlar ve Karşılaştıkları Engeller. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 2 (3), 37-60.
- Dursun, Ç. (2008). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Haber Medyası: Alternatif Bir Habercilik*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Ellsberg, M., Garcia-Moreno, C., Jansen, H., Heise, L., & Watts, C. (2005). Violence against women. *Science*, 310 (5752), 1282-1283, DOI: 10.1126/science.1121400.
- Elshod, S. (2023, Nisan 7). *Tanzila Narbayeva: Bolalar va Ayollarni Zo ‘ravonlikdan Himoya Qilishga Oid Qonun Xalqaro Standartlarga Javob Beradi*. Gazeta.Uz: <https://www.gazeta.uz/oz/2023/04/07/tanzila-narbayeva/> adresinden alınmıştır
- Eren, V., & Aydın, A. (2014). Sosyal Medyanın Kamuoyu Oluşturmadaki Rolü ve Muhtemel Riskler. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 197-205.
- Erer, S. (2014). Kitle İletişim Araçları ve Tıp Etiği. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3 (3), 24 - 28.
- Ergin, N., Bayram, N., Alper, Z., & Selimoğlu, K. (2006). Domestic violence: A tragedy behind the doors. *Women and Health*, 42(2), 35-51.
- Erkal, M. (2000). *Sosyoloji*. İstanbul: Der Yayınları.
- Ermatov, H. (2007, Ocak 11). *Ishonch Gazetesi*. Özbekistan Sendikalar Federasyonu: <https://ishonch.uz/> adresinden alınmıştır
- Eroğuz, K. (2022, Ekim 25). *Kadına Yönelik Şiddette Dünya Liderliği*. Türkiye Raporu: <https://turkiyeraporu.com/arastirma/kadina-yonelik-siddette-dunya-liderligi-11275/> adresinden alınmıştır

- Eron, L. (1994). *Theories of Aggression: From Drives to Cognitions, Aggressive Behaviour: Current Perspectives*. New York: Plenum Press.
- Erten, Y., & Ardalı, C. (1996). Saldırganlık Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları. *Cogito*, 6 (7), 143-164.
- Erten, Y., & Ardalı, C. (1996). Saldırganlık şiddet ve terörün psikososyal yapıları. *Cogito*, 6 (2), 143-164.
- Ertürk, Y. (2015). *Sınır Tanımayan Şiddet, Paradigma, Politika, Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Eshmatova, F. (2020, Nisan 8). *O'zbekistonda Gender Tenglikni Ta'minlash Strategiyasi Qabul Qilinadi*. Xalq So'zi: <https://xs.uz/uz/post/ozbekistonda-gender-tenglikni-taminlash-strategiyasi-qabul-qilinadi> adresinden alınmıştır
- Eshraghi, M. (2006). Negahi Jameh Shenakhti Be Khoshoonat Aleyhe Zanan. *Oloume Ejtemai Daneshgahe Azade Eslamiye Shooshtar*, 2, 95-114.
- Evra , J. (1998). *Television and Child Development*. Erlbaum: Lawrence.
- Fewole, O. (2008). Economic Violence to Women and Girls: Is it Receiving the Necessary Attention? *Trauma, Violence and Abuse*, 9 (3), 167-177. <https://doi.org/10.1177/1524838008319255>.
- Fillion, P. (1992). *azılı Basının Okunması Eğitimler Ve Çelişkiler: Medya Dünyası, Jean –Marie Charon, Çeviri: Oya Tatlıpınar*. İstanbul: İletişim Yayınlar, 1. Baskı.
- Fiske, J. (1989). *News, History and Undisciplined Events*. Londra, New York: Routledge.
- Fiske, J. (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş, Çeviren: Süleyman İrvan*. Ankara: Ark Yayınları.
- Freud, S. (1994). *Psikanaliz Üzerine*. İstanbul: Say Yayınları.
- Fromm, E. (1993). *İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri I (Çev. Alpagut, Ş.)*. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Gazeta.Uz. (2021, Mayıs 28). *Jamiyat*. Gazeta.Uz: <https://www.gazeta.uz/oz/2021/05/28/1-june/> adresinden alınmıştır
- Geçtan, E. (1993). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gerbner , G., Gross, L., & Morgan , M. (1986). Perspectives on Media Effects. *Living with Television: The Dynamics of the Cultivations Process*, 17-40.
- Gerbner, G. (2014). *Medyaya Karşı. (Ed. Michael Morgan), (Çev. Güneş Ayas, Veysel Batmaz ve İsmail Kovacı)*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Gerbner, G., & Gross, L. (1976). LivingWithTelevision:The Violence Profile. *Journal of Communication*, 172-199.
- Gezen, M. (2013). Kadın Sığınma Evinde Yaşayan Kadınlar ile Şiddet Gördüğü Evde Yaşamaya Devam Eden Kadınların Bağlanma Biçimlerinin ve Ruhsal Belirti Düzeylerinin İncelenmesi. *Düşünen Adam*, 7, 26-65.
- Gök, M. (2016). Kadına Yönelik Şiddetin Kuramsal Temelleri ve Çözüm Önerileri. *Turkish Studies*, 11 (2), 451-472. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9468>.
- Gökçe, O. (1996). Kamuoyu Kavramının Anlam ve Kapsamı. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi Kurgu*, 14, 211-227.
- Gökçe, O. (2001). *İçerik Çözümlemesi, Teori-Metot-Uygulama*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları.
- Gökkaya, V. (2014). Cam Tavan, Kadın ve Ekonomik Şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2 (26), 371-383.
- Graber, D. (1980). *Crime News and the Public*. New York: Praeger.
- Gruen, A. (2005). *İçimizdeki Yabancı (Çev. İgan, İ)*. İstanbul: Çitlembik Yayınları.
- Güleç, H., Topaloğlu, M., Ünsal, D., & Altıntaş, M. (2012). Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4 (1), 112-137.
- Güler, N. (2005). Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Dergisi*, 27 (2), 51-56.
- Gümüş, S., & Cengiz, E. (2016). Töre ve Gelenekler Kadına Karşı şiddeti Tetikliyor,. *Uluslararası Hakemli Psikoloji ve Psikiyatrik Araştırmalar Dergisi*, 5.
- Günay, V. (2016). *Kültürbilime Giriş: Dil, Kültür ve Ötesi*. İstanbul: Papatya Bilim.
- Güneş, E. (2016). Toplumsal Değişim, Teknoloji Ve Eğitim İlişkisinde Sosyal Ağların Yeri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 191-206.
- Güngör, N. (2011). *İletişime Giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gününç, S., Odabaşı, H., & Kuzu, A. (2012). Yaşam Boyu Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (2), 309-325.
- Gürhan, N., Erdoğan, G., & Seyran, F. (2020). Cinsel Şiddet. *Meyad Akademi*, 1(1), 59-65.
- Gürkan, Ö., & Cöşar, F. (2009). Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2 (3), 124-129.
- Habermas, J. (2003). *Sosyal Bilimlerin Mantığı Üzerine*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

- Hanna, R., & Barber, T. (2001). An Inquiry Into Computers in Design: Attitudes Before–Attitudes After. *Design Studies*, 22(3), 255-281.
- Harcar, T., Çakır, Ö., Sürgevil, O., & Budak, G. (2008). Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(4), 51-70.
- Harris, B. (2020). *Technology and violence against women. The Emerald Handbook of Feminism, Criminology and Social Change*. Bingley: Emerald Publishing.
- Hasan, Y. (2016). Medya ve Siyaset Perspektifinden Kamuoyu. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR)*, 1(2), 82-83.
- Heise, L. (1993). Violence against Women: The Hidden Health Burden. *World Health Stat Q*, 46, 78-85.
- Heise, T. (1998). Violence Against Women, An Integrated Ecological Framework. *Violence 4*, 267-290.
- Hill, M. (2015). *Aklımın Aklı: Psikoloji, Çev:Mithat Durak Emre Şenol Durak, Ufuk Kocatepe, 2 Basımdan Çeviri*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Hobart, M. (1996). Şiddet ve Susku: Bir Eylem Siyasetine Doğru. *Cogito: Şiddet*, 6-7. 51-65.
- Hogben, M., & Byrne, D. (1998). Using Social Learning Theory To Explain Individual Differences in Human Sexuality. *Journal of Sex Research*, 35 (1), 17-53.
- Horney, K. (2017). *Psikanalizde yeni yollar. (Budak S, Çeviri Editörü)*. İstanbul: Totem Yayınevi, (Orijinal çalışma basım tarihi 1939).
- Hu, C., Kojima, A., Athenstaedt, U., & Kato, Y. (2017). Psychometric Validation of Exercise Motivation for Health Scale (EMHS). *Open Journal of Social Sciences*, 5(10), October 31.
- Huesmann, L. R.-T. (2003). Longitudinal Relations Between Children’s Exposure to TV Violence and Their Aggressive and Violent Behavior in Young Adulthood:1977-1992. *Developmental Psychology*, 39, 201-221, <http://dx.doi.org/10.1037/0012-1649.39.2.201>.
- Human Rights Watch. (2006, Ocak 20). *World Report* . Human Rights Watch: <https://www.hrw.org/world-report/2006/country-chapters/uzbekistan> adresinden alınmıştır
- Human Rights Watch. (2021, Ocak 23). *Worlds Report*. Uzbekistan Events of 2020: <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/uzbekistan> adresinden alınmıştır
- İbiloğlu, A. (2012). Aile İçi Şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2), 204-222.

- İbiloğlu, A. (2020). Farklı Yönleriyle Mobbing (Psikolojik Şiddet). *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12(3), 330-341, doi: 10.18863/pgy.543354.
- İçel, K. (1984). *Devletle Basın Arasındaki Karşılıklı İlişkiler: Basın Ve Basının Karşılaştığı Hukuki Sorunlar*. İstanbul: Hürriyet Vakfı Eğitim Yayınları.
- İçli, T. (1994). Aile İçi Şiddet: Ankara, İstanbul ve İzmir Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11 (1-2), 7-20.
- Inagamova, M. (2022). O'zbekistonda Gender Tenglikka Oid Ayrim Mulohazalar (Milliy va Xorijiy Tajriba). *The Constitution of the Republic of Uzbekistan is the Glorification of Human Dignity, the Guarantee of Our Free and Prosperous Life*, 3 (2), 330-335.
- İpekten, M. (2006). *Evlilikte Kadına Yönelik Cinsel İstismar-Şiddetin Belirlenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Isajonov, M. (2022, Kasım 25). *Qo'llanma: Himoya Orderini Qanday Olish Mumkin?* Gazeta.Uz: <https://www.gazeta.uz/oz/2022/11/25/himoya-orderi/> adresinden alınmıştır
- Işık, E., & Semerci, Ç. (2019). Nitel Araştırmalarda Veri Üçgenlemesi Olarak Odak Grup Görüşmesi, Bireysel Görüşme ve Gözlem. *Turkish Journal of Educational Studies*, 6 (3), 53 - 66.
- İspirli, M. (2000). *Medya Gerçeği ve Haberciler*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1. Baskı.
- Jain , S. (2022, Eylül 20). *IASOYAN*. Gender and Political Inclusion: <https://www.iasgyan.in/blogs/gender-and-political-inclusion> adresinden alınmıştır
- Jalilov, N. (2011, Haziran 14). *XXI Asr*. Sosyo-politik gazete "XXI ASR" LLC.: <https://21asr.uz/uz> adresinden alınmıştır
- Jewkes, R. (2002). Intimate Partner Violence: Causes and Prevention. *The Lancet*, 359, 1423-429.
- K.Ye, B. (1960). *Ocherki po istorii narodnogo obrazovaniya v Turkestane*. Tashkent: Sharq.
- Kalelioğlu, M. (2021). Göstergibilim Kuramının Genel Bir Değerlendirmesi, Türkiye'deki Yeri ve Önemi. *Söylem Filoloji Dergisi*, 6(1), 189-200.
- Kandiyoti, D. (1998). *Modernin Cinsiyeti: Türk Modernleşmesi Araştırmalarında Yeni Boyutlar, Der: Sibel Bozdoğan, ve Reşat Kasaba, Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik İçinde*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Karal, D., & Aydemir, E. (2012). *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*. Ankara: USAK: USAK Sosyal Araştırmalar Merkezi Uluslararası stratejik araştırma kurumu Usak raporları no: 12-01.

- Karataş, E. (2009). Türkiye’de Kadın Hareketleri ve Edebiyatımızda Kadın Sesleri. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of the Turkish or Turkic*, 8 (4), 165.
- Karcıoğlu, F., & Akbaş, S. (2010). İş Yerinde Psikolojik Şiddet ve İş Tatmini İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, 24 (3), 139-161.
- Kari Niyazov, T. (1955). *Очерки истории культуры советского Узбекистана*. Tashkent: SSCB.
- Karınca, E. (2008). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukuksal Durum ve Uygulama Örnekleri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Karrieva, R. (1989). *From the Illegality to the Equality*. Tashkent: Uzbekistan.
- Kavrakoğlu, F. (2017, Şubat 17). *Kültür: Şiddetin Farklı Kuramsal Yaklaşımlarla Çalışılması*. Şiddet 7: <https://kavrakoglu.com/siddet-7-siddetin-farkli-kuramsal-yaklasimlarla-calisilmasi/> adresinden alınmıştır
- Kaya, F. (2014). *Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet*. Ankara: Ankara, Savaş Yayınevi.
- Kaylı, Ş. (2011). *Özgürleşme ve Kadın Bedeni*. İzmir: İlya İzmir Yayınevi.
- Keleş, R., & Ünsal, A. (1996). Kent ve Siyasal Şiddet. *Cogito, Kış- Bahar*, 6-7, 91.
- Kınay, A., Yılmaz, G., Ayısıgı, S., & Dokulen, S. (2019). Yield and Quality Parameters of Winter and Summer - Sown Different Camelina (Camelina sativa L.) Genotypes. *Turkish Journal of Field Crops*, 24 (2), 164-169. DOI: 10.17557/tjfc.631133.
- Kirel, Ç. (2008). *Örgütlerde Psikolojik Taciz (Mobbing) ve Yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1806.
- Kocacık, F. (2001). Şiddet Olgusu Üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 1-7.
- Köknel, Ö. (2000). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köse, A., & Beşer, A. (2007). Kadının değiştirilebilir yazgısı Şiddet. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10 (4), 114-121.
- Köse, A., & Beşer, A. (2007). Kadının Değiştirilebilir Yazgısı 'Şiddet'. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10 (4), 114-121.
- Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A., & Lozano, R. (2002). *World Report on Violence and Health*. Geneva: World Health Organization,.

- KSGM. (2009). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete Mücadele Ulusal Eylem Planı*. Ankara: KSGM.
- Kun.Uz. (2020, Şubat 18). *Mahalla, Farmon*. Kun.uz: <https://kun.uz/news/2020/02/18/xotin-qizlar-qomitalari-raisi-lavozimlari-tugatildi> adresinden alınmıştır
- Kun.Uz. (2021, Nisan 26). *O'zbekistonda Xotin-Qizlarga Nisbatan Zo'ravonlik Holatlari. Raqamlar Rasmiy Ma'lumotlardagidan Ham Ko'p Bo'lishi Mumkin*. Kuz.Uz: <https://kun.uz/uz/news/2021/04/26/ozbekistonda-xotin-qizlarga-nisbatan-zoravonlik-holatlari-raqamlar-rasmiy-malumotlardagidan-ham-kop-bolishi-mumkin> adresinden alınmıştır
- Kun.Uz. (2022, Mart 14). *So'nggi 10 yilda O'zbekistondagi Gazetalar Soni 283 taga, Bir Yil Ichida Qariyb 100 Taga Kamaygan*. Kun.Uz: <https://kun.uz/uz/news/2022/03/14/songgi-10-yilda-ozbekistondagi-gazetalar-soni-283-taga-bir-yil-ichida-qariyb-100-taga-kamaygan> adresinden alınmıştır
- Kuyucu, N. (2014). *AIHM İctihadında Ayrımcılık Yasağı Çerçevesinde Kadına Yönelik Şiddet*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Lewis, R., Rowe, M., & Wiper, C. (2017). Online Abuse of Feminists as an Emerging Form of Violence against Women and Girls. *British Journal of Criminology*, 57 (6), 1462-1481. <https://doi.org/10.1093/bjc/azw073>.
- Lex.Uz, O. (2019, August 23). *Law of the Republic of Uzbekistan*. LexUz: <https://lex.uz/docs/5147718> adresinden alınmıştır
- Lillard, R. (1975). Through the Disciplines with Spartacus: The Uses of A Hero in History and the Media. *American Studies*, 16 (2), 15-28.
- Lipman, M. (1988). *Philosophy Goes to School*. Philadelphia: Temple Universty Press.
- Loranz, K. (2008). *İşte İnsan: Saldırganlığın Doğası Üzerine*. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları.
- M., T. (2000). *Mejdu Lozungami Kommunizma i Zakonami Islama*. Tashkent: Fan.
- Makarenko, N. (2017, Mayıs 5). *Почему к нам не едут туристы*. Gazeta.Uz: <https://www.gazeta.uz/ru/2017/05/05/tourism/> adresinden alınmıştır
- Malone, Y. (2002). Social Cognitive Theory and Choice Theory: A Compatibility Analysis. *International Journal of Reality Therapy*, 22 (1), 10-13.
- Masalıcı, A. (2001). *Aile İçi Etkileşimlerle Çocuğun Saldırganlık Düzeyi ve Uygu Davranışlarının Karşılaştırılması*, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Samsun: Dokuzeylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Mayring, P. (2011). *Nitel sosyal araştırmaya giriş (Çev. A. Gümüş ve M. S. Durgun)*. Ankara: Ankara yayınları.

- McLuhan, M. (1959). Myth and Mass Media. *Daedalus*, 88 (2), 339-348.
- Media, R. (2022). Family, Domestic and Sexual Violence in Australia: Continuing the National Story 2019. *AIHW, FDV* 3, 164, DOI: Link to DOI:10.25816/5ebcc837fa7ea.
- Merriam, S. (2015). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber (3. Basımdan Çeviri)* (Çev. Ed. S. Turan). Ankara: Anı Yayınevi.
- Miller, P. (2008). *Gelişim Psikolojisi Kuramları*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Mirziyoyev, S. (2017, Haziran 27). *Работникам печати и средств массовой информации*. President of the Republic of Uzbekistan: <https://president.uz/ru/lists/view/707> adresinden alınmıştır
- Mondal, D., & Paul, P. (2021). Increasing Risks of Domestic Violence in India During COVID-19 Pandemic. *Journal of Psychiatric Research*, 135, 94-95, 10.1016/j.jpsychires.2021.01.006.
- Moroğlu, N. (2022, Mayıs 22). Kadının İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler. İstanbul, İstanbul, Türkiye.
- Morris, E. (2002). Discussion Article: Disciplinary Boundaries for Creativity. *Creative Education*, 2 (1).
- Mullan, B. (1997). *Consuming Television: Television and its Audience*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Mutz, D., & Martin, P. (2001). Facilitating Communication across Lines of Political Difference: The Role of Mass Media. *The American Political Science Review*, 95 (1), 97-114.
- Myer, G. D. (2014). Sex Comparison of Familial Predisposition to Anterior Cruciate Ligament Injury. *Knee Surgery, Sports Traumatology, Arthroscopy*, , 22, 387–391, <https://doi.org/10.1007/s00167-013-2822-3>.
- Myers, D. (2015). *Sosyal Psikoloji, 10. Basımdan çeviri, Çev: Serap Akfırat*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Naumes , W., & Naumes , M. (1999). *The art and craft of case writing*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Newbury, M. (2005). Polite Gaiety: Cultural Hierarchy and Musical Comedy, 1893-1904. *The Journal of the Gilded Age and Progressive Era*, 4 (4), 381-407.
- Nuriddinova, F. (2010). *Миллий матбуот фихристи: «Иштирокиюн», «Қизил байроқ», «Туркистон» ва «Қизил Ўзбекистон» газеталарида эълон қилинган мақолалар библиографияси (1918–1930)*. Tashkent: Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси нашриёти.

- Öktem, N. (1986). Genç Gazeteciler Eğitim Semineri. *Kamoyu Oluşturulmasında Basının Eğitim İşlevi Ve Kamu Yararı Ölçütü* (s. 18-25). İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları Yayımı No: 19.
- Önal, E. (2011, Haziran 20). *Saldırganlık ve Saldırganlık Nedenlerine İlişkin Kuramlar*. Tafsije Ediyorum.Com: https://www.tavsiyeediyorum.com/makale_7195.htm adresinden alınmıştır
- Orhan, G. (1996). Kamuoyu Kavramının Anlam ve Kapsamı. *Kurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli İletişim Dergisi*, 14 (1), 211.
- Osho Bhagwan, S. (2007). *Sevgi Aşkın En Güzel Çiçeği (Çev.: Sangeet)*. İstanbul: Ganj Kitap.
- Ozankaya, Ö. (1984). *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Ozankaya, Ö. (tarih yok). Türkiyedeki Yığın İletişimin Demokratik: Siyasal ve Kültür Gelişimindeki Önemi. *A.Ü SBF Dergisi*, XXXIV Ocak-Aralık 1190, 159.
- Özbek, D. (1993). *Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge*. İstanbul: İstanbul Barosu Kadın Hakları Uygulama Merkezi.
- Özbey, S. (2012). Ebeveynlerin Evlilik Uyumu ve Algıladıkları Sosyal Destek İle Altı Yaş Çocuklarının Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 20 (1), 43-62.
- Özdamar, D. (2009). *CEDAW Sözleşmesi*. Ankara: Ankara yayınları.
- Özer, Ö. (2010). *Medyada Şiddet Kültürü*. İstanbul: Literatürk Academia Yayınevi.
- Özerkmen, N. (2012). Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet. *Akademik Bakış Dergisi*, 28, 1-19.
- Öztünç, M. (2017). Kadına Yönelik Şiddetin Yerel Basında Temsili (Sakarya İli Örneği) Yayınlanmamış Doktora Tezi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Öztünç, M. (2018). Sakarya Yerel Basınında Çıkan Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Farklı Boyutlardan İncelenmesi. *Turkish Studies Social Sciences*, 13 (26), 971-984. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14346>.
- Öztürk, A. (2004). Modern siyasal sistemlerde medyanın işlev ve sorunları. Yönetim ve Ekonomi. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 1-17.
- Öztürk, M. (2015). Sosyal Medya ve Eğitim Etkileşimi. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken/Journal Of World Of Turks*, 7(1), 101-120.

- Parent-Thirion, A. (2007). *Fourth European working conditions survey. European Foundation for the improvement of living and working conditions*. EU: Office for Official Publications of the European Communities.
- Parlak Börü, Ş. (2017). Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye'nin Konumu. *TBB Dergisi*, Öze Sayı, 44-63.
- Parmaksızoğlu, A. (2011). *Aile İçi Şiddet Mağduru Olup Boşanma Sürecinde Bulunan Kadınlarda Travma Sonrası Stres Belirtileri ve İlişkili Özellikler, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi.
- Parsıl, Ü. (2012). *Sanatta Yaratıcılık*. Ankara: An Kitap.
- Pelister, T. (2016). Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi. *Othello'da İlkel Kavramı Bağlamında Gölge Arketipi*, 15, 99-109.
- Polat, O. (2016). Şiddet. *MÜHF-HAD*, 22, 15-34.
- Qosimova, N. (2020, Haziran 4). *Реалити шоу – қобиқдағи биз*. New Reporter: <https://newreporter.org/uz/2020/06/04/realiti-shou-qobiqdagi-biz/> adresinden alınmıştır
- Qosimova, N., & Alimova, N. (2022). *Gender and Media*. Tashkent: O'zbekiston Jahon Tillari Universiteti.
- Qosimova, X. (2022). Oiladagi Gender Zo'ravonlik va Maktabda O'quvchilar Orasidagi Bulling Zo'ravonlik Sabablari, Oqibatları va Ularning Oldini Olish. *Ta'lim Fidoyilari*, 68-71.
- Qualitative Research for Education: An Introduction to Theory and Methods (3rd Edition)*. (1998). Boston: Allyn and Bacon.
- Qurbonova, D. (2022). Ayol Jamiyatning Yetakchi Kuchi. *Oriental Art and Culture Scientific-Methodical Journal* , 3 (2), 443-448.
- Rahmatov, O. (2018, Nisan 26). *Xalq So'zi Gazetesi*. Narodnoye Slovo Yazı İşleri Ofisinin Devlet Üniter Girişimi: <https://xs.uz/uz> adresinden alınmıştır
- Rahmatov, O. (2022, Mart 31). «Ежедневное чудо», или Почему пресса нуждается в системных реформах. *Xalq So'zi*: <https://xs.uz/ru/post/ezhednevnoe-chudo-ili-pochemu-pressa-nuzhdaetsya-v-sistemnykh-reformakh> adresinden alınmıştır
- Rakow, L., & Kranich, K. (1991). Women as Sign in TV News. *Journal of Communication*, 41 (1), 12-35.
- Reliefweb. (2022). *United Nations Human Rights Report*. Brazil: OHCHR.
- Riger, S., & Krieglstein, M. (2000). The Impact of Welfare Reform on Men's Violence against Women. *American Journal Of Community Psychology*, 46, 631-647.

- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2014). *Sosyoloji Kuramları*, Çev. Himmet Hürül. Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Roesch, E., Amin, A., Gupta, J., & García-Moreno , C. (2020). Violence against Women During Covid-19 Pandemic Restrictions. *Editorials*, 369, doi: <https://doi.org/10.1136/bmj.m1712>.
- RSF. (2017, Haziran 7). *Reports Without Borders*. World Press Freedom Index: https://rsf.org/en/node/79167?year=2017&data_type=general adresinden alınmıştır
- RTÜK. (2007). *İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Radyo ve Televizyon Üstkurulu Yayını.
- Saida, N., & Dzardanova , S. (2022, Haziran 16). *Central Asia's Shadow Pandemic: Violence Against Women*. The Diplomat: <https://thediplomat.com/2022/06/central-asias-shadow-pandemic-violence-against-women/> adresinden alınmıştır
- Sarışın, M. (2022). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetin Yeni Yüzü: Dijital Şiddet. *Kadın Araştırma Dergisi*, 8 (2), 257-285.
- Sayre, S. (2003). *Entertainment & Society: Audiences, Trends and Impacts*. London: Sage.
- Schechter, S. (1982). *Women and Male Violence: the Vision and Struggles of the Battered Women's Movement*. Cambridge: MA: South End Press.
- Seidman, I. (2006). *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences (3rd Edition)*. New York: Teachers College Press.
- Şener, G. (2013). *Toplumsal Mücadele Alanı Olarak Sosyal Medya. Sosyal Medya ve Ağ Toplumları: II: Kültür, Kimlik, Siyaset, Ed: Can Bilgili, Gülüm Şener*. İstanbul: Reklam Yaratıcıları Derneği Yayınları.
- Sessiz Kalma. (2020, Haziran 15). *Oiladaki Zo'ravonlik: Horij va O'zbekiston*. Sessiz Kalma Telegram kanalı: <https://telegra.ph/OILADAGI-Z%D0%8ERAVONLIK-HORIZH-VA-%D0%8EZBEKISTON-06-15> adresinden alınmıştır
- Sezer, S. (2020, Ocak 18). *Şiddetin Psikolojik Kökenleri*. Küçük Ağaç Psikolojik Danışma Merkezi: <https://www.kucukagacpsikoloji.com/siddetin-psikolojik-kokenleri#:~:text=%C5%9Eiddet%20bir%20yas%20tutma%20bi%C3%A7imidi r,%C5%9Eiddet%20g%C3%B6z%20ard%C4%B1%20edilenlerin%20isyan%C4%B1d%C4%B1r>. adresinden alınmıştır
- Sezgin, G. (2018). Kadına Yönelik Aile İçi Fiziksel Şiddet, Fiziksel Şiddeti Meşrulaştırma, Dindarlık ve Dini Başa Çıkma Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Kesit Akademi Dergisi*, 17, 193-227.

- Shahmohammadi, M. (2017). Barrasiye Jameh Shenakhti Avamele Ejtemai Moeser bar Khoshoonat Aleyhe Zanan dar İran. *Faslnameh Oloume Ejtemai*, 3(2), 70-86.
- Shukurova, S. (1970). *Sotsializm i Jenshini Uzbekistana*. Uzbekistan: Tong.
- Siever, L. (2008). Neurobiology of Aggression and Violence. *The American Journal of Psychiatry*, 165, 429-442, <http://dx.doi.org/10.1176/appi.ajp.2008.07111774>.
- Signorielli, N. (1995). Violence on Television: The Cultural Indicator Project. *Journal of Broadcasting and Eletronic Media*, 39 (2), 278-283.
- Şişman, M. (2006). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Spot.Uz. (2019, Eylül 10). *Что случилось с популярными изданиями Узбекистана 1990-х и 2000-х годов и людьми, которые их делали*. Business: <https://www.spot.uz/ru/2019/09/10/print-media/> adresinden alınmıştır
- Stake, R. (1995). *The art of case study research*. USA: Thousand Oaks, Sage Publications.
- Stake, R. (1998). *Case studies, Norman K. Denzin and Yvonna S. Lincoln. Strategies of qualitative inquiry*. . USA: Thousand Oaks, Sage Publications.
- Stevens, A. (2014). *Jung, çev. Nursu Öрге*. Ankara: Dost Yayınları.
- Subhanov, M. (2022, Kasım 22). *Причины разводов в Узбекистане и бытовое насилие как фактор семейного неблагополучия*. Anhor.Uz: <https://anhor.uz/society/domestic-violence-and-divorces/> adresinden alınmıştır
- Taşdemir, A. (2015). Türkiye’de Şiddetin “Kadın Yüzü”. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0 (52), 715-753. DOI: 10.18368/IU/sk.04297.
- Terkan, B. (2005). *Gündem Belirleme Medya ve Siyasal Gündem Üzerine Bir Çalışma, 1.Baskı*. Konya: Tablet Kitabevi.
- Tezcan, M. (1996). Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul. *Cogito*, 6 (7), 105-108.
- Timisi, N. (1996). *Medyada Cinsiyetçilik*. Ankara: KSSGM Yayınları.
- TKDF. (2022). *Kadın Cinayetleri*. İstanbul: Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu.
- Toffanin, A. (2011). Research on Violence against Women: A Sociological Perspective. *Interdisciplinary Journal of Family Studies*, XVII, 15-30.
- Tokgöz, O. (1985). *Türk Gazetelerinde Siyasal Şiddet (1975-1980), Kitle İletişim Araçları ve Şiddet, UNESCO 1985 Yılı 8. Seminer Tutanakları*. İstanbul: Hürriyet Vakfı Eğitim Yayınları No:8.
- Tosun Altınöz, Ş. (2014). Kadına yönelik şiddet failerin psikososyal özellikleri (Tıpta Uzmanlık Alanı). *Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara*.

- Trend, D. (2008). *Medyada Şiddet Efsanesi, Eleştirel Bir Giriş*, Çev.: G. Bostancı. İstanbul: YKY.
- Türkmen, E. (2014). Medya Analizleri” Oturumu Bildiri Sunumu. *Kitlelerin Sosyal Ağlar İle Aracılanmış Gündem Belirleme Gücü: Gezi Parkı Örneği* (s. 23-37). İstanbul: 1. Marmara Lisansüstü İletişim Öğrencileri Sempozyumu.
- Tuzcuoğlu, N. (1995). Psikoanaliz Kuramı ve Özellikleri. *M. Ü.Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 275-285.
- Ulu, M. (2016). Kişilik ve Şiddet İlişkisi Üzerine Psikolojik Bir Araştırma. *Bilimname*, 32, 57 - 82.
- UN Women. (2020, Ağustos 18). *Online and ICT-Facilitated Violence against Women and Girls During COVID-19*. UN Women: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/brief-online-and-ict-facilitated-violence-against-women-and-girls-during-covid-19> adresinden alınmıştır
- UN Women. (2021, Kasım 25). *Gender-Based Violence, Women and girls at risk*. UN Women: https://www.unwomen.org/en/hq-complex-page/covid-19-rebuilding-for-resilience/gender-based-violence?gclid=CjwKCAjwkeqkBhAnEiwA5U-uM9Biapgmm_KBRbIXq3FAUUdW4qz9rVX30O34byKM7To7l5aq0be38hoCwEYQAvD_BwE adresinden alınmıştır
- UN Women. (2022, Eylül 7). *Explainer: Sustainable Development Goal 5*. UN Women: https://www.unwomen.org/en/news-stories/explainer/2022/09/explainer-sustainable-development-goal-five?gclid=CjwKCAjwkeqkBhAnEiwA5U-uM7TRTfeRMfuFuWuFLGaiKXjIyhV8To3UIbxyqdsqkBXvcl7XGSzHtxoCZe4QAvD_BwE adresinden alınmıştır
- Ünal, M. (2016). Göstergibilimin Serüveni. *Mütevekkir Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 3 (6), 376-398. <https://doi.org/10.30523/mutefekkir.284572>.
- Ünaldı, H. (2012). *Kadına Yönelik Şiddette Medyanın Dili*. Ankara: Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu Bildiri Kitabı.
- Usmonov , K., & Sodikov, M. (2001). *O‘zbekiston tarixi 1917-1991*. Tashkent: Shark.
- Utkan, M. (2016, Ekim 6). *Medyanın Eğitime Etkisi*. Yeni Asya Gazetesi : https://www.yeniasya.com.tr/m-fahri-utkan/medyanin-egitime-etkisi_411814 adresinden alınmıştır
- Uza.Uz. (2020, Mart 6). *Fermer Ayollar Yuzida Kulgan Quyosh*. Uza.Uz.;; <https://uza.uz/oz/react/posts/fermer-ayollar-yuzida-kulgan-quyosh-06-03-2020?q=%2Freact%2Fposts%2Ffermer-ayollar-yuzida-kulgan-quyosh-06-03-2020> adresinden alınmıştır
- Uzun, R. (2009). *İletişim Etiği: Sorunlar ve Sorumluluklar*. Ankara: Dipnot Yayınları.

- Vahip , I., & Doğanavşargil , Ö. (2006). Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Kadın Hastalarımız. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17, 107-114.
- Verteletskiy, V. (2022, Haziran 3). *Pervaya Uzbekskaia Gazeta*. Mytashkent.Uz: <https://mytashkent.uz/2022/06/03/pervaya-uzbekskaia-gazeta/> adresinden alınmıştır
- Vural, A. (2000). Medyanın Kültürel Kalkınmayı Sağlama ve Eğitim İşlevi. *Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1, 105-113.
- Walby, S. (2013). Violence and Society: Introduction to an Emerging Field of Sociology. *Current Sociology*, 61 (2), 95-111.
- Wengraf, T. (2001). *Qualitative research interviewing: Biographic narrative and semi-structured methods (1st Edition)*. London: Sage Publications.
- WHO. (1998). *Life in the 21st Century : A Vision for All*. UK: World Health Organization.
- WHO. (2002). *World report on violence and health*. Geneva: WHO.
- WHO. (2005). *Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women Initial Reports on Prevalence, Health Outcomes and Women's Responses*. Geneva: WHO.
- WHS. (2022). *Monitoring Health for the SDGs, Sustainable Development Goals*. Germany: WHO.
- Wolak, J., Mitchell, K., & Finkelhor, D. (2007). Close Online Relationships in a National Sample of Adolescence. *Adolescence*, 37 (147), 441-455.
- Wollstonecraft, S. (2012). *Kadın Haklarının Gerekelendirilmesi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yağmur, H. (2015). *Sosyal Medyanın Siyaset ve Kamuoyunu Yönlendirmedeki Rolü*. Konya: T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi.
- Yalçın, Ö., & Erdoğan, A. (2013). Şiddet ve Agresyonun Nörobiyolojik, Psikososyal ve Çevresel Nedenleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 388-419, doi:10.5455/cap.20130526.
- Yaman, E., & Peker, A. (2012). Ergenlerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyete İlişkin Algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 819-833.
- Yaman, E., & Peker, A. (2012). Ergenlerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyete İlişkin Algıları . *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 819-833.
- Yaman, E., Eroğlu, Y., & Peker, A. (2011). *Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- Yavaş, D., & Ersoy, A. (2016). Kadına Yönelik Şiddet ve Sosyal Hizmet. *Karınca Kooperatif Postası*, 83(960), 3-10.
- Ybarra, M. L., & Mitchell, K. J. (2004). Youth Engaging in Online Harassment: Associations With Caregiver-Child Relationships, Internet Use, and Personal Characteristics. *Journal of Adolescence*, 27 (3), 319-336.
- Yıldırım, S., & Terzioğlu, F. (2018). Şiddetin Farklı Bir Yüzü: Flört Şiddeti, Etkileri ve Etkileyen Faktörler. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 21 (4), 285 - 292.
- Yıldırım, S., Becerikli, S., & Demirel, M. (2017). Farklı Bakış Açıklarına Göre Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi. *İlköğretim Online*, 16 (4), 1575-1588.
- Yılmaz, S. (2009). *Her Yönüyle Gazetecilik*. İstanbul: Literatürk.
- Yumul, A. (2000). Bitmemiş Bir Proje Olarak Beden. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 84, 41.
- Yürek, N., & Balcı Karaboğa, F. (2018). Türkçe Ders Kitaplarında Hegemonik Erkeklik. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 956 - 987, <https://doi.org/10.17860/mersinefd.462815>.
- Yusupov, Y. (1988). *Razvitie narodonaseleniya i problema trudovix resursov respublik Sredney Azii*. Tashkent: Sharq.
- Zafer, C., & Vardarlıer, P. (2019). Medya ve Toplum. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22 (2), 355-361.
- Zara, A., & İnci, M. (2008). Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme. *Türk Psikolojik Yazıları*, 11 (22), 81-94.
- Zorlu, Y. (2016). Medyadaki Şiddet ve Etkileri. *Humanities Science*, 11 (1) 13-32.

EK

Ek 1: Gazete Editörleri ile Görüşme Formu

Özbekistan'ın Ulusal Gazetelerinde Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Yansıtılışı Konulu Tez Çalışmasının Gazete Editörleriyle Görüşme Formu

Merhabalar benim adım Gulina Yusupova. Türkiyede'ki Sakarya Üniversitesinin İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı doktora öğrencisiyim. Aynı zamanda 'Özbekistan'ın Ulusal Gazetelerinde Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Yansıtılışı' konusunda tez çalışması yapmaktayım. Bu tez çalışmamda Özbekistan'da okunma oranının yüksek olduğu Xalq So'zi, Mahalla, Milliy Tiklanish, XXI Asr ve Ishonch adındaki 5 ulusal gazete analizi yapılmak üzere seçilmiştir. Sizin Xalq So'zi gazetesinin editörü olmanız yanı sıra, gazetenizdeki kadına yönelik şiddet konulu haberlerin yayın politikası ve bu konudaki görüşlerinizin bizim nezdinizde önemini arttırmaktadır. Sizin bu konuyla ilgili görüşlerinizi belirlemek üzere bir görüşme formu hazırladım. Görüşmede eğer arzu ederseniz kimlik bilgileriniz gizli tutulacak ve açıklamalarınız sadece bu araştırma kapsamında kullanılacaktır.

Bu görüşmenin yaklaşık 30 ile 45 dk. arasında süreceğini tahmin ediyorum.

Görüşme Soruları

1- Görüşülen Kişinin:

Gazetedeki pozisyonu-Genel Yayın Yönetmeni, vs

2 – Xalq So'zi gazetesinin yayın politikası nedir? Bundan biraz bahsedebilir misiniz?

3- Gazetenizin kadına yönelik şiddet haberlerinin yayın politikası nedir?

4- Xalq So'zi gazetesinin 2022 yılındaki tüm tirajları İçerik analizi ve Göstergibilim Analizi ile incelendiğinde kadına yönelik şiddet haberlerinin hiç olmadığı görülmüştür. Kadına yönelik şiddet haberlerinin verilmemesi hakkındaki görüşlerinizi alabilir miyiz?

5- Genel olarak incelenen gazetelerde kadına şiddet haberlerinin az sayıda olduğunu saptadık. Az sayıda olması kadına yönelik şiddetin önlenmesinde pozitif ve negatif etkileri üzerine görüşlerinizi alabilir miyiz?

6- Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde gazetenizin yayın politikasının ne kadar etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

7- Gazetelerin halk ile devlet arasında bir iletişim köprüsü olduğunu biliyoruz. Sorunları ile ilgili size başvuru yapan kadın vatandaşların sorununun gazetenizde yer alabilmesi için hangi şartları taşıması gerekmektedir. Ve sizlere hangi yollarla başvuru yapabilirler?

8- Kadınlara özel günlerde 8 mart, kadına yönelik şiddete karşı uluslar arası mücadele günü 25 kasım bunlar vb. Bu tür günlerde kadına yönelik haberlere rastlamadık? Neden?

ХУШ КЕЛДИНГ, НАВРЎЗИ ОЛАМ!

Mahalla

№ 10-11
0046
19 апр 2022 йил

www.xohlozari.uz
@Xohlozari

Мақола НУРМУРАТОВ
Ўзбекистон Республикаси
Марказий банк раиси:

– Марказий банкнинг
асосий ставкаси бодисини
айтаётганда, ставканинг
ўзгаришига таъсирни
шартномада белгилашнинг афзал
асоси бўлади. Зулумат, текириқ
банклар ва микролар ўртасида
гулруқдорлик ҳисобларида
тузилган шартнома ва
Марказий банкнинг асосий
ставкаси ўзгаришлари таъсир
оқибати.

Банклар ва микролар ўртасида
тузилган шартнома (фот)
ставкаси, ҳусусан, Марказий банк
асосий ставкаси бодисини
ҳисоб қилишнинг афзал
шартномаларга таъсирни жа
рибу
шартномада белгилаш шартлар
аниқ шартлар бўлиши
текириқ Нисом талабига
мувофиқ бўлади.

АСОСИЙ СТАВКАнинг
ЎЗГАРИШИ
НИМАНИ АНГЛАТАДИ?

САНКЦИЯ **ХАВОТИРЛАР**
УРИНДИ... (МИ?) 4
ДИРДИНИ МУҲИКАМАЛАР

ИМПОРТ ЧЕКЛОВЛАРИ
ШАКАР 5
ТАЪСИР КЎРСАТМАЙДИ

«ХАР БАЙРАМДА
ШУ БЎЛАР ТАҚРОР...» 7

БЕХАЁ
РЕКЛАМАЛАР
ТУФАЙЛИ
ТЕЛЕВИЗОР КЎРИБ
БЎЛМАЯПМИ? 8

ТАНЛОВ ЖАРАЁНИ
ОЧИҚ ВА
ШАФФОФ
ЭМАС... 11

Нархи ошса,
уйга БУГДОЙ
Тўлмайд қиладими? 13

ЎЗБЕКИСТОНГА ФАҚАТ
ЗАҲАРИ маҳсулотлар
БОР керакми? 16

2022-2026 йилларга мўлжалланган ТАРАҚҚИЕТ СТРАТЕГИЯСИДА

2022 йилда ХОРИЖИЙ ТУРИСТЛАР СОНИНИ 2.7 МИЛ НАФАРГА, МАХАЛЛИЙ САЁҲДЛАРНИ 8.2 МИЛ НАФАРГА ЕТНАЗИШ БЕЛГИЛАНГАН

НЕГА БАНКЛАР
«Йиғи маҳкамати» МИНИМАРКAZИ СЕРТИФИКАТИ ИНОБАТТА ҚОЛМАҚАТМИ?

3с

МИЛЛИЙ КАДРИЯЛАРГА ТАЯНГАН ТАРАҚҚИЕТ!

milliy

tiklanish

№ 4 11.03.2022 йил
2 рақамда, ҳафтада

«АЛИМЕНТ ФОНДИ»

ДАРДЛАР, ДАРДМАНДЛАР

УЧУН ИМКОНИЯТ

...Ҳинда бир аёл 3 нафар фарзанди билан икки йилдан бери ақасининида яшаётганини, маҳаллага чиқиб, болаларига нафақа пули сўраса, бу манзилда доимий рўйхатда турмаслигини айтиб сарсон қилаётганларини гапирди берди.

6с

ХАЛҚИМИЗНИНГ азалдан оғилан муқаддас билиб, фарзанд тарбиясига муҳим вазифа сифатида қараш шубҳасиз, азалдан қадриятларимиздандир. Аммо мана айфуски, бугун ани шу қадрият даражасига, у ғар жара ақасига бораб қолгандек. Буни кўпроқ би йилги қиларимизнинг оғиланга енгил-елли қараётганларда кўрмек. Тан олайлик, айни пайтда кўнма бишар оила кунига мажбурият, ажрашига эса мажбуз муамманинг ечим сифатида қарай бошладилар. Бугун жуда катта кўрсаткичларда ани элган оғиланга ақарларнинг оғиланга қараётгани, би ота-оналарнинг эса тўлиқсиз оғиланга оғиланга бошлар

7

КўТ РАҲИ МУСТАМЛАКАЧИЛАР

2

ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАСССАЛАРИ КОМПЛЕКС УРГАНИЛАДИ

5

РЕГИСТОН САЁҲДЛАРИНИНГ СЕВИЛИН МАСКАНИ

Самарқанднинг бағдодлар тарихий оғиланларига бири - Регистон мадраси янгиликларига 2021 йил давомида инт кўп саёҳдларни қабул қилган қилганга бўлади.

5

СУДА КАДАР ЭЛЕКТРОН ХУҲЖАТ АЛМАШНУВ ТИЗМИ ИЪЛА ҚИЛИЛАДИ

ОДАМЛАР БИЗДАН

РЕАЛ НАТИЖАЛАРНИ

КУТИШЯПТИ

2с

НАЖОТ ТАЪЛИМДА

Яқиники барчамиз бирдек ҳис этишимиз керак

Президентимиз «Нажот таълимда, нажот тарбияда, нажот билимда», дег бекиз тақорламдилар.

6с

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН ТАРАҚҚИЕТ СТРАТЕГИЯСИ - ИНСОН КАДРИНИ УЛУҒЛАГАН ХАЛҚЧИЛ БОШИ ДАСТУР

4с

ДЕПУТАТ «ҚИЛ, КЎПРИК»ДАН ЎТДИ, ЭНДИ НАТИЖА ҚАНДИЙ БЎЛАДИ?

3с

Қайта

уйғоняпмизми?

ҲА, УЙҒОНЯПМИЗ!

5с

1 АҚШ доллари 10813.00. 1 ЕВРО 12176.52. 1 Россия рубли 140.38. 1 Англия фунт стерлинги 14596.47. 1 Япония йенаси 94.28.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Gulina YUSUPOVA	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi
Fakülte	İletişim Fakültesi
Bölümü	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık
Yüksek Lisans	
Üniversite	Kocaeli Üniversitesi
Enstitü Adı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	İletişim Bilimleri
Programı	İletişim Bilimleri
Makale ve Bildiriler	
1. İşman, A. ve Yusupova, G. (2023). Özbekistan’da Kadına Yönelik Şiddet Konulu Cinsiyet Eşitsizliğine Kayıtsız Kalmıyoruz Adlı Kamu Spotu Değerlendirmesi. Medeniyet ve Toplum Dergisi, 7(1), 61-77. 2. İşman, A. ve Yusupova, G. (2023). Semiotic Analysis of Violence against Women in National Newspapers of Uzbekistan, Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 5(1): 75-92.	